

BA 87540

CASA ȘCOALELOR
BIBLIOTECA PEDAGOGICĂ
No 8326

64731

RC 96

Gramatica magiara - româna

lucrată de

Joan Nemoian,

profesor la institutul pedagogic diecezan gr. or. român din Caransebeș.

Prețul 1 fl. 80 cr. v. a.

134879

Caransebeș și Logoj
cu tipariul lui
Carol Traunfellner
1879.

1956

BUCUREȘTI
Cota ... 64731
Inventar ... 134879

B.C.U. Bucuresti

C134879

PREFATIA.

Purcezând din acel punct de vedere, că între împrejurările de față, necesitatea de a cunoaște și vorbi limba magiară este acum fără îndoială și dacă nu toți Români, dar apoi toți aceia cari aspiră la o activitate publică în patrie, ori pre calea științifică sau culturală voesc a-și înavuți cunoștințele, au neapărată trebuință de a cunoaște din fundament limba părții predominante a populațiunii țării și limba officioasă a statului; dar mai virtos vîzînd cîtă lipsă de cărți ce duc la acest scop simțim noi Români și îndoita greotate ce întîmpină învățătorii dela institutele, unde se predă limba magiară din cauza că mai nici nu există, gramatică de felul acesta, m'am apucat de lucrarea gramaticii de față cu scopul de a ușora studiul limbei magiare atît aceloră din Români, cari au voe, sau sînt necesitați a o învăța, cît și școlarilor din institutele, în cari se predă limba magiară.

Limba magiară fiind cu totul deosebită de cea română, nici tractarea ei nu poate fi aceeași; prin urmare modul predării trebuie să fie acomodat naturei ei, în ceea ce eă am trebuit să me abat cu totul dela modul după care limba magiară se află tractată în gramaticile de felul acesta, urmînd mai mult gramaticilor magiare, cu restricțiunile însă cari din natura acestor doae limbi de sine urmează.

Ca deschilinirea limbei magiare de cea română îndată la început să învedereze, le am tractat mai mult punîndu-le în comparație una cu alta și am pus mare grijă pre învățătura sufiptiunei, carea este fundamentul limbei magiare, lămurind pre cît se poate în marginile unei gramatici de școlă, în ce stă sufiptiunea și de cîte feluri e aceasta, desvoltând mai ales învățătura despre verb ceva mai pre lang de cît se face de comun într'un manual de gramatică.

Sciind din experiență cât de puțin progresează tinerii în învățarea limbilor din gramatică, am aflat că această lipsă de progres provine din metoda cel nepotrivită, după care sunt lucrate acele gramatici, în care mintea elevului încă nedesvoltată, se încurcă prin aceea că i-se dă de învățat d'arostul de odată mai multe lucruri străine, grămădindu-se cu cuvinte și forme încă necunoscute și fără nici o legătură între sine, voind așa să-l silească a vorbi o limbă străină încă dela prima lecțiune, ceea ce este nu numai cu neputință, ci și afară de fire; căci elevul nu poate de cu odată să-și dea samă despre toate și până ce învață de arostul cu mare greotăte adooa lecțiune, au și zenitat cu totul pre cea d'intăi, fiindcă între ele nu este nici o legătură logică. Am stăruit deci ca ceea ce urmează să nu fie necunoscut, ci să se razeme pre cele dinnainte cunoscute, ca așa elevul să nu stea înnaintea unui material nepriceput și să primească în minte-i numai cuvinte și ziceri seci, fără nici un înțeles, ci să șcie a-și da samă despre toate câte-i vin în cale; în fine am împreonat partea teoretică cu cea practică, pentru că tractarea fiecăreia separat, am ținut-o de necorespunzătoare studiării limbei prin școlari încă nedesvoltați.

Intru ajungerea acestui scop, m'am folosit de gramaticile magiare ale eminentilor autori, ca: Imre, Szvorényi, Riedel, Torkos, Bodnár, Jhász; apoi de cele magiare-nemțești a lui Toepler, Ballagi etc.

Ce privește deprinderile de traduceri și exerciții, în compunerea acelor am stăruit a ajunge mai mult ce este concret, decât ce este abstract; ce este mai ușor, de cât ce e mai greu, în ce m'au ajutat foarte cartea de cetire a eminentilor bărbați de școală, G á s p á r și K o v á c s, din care am ales unele ziceri și bucăți de cetire, prelucrându-le unde cerea scopul; dar și din gramaticile amintite am împrumutat exemple numeroase și însumi am făcut dela mine, unde am aflat că cere trebuința.

Deoarece cartea e compusă în prima linie pentru cari nu știu nimic ungușe și pentru școlarii încă nedesvoltați și fără cunoștințe gramaticali, de aceea am ținut întru toate a deștepta mai nainte simțul limbei și pre acestă a-l desvolta, întări și a-l aduce în conștiință, ceea ce face ca să se țină strict planul ce este urmat în gramatică. Cu toate acestea planul arătat nu se înțelege ca învățatoriul să se țină morțiș de el și a aștepta până ce se învață părțile de arëndul, ci d. e.: cunoscând substantivul și sufiptele le declinative la unele vorbe, îndată poate,

ba chiar e de lipsă a tracta despre natura adiectivului, despre funcțiunea lui și astfel a forma zicerile; apoi a trece la cunoașterea verbului și a timpului de față în amendoae formele și după aceea la învățarea postpositivelor (prepozițiuni). etc.

Cât pentru cei mai înaintați în cunoștințe și pentru cei cari știu ungurește, aceștia în că-și pot completa din gramatica de față cunoștințele ce le mai lipsesc despre natura limbei magiare și ei nu sînt siliți a se ținea de acest plan.

Convins fiind că gramatica aceasta corespunde tuturor cerințelor ce se pun unei cărți didactice în măsura dezvoltării metodelor științifice și deschilinit stării de azi a limbei magiare, carea n'a încetat încă a se dezvolta, curăți, înavuți și înfrunseța într'un mod propriu firei ei, și crezînd a împlini o lacună simțită în ordul cărților școlastice românești, dar totodată a fi de folos și celor ce doresc a cunoasce mai deaproape firea și spiritul limbei magiare, n'am pregetat a o da la lumină, cerînd indulgința cunoșcătorilor mai adînci ai limbei pentru greșelile și defectele ce se vor afla, cari negreșit că s'au comis fără voe.

Ortografia cu care s'a scris această carte, este cea fonetică pură, întrebnițată și de cătră alți autori; numai însemnarea grafică a diftongului din **i** și **u** este propria mea invențiune, întru cât pre: **iu** (jū) nu pun nici un semn; la diftongul din **i** întreg și **u** de jumătate am pus semnul scurtării ~ pre **u**; ear la diftongul, în care numai **i** cel de jumătate se aude și **u** nici de cum, am pus pre **i** semnul scurtării, d. e. aurariu, nu aurariū.

Caransebeș în luna lui Julie anul 1879.

Autorul.

Partea întâia.

Despre sunete, litere, scrierea și împărțirea lor.

§ 1.

Litere.

Limba magiară are următoarele sunete și litere:

a, á, b, cz (c), cs, d, dz, e, é, f, g, gy, h, i, j,
k, l, ly, m, n, ny, o, ö, p, r, s, sz, t, ty, u, ü, v,
z, zs, dzs (ds).

Literile se împart în vocale:

a, á, e, é, i, o, ö, u, ü, și în consoane: b, cz (c).
cs, d, dz, f, g, gy, h, j, k, l, ly, m, n, ny, p, r,
s, sz, t, ty, v, z, zs, dzs (ds).

I. Vocalele á, é sînt totdeauna lungi; a, e totdeauna scurte.

Vocalele i, o, ö, u, ü sînt acuși scurte, acuși lungi, întru cât stăm mai mult cu tonul pre ele, când le respundem, însemnându-se atunci: í, ó, ö, ú, ü.

Vocalele sînt de toate 9; unii mai numeră și pre í, ó, ö, ú, ü lung deschilinit, cu cari ar fi de toate 14 vocale.

II. Consoanele se împart în simple, când sunetul se însemnă numai cu un semn și compuse, când sunetul se însemnă cu două semne simple. Consoane simple sînt: b, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, t, v, z; compuse: cz (c), cs, dz, gy, ly, ny, sz, ty, zs, dzs (ds).

Toate literile esprimă numai sunete simple; prin urmare, atît literile simple, cât și cele compuse înfățășază numai sunete simple.

Nota. Mulți gramatici magiari, și după denșii cei străini, mai adaug cătră sunetele vocalice încă unul al zecelea, respective al 15-lea care, zic ei, este un e închis, soțul lui e deschis.

Acest e închis însă e numai un provincialismu și o mai mare umbrire alui e deschis, de cari sunete se află mai multe în gura poporului, și noi

nu-l putem primi în gramatica de față cu atât mai virtos. căci e indiferent pentru învățarea limbii și nu e de nici o însemnătate gramaticală; în urmă nici cei mai noi și mai buni gramatici magiari de astăzi, nu-l primesc în gramatica elementară. —

§. 2.

Semnele scurtărei și lungirei sunetelor.

Semnul lungirei sunetelor e totdeauna accentul sau virgula ('); al scurtărei un punct (.) sau nici un semn.

La **á, é** se pune accentul deasupra lor numai odată; asemenea și la **i, o, u**, când sînt lungi, așa: **í, ó, ú**; când însă **o, u** e modificat, virgula se pune de două ori una lângă alta așa: **ö, ü**.

Punctul (.), semnul scurtărei, se pune preste **i** numai odată, când acela e scurt; preste **o, u**, când aceste sînt modificate, dar scurte, se pune punctul de două ori unul lângă altul așa: **ö, ü**; preste **o, u**, când sînt scurte, nu se pune nici un semn.

Accentuarea vocalelor decî se întemplă astfel: cu o virgulă ('): **á, ó, ú, é, í**, cu două virgule: **ö, ü**; cu un punct numai **i**; cu două puncte: **ö, ü**; cu nici un semn **a, e** și **o, u**, când sînt scurte.

În poezie semnul lungirei este —; semnul scurtărei ~.

§. 3.

Rostirea sunetelor și a literilor.

A.

Vocalile.

Vocala **a** se răspunde scurt ca sunetul românesc **oa**^{*)} în: moară, moarte, coarne, d. e: alma, ama, adag. —

Vocala **á** se răspunde lung ca **a** românesc în: apa, capra, d. e: álnok, áldás, átok.

Vocalele **i, o, u** se răspund ca **i, o, u** românesc, dar scurt; eară **í, ó, ú** tot ca cele românești, dar mai lung stînd cu tonul pre ele un pic mai mult decît la cele scurte ca în: viță, ițe; morile, zorile; scriptură, friptură, untură.

Vocala **é** se răspunde ca **e** românesc în: perii, merii, dar totuși stînd ceva mai mult cu tonul pre ele, ca bună oară **é** frances în: armée, bonté, santé, beauté așa: nép, ér, bér.

Vocala **e** fără accent se răspunde ca **e** românesc în: fer-tură, pleviță și ca **e** din silaba primă în: verme, țermure; ori ca **e** în: cercel, purcel, anțerț, țest, cresc, însă curat, fără a fi afițiat de **i**, precum se aude în unele părți: fiert, pierdut; așa: fergeteg, epe, eczet, fehér, ver, fedez, eper, ferde, feketé. Samēnă

*) respective ca al doilea sunet (a) din oa...

mult cu: ă, ẽ al nostru, nu e ınsă același așadară nu: ăpă sau ăpě; văr sau věr; fădăz sau fedéz, fărdă sau fěrdě; e numai cam ẽ, ınsă nu e deplin ă, ẽ al nostru.

Vocalile **ö, ü** se respund scurt; **ó, ú** lung și au tocmai acel sunet, ce-l au **ó, ú** nemțesc sau eu, u în limba franzeză în: Götter, Früchte; feu, neuve, neveu; couru, voiture; așa: ökör, ördög, görög, fü, mü scurt; göz, bü, tetü lung.

Aceste două sunete noi nu le avem în limba noastră; prin urmare nici nu le putem ınfățișa prin nici una din literile ce le avem, ci trebuie să ne luăm refugiul la alte limbi, unde acelea se aflu în numer foarte mare.

B.

§. 4.

Rostirea consoanelor simple.

Consoanele simple: **b, d, f, h, l, m, n, p, r, t, v, z** se respund ca cele românești.

Consoanele **g** și **k** se respund ca **g** și **c** romănesc ınnaintea lui: **a, o, u. ă, â** precum: kalap, kerek, gabona, gerenda, gebe.

Consoana **s** se respunde ca **ș** romănesc în șindilă, precum: sereg, sérelem.

Consoana **z** ca **z** român, rostit limpede ca în limba literaturii, și nu ca cum ar fi ınnaintea lui un **d**, cum e uzul la Bănățeni a se rosti, care se respunde ıntăpenind vârful limbei strıns ıntre dinții d'ınnainte și ținend limba puținel ındepărtată dela dinți, ca cum ar fi: **dz** d. e dzeu = zeu; așa în limba magiară: zerge, öz.

Consoana **j** se respunde ca un **i** urmat de o vocală, pronunțiate amendouă ınr'una, ca în: iepure, iapă; așa: jár, jég, játék, jámbor; sau ca **j** nemțesc în: Jahr, jeder.

C.

§. 5.

Rostirea consoanelor compuse.

Compuse se numesc acele consoane, cari sânt ınsemnate prin două semne sau litere simple; ele, deși sânt compuse, pentru aceea totuși numai un sunet simplu ınfățișază și sânt următoarele: **cs, cz** (c) **sz, zs, gy, ly, ny, ty**, fãra de cari mai sânt două **dzs** sau **ds** și **dz**; cea d'ınteı, recomandatã de Academia magiarã de șcințe numai pentru ınsemnarea unor sunete din unele vorbe

de origine străină; tot așa și **dz** numai în puține cuvinte, ca: lándzsa, findzsa, bodza.

Consoana compusă **cs** aduce cu sunetul lui **c** al nostru înaintea de **e, i**, ca în: cerc, cep, ceapă; dar nu e același; căci atunci Magiarul n'ar pronunța pre **ce** românesc: **tse**; așa el zice: tse fatce, în loc de: ce face.

Deaceea nu este corect a zice numai decât, că **cs** corespunde lui **x** al nostru înaintea de **e, i**. — Observând bine exprimarea sunetului magiar **cs**, deosebim chiar și bine un sunet din **t** și **s** (**ș**) amândouă rostite repede și d'intr'odată, prin ce **t** și **s** se tocesc, adecă-și perd câțva din asprimea lor. Deci pentru a reda sunetul lui **cs** magiar în limba noastră, noi-l însemnăm cu: **tș** sau **tc** (în care compunere, **c** se pronunție tot ca înaintea de **e, i**) d. e: császár, citește: tșasar sau tciasar; cselekedet, tșelekedet, toelekedet;

csep, tșep, tcep; csepeg, tșepég, tcepeg.

Nota: **t** cu **s** și **t** cu **j**, fac în rostire **cs**.

Consoana **cz** este adecuata lui **ț** al nostru în: țapă, țepuș, așa: eczet, czél, czukor.

Consoana **sz** e adecuata lui **s** al nostru, d. e szép, szende, szár, szokik.

Consoana **zs** corespunde lui **j** românesc în: jude, coajă, jor, așa: zseb, zsenge, rozsz.

Sunetul lui **gy** ca și **cs** aduce cu sunetul românesc înfățișat prin **g** înaintea de **e, i** = ge, gi, ca: gene, ger, ginere; nu e însă cu el de tot egal; sunetul lui **gy** magiar e ca alui **g** românesc înaintea de **e, i** cu mai un **i** între ele, așa: gie, ca când ar fi giene, gier, gienunche d. e: gyermek citește giermec.

Pentru ca dară să pronunțăm corect sunetul lui **gy**, trebuie să ne imaginăm un **i** înaintea vocalelor **a, á, e, é, o, u, ô, ü** d. e:

gyakran — gioacroan	gyár — giár
gyermek — giermec	gyér — gier
gyors — giorș	gyujt — giuit
győzelem — giőzelem	gyülöl — giülöl.

La **g** înaintea lui **i** ne imaginăm un **d** foarte lin rostit = dgi, ca cum ar fi; dginere întocmai ca **z** la Bănățeni: zamă = dzamă; deci **gy** magiar înaintea lui **i**, face atâta cât **dgi** românesc așa: gyik = dgyic gyilkos = dgyilcoș; mai ușor decât la începutul vorbelor, se pronunție **gy** la mijlocul vorbelor:

vegýtés — vedgitéș. vegýték — vedgiték.

Rostirea asta, cum s'a arătat până aci, o are **gy** numai la începutul și mijlocul cuvintelor; la capetul curintelor și când încheie silaba, se răspunde ca: **gî** sau mai bine ca: **dgî** românesc :

ágy — agî — adgî.   nagy — nagî — nadgî.
vagy — vagî — vadgî.

Nota: d cu j face **gy** în rostire.

Consoana **ly** se rostesc la începutul și mijlocul vorbelor ca **li**; la capetul cuventului și a silabei ca = **lî**, așa d. e: ilyes = ilies (ie într'una și răpede); folyás = foliaș (i și a ca în eată), kevély = cheveli. Acsastă rostire însă nu e pretotindenea primită și e prea aspră. Sunetul adevărat al lui **ly** e un amestec din **l** și **j** (nu j românesc, ci nemțesc sau latinesc), în care amestecare fiecare din ambele sunete s'aude, dar **l** mai puțin și **j** mai mult; însă nici **l** singur, nici **j**, precum s'aude în gura poporului. Decî, fiindcă această rostire e foarte grea, de abea cel mai bun Magiar o poate nimeri, eară cea d'intîi e prea aspră și nici adevărată, noi nu putem primi nici una din ele. Mai moale și mai plăcut auzului se răspunde **ly** la Magiarii din părțile mai magiare, ca: Dobrițin, Szabolcs etc. unde **ly** se rostesc fără **l**, ca **j** nemțesc, sau **i** lung românesc, urmat de o vocală la începutul și mijlocul curintelor d. e:

ilyen — iien   folyás — foiaș

și ca **î** românesc scurt la finea vorbelor așa:

foly — foi	kevély — kevéi
fogoly — fogoi	bagoly — bagî <i>boăgoi</i>
hely — hei	helyzet — heizet.

Această din urmă rostire au primit-o autorul gramaticeii de față, pentru că e mai plăcută și mai bună.

Consoana **ny** se rostesc, după cum stă la începutul, mijlocul și la capetul vorbelor, ori a silabelor în diferite moduri.

La începutul și mijlocul vorbelor se rostesc ca cum ar fi un **i** înaintea vocalelor, cu cari se împreună și acel **i** se contopesc în rostire cu acele vocale într'un sunet; decî spre a-l rosti bine, ne imaginăm un **i** înaintea vocalelor: **a, á, o, u, e, ö, ü** d. e:

nyál — nial (ca ia în iapă)	
nyár — niar	nyolez — niolț
nyul — niul	nyertes — nierteș
nyög — niög	nyüg — niüg.

Asa sună **ny** și nainte de **i**; însă, fiindcă **i** cu **i** ajutorial n'are putere de a produce adevăratul sunet al lui **ny**, nu-l putem

înfățișa prin **i** pus înaintea lui **i**, cu care se'npreună, ca cu celelalte vocale, ci trebuie să ne luăm ajutoriul la gn frănces și italian, sau la **ñ** spaniol, căruia îi răspunde în deplin **ny** cel magiar, așa în nyirkos: răspunde-l ca pre gn frances sau **ñ** spaniol. — Observăm că **n** din **ny**, când stă înaintea lui **i**, înghite oarecumva de jumătate pre **i**, ce se răspunde de odată cu sunetul lui **n**, și așa zicënd, prins și lipit de **n**. Când **ny** încheie silaba sau stă la capetul cuventului, cu sau fără consoană, se răspunde ca **nî** sau **n d. e**:

erény — eréni

könyv — kőnív

keskeny — keşkeni.

Sunetul lui **ty** încă nu se poate înfățișa perfect prin semnele scrierei noastre.

a) La începutul silabei **ty** e mai ușor de răspuns, căci, ca și la celelalte consoane compuse cu **y**, ne imaginăm un **i** înaintea vocalilor: **a, á, e, é, o, u, ö, ű** și le răspundem pre toate deodată și răpede numai prin o emitere de graiu, făcëndu-se aceste vocale cu **t** și **i** între ele **tiă, tia, tie, tio, tiu**, chiar cum s'aude sunetul în vorbele românești: iară, ierî, io (eu) iute ete, cari cu **t** înaintele vor fi tiară, tierî, tio, tiu d. e:

atya citeșce atia (a=oa)

atyát — atiát

kutyát — cutiát

carea însă e prea grea și nici că o vor nimeri-o începătorii; ba chiar și la Magiari se aude un sunet ca **c** al nostru înaintea de **e, i**; de aceea sunetul lui **ty** se poate înfățișa mai aproape în limba noastră și prin sunetul lui **c** înaintea de **e, i** cu cari se împreună așa: cio, cie, ciu; sau, în fine în forma lui **tc** înaintea de **e, i** așa: tcia, tcui, tcie, tcio, d. e: kutyát - cutciat - cuciát, atyát - atciat - aciát. Rostirea lui **ty** ca **tc** cu **e, i** are mare asemănare, ba e chiar identică cu rostirea românească alui **t** cu **e, i** în unele părți, precum aceea se află în uz la Ardeleni, Crișeni, Satmarenî, ceea ce e nesuferibil; căci după aceea se rostesc: părintie laptie, tcită, tceatără, tciar în loc de părinte, lapte, peatră, chiar cum drept trebuie să se pronunție; decî aceea pronunțiere e identică cu cea magiară, dupăcare s'ar scriea: parintye, laptye, tyitá. — Ambe sunetele, atât cel magiar cât și cel românesc rostit în modul celui magiar, samănă cu sunetul lui **tie** frances în vorbele: pitié, metier, antier, care se pronunție: pitcie, metcie; înaintea lui **i** se rostesc **ty** tot ca înaintea celorelalte vocale; ci, pentru însemnarea lui grafică, repetăm, cumcă aci nu ne putem imagina pre **i** ajutorial, căci, precum am mai zis, acei doi **i** n'au

putere de a produce chiar sunetul lui **ty** înainte de **i**; tocmai pentru aceea sîntem nevoiți a ne ajuta cu sunetul lui **c** așfiat de **i**, pus după **t** așa: tci.

b) **ty** la capetul cuvintelor sau ma**i** bine cînd încheie silabele, se răspunde ca **cî** sau **tcî** romînesc din capetul silabelor, adecî scurt d. e: pletyka - pletcîca.

Din cele espuse aflăm decî pre scurt cî sunetul lui **ty** e egal cu sunetul lui **c** așfiat de **i** la începutul și de **i** scurt la capetul silabelor așa: **ci**, **cî**; sau și ma**i** bine e asemenea lui **t** împreunat cu **ci**, **cî** așa: **tcî** și **tcî**.

Sunetul lui **y** singur are tenoarea lui **i** lung d. e Vecsey, Gencsy — Vecsei Gencsi.

Ma**i** observăm cî **t** cu **j** înainte a unei vocale, fac un sunet care e asemenea lui **ty**, d. e: lâtja se răspunde în vorbire cî lâtya sau lâttya, citeșce lâtcsa; romînesc lătia sau latcia. Acest sunet de **ty**, eșit din împreunarea lui **t** cu alui **j** s'aude numai în vorbire, dar în scriere însemnarea fiecîrei litere deosebit trebuie păstrată; deoarece acel sunet nu e primitiv, ci derivat din **t** și **j**.

Am înșisat în adins ma**i** mult la consoanele compuse cu **y**; pentru cî deosebirea și rostirea datî de noi, pînă a **cuma** nu s'au făcut, pecîț șcim, în nici o gramaticî de felul acesta, sau foarte smintit; și ma**i** ales, fiindcî nunuma**i** incipientii, carii învațî la institutele publice, cuprind foarte greu, ci și cei deprinși puțințel în scriere și cetire, poate și în vorbirea magiară, încî nu șciu cum sî rostascî și nu pot rosti bine sunetul lui **cs**, **gy**, **ly**, **ny**, **ty**; nici șciu face deschilinirea între răspunderea lor la începutul și capetul silabelor, care vină o poartî gramaticile necorespunrîtoare. Cu atît ma**i** puțin vor putea ceti și rosti bine ceice prin studiul privat dolesc a-și însuși limba magiară, dacî nu vor avea a mînă o gramaticî, unde sî afe, deși nu tot, dar barem ce este ma**i** trebuincios spre scopul acelei învățîturî.

§. 6.

Uzul literilor în scriere și rostirea lor în vorbire.

Lilerile stîtorite în alfabetul de ma**i** sus ajung a înfîțîșa toate sunetele limbei magiare. Orî ce sunet darî, ce s'aude în vr'o vorbî, trebuie bine distins prin organul auzului și numai după aceea însemnat în scriere prin litera, care înfîțîșazî acel sunet.

Dar fiindcî, precum în toate limbele, așa și în limba magiară,

sunetele, prin întrebuinșarea de toată ziua a vorbelor, au pierdut mai mult, sau mai puțin din claritatea și tăria lor primitivă și astfel un sunet s'au despiciat în mai multe părți cari de cari mai aproape sau mai în depărtate de sunetul din care s'au făcut; și mai departe, fiindcă nu toate aceste părți ale un^u sunet sunt cunoscute de tot poporul, ci, după ținuturi într'un fel se rostesc un sunet la o parte, și într'alt fel la altă parte a poporului; de aceea este cu neputință a distinge și a înfațșa în scriere fiecare sunet așa, cum acela s'aude rostindu-se de popor în mai multe chipuri. Deci, ca să scriem, sau să însemnăm fiecare sunet corect, s'au stătorit prin consensul comun a se scriea fiecare sunet astfel, precum se află acela înfațșat prin litere în limba literaturii, sau limba cultă și la partea cea mai bună dintre scriitorii poporului magiar, cari încă nu și-au stătorit modul lor de scriere arbitrar, ci după rostirea, judecată și recunoscută relativ de cea mai bună. Fiecarele, dar mai virtos cei străini au prin urmare a se folosi în scrierea vorbelor de literele, cu cari se află însemnate acelea la scriitorii cei mai renumiți, sau cu alte cuvinte: fiecare sunet trebuie rostit și însemnat în scriere în modul primit și cu litera ce reprezintă acel sunet.

§. 7.

Firea sau însușirea sunetelor și modul de acum al scrierei cu litere.

Vorbele magiare de azi.

Fiecare sunet își are litera sa. Sunetele însă sunt simple, când într'un cuvânt s'aud numai odată și duple, (compuse) când s'aud de douăori. Atât cele simple, cât și cele duple (compuse) pot fi earăși primitive, când din fire se află într'un cuvânt. fără a fi produse din altele și derivate, când sunt produse din cele primitive prin compunere, sau altcum prin sufipțiune, adică prin adaugerea sufiptelor înpreonabile la vorbă, sau compunerea acesteia cu alta.

Literele, precum s'au spus mai sus, încă sunt simple și compuse și ambe feluri de litere înfațșază numai sunete simple.

Din aceste stătorim pentru însemnarea sunetelor cu litere, după uzul de acum al scrierei, următoarele reguli:

1. Sunetele simple primitive se scriu cu acele litere, cari sunt menite pentru înfațșarea lor, fie ele simple, fie compuse
d. e: ember, csalás.

2. Sunetele simple derivate însă se scriu cu literele, din care s'au produs. d. e: látja, nu lácsa; rontsa, nu roncsa

3. Sunetele compuse, primitive și derivate, aibe ele pentru înfațășarea lor litere simple, ori compuse, se însamnă prin scrierea acelor litere de două ori una după alta, cu aceea deosebire, că literile compuse **cs, cz, sz, zs, gy, ly ny, ty** se scriu în două forme:

a) Când sunetul, ce s'aude rostindu-se de două ori, este primitiv, literile se scriu în formă scurtată, așa că totdeuna **p**ar-tea adoua din litera compusă, d. e: **z** din **sz**, întâia dată nu se scrie, ci numai adoua oară, eară partea întâia, adecă cea d'întei literă din litera compusă, se scrie de doueorî după olaltă și după ea partea adoua d. e: litera **s** din **sz** se crie mai întâi de doueorî: **ss** și după **ss** se însamnă **z** odată așa: **ssz**; așa se scriu și celelalte litere compuse: **ccs, ccz, ssz, zzs, ggy, lly, nny, tty** dintre carî **ssz, ggy, nny** vine mai adeseori înainte.

b) Când însă sunetul compus e derivat, literile compuse se scriu de două ori întregi una după alta așa: **cscs, czcz, gygy, lyly, nyny, tyty, szsz, zszs**.

c) Literile compuse se mai scriu de doueorî în forma cea nescurtată chiar și dacă în vr'o vorbă acel sunet compus e primitiv, când adecă despărțim în silabe vorba, în carea se aude acel sunet, așa voind a despărți în silabe cuvântul **faggyu**, vom scriea sunetul lui **gy** de doueorî și fiecare dată după forma nescurtată în modul următoriu: **fagy-gyú**, căci despărțind: **fag-gyu mes-sze, vis-sza, ves-szö, öz-sze**, în fie care din cele d'întei silabe s'ar auzi numai sunetul simplu al consoanelor **g, s**, carî încă sînt simple și nu compuse, ce tocmai nu voim să îndegetăm prin scrierea întreagă a sunetelor compuse, căci altmintrelea de multe ori s'ar nașce îndoială.

Scrierea dublă sau de două ori a literilor se numeșce duplicățiunea literilor.

4. La vorbele ce se sfirșesc în două asemenea consoane, litera de pre urmă nu se scrie și a treia oară, deși ar trebui din oare careși cauză a se scriea mai odată d. e: **csepp-cseppé** nu **cseppé**, **több-többé** nu **többbé**, care **p** și **b** proviine din asimilarea lui **v** din **ve**.

5. Mai ales literile moi, carî după natura-le foarte lesne pot scăpa din rostire precum: **h, j, l, n, t** trebuie să se însemne d. e:

által nu átal

júhnyáj nu júnyaj

ihlet nu ilet

olvasztgat nu olvaszgat

nélkül nu nekül

éhség nu ésség

éjszaka nu északa

6. Fiindcă unele litere, pentru asemănarea ce există între ele, se pot foarte ușor amesteca, și produce un sunet deschilinit; acel sunet trebuie scris cu literile din cari s'au produs, și nu cu litera ce reprezintă acel sunet (vezi 2). d. e: **értse** nu **értcse** sau **ércse**; **tanitsa** nu **tanitcsa** sau **tanicsa.**, precum s'aude rostindu-se. Astfel de sunete amestecate produc mai cu samă literile sibilante **s, sz, z, cs, cz, zs** înpreonându-se cu litere asemenea lor.

7. În rostire și mai ales în cea populară, sunetele cam de aceeași natură cuprind locul unul altuia, ceea ce în scriere trebuie evitat și susținută forma primitivă d. e:

azt se respunde aszt	szárazt — száraszt
adta — atta	védte — vétte
nehézség nu nehésség.	

8. Prin rostire nu numai sunetele singuraticice, ci și părți din vorbe sunt supuse multor schimbări, încât se adauge, se schimbă și se contopesc sunetele, cari toate trebuie evitate d. e:

azt mondja — aszongya	hagyta — hatta, hodta
egyszer — ecczer	kié — kijé
szükség — szügség.	

Toate aceste se vor pricepe și învăța mai bine în decursul gramaticiei.

§. 8.

Modul scrierei cu semne sau litere învechite a vorbelor magiare, mai ales a numelor proprii și de Familii.

Afară de literile, de cari se folosesc Magiarii în scrierea de acum, s'au mai conservat la dênșii din trecut nișce semne, de cari însă acum nu se mai folosesc decât numai pentru scrierea numelor de familii de origine veche pentru cari tot s'au mai păstrat și în timpul de față forma scrierei lor de mai nainte.

Aceste litere sânt:

aa pentru á d. e: Gaal = Gál	ee pentru é ; Veer = Vér
y — i Eszterházy	oo — ó Soos = Sós
eo, eő, ew = ő sau ö Dessewffy Georgch, Eötvös, Eöri	
ch — cs Szechényi	th — cs Dudith
gh — g Balogh.	

§. 9.

Modul scrierei vorbelor straine.

Vorbele straine le deschilim în două feluri:

a) sau sînt magiarite, adecă fac parte din limba magiară, sînt trecute în proprietatea ei, ca și cum din început ar fi fost magiare. Toate de felul acestora, se scriu numai cu litere magiare.

d. e: András — Andreiu	Temesvár — Timișoara
Duna — Dunarea	Akademia — Academie
Parizs — Paris	Mozes — Moise.

b) sau nu sînt trecute în limba magiară, adecă nu sînt încetățenite, ci numai suferite, sau din lipsă întrebuințate și acestea se scriu după forma ce o au în limba, din carea provin, însemnând cumcă vorbele grecești se scriu mai bucuros cu literile, cu cari se află însemnate ele în limba latină. Numai **c** latinesc se înlocuiește prin **k** magiar, care e același cu cel grecesc. d. e. Encyklopedia, Gymnasium, phlegma, Theophil, Quintilian, Cicero, Xerxes nu Kvintilian, Cziczero, Kszerkszesz.

§. 10.

Scrierea cu litere mari.

Literele dela începutul vorbelor se scriu mare:

1. Când vorbele stau la începutul vorbirei.
2. La începutul fiecarui vers.
3. După un punct; sau și după două puncte, când cităm vr'o sentenție însemnată.
4. Numele persoanelor, țărilor, orașelor, satelor, cetăților, riurilor, munților d. e:

Árpád, Zoltán, Géza, Magyarország, Mátra, Duna.

Mare se mai scriu toate aceste și în compozițiune cu alte cuvinte:

Zrinyi-vers, Hunyady-család, Szechényi-emplék.

Când însă din nume proprii se fac adiective, se scriu cu litere mici: francziás, magyaros, dunai, romai, debreczeni, pesti bor.

5. Vorbele ce arată dignitate, oficiu, rang sau altă titulă de onoare și de politeță în agrăire precum: Tekintetes, Méltóságos, Nmzetes Ur; Grof Ur; az Ur; az Asszony; Ön; Kegyed; Tisztelt Polgártárs; Polgármester; Kartárs. Mai pre larg la locul seu,

§. 11.

Despărțirea vorbelor în silabe și firea silabelor.

Ceea ce putem respunde dintr'un cuvent prin deschiderea gurei numai d'odată, se numește silabă.

Fiecare vorbă stă din una sau mai multe silabe și, după cum vorba stă din una sau din mai multe silabe, zicem că: vorba e de o silabă, de două, trei și de mai multe silabe.

Silabele se formează din sunete sau litere. Dintre litere însă numai vocalile formează de sine silabe. Consoanele fără ajutoriul vocalelor nu pot forma silabe. Pentru formarea silabelor și despărțirea vorbelor în silabe, stătorim deci următoarele reguli, după cari avem să urmăm:

1. Fiecare vocală formează câte o silabă; deci, câte vocale, atâtea silabe; sau câte vocale se află într'o vorbă, din atâtea silabe constă aceea d. e: Is-ten-ség din trei silabe, căci sînt trei vocale.

2. Consoana dintre două vocale, fie aceea simplă, sau compusă, se numeră la vocala din urmă d. e: e-re-det. ke-cses.

3. Dintre mai multe consoane între două vocale, numai cea din urmă se numeră la vocala urmatoare d. e: em-ber: esz-tendő.

4. Când într'un cuvânt urmează mai multe vocale una după alta, fiecare din ele formează pentru sine câte o silabă d. e: fi-a-im; și aceasta din aceea cauză, căci limba magiară n'are sunete de diftong.

5. Vorbele compuse se despart așa, precum s'au compus d. e: eltelt compus din el și telt; va fi deci: el-telt:

ütér — üt-ér

vizivó — viz-i-vó.

§. 12.

Lungimea, scurtimea și întonarea silabelor în limba magiară.

Scurțimea și lungimea silabelor în limba magiară atîrnă dela vocale. Silabele cu vocale scurte sînt scurte; prin urmare ele trebuie respunse scurt. Silabile cu vocale lungi se respund trăgănându-le cu tonul mai odată așa de mult ca pre cele scurte.

d. e: halál, élet.

Lungi sînt mai departe și acele silabe cu vocale scurte, după cari stau două consoane una după alta: ember, embertelen; asemenea sînt lungi și acele silabe, când dintre două consoane una stă la capetul și alta la începutul unui cuvânt: ember teszen fogadást.

Ce s'atinge de întonarea vorbelor, tonul, în limba magiară, cade totdeauna pre silaba d'întîi:

ém-ber nu em-bér   fó-gadalom nu fogada-lóm.
Accentul depre ém și fóg arată tonul

§. 13.

Impărțirea vocalilor după calitatea tonului.

Vocalile se împart în trei clase:

- a) vocale de ton gros (afund): **a, á, o, ó, u, ú.**
- b) vocale de ton subțire (seu înalt): **e, ö, ő, ü, ú.**
- c) vocale de ton mediu (comun, ascuțit): **é, i, í.**

Intr'un cuvânt magiar nu poate sta o vocală groasă cu una subțire, afară de **e**, care poate sta uneori în unele vorbe cu vocalile groase **a, o**.

Vocalile medii sau comune **é, i, í** însă pot sta în una și aceeași vorbă cu toate vocalile, atât groase cât și subțiri; deaceea se și numesc comune.

După cum o vorbă are numai vocale groase, aceea e de ton gros d. e: atya, anya, uralom, baj gond buta.

Dacă vorba are numai vocale subțiri, e de ton subțire d. e: ember, öröm, ürügy, seb, zseb; dacă constă numai din vocale medii sau comune, aceea e de ton mediu sau comun d. e: hir, kis, kicsiny, tél, kincs, în fine, dacă vorba are o vocală groasă cu una medie, sau una subțire cu una comună, aceea e de ton mestecat; tot de ton mestecat e și vorba, care constă din o vocală groasă cu vocala subțire **e, d. e**:

- a) cu **e**: leány, gerenda, gyertya.
- b) cu una dintre cele medii: aczél, csillag, himlő, tündér, vezér.

Partea adoua.

Părțile vorbirei.

§. 14.

Sufipțiunea (flecțiunea) vorbelor.

Firea limbei magiare e cu totul deosebită de firea limbei noastre. Cea magiară se ține de aceea familie a limbilor, cari prin aglutiuațiune arată schimbările, ce le suferă vorba în diferitele stări, prin cari trece, adică: prin simpla alăturare sau alipire de tot esterioră a unor vorbe mici, silabe sau litere la tulpina, trunchiul sau forma principală a vorbeii, ce totdeauna rămâne neschimbată și cu carea acelea cuvênțele mici se unesc așa de strins, încât nu se mai pot deslipi sau desprinde; fără de care înpreonare ele de sine nici un înțeles n'ar avea; precând cea română se ține de limbile, cari prin desvoltarea mai departe a formei principale din lăuntru în afară și prin schimbarea a însuși elementelor, cari fac forma principală fără alt adaus esterior, arată stările prin cari poate să treacă cuvântul în vorbire.

Fiindcă dar, în limba magiară ori ce schimbare, ce poate suferi vorba, venind în legătură cu alta, prin carea aceea-si modică oarecum înțelesul, se întemplă nu ca în limba noastră prin flecțiune, ci aceea se însamnă prin adaugerea a unor vorbe la capetul cuvântului și prin punerea lor nemijlocit după vorbă: toate acele litere, silabe și vorbe mici, cu cari s'arată schimbarile în cuvânt, fără privire la aceea, că ele s'adaug la capetul cuvântului, sau că se pun nemijlocit după acela, se numesc sufipte și însuși alăturarea acestor sufipte la capetul vorbeii se numește sufiptiune.

Fundamentul sufiptiunei, adică al alăturării sufiptelor la vorbe, este împărțirea vorbelor după însușirea vocalelor în vorbe de ton gros și în vorbe de ton subțire.

§. 15.

Impărțirea vorbelor și a sufiptelor în groase și subțiri și alaturarea sufiptelor.

Precum vorbele, după vocalile din cari constau se'mpart în

groase, subțiri, medii și amestecate, așa și sufiptele se împart în groase și subțiri.

De oare ce însă, atât vorbele medii, cât și cele mestecate cu privire la alăturarea sufiptelor primesc sufipte acuși groase, acuși subțiri; deaceia: toate vorbele magiare se împart în vorbe groase (de ton gros) și în vorbe subțiri (de ton subțire). Tot așa se împart și sufiptele numai în groase și subțiri.

Împărțirea asta, precum s'au zis, este fundamentul flexiunii; caci, după cum vorba e groasă sau subțire, așa primesce aceea sufipt gros, sau sufipt subțire.

Ca să putem ști, care vorbe primesc sufipte groase și cari subțiri, mai virtos ce privește vorbele de ton mediu sau comun, vorbele compuse și cele străine, însemnam următoarele reguli, după cari putem judeca, că oare cutare vorbă, primește ea sufipte groase, sau sufipte subțiri.

1. Vorbele groase primesc sufipte groase.

2. Vorbele subțiri primesc sufipte subțiri.

3. Vorbele de ton mediu primesc sufipte acuși groase și se numesc vorbe medii-groase; acuși subțiri, când apoi se numesc vorbe medii subțiri. E de lipsă a ști însă, când primește sufipte groase și când sufipte subțiri. Spre acest scop împărțim vorbele medii în vorbe de o silabă și de mai multe silabe și a nume:

a) Vorbele de o silabă, cari au vocala **é** și **i** scurt se țin, partea mai mare de vorbele subțiri și primesc sufipte subțiri; eară acelea, cari au vocala **í** lung, se țin, partea mai mare, de vorbele groase cu sufipte groase. Deci bine să se observe, că nu toate vorbele de o silabă cu **é** și **i** scurt iau sufipte subțiri; nici vorbele cu **í** lung nu primesc toate sufipte groase; ci atât între cele cu **é** și **i** scurt sunt unele, cari primesc sufipte groase, cât și între cele cu **í** lung sunt de acelea, cari primesc sufipte subțiri în loc de groase, ceea ce se învața mai bine din uz, care decide oare cutare vorbă primește sufipt gros, sau subțire.

b) Vorbele medii de mai multe silabe, dacă în toate silabele au numai **é**, ca *értés*, sau **é** cu unul din amândoi **í**, se numera între vorbele subțiri și iau sufipte subțiri; iar dacă silabele au numai **i** scurt sau lung, primesc sufipte acuși groase, acuși subțiri, după cam adecă e uzul.

În genere e de însemnat, că vorbele, cari în toate părțile lor au numai vocala **i** sau **í**, sunt partea mai mare de ton gros și așa primesc sufipte groase.

4. Vorbele de ton mestecat (de ton mestecat pot fi numai cele de mai multe silabe și cele compuse) primesc sufipte sau groase, sau subțiri, după cum o vocală medie stă cu una groasă, sau cu una subțire și anume: când vocala medie stă cu una groasă, vorba aceea primește sufipte groase și se numește de ton gros-amestecat; eară când vocala medie stă cu una subțire, vorba aceea primește sufipte subțiri și se zice că e de ton subțire-amestecat d. e. hagyaték e de ton gros amestecat; vegyülék de ton subțire amestecat.

Când în silaba finală a unei vorbe de mai multe silabe se află una din vocalile **é, i, í**, atunci atare vorbă se îndreaptă întru primirea sufiptelor, după vocala premergătoare vocalei din silaba finală, așa că, dacă aceea vocală e groasă, cuvântul primește sufipte groase, și dacă aceea e subțire, primește sufipte subțiri; când și aceasta e una dintre cele medii **é, i, í**, atunci cea premergătoare acesteia, este după carea se îndreaptă vorba întru primirea sufiptelor groase, sau subțiri.

5. La vorbele de ton mestecat, în cari vocala subțire **e** se împreună uneori cu una groasă, mai virtos în vorbele compuse și la cele străine, afigerea sufiptelor se întemplă după vocala din silaba finală, fără privire la vocalile din silabele cealalte, când adecă se pune sufiptul gros, dacă vocala din silaba finală e groasă și sufipt subțire, dacă aceea e subțire.

§. 16.

Felul sufiptelor din privința alăturării lor și împartirea sufiptiunei.

Intre sufipte sînt unele cari se atîrnă la capetul vorbeii, cu care se împreună așa de strins, de fac numai o vorbă și fără care împreunare nici n'au înțeles propriu; altele ear nu se atîrnă, sau nu se unesc cu vorba așa de strins, ci se pun numai lăngă, sau urmează nemjlocit după vorbă. Acelea, cari se contopesc într'una, dacă s'alătura la nume (substantive) se numesc *nominalê* și, dacă s'alătura la verbe, se numesc *verbale*; eara acelea, cari nu se lipesc, ci pot sta de sine singure și se pun numai lăngă substantiv, se numesc *postpozițiuni* sau nume *postpositive*. Sufiptionea vorbelor stă decî întru dreapta alăturare a sufiptelor și se împarte în: sufiptionea numelor (*declinatie*) și în sufiptionea verbelor. (*conjugatie*).

Sectiunea I.

Sufiþtiunea numelor (declinaþie).

§. 17.

Sufiþtele nominale și împărþirea lor.

Un substantiv în vorbire poate veni în felurite stări sau relaþiuni, cari arată starea și lucrarea lui față de alt nume din privinþa la numer, persoană, spaþ, timp și mod; sau din altă privinþă. Toate aceste stări și schimbări ale numelui se arată prin câte un sufiþt deschilinit, de aceea sufiþtele nominale se deschilinesc:

a) în sufiþte de numer, cari arată numărul fiinþei și lucrului, înfăþășat prin nume.

b) sufiþte cari arată, a câta persoană e fiinþa și lucrul, și cum se are caþră altă fiinþă sau lucru.

c) sufiþte de relaþiune din privinþa la spaþ timp și mod, ori din privinþa trecerei lucrării dela o fiinþă la alta.

Ca să nu ne depărþăm prea mult nici de spiritul limbei noastre, nici să facem scădere celei magiare și tot odată să ne acomodăm, precât se poate, modului cunoscut al înveþamentului, vom urma treptat, luând în rând toate sufiþtele și arătând cari cum respund româneșce, prin ce se va vedea mai bine tot odată și diferenþa dintre aceste două limbi.

§. 18.

Sufiþtele, cari corespund terminaþiunelor din declinaþiunea noastră, în cazurile singulariului și ale pluralului, sau sufiþte declinative.

Sufiþtele, ce corespund cazurilor din declinaþiunea noastră, în numărul singular și plural, sânt următoarele:

I. pentru singular:

Nominativ

Genetiv -nak sau -nek

Dativ -nak sau -nek

Acusativ -t -at, -ot -et -öt

Vocativ ca nominativul.

II. pentru plural:

Nominativ	-k -ak -ok -ek -ök	} după al nominativului plural.
Genetiv	-nak sau -nek	
Dativ	-nak sau -nek	
Acuzativ	-at -et	
Vocativ	ca nominativul.	

Aceste sufipte se alătură la forma principală a părților de cuvânt, cari sînt tot acelea ca în limba română; dar precum în cea românească nu se declină toate părțile vorbirei, ci numai substantivul și cele ce determină substantivul; așa în cea magiară tot numai aceste părți de cuvânt se pot uni cu aceste sufipte declinative.

Innainte de a arăta cum se alătură sufiptele declinative la vorbe, prețim cunoașcerea articolului magiar, care e: **az, a**. Acest articol însă nu arată, ca cel românesc, genul care în limba magiară nu există, ci hotărășce numai mai deaproape ființa sau lucrul, punându-se totdeauna înaintea vorbeii, anume **az** la vorbele începătoare cu vocală și **a** la vorbele ce se încep cu consoană, așa:

atya — tată,	az atya — tata;
anya — mamă,	az anya — mama;
testvér — frate,	a testvér — fratele;
tanító — învățătoriu,	a tanító — învățătoriu.

§. 19.

Formarea cazurilor, sau alăturarea sufiptelor declinative în genere.

Nu toate substantivele primesc sufiptele în același mod, ci după terminațiunea lor, unele întrun chip, altele într'altul.

Terminațiune se numeșce litera sau silaba din capetul cuvintelor, în forma lor principală. Forma principală e totodată și Nominativul în numărul singular, care n'are alt sufipt decât terminațiunea, carea arată substantivul în neaternare dela altul și cumcă nu e vorbă decât numai despre un lucru. Când e vorbă despre mai multe ființe sau lucruri, terminațiunea singură nu e în stare a arăta aceasta, ci trebuie să ia întru ajutoriu un sufipt. Sufiptul acesta e litera **k**, care uneori s'alătură la terminațiune numai singură, eară alte ori se leagă de terminațiune prin o vocală, pusă înainte-î.

După sufiptul, sau cazul Nominativului plural se îndreaptă și sufiptul Acuzativului din numărul singular, care e litera **t**.

Acest **t** s'alătură la forma principală sau numai singular, sau, ca sufixtul pluralului, cu vocală pusă înaintea lui.

Vocalile, cari se pun înaintea sufixtelor **k** și **t** sânt: **a**, **o**, **e**, **ö** cari, fiindcă ajută pre **k** și **t** a se alătura la vorbe, se numesc vocali ajutoriale. Asta e cauza că pluralul și acuzativul singulariului au câte cinci forme de sufixte:

-k, **-ak**, **-ok**, **-ek**, **-ök** pentru plural și **-t**, **-at**, **-ot**, **-et**, **-öt** pentru acuzativul singulariului.

Toată greotatea, ce o întimpinăm, stă întru a ști care dintre aceste forme se alătură pentru ~~de~~ a forma pluralul și singularul; ceea ce se delătură, dacă vom căuta ce fel de terminațiune are vorba. Terminațiunea nu poate fi, se-nțelege, decât sau o vocală, sau o consoană. Dacă vorba are la capetul ei vocală, primesce în plural numai pre **k** și pentru acuzativul singular numai pre **t**, afara numai când **k** și **t** se leagă totuși cu vocală ajutorială; eară dacă vorba se finesce într'o consoană, alăturarea lui **k** și **t** se face cu ajutoriul vocalelor **a**, **o**, **e**, **ö**; însemnând cumcă **t** și în acest caz se alătură uneori și fără vocală ajutorială, ce se va arăta la locul seü mai de amenuntul.

Sciind terminațiunea, trebuie să vedem de ce ton e vorba; căci, dacă-i de ton gros, primește sufixte groase; eară dacă-i de ton subțire primește sufixte subțiri și atunci sufixtul **-ak**, **-ok** și **-at**, **-ot** s'alătură la vorbe groase; eară **-ek**, **-ök** și **-et**, **-öt**, ca de ton subțire, la vorbe subțiri.

Alăturarea sufixtelor subțiri **-ek**, **-ök**, **-et**, **-öt** e foarte ușoară; dar cu atâta mai grea este alăturarea celor groase **ak**, **-ok**, **-at**, **-ot** la vorbele groase; căci nu toate primesc amestecat pre **-ak**, **-ok** în plural, nici pre **-at**, **-ot** în acuzativ singular; ci unele primesc în plural pre **-ak** și în singular pre **-at**; eară altele pre **-ok** în plural și pre **-ot** în singular.

Dreapta alăturare a acestor sufixte este greotatea cea mai mare; căci regulele ce se dau în astă privință nu ajung pre deplin. Atâta însă e sigur că pluralul cu **-ak** răspunde acuzativului singular cu **-at**, și pluralul cu **-ok** celui singular cu **-ot**, afară de cazul, când **t** se alătură fără vocală ajutorială.

În fine, ce s'atinge de alăturarea sufixtelor pentru Genetiv și Dativ, aceste cazuri, știind formarea pluralului și a singulariului, se pot forma foarte lesne, alăturând sufixtul **-nak** la vorbele groase și **-nek** la cele subțiri, cari remân aceleași și pentru genetivul și dativul plural, alăturându-se ele după **k** al pluralu-

lui. Pentru acuzativul pluralului sînt numai sufixele -at, -et și nici odată -ot, -öt. Despre toate aceste cu deamenuntul în următoarele.

§. 20.

Alăturarea sufixelor declinative la vorbele ce se termină într'o vocală.

Toate vocalile, afară de **á**, pot sta ca terminațiune, fie vorba substantiv, adiectiv, sau ori ce altă vorbă sufigibilă.

Vorbele terminate în vocală primesc în plural numai **k** și în acuzativ singular numai **t**. Vocalile scurte **a, e**, se prefac înaintea sufixelor totdeauna în **á, é** lung.

Sufigerea se poate face la vorbe atît cu articolul, cât și fără articolul **az, a**. Si una și alta răspunde declinațiunii noastre articulate. Ca model fie alma, pentru vorbele groase și kôrte, pentru cele subțiri:

I. Vorbe groase.

Singular fără articolu.

Nominativ	alma	—	mêrul	saũ	mêr
Genetiv	almá- nak	—	mêrului	"	"
Dativ	almá- nak	—	mêrului	"	"
Acuzativ	almá- t	—	mêrul	"	"
Vocativ	alma	—	mêrule	"	"

Plural fără articolu.

Nominativ	almá- k	—	merê	saũ	merê
Genetiv	almá- k-nak	—	merêlor	"	"
Dativ	almá- k-nak	—	merêlor	"	"
Acuzativ	almá- k-at	—	merê	"	"
Vocativ	almá- k	—	merêlor	"	"

Cu articolu.

Singularul:

Pluralul:

Nominativ	az alma	az almá-k
Genetiv	az almá-nak	az almá-k-nak
Dativ	az almá-nak	az almá-k-nak
Acuzativ	az almá-t	az almá-k-at
Vocativ	alma	almá-k,

II. Pentru vorbe subțiri.

Singular fără articolu.

Nominativ	körte	para	saŭ	pară
Genetiv	körté- nek	perei	„	„
Dativ	körté- nek	perei	„	„
Acuzativ	körté- t	para	„	„
Vocativ	körte	pară	„	„

Plural fără articolu.

Nominativ	körté- k	perele	saŭ	perē
Genetiv	körté- k-nek	perelor	„	„
Dativ	körté- k-nek	perelor	„	„
Acuzativ	körté- k-et	perele	„	„
Vocativ	körté- k	perelor	„	„

Cu articolu.

Singular:

Nominativ	a körte
Genetiv	a körté- nek
Dativ	a körté- nek
Acuzativ	a körté- t
Vocativ	körte

Plural

Nominativ	a körté- k
Genetiv	a körté- k-nek
Dativ	a körté- k-nek
Acuzativ	a körté- k-et
Vocativ	körté- k .

Exerțiu în declinare.

az apa	} tata, părintele	az epe	— ferea
az atya		az idő	— timpul
az anya	— mama	a koci	— cociea
a bátya	— fratele măi bătrân	mulandó	— trecătoriu
az öcse	— fratele măi tiner	puha	— moale
a roka	— vulpea	sárga	— galben
a szilva	— pruna	fekete	— negru
a medve	— ursul	jó	— bun.
az eke	— plugul.		

§. 21.

Vorbe cu terminățiune vocalică, cari primesc sufixul pluralului și al acuzativului singular cu, sau fără vocală ajutorială.

1. Următoarele în **é, ó, ő, ű** primesc pre **k** și **t** cu vocala **a, e** prin mijlocirea unui **v** între vocala ajutorială și cea din capet, carea la unele se schimbă cu totul în una corespunzătoare, saŭ numai se scurtă. Aceste sânt:

2. Următoarele vorbe terminate în **ú, ü** pot primi sufixul singulariului și al pluralului în două chipuri: cu vocala ajuto-rială **a, e**, prefăcând vocala finală în **v**; sau numai **t** și **k** pă-strând pre **u** final.

Precum:

Acuz. Plur.				Acuz. Plur.			
darú	-t	-k	saú	darv	-at	-ak	gruie, cocor
hamú	-t	-k	„	hamv	-at	-ak	cenușă
falú	-t	-k	„	falv	-at	-ak	sat
odú	-t	-k	„	odv	-at	-ak	găvăună — vizuină
szarú	-t	-k	„	szarv	-at	-ak	corn
fenyű	-t	-k	„	fenyv	-et	-ek	brad
enyű	-t	-k	„	enyv	-et	-ek	cleiú
tetű	-t	-k	„	tetv	-et	-ek	păduche.

mag (maga) face Acuz. mag-ot și mag-vat

Plur. mag-ok și mag-vak seménța.

3. Următoarele vorbe în **ú, ü**, sau țin vocala finală și atunci primesc pre **k** și **t** fără vocală ajuto-rială sau lăpedând pre **ú** cu totul, acelea s'alătură cu vocala ajuto-rială **a** așa:

Acuz. Plur.				Acuz. Plur.			
borjú	-t	-k	saú	borj	-at	-ak	vițel
fiú	-t	-k	„	fi	-at	-ak	fiú, prunc, copil
ifjú	-t	-k	„	ifj	-at	-ak	june, fecior
férfiú	-t	-k	„	férfi	-at	-ak	bărbat
faggyú	-t	-k	„	faggy	-at	-ak	său
fattyú	-t	-k	„	fatty	-at	-ak	copilandru, corcit
gyapjú	-t	-k	„	gyapj	-at	-ak	lână
varjú	-t	-k	„	varj	-at	-ak	cioară
sarjú	-t	-k	„	sarj	-at	-ak	otavă.

4. Adiectivele terminate în **ú, ü**, mai virtos cele formate din substantive, pot primi sufixele **t** și **k** cu, sau fără vocală ajuto-rială **a, e**, scurtând în cazul d'intâi pre **ú, ü**, precum:

Acuz. Plur.				Acuz. Plur.			
lassú	-t	-k	saú	lassu	-at	-ak	moale, încet
hosszú	-t	-k	„	hosszu	-at	-ak	lung
szomjú	-t	-k	„	szomju	-at	-ak	sătos
domború	-t	-k	„	domboru	-at	-ak	rotund, convex
szomorú	-t	-k	„	szomoru	-at	-ak	trist
nyomorú	-t	-k	„	nyomoru	-at	-ak	urgisit, mișel, ticălos
keserű	-t	-k	„	keserű	-et	-ek	amar

Acuz. Plur.		Acuz. Plur.	
könnyü -t -k „	könnyü	-et -ek	uşor
szörnyü -t -k „	szörnyü	-et -ek	floros, înflorat groaznec.

Unele din ele pot şi perde pre **ú, ú**, cu totul, când **k** şi **t** s'alătură numai cu vocală ajutorială, ca:

hosszú — hossz -at -ak	szörnyü — szörny -et -ek
szomjú — szomj -at -ak	könnyü — könny -et -ek.

* Dacă însă înaintea acestor fel de adiective mai stă un adiectiv, cari la oaltă fac o singură noţiune, atunci la astfel de adiective compuse numai sufixul pluralului **k** s'alătură cu **a, e** ajutorial; ear al acuzativului fără vocală ajutorială; precum:

Acuz. Plur.

nagylábú din nagy şi lábú va fi:	nagylábú -t însă -ak	mare în picior, cu piciorul mare
kistornyú din kis şi tornyú va fi:	kistornyú -t însă -ak	mic în turn, cu turnul mic;
hosszúhajú din hosszú şi hajú va fi:	hosszúhajú -t însă -ak	mare în păr, cu părul mare;
kiskezű din kis şi kezű va fi:	kiskezű -t însă -ek	mic în mană, cu mânele mici;
jóeszű din jó şi eszű va fi:	jóeszű -t însă -ek	bur. de minte, cu minte bună;
szépszívű din szép şi szívű va fi:	szépszívű -t însă -ek	fromos, saũ bun la inimă, cu inimă bună.

Tot cu **a, e** ajutorial se mai pot adauge aceste sufixe şi la unele adiective terminate în **ó, ő**, ca:

elegendő -t -k saũ elegendő -et -ek	destul
hajlandó -t -k saũ hajlandó -at -ak	aplecat;

dar totuşi e mai bine fără vocala ajutorială.

5. Următoarele substantive în **i** fac pluralul cu **a** ajutorial, ear acuzativul singular cu, saũ fără el şi sânt compuse cu **fi**, deci va fi:

Plur.	Acuzativul	
úrfi — -ak şi — -t saũ -at	domnişor, copil de domn (cocon)	
férfi — -ak şi — -t saũ -at	bărbat	
atyafi — -ak şi — -t saũ -at	consăngean, neam, unul din neam, preten, cunoscut, amic	
tyukfi — -ak şi — -t saũ -at	puu de găină	
baromfi — -ak şi — -t saũ -at	puu de animal;	

fi face atâta cât fiu, copil, puîu și are pluralul **fi-ak** și acuzativul numai **fi-at**.

Numele de familie, compuse cu **fi**, precum și cele cu **y** saũ **i** în capet, primesc pre **k** cu **a** ajutorial, dacã sînt groase și cu **e**, dacã sînt subțiri; ear acuzativul  l fac numai cu **t**, așã:

Acuz. Plur.

Palfi	-ak	-t	Palfii saũ Palfilonii (Palfileșcii) toți, cari-ı cheamã Palfi
Hunyadi	-ak	-t	Huniadi, Huniazii
Mocsoni	-ak	-t	Mocioni Mocioneșcii
Széchényi	-ek	-t	Seceni Seceneșcii.
Petőfi	-t	-ek	Petőfi
Péterfi	-t	-ek	Péterfi
Zichy	-t	-ek	Zichy (Zici).

Dintre vorbele terminate în **i**, numai substantivele primesc pre **k** și **t** fãrã vocal ajutorialã d. e.: koci-t-k, cocie. Jani-k-t, Niță (Jon); adiectivele însã primesc numai pre **t** fãrã vocalã ajutorialã, dar **k** s'alãturã cu una din vocalile **a**, **e**, dupã tonul vorbeı, așã:

honi	-ak	-t	din țarã, din patrie
vidéki	-ek	-t	dela țarã
házi	-ak	-t	de casã, casnic
házbeli	-ek	-t	din casã, ce se ține de casã
mai	-ak	-t	din ziua de azi, de acum
akkori	-ak	-t	de atunci
tegnapi	-ak	-t	de ieri
magyarhoni	-ak	-t	din țara ungureascã
debreczeni	-ek	-t	din Dobrițin
aradi	-ak	-t	din saũ de Arad
téli	-ek	-t	de iarnã
régi	-ek	-t	de demult, vechiu
tavaszi	-ak	-t	de primãvarã
nyári	-ak	-t	de varã, vãratic
ősszi	-ek	-t	de toamnã, tomnatec.

§. 22.

Alãturarea sufiptelor k și t la vorbele cu terminațiune consonalã prin mijlocirea vocalilor ajutoriale a, o, e,  , = at-ak, ot-o-k, -et-ek, - t- k.

In genere.

Prin adaugerea sufiptelor **k** și **t** cu una din vocalile aju-

toriale (a, o, e, ö,) vorbele astfel adause, suferă niște schimbări de vocală în silaba finală, cari constau într-o aceea, că:

1. Multe vorbe terminate într'o consoană cu vocală scurtă premergătoare, o perd aceea cu totul și

2. altele, terminate într'o consoană cu vocală lungă premergătoare, o scurtă aceea și pre cele lungi **á, é**, le schimbă în cele scurte corespunzătoare, pre **á** în **a** și pre **é** în **e**. Numai dupăce vorba aŭ trecut mai nainte prin aceste schimbări, se pot alătura la ea sufiptele **k** și **t** cu una din vocalile ajutoriale.

3. Sânt anumite consoane la capetul vorbelor, cu cari sufiptul acuzativului **t** se poate responde d'ntr'una foarte ușor și vorbele, cari aŭ în capet una din acele consoane, primesc pre **t** fără vocală ajutorială. Decî mai multe vorbe din cele cari suferă schimbările de mai sus cu vocalile din silaba finală; dacă aŭ în capet una din acele consoane pot rămânea neschimbate, adevă: nici nu-și perd vocala scurtă, nici cea lungă nu se scurtă și **t** s'alătură fără vocală ajutătoare; sau că trecând mai înteu prin schimbările de mai sus, primesc amândouă sufipte cu vocală ajutorială.

4. Vorbele, cari nu suferă nici o schimbare în silaba finală, întocmai ca acestea, primesc pre **k** și **t** cu vocală ajutorială. Trebuie însă deshilinit că din amândouă clase de vorbe, o parte din cele groase primesc sufiptele cu **a-ai-ak**; cecalaltă parte cu **o-oi-ok**; ear din cele subțiri partea mai mare primesc cu **e-et-ek** și numai o parte mică aŭ în silaba finală un **ö** sau **ü**.

I.

Alăturarea lui k și t la vorbele, cari suferă schimbări în silaba finală.

§. 23.

1. Consoanele, cu cari **t** se poate responde ușor și uni fără vocală ajutorială sânt: j, l, ly, n, ny, r, s, sz, z, zs.

Vorbele cari aŭ la capet una din aceste consoane, fie groase orî subțiri, primesc la acuzativ singular numai pre **t** fără vocală ajutorială, pluralul însă partea mai mare ël fac cu **ok** și numai puține cu **ak**; cele subțiri fac pluralul partea mai mare cu **ek** și mai puține cu **ök**, ca:

ital	-t-ok	beutură	vihar	-t-ok	vifor, urăgan
akadály	-t-ok	pedică, împedică-	kés	-t-ek	cuțit
		ment			
öszön	-t-ök	îndem.	vitéz	-t-ek	viteaz, eroic
raj	-t-ok	roiu	pajzs	-t-ok	scut.

2. Vorbile, cari scurtă vocala lungă din silaba finală cu prefacerea lui **á, é** în **a, e**, iaū pre **k** și **t** cu **a, e** ajutorial, așa: madár — madar-at-ak pasere út — ut -at-ak drom, cale fedél — fedel -et-ek acoperiș szűz — szűz-et-ek fecioară de cari se țin următoarele:

groase

agár — ogariū
 bogár — goangă, gândac
 derék — spate
 — derék derék-et-ek voinic, țăpen
 fonal — fir
 fazék — oală
 gunár — gânsac
 kosár — cotăriță, corfă
 madár — pasere
 mozsár — pivă, avan
 nyár — vară
 pohár — pocal păhar
 sár — imală, tină
 sudár — vîrf, *ozom*
 sugár — rază
 szamár — asin, măgariū
 kút — puț, fântână
 híd — gâscă, *liba*
 kanál — lingură
 nyúl — iepure
 rúd — rudă, *frăjină*
 úr — domn
 út — dròm, cale
 légy — muscă
 mész — var
 név — nume

vorbe subțiri

szél — margină, vânt
 szemét — gunoiu
 tehén — vacă
 tenyér — palmă
 fűz — salcă
 szűz — fecioară

subțiri

bél — maț-intestine
 dél — amiază
 dér — brumă
 négy — patru
 ég — ceriu
 égér — șoarece, îrte
 egyéb — altul-alta
 elég — destul
 ér — vină
 ész — minte
 fedél — acoperiș
 fél — jumătate
 fővény — năsip, pesec
 geréb — pedecă, clențaică, *gât*
 gyökér — rădăcină
 hét — șapte, septemână
 jég — ghiată
 kenyér — pâne, pită
 kerék — roată, rotund
 kevés — puțin
 kéz — mână, *marok*
 kötél — sfoară, funie, streang
 †közép — mijlocul, de mijloc
 levél — foie, funză, epistolă
 nehéz — greu
 nyél — plăsele, manunchiu, dârjală, codirișcă
 réz — aramă
 szekér — car
 szén — cărbune
 tél — iarnă
 veréb — vrabie, (bribete)
 szűk — strîmt, îngust
 tűz — foc, lumină

Dintre aceste la cele ce au în capet o consoană, cu carea **t** se poate lesne răspunde s'alătură **t** fără vocală ajutorială, în care caz vocala lungă se păstrează și nici **á**, **é** nu se prefăce în **a**, **e**, așa:

madár -t	sugár -t	mózsár -t	sár -t
kötél -t	levél -t	tehén -t	szekér -t
	kenyér -t	gyökér -t.	

Unele, de și au vocală lungă și fără a o scurta, pot primi pre **t** cu și fără adausul vocalic, ca:

vén — vén -t și vén -et	vén -ek	bétrân;
vitéz — vitéz -t și vitéz -et	vitéz -ek	viteaz;
méz — méz -et	mere;	
erős — erős -t și erős -et	tare.	

Despre cele medii de o silabă cu unul din **i** într'alt loc.

3. Vorbele, din cari cade vocala scurtă din silaba finală, încă primesc sufixul acuzativului singular și al pluralului cu vocală ajutorială; însă dintre cele groase unele se unesc cu **a** -at -ak, altele prin **o** -ot -ok.

a) Cu adausul **a** primesc vorbele de mai mult de două silabe cu **-alom** în capet. Aceste înaintea de a se alătura la ele **t** și **k**, perd pre **o** din **alom** și numai după aruncarea aceluia s'adină **t** și **k** cu **a** ajutorial, așa:

hatalom — hatalm -at -ak putere

nyugalom — nyugalm -at -ak liniște

de cari se țin și toate cealalte, precum:

birodalom, imperăție, imperiu rágalom, defaimare .

fájdalom, durere . bántalom, nepăciuire, bănuială .

alkalom, ocaziune, prilej . buzgalom, zel, însuflețire

jutalom, premiu, mulțam, resplată, irgalom, îndurare .

numai czibalom, chimvală are cu **o**: czibalm -ot, czibalm -ok.

Tot cu adausul **a** mai fac și următoarele cu altă terminațiune decât **alom**; precum:

ajak, ajk -at -ak buză . bátor, bátr -at -ak

sátor, sátr -at -ak cort . három, hárm -at -ak trei

vászon, vászn -at -ak pânză . vékony; vékny -at -ak subțire.

kazal, kazl -at -ak jireadă .

însă sátor și kazal pot avea și:

sátor -t sátor -ok

kazal -t kazal -ok.

b. Vorbele groase, cari iaă **o** ajutorial, sânt cele de două

silabe terminate în **om** și cele în: **og, ok, ol, om, on, or, ocs, oly, ony, oz**, în cari silabe vocala **o** e scurtă și prin urmare cade afară, ca:

járom, járm -ot -ok jug, dolog, dolg -ot -ok lucru;
 álom, álm -ot -ok vis, somn

și altele mai multe; cele mai întrebuițiate sînt:

akol — cocină, poiată, staul	haszon — folos ^d
álom — vis, somn	horog — cârlig, unghia
árok — șanț	hurok — laț
átok — blăstăm, afurisenie	izom — mușchiu (carne)
bagoly — buhă, cucuveică	jászol — iesle
barom — vită	kapocs — copcie, cătaramă
bokor — tufă	koboz — cobuz
csupor — bocală, oleuță	korom — funîngină
fodor — cocori, creț în pěr	lator — fur, lotru, viclean
gyilok — pumnariu	lucsook — gunoău
gyomor — stomac	majom — meimucă
gyakor — adese	malom — moară
halom — movilă, dâlmene	marok — mană, palmă ^{Kéz}
mocsok — nălăut, pată	nyirok — răveneală
ólom — plumb	orom — vîrf ^{sudăr}
pizsook — imală, tină	pokol — iad
sarok — călcăniu	solyom — șoim
sulyok — maău (de bătut pânza)	szitok — sudalmă, mascară
szobor — statuă	szugoly — colț, unghiu
szurok — rășină	takony — muc
titok — secret, în ascuns	torok — gât
torony — turn	tulok — junc
vaczok — zăcătoare.	

Cele ce aū în capet una din consoanele, cu cari **t** se pronunție ușor, primesc pre **t** și fară adausul vocalic, fară a se arunca vocala scurtă din silaba finală, ca:

takony-t szobor-t haszon-t csupor-t.

c) Cele subțiri de două și mai mult de două silabe, terminate în consoanele dela cele groase, dar cu **e, ő** în locul lui **o**, ca: **elem, eg, őg; eg, ök; el, öl; em, őm; er, ör; ez** în capet, încă lapedă pre **e, ő** făcënd Acuzat. sing. cu **et-öt** și pluralul cu **ek-ök**, și fară acest adaus, dacă **t** se poate respunde ușor, ca:

győzelem, győzelm-et-ek biruință, învingere;

méreg, mérg -et-ek venin, otravă;

ökör, ökr -öt-ök boă;

cele mai întrebuintiate sînt:

berek — dumbravă	köröm — unghie
cseber, csöbör — ciuber	lepel, vel — învelitoare
éber — deștept	meder — albie, matca
eper — fragă	méreg — venin
étel — mâncare	nyereg — șauă
ezer — mie	öböl — sin, cavitate
féreg — verme, carî	ököl — pumn
fészek — cuib	reték — rădișcă, rotche
gödör — groapă	selyem — mătasă
iker — gemenî	szeder — mură
kebel — pept	tegez — teacă
kéreg — scoarță, coajă	telek — sesion, sesiune de pa- ment
köböl — chiblă, (o mesuria)	tücsök — grel
kölyök — cățel, puîu	tükör — oglindă
üszk — tăciune	veder — vadră
verem — groapă	vétek — păcat
kérelem — rugare	fejedelem — domnitoriu
élelem — nutriment	engedelem — îngăduire.

Numai elem — element, are: elem-et-ek.

Urmatoarele nu perd numai vocalile din silaba finală; ci strămută și consoanele din aceea silabă, mutându-le unele în locul altora: aceste sînt:

vehem — vemh -et -ek mânz
kehely — kelyh -et -ek potir
pehely — pelyh -et -ek flamă (pene fine, moî)
teher — terh -et -ek sarcină, povară, greotate;
ear vorba lélek — suflet — pre lăngă că-și perde vocala din silaba finală, mai prefăce pre é din silaba d'întei în e, așa:
lélek — lelk -et -ek.

II.

Alăturarea lui k și t la vorbe, carî nu suferă nici o schimbare în silaba din urmă.

§. 24.

Unele din vorbele groase, carî nu suferă nici un fel de schimbare în silaba din urmă, primesc pre k și t cu adausul a- -at -ak altele cu adausul o- -ot -ok.

I. Vorbele cu a- -at ak sînt:

a) multe vorbe de o silabă cu o consoană simplă sau compusă, ori dublă, ca **ll, rr** sau și cu două deosebite, când li premerge mai virtos vocala **á**, fac pluralul și singularul cu **a** ajutorial, precum:

ág — ág -at — ág -ak

cele mai cunoscute sînt:

ág — ramură, creang	hossz — lungime
agy — crel	kád — cadă
ágy — pat	láb — picior
áll — falcă	láz — friguri, amețală
agyar — colț (la porci)	lyuk — gaură
aly — partea de desupt, cea mai	máj — ficat, maîu
de jos dela ceva, drojde <i>sepró</i>	nád — trestie
ár — preț	nyáj — turmă
árny — umbră	nyak — grumaz
nyál — schipiții (bale)	ár — sulă
nyárs — frigare, țepuș	fal — parete, zid
nyúl — iepure	fark — coadă
ól — cocină	fog — dinte
oldal — lature	gally — creangă, lăstarîu
gát — pedecă, stavilă <i>geréb</i>	sarj — lăstarîu
gyár — fabrică	sark — călcâniu
had — armată, bătaie	száj — gură
haj — pîr	szál — fir, paîu
hal — peșce	szakáll — barbă
háj — untură	szár — fluer, (os)
hárs — teîu	szárny — aripă
has — foale	hát — spate, șele
szómj — sete	ház — casă
hold — lună	táj — regiune, țînut
hód — castor (animal)	tál — blid
talp — talpă	tár — magazin
tárgy — obiect, lucru	társ — soț
toll — pană	űjj — deget
út — drom	vad — animal selbatec
vád — învinovățire, acuză	vágy — poftă
vaj — unt	váll — umere
vár — cetate	vas — fer
váz — schiță, schelet	vonal — linie
zár — încunetoare, zar.	

Adiective:

alacsony, jos	finom, fin
gonosz, reü, viclean	halvány, galfet
hitvány, mişel, ticălos, blăstemat	igaz, adeverat
lăgy, moale	rosz, reü
rút, urít, hidos	sok, mult
silány, slab, puţin	sovány, slab, mărşen
száraz, uscat	szilárd, tare (virtos, ڑapen)
tág, larg	új, nou
vad, selbatec.	

b) toate adiectivele cu **s** în capet (as, ás, os, ós, ús) şi cele cu **ékony**, ca:

világos -at -ak, chiar, vederos,	okos, întelept, cuminte
adós, detoriu	tollas, înpenat, cu pene
gyanús, suspitios	álmos, somnoros
dolgos, lucrătoriu	dús, avut, bogat
bús, întristat, trist, superat	boszús, resbunătoriu
káros, stricăcios	borzas, sperlit, vélvoiat
sárgás, gălbănoniu	szorgalmatos, sirguitoriu
tanulékony, docil, care înveţa	mulékony, trecătoriu
uşor	vékony, subţire.

Toate aceste pot forma acuzativul şi fară adausul lui **a** ajutorial.

c) Toate numeralele se unesc cu **a**, precum:

nyolcz-at opt, húsz-at douézeci, száz-at suta; numai: hat şase şi milliom milion face cu **o**: hat-ot şi milliom-ok şi öt cincî, care **e** de ton subţire face cu **ö**: öt-öt.

II. Cea mai mare parte din vorbele groase primesc pre **t** şi **k** cu adausul **o -ot -k**, ele aü cam următoarele terminaţiuni.

a) Toate substantivele în **s** (as, ás, os, ós, ús) şi adiectivele cu aceeaşi terminaţiune, când sînt întrebuiñtate ca substantive şi mai virtos acele vorbe, cari se termină într'o consoană, cu cari **t** se poate rosti şi fară adaus vocalic, fac pluralul cu **ok**, ca:

tudós -ok -t, învăţat   orvos -ok -t, medic

határ -ok -t, hatar,

şi aşa mai multe:

vadász, vânătoriu	juhász, pécuarriu, păstoriu
naptár, călindariu	koldús, cerşitoriü
forrás, izvor	adós, detoraş, detoriü

látás, vedere	állomás, stație
villámlás, fulgerare	király, rege
királtság, regat	császár, imperat
császárság imperăție	viszály, împarechiere
ármány, intrigă, vrajbă	vagyon, avere
asszony, femeie, doamnă	kár, daună, pagubă
bor, vin	dal, cântare
baj, necaz	sors, soarte
kalász, spic	kar, braț
parázs, jeghiu, jar	raj, roiu
tolvaj, fur, lotru	ital, beătură
báj, farmec	bajusz, mustață
bál, bal	faj, fel, soiu, speție
nap, ziuă, soare	gaz, goz, buruiană
halál, moarte	hon, patrie, țară
jűh, oaie	hús, carne
kas, coșniță	paizs, scut
tag, membru	sas, vulture
viasz, ceară	zaj, larmă, sgomot
arany, aor	olaj oleu.

însă aceste două din urmă pot primi pre **t** și **k** și cu **a** ajutorial.

b) Cele în **ság, szág, nok, ék, ok, ag, at**, vorbele de două silabe în **ám, am** din cari nu cade vocala; multe vorbe de una sau mai multe silabe cu două consoane, ca:

jóság, bunătate	ország, țară
királtság, regat	császárság, imperătie
polgárság, cetățenime	árnyéklat, umbrire
utálat, despreț, ură, scârba	vizsgálat, cercetare, investigare
szándék, voie, intențiune	ajándék, dar, prezent, don
maradék, remășiță	gondolat, gând
bánat, căință, durere	állapot, stare
irnok, scriitoriu	csillag, steauă
hullám, val, undă	folyam, fluviu, riu
állam, stat	hajlam, înclinare
csillám, licuire, lucire scăpărare	vidám, voios
domb, dîmpen, dîmp	kulcs, cheie
gond, gând	pont, punct
rajz, desemn	ifjonez, junelaș, voinic
vadonez, năstașnic, strașnic	suhanez, flăcău.

III. Ce s'atinge de vorbile **subțiri**, cari nu suferă schimbare de vocală în silaba finală, ele primesc pre **t** și **k** cu adausul **e**

și puține, cari au un **ö** sau **ü** în silaba din urmă, le primesc cu **ö**: et-ek, öt-ök; ele au tot aceeași terminațiune ca și cele groase, numai cât în loc de vocală groasă, au înaintele-le vocală subțire, precum:

esél, celaină, vicleșug, înșelă-	eb, câne
țiune	elv, principiu
hegy, deal	jegy, semn
jel, semn	kecs, farmec
kegy, grație	meggy, vișena
mell, pept	fürj, prepeliță
hely, loc	kellem, plăcere
érdem, merit	meny, noră
menny, ceriu	nedv, suc
nyelv, limbă	remény, speranță
szeg, cuniu	tetem, moașce, corpul fără su-
erény, virtute	flare
érték, preț	év, an
éj, sară	kép, iconă
méh, albină	emlék, suvenire
méz, mere	nép, popor
seb, rană	rész, parte
pénz, bani	szél, margină
térd, genunche	vég, capet
vendég, oaspe	kék, vînet, meriu
kész, gata	mély, afund
szép, frumos	rövid, scurt
vén, bătrân	erdős, cu codri, păduros
örökös, în veci, pururea	fül, ureche
föld, pământ	hölgy, damă
könyök, cot	öl, stânjén
ölyv, ~~cobet~~ , liliu	öröm, bucurie
köny, lacrimă	öv, brîu
öz, căprioară	rög, ~~bus~~ , bruș
tölgy, stejarin, gorun	rügy, mugure, boboc
tögy, pulpa, uger	rüh, ~~rânc~~ <i>râl</i>
törzs, trunchiu	ügy, lucru, afacere, treabă
szörny, hală	völgy, vale
vögy, ~~meduă~~ <i>măduvă</i>	csekély, puțin
egész, întreg, tot	fehér, alb
kövér, gras	merész, îndrezneg
keskeny, îngust	rest, puturos, negligent

szük, strîmt	zöld, verde
éh, foame	élénk, vioniu
félénk, fricos	ép, întreg, sănetos.

IV. Vorbele medii de una sau de mai multe silabe din **e** și **i**, capetă toate sufapte subțiri. Cu toate acestea sînt puține, cari primesc sufapte groase, precum sînt:

héj -at -ak, ghioace	ezél -nak -t -ok, scop, țintă.
----------------------	--------------------------------

Următoarele vorbe cu **i** sînt parte groase, parte subțiri.

1. Vorbe medii groase de o silabă cu **i**, cari primesc sufaptele,

a) cu **a** ajutorial:

hig -at -ak, fluid, subțire	lik -at -ak, gaură
szil -at -ak, ulm	dij -t -at -ak, preț, plată, simbric
hid -at -ak, pod, punte	ij -at -ak, arc
hij -at -ak, lipsă	hi -at -ak, lipsă
in -at -ak, vênă	nyil -at -ak, săgeată
szij -at -ak, cura. <i>cură</i>	

b) cu **o** ajutorial:

csik -ot -ok, țipariu	csin -t	eleganța
gyik -ot -ok, șopîrlă	kin -t -ok,	chin, durere, tor-
sik -ot -ok, plan		tură
sip -ot -ok, fluer	sir -t -ok,	mormênt
pír -t -nak, roșată	szir -t -ok,	grumaz
tik (tyúk) -ot -ok, găină.	ír -t -ok,	unsoare
sik -ot -ok, aor fals	zsirt -t -ok,	untură

2. Vorbe medii subțiri de o silaba cu unul din **i**.

-czikk -et -ek, articol	frigy -et -ek, pace, legămênt
hit -et -ek, credință	ing -et -ek, chimeșă
kincs -et -ek, tezauru	liszt -et -ek, fănină
pint -et -ek, o mesură	sing -et -ek, rif, cot
szirt -et -ek, stâncă, stan	tiszt -et -ek, detorință, onoare
csin -t -ek, șozenie	disz -t -ek, ornament, dică, fală
him -et -ek, bărbătuș	iz -et -ek, membru, încheie-
mív -et -ek, operă, lucru	
iny -et -ek, ceriul, gură	hir -t -ek, șcire, veste, faimă
hív -et -ek, credincios, fidel	szív -et -ek, inimă
szin -t -ek, coloare	czím -et -ek, titulă
víz -et -ek, apă.	

V. Substantivele **compuse** primesc sufaptele declinative du-

pă vocala din silaba din urmă, așa că numai partea din urmă se sufighiază, nu și cea d'întîi, precum:

karszék din kar și szék, karszék -et -ek, scamn cu spate
 térkép din tér și kép, térkép -et -ek, mapă
 nyughely din nyug și hely, nyughely -t -ek, loc de odihnă
 diszruha din disz și ruha, diszruhá -t -k, haină de paradă
 agyrém din agy și rém, agyrém -et -ek, fantasmă
 árverés din ár și verés, árverés -t -ek, lițitație.

Numai húsvét se declină mai mult cu sufipte groase, în loc de subțiri, cum ar trebui după vacala é din partea adoua: vét, așa:

húsvét -ot -ok -nak, dar și húsvét -et -ek -nek.

§. 25.

Despre pluralul și alăturarea celorlalte sufipte la numele proprii; proprietatea limbei magiare întru întrebuițarea pluralului și a singularului.

I. Numai acele nume proprii se pun în plural, pre cari le poartă mai multe ființe sau lucruri, precum sînt: numele de botez și de familie ale oamenilor; numele munților și a riurilor, dacă au mai multe părți d. e.: dacă voim să exprimăm pre mai mulți, sau pre toți câți poartă același nume de botez și de familie, numele propriu se pune în plural, așa:

János, Joan	János -ok, Jonii
Pál, Pavel	Pál -ok, Pavelii
József, Josif	József -ek, Josifii
Hunyadi -ak, Huniazii	Mocsoni -ak, Mocsoșeșcii

Feket -ék, Negrii (mai mulți cari poartă numele Negrea); numele munților și a riurilor, precum:

Kárpát -ok, Capății	Álp -ok, Alpii
Pyreneus -ok, Pireneii	Körös -ök, Crișurile.

Când un nume propriu a fost purtat de vr'o persoană binemeritată și renumită pentru oare care calitate mereată, pentru rarele virtuți și mari cunoșcinte, prin cari a strălucit cândva, și cu acela voim a numi pre toți câți aș, sau vor fi avut întocmai acele însușiri; atunci acel nume, ca partătoriu al celor însușiri mărețe, se pune în plural, când apoi nu se priveșce mai mult ca nume propriu, ci ca comun. d. e. Demostenes -ek, Demostenii, Ciceró -k, Ciceronii; adecă acei bărbați, cari aș fost întocmai ca Demostenes și ca Cicero, oratori străluciți.

Leonidás -ok, Leonizii   Regulus -ok, Regulii
 Zrinyi -ek, Zrinii,
 cari aũ fost eroi mari și saũ jertfit pentru patrie.

II. Limba magiară s'abate dela anoastră în privința întrebuintărei singularului și a pluralului, întrebuintînd uneori singularul acolo, unde limba română folosește pluralul, ce se întemplă mai virtos la vorbele de înțeles colectiv și material, d. e.:

cseresnye, cireșe	alma, merè
szilva, prune	szölő, struguri
sok, mult	sok alma, multe mere

d. e.: am cumperat, vettem almát, cseresnyét, szilvát, szőlőt;

lábbal tapodni = a călca cu picioarele;

szemmel láttam = cu ochii mei am vezut;

fáj a foga = ăl dor dinții;

keztyűt vettem = am cumperat mănuși;

félkézzel csináltam = în samnă cu o mână am făcut, nu cu jumătate de mână;

a buzák szépek, de a rozsok silányok = grânele sînt frumoase, însă orzurile rele, adecă semenăturile de grâu, de oves, saũ câmpiele semănate cu grâu, orz staũ bine; altă dată se întrebuintază singularul, ca în românește d. e.:

halat árulni = avinde peșce;

elnyirni a haját = a tunde pèrul;

hajánál fogta = l'aũ prins de pèr.

§. 26.

Sufipte personalî, sau posesive.

În vorbire se deosebesc trei persoane: 1-a persoană, carea vorbește; 2-a persoană, cătră carea se vorbește și 3-a persoană, despre care se vorbește, atât în singular cât și în plural.

Ființa saũ lucrul, care stă în una din aceste trei persoane, poate avea saũ ținea ceva în puterea sa, adecă ceva este saũ poate fi a cuiva. Fința saũ lucrul, care are ceva, saũ a cui e ceva, se zice: **posesor**; ear ceea ce este a cuiva, se numește: **posesiune**.

Spre a areta cumcã cutare lucru este al cuiva, are limba română pronumele posesiv: meũ, teũ, seũ, care pronume arată totodată a căta persoană e ființa saũ lucrul, care are ceva și în

ce numer stă, în locul cărui pronume se poate pune posesorul cu substantivul în Genetiv, d. e.:

1. cânele meū -eū am câne

2. cânele teu -tu ai câne

3. cânele seū -el are câne, și punend în locul pronumelui substantivul, va fi, d. e.: cânele domnului.

În exemplul d'întei pronumele posesiv: meū arată cumcă cânele e al meū, care vorbesc; saū că eū care vorbesc, am câne; pronumele meū decī e pus în locul posesorului de întēia persoană. Tot așa arată teū, seū pre posesor ca adoua și a treia persoană.

În locul pronumelor posesive românești: meū, teū, seū, etc., are limba magiară niște litere, silabe saū sufipte, cari s'atērnă totdeuna la vorba ce înfățășază saū cuprinde lucrul ca posesiune, cu care se împreună așa de strins, că fără ele nici n'ar putea exprima posesiunea, adecă n'ar putea arăta, că lucrul, ce se cuprinde în aceea vorbă, este al cuiva. Astfel de sufipte, cari, adause la vorbă, arată că lucrul, reprezentat prin ele, ca posesiune este al cuiva, se numesc sufipte personale; ear vorbele împreunate saū adause cu sufiptele personale, se numesc nume posesive și sufiptele personalī față de numele posesive se zic și sufipte posesive. Spe a ne apropia mai bine de spiritul limbei noastre, sufiptele personalī saū posesive se mai pot numi și pronume posesive împreonabile, spre deschilinire de cele neînpeonabile saū de sine stătătoare, cari singure de sine și fără a fi alăturate la alte vorbe, arată că cutare ce lucru face proprietatea cuiva.

Precum însă posesorul poate fi numai unul saū mai mulți cu una saū mai multe posesiuni, așa și sufiptele posesive sînt atâtea, câte posesiuni și posesori, și adecă sînt sufipte cari arată:

1. numai un posesor cu numai o posesiune.

2. numai un posesor cu mai multe posesiuni.

3. mai mulți posesori cu numai o posesiune.

4. mai mulți posesori cu mai multe posesiuni.

Toate aceste sufipte se împart cu privire la alăturarea lor după terminațiunea vorbelor în sufipte, cari salătură la vorbe cu terminațiune vocalică și de acelea, cari s'alătură la vorbe cu terminațiune consonală, alăturându-se la cele d'întei fără vocală ajutorială, eară la cele de adoua cu vocală ajutorială și, în fine, după calitatea vocalelor, în sufipte de ton gros și de ton subțire.

Conspectul sufiptelor personală,

Sufipte

pentru vorbe groase:

pentru vorbe subțiri:

după

după

vocale, consoane

vocale, consoane

1) de o posesiune cu un posesor:

1. -m	-am	-om	meū	1. -m	-em	-öm	meū
2. -d	-ad	-od	teū	2. -d	-ed	-öd	teū
3. -ja	-a	(ja)	seū	3. -je	-e	(je)	seū
			{al lui				{al lui
			{al ei				{al ei

2. de mai multe posesiuni cu un posesor:

1. -im	-aim	(jaim)	mei	1. -im	-eim	(jeim)	mei
2. -id	-aid	(jaid)	tei	2. -id	-eid	(jeid)	tei
3. -i	-ai	(jai)	sei	3. -i	-ei	(jei)	sei
			{ai lui				{ai lui
			{ai ei				{ai ei

3) de o posesiune cu mai mulți posesori:

1. -nk	-unk	nostru	1. -nk	-ünk	nostru		
2. -tok	-tok	-otok	-atok	vostru	2. -tek, -tök	-tek	-tök
					-etek	-ötök	vostru
3. -jok	-jok	-ok	-uk	lor	3. -jök	-jek, -ök, -ük	lor

4) de mai multe posesiuni cu mai mulți posesori:

1. -ink	-aink	(jaink)	noștri	1. -ink	-eink	(jeink)	noștri
2. -itok	-aitok	(jaitok)	voștri	2. -itek	-eitek	(jeitek)	voștri
3. -ik	-aik	(jaik)	lor	3. -ik	-eik	(jeik)	lor.

§. 27.

Alăturarea sufiptelor posesive.

Alăturarea se face la forma principală a vorbei și se întâmplă, cu puține excepțiuni întocma după regulile statorite pentru alăturarea sufiptelor declinative, a pluralului și a acuzativului singular. Acele vorbe deci, la cari **k** și **t** s'alătură fără vocală ajutorială, primesc și sufiptele personală tot fără adausul

vocalic și cari iaū pre **t** și **k** cu vocală ajutorială, acelea iaū sufiptele personală așisderea cu vocală ajutorială corespunzătoare.

Toate acele schimbări de vocală, ce le suferă vorbele la alăturarea sufiptelor declinative în silaba din urmă, precum: perderea saū păstrarea, scurtarea saū lungirea și prefacerea vocalilor în cele corespunzătoare, întrecalarea saū neîntrecalarea lui **v** ajutătoriu, mutarea literiilor și alte schimbări, aū loc și la alăturarea sufiptelor personală cari, numai dacă vorba aū trecut mai nainte prin acele schimbări, s'adaug la tulpina aceleia.

Alăturarea sufiptelor personală premerge tuturor celor alalte sufipte. Sufiptele de 1-a și 2-a persoană pentru o posesiune cu un posesor și cea de a 2-a persoană pentru o posesiune cu mai mulți posesori, s'alătură la vorbele groase cu una din vocalile groase **a** saū **o**; adecă partea, cari fac pluralul și acuzativul singular cu **a**, primesc și sufiptele personală tot cu **a** ajutorial, așa:

1) **-am** { o posesiune cu un posesor
2) **-ad** {

3) **-atok** o posesiune cu mai mulți posesori;
eară cele cari primesc pre **t** și **k** cu **o**, primesc și sufiptele personală tot cu **o**, așa:

- 1) **-om**
- 2) **-od**
- 2) **-otok.**

Vorbele subțiri primesc sufiptele personală partea mai mare cu **e**; însa unele din cele cu **ö**, **ü** în silaba finală, le primesc cu **ö**.

Sufiptul de a 3-a persoană de o posesiune cu numai un posesor: **a**, **e**, s'alătură la vorbele cu terminațiune vocalică prin mijlocirea unui **j** ajutătoriu, care **j** se ia întru ajutătoriu uneori (nu însă totdeauna) și la alăturarea sufiptelor personală de mai multe posesiuni cu unul saū mai mulți posesori. La vorbile cu terminațiune consonală în ambele cazuri, s'alătură mai mult fără, decât cu acest **j** ajutorial.

Spre deschilinirea sufiptelor de a 3-a persoană pentru mai mulți posesori cu o posesiune **ok**, **ök**, de cele ale pluralului **ok**, **ök**, e de însemnat ca:

1. Vorbele, cari fac pluralul cu **ak**, primesc sufiptul de mai mulți posesori cu o posesiune de a 3-a persoană cu **ok**.
2. Vorbele cu **ok** în plural capetă în aceea persoană **uk**.
3. Vorbele cu **ek** în plural, iaū în a 3-a persoană sufiptul personal **ök** și

4. Celea, cari fac pluralul cu **ök** primesc **ük**.

Acele vorbe, cari formează a 3-a persoană de o posesiune cu un posesor cu adausul **j**, mai pot primi la sufiptele de mai sus (jok, jök, jük) și pre acest **j**, care însa în timpul mai nou se lasă cam preste tot afară.

Model de alăturare.

I.

a) **Vorbe groase cu terminațiune vocalică.**

1) O posesiune cu un posesor.

- pers. 1-a fă **-m** lemnul meu
- pers. 2-a fă **-d** lemnul teu
- pers. 3-a fă **-ja** lemnul seü, lui, ei.

2) Mai multe posesiuni cu un posesor.

- pers. 1-a fă **-i -m** lemnele mele
- pers. 2-a fă **-i -d** lemnele tale
- pers. 3-a fă **-i** lemnele sale, lemnele lui, lemnele ei.

3) O posesiune cu mai mulți posesori.

- pers. 1-a fă **-nk** lemnul nostru
- pers. 2-a fă **-tok** lemnul vostru
- pers. 3-a fă **-jok** lemnul lor.

4) Mai multe posesiuni cu mai mulți posesori.

- pers. 1-a fă **-i -nk** lemnele noastre
- pers. 2-a fă **-i -tok** lemnele voastre
- pers. 3-a fă **-i -k** lemnele lor.

b) **Vorbe subțiri cu terminațiune vocalică.**

1. pers. 1-a kefé **-m** peria mea
 pers. 2-a kefé **-d** peria ta
 pers. 3-a kefé **-je** peria sa, peria lui, peria ei.
2. pers. 1-a kefé **-i -m** periile mele
 pers. 2-a kefé **-i -d** periile tale
 pers. 3-a kefé **-i** periile sale, periile lui, periile ei,
3. pers. 1-a kefé **-nk** peria noastră
 pers. 2-a kefé **-tek** peria voastră
 pers. 3-a kefé **-jök** peria lor.

Un posesor

Mai multe posesori

4. pers. 1-a kefé **-i -nk** periile noastre
pers. 2-a kefé **-i -tek** periile voastre
pers. 3-a kefé **-i -k** periile lor.

II.

a) **Vorbe groase cu terminațiune consonală.**

Cu adausul **o** în persoanele respective.

1.

1. kár **-om** paguba mea
2. kár **-od** paguba ta
3. kár **-a** paguba sa, lui, ei.

2.

1. kár **-ai -m** pagubile mele
2. kár **-ai -d** pagubile tale
3. kár **-ai** pagubile sale, lui, ei

3.

1. kár **-unk** paguba noastră
2. kár **-o -tok** paguba voastră
3. kár **-uk** paguba lor.

4.

1. kár **-ai -nk** pagubile noastre
2. kár **-ai -tok** pagubile vostre
3. kár **-ai -k** pagubile lor.

Cu **a** ajutorial în persoanele respective.

1.

1. ház **-a -m** casa mea
2. ház **-a -d** casa ta
3. ház **-a** casa sa, lui, ei.

2.

1. ház **-ai -m** casele mele
2. ház **-ai -d** casele tale
3. ház **-ai** casele sale, lui, ei.

3.

1. ház **-unk** casa noastră
2. ház **-a -tok** casa voastră
3. ház **-ok** casa lor.

4.

1. ház **-ai** **-nk** casele noastre
2. ház **-ai** **-tok** casele voastre
3. ház **-ai** **-k** casele lor.

b) Verbe subțirî cu terminațiune consonală.

Cu **e** ajutorial.

1.

1. szem **-e** **-m** ochiul meū
2. szem **-e** **-d** ochiul teū
3. szem **-e** ochiul seū, luī, eī.

2.

1. szem **-ei** **-m** ochii meī
2. szem **-ei** **-d** ochii teī
3. szem **-ei** ochii seī, luī, eī.

3.

1. szem **-ünk** ochiul nostru
2. szem **-etek** ochiul vostru
3. szem **-ök** ochiul lor.

4.

1. szem **-ei** **-nk** ochii noștri
2. szem **-ei** **-tek** ochii voștri
3. szem **-ei** **-k** ochii lor.

Cu **ö** ajutorial.

1.

1. ös **-ö** **-m** străbunul meū
2. ös **-ö** **-d** străbunul teū
3. ös **-e** străbunul seū, luī, eī

2.

1. ös **-ei** **-m** străbunii meī
2. ös **-ei** **-d** străbunii teī
3. ös **-ei** străbunii seī, luī, eī.

3.

1. ös **-ünk** străbunul nostru
2. ös **-ö** **-tök** străbunul vostru
3. ös **-ük** străbunul lor

4.

1. ös	-ei	-nk	străbunii noştri
2. ös	-ei	-tek	străbunii voştri
3. ös	-ei	-k	stzăbunii lor.

§. 28.

**Invăţătură metodică întru deprinderea cu alăturarea sufiptelor
personali şi deschilinirea între k şi i.**

Intre **k** şi **i** este acea deschilinire, că **k** arată câte fiinţe sau lucruri sînt, adecă numai numărul lucrurilor simplu; precînd sufiptul **i** arată că sînt mai multe posesiuni, sau numărul plural al lucrurilor ca posesiuni.

Sufiptul **i** aternât la o vorbă, arată că lucrul înfăţăşat prin aceea e posesiune în numărul plural şi totodata că e numai posesor de a 3-a persoană. Celelalte sufipte aternate la **i** arată că mai multe posesiuni reprezentate prin **i** sînt ale unui posesor de 1-a 2 şi 3-a persoană, numărul singular sau plural. Pentru aretarea mai multor posesori cu mai multe posesiuni, se mai adaugă la **i** un **k**, care este sufiptul pluralului **ik**.

Numărul singular al posesiunii s'arată prin forma principală a vorbei şi sufiptele ce s'adaug la ea, arată numărul singular sau plural al posesorilor, d. e.: ház însemnă casă; ház e forma principală şi arată lucrul în neaternare de alte lucruri în numărul singular şi stă în Nominativ. Vrînd s'aret că casa e posesiunea cuiva, adaug la forma ei principipala, aşa dară la ház sufiptele, ce arată pre posesorii de 1., 2. şi 3-a persoană în singular, sau în plural, dupa cum posesorul e numai unul sau mai mulţi; aşa dacă posesorul e:

pers. 1 -**m**

pers. 2 -**d**

pers. 3 -**a**, -**e**; şi dacă posesorii sînt mai mulţi:

pers. 1 -**nk**

pers. 2 -**tok**, -**tek**

pers. 3 -**k**; deci ház, casă, împreonat cu **m** va fi: ház posesiune şi **m** posesor de 1-a persoană; însă fiindcă ház se termină în consoană, **m** trebuie să se lege de ház prin mijlocirea unei vocale, carea va fi **a**; pentru că ház e de ton gros şi face pluralul cu **ak**; asemenea împreonată cu **d**, arată că e a unui posesor de a 2-a persoană, şi **d** încă trebuie să se lege prin **a**;

în fine, împreună cu **a**, arată că e a unui posesor de a 3-a persoană, care nu se leagă cu nici un adaus, așa va fi:

ház **-am** casă mea saū: casa mea saū: a mea casă saū: casa-mi

ház **-ad** casă ta saū: casa ta saū: a ta casă saū: casa-ți

ház **-a** casă sa saū: casa sa, lui, ei saū: a sa, a lui, a ei casă saū: casa-î (casa-și)

asemenea kert, care se unește cu **e**, fiindcă-î de ton subțire, va fi:

kert **-em** grădină mea, saū: grădina mea, saū: a mea grădină, saū: grădina-mi

kert **-ed** grădină ta, saū: grădina ta, sau: a ta grădină, saū: grădina-ți

kert **-e (je)** grădină sa, saū: grădina sa, lui, ei, saū: a sa, a lui, a ei grădină, saū: grădina-î (grădina-și)

Voind a arăta că casa ca posesiune este a mai multor posesori, adaugem la ház sufiptele pentru mai mulți posesori de 1. 2. 3 persoană și anume: din ház cu **nk** arată o posesiune cu mai mulți posesori de 1-a persoană; **n** din **nk** arată posesorul din 1-a persoană: **én** = eu și **k** numărul plural dela **én**, adică mai mulți eu = noi, însă ca posesori, ceea ce românesce e: nostru, noastră; dar **nk** se unește cu ház prin **u**, fiindcă e de ton gros, va fi deci: ház **-unk** casa noastră, casa-ne. Sufiptul pentru mai mulți posesori de a 2-a persoană e **tok**; din care **t** arată la adouă persoană din singular **te** = tu; **k** e sufiptul pluralului său mai mulți tu, voi; însă aceștia ca posesori, deci **tok** = vostru, voastră; însă **tok** se leagă de ház prin **a** ajutătorin, va fi deci: ház **-a tok**, casa voastră, casa-ve.

Sufiptul de a 3-a persoană pentru mai mulți posesori cu numai o posesiune e **ok** (uk) **o** e sufiptul de a 3-a persoană **o** și **k** numărul pluralui său mai mulți posesori, însă de a 3-a persoană = lor, deci ház cu **ok** face ház **-ok** = casa lor, casa-le; va fi dară:

ház **-unk** casa noastră, saū: a noastră casă

ház **-a tok** casa voastră, saū: a voastră casă

ház **-ok** casa lor, saū: a lor casa;

kert **-ünk** grădina noastră, saū: a noastră grădină

kert **-e tek** grădina voastră, saū: a voastră grădină

kert **-ök (-ük)** grădina lor, saū: a lor grădină.

Vrând mai depărte s'aret că sînt mai multe posesiuni, acestea s'aretă prin sufiptul **i**, adaus la forma principala, carele

cuprinde totodată și pre posesorul de a 3-a persoană și se poate uni cu substantivul cu, sau fără vocala ajutorială **a, e**; deci adaugând la ház pre **i** = ház-**i** sau cu vocala **a** = ház-**ai**, aceasta arată mai multe posesiuni cu un posesor de a 3-a persoană = casele sale, (lui, ei) și voind a zice că casele sînt ale posesorului de 1-a persoană mai adaugem la **i** pre **m** = ház-a-im = casele mele și de a 2-a persoană pre **d** = ház-a-id = casele tale; deci va fi:

ház -a -im casele mele, sau ale mele case
ház -a -id casele tale, sau ale tale case
ház -ai casele sale, lui, ei, sau ale sale, ale lui, ale ei case;
kert -e -im grădinele mele, sau ale mele grădini
kert -e id grădinele tale, sau ale tale grădini
kert -ei grădinele sale, lui, ei, sau ale sale, ale lui, ale ei grădini.

Vrînd în fine, sa'ret că posesiunile sînt a mai multor posesori adaugem cătră **i** pre **k**, sufiptul pluralului, și fac la olaltă posesorii de a 3-a persoană, așa ház-**ai-k** = însamnă: casele lor; și voind a arată pre posesorii de 1-a persoană mai punem între **i** și **k** pre **a**, așa: ház-**ai-nk** = casele noastre; și pentru posesorii de a 2-a persoană între **i** și **k** pre **to**, așa: ház-**ai-tok** = casele voastre; deci va fi:

ház -**ai-nk** casele noastre, sau ale noastre case
ház -**ai-tok** casele voastre, sau ale voastre case
ház -**ai-k** casele lor, sau ale lor case;
kert -**ei-nk** grădinele noastre, sau ale noastre grădini
kert -**ei-tek** grădinele voastre, sau ale voastre grădini
kert -**ei-k** grădinele lor, sau ale lor grădini.

Observare: Invățatoriul are să urmeze și cu alte vorbe tot pre această cale; căci numai așa eși va putea însuși școlariul învățatura limbei în mod rațional și sigur, și va putea pătrunde în firea și spiritul ei. —

Să se sufigă astfel:

1. szám, kár, bor, virág, sors, kulcs, bálvány, asztal, juh, orr, hivatal, cu **o**;

2. láb, ágy, nyúl, haj, ház, cu **a**;

3. szék, kép, kincs, ing, nép, isten, festék, gyöngy, erkölcs, tömlöcz, kód, törzsök, gyümölcs, cu **e** și **ö**.

törzsök

Când se pune j ajutorial și când nu.

I. Litera ajutorială **j** se pune mai virtos înaintea sufixelor de a 3-a persoană ^{de} posesiune cu unul sau mai mulți posesori și stă anume:

1. La toate vorbele ce se termină într'o vocală, afară de **i**, la care **j** nu e de lipsă a se pune, observând că **a**, **e** se preface și aici în **á**, **é**.

kapú	-ja -jok	poarta sa-lor	hazá	-ja -jok	patria sa-lor
elme	-je -jök	mintea sa-lor	csészé	-je -jök	scafa sa-lor
földi	-e (je)	patriotul seü	reggeli	-e	dejunul seü
lábbeli	-e	încălțămintele sale	fi	-a	fiul seü
			hi	-a	lipsa lui

2. La vorbele cele terminate, mai ales în: **b** și **p**, **g** și **k**, **d** și **t**; mai puține în **l**, **m**, **n**, **r**, dar și din aceste mai mult numai cele groase ca:

gomb	-ja -jok	bumb	tag	-ja -jok	membru
nap	-ja -jok	ziuă, soare	harag	-ja -jok	manie
patak	-ja -jok	rîu	rab	-ja -jok	sclav,
pép	-je -jök	cleiu, cir	kürt	-je -jök	corn, trîmbiță
— alap, fundament, bază			domb,		arădicătură
galamb, golumb			kalap,		pălărie
hang, sunet			mag,		semență
gond, gând			pad,		scămnie
vád, învinovățire			család,		familie
csók, sărutare			pók,		panjene
rák, rac			salak,		sgură, drojde
saját, al seü propriu			híd,		punte
kar, braț			húr,		coardă
pamut, pămucă <i>bumbac</i>			ír,		untură
lap, foie, lature			mód,		mod
kabát, caput			nád,		trestie
hab, undă, spumă			csap,		cep
zsák, sac			kard,		spadă, sabie
part, țermure			pap,		popa, preot
sik, șes			síp,		flueră
sír, morment			zsír,		untură
pir, roșată, rușine			hóld,		agru, juger, lanț
rom, ruină			czél,		scop, țintă
bál, bal			csúf,		mascără, scârnav

láng, flacără, pară

hám, ham;

însă următoarele fără **j**:

had -a oaste, bătaie

ablak -a fereastră

láb -a picior

talp -a talpă

ország -a țară

lak -a locuință

ajk -a buză

ág -a creang

szag -a miros

vastag -a gros

vagyon -a avere

fark -a coadă

könyök -e cot

szép -e frumos

szem -e ochiu

érdem -e merit

vég -e capet, sfirsit

lakat, locăt

nyak -a locuință *gumaz*

csónak -a luntre

fog -a dinte

oszlop -a stîlp

lyuk -a gaură

sark -a călcâni

hát -a dos, spate

húg -a sora mai tineră

jog -a drept

folyam -a fluviu, curgere

oltalom -a apărare

roham -a repezirie, atac

nép -e popor

sereg -e armată

isten -e Dumnezeu

szégyen -e rușine

örög -e bătrân.

II. Fără adausul **j** se unesc sufixele personală cu vorbele terminate în sunetele moi: **gy, ly, ny, ty;**

agy -a crel

ügy -e lucru

ágy -a pat

irigy -e învidie

bárány -a mel

hely -e loc

példány -a exemplu

erély -e energie

homály -a ceață, întunec

edény -e oală

hiány -a lipsa

serény -e coamă

tárgy -a obiect

íny -e gingie

nagy -a mare

veszély -e periclu, primejdie

ponty -a șaran, (pește)

fény -e strălucire

arány -a proporție, măsură

törvény -e lege.

2. Vorbele terminate în sibilantele: **s, sz, z, zs;** apoi în: **cs, j, cz** și cele în **h** și **v:**

ács -a lemnariu

baj -a necaz

tanács -a sfat

faj -a fel, soi

kulcs -a cheie

zaj -a larmă, sgomot

kalács -a colac

moraj -a murmur

arcz -a față, obraz

báj -a farmec

harcz -a bătaie

vas -a fer

újjas -a duruț

vaj -a unt

juh	-a oaie	táncz	-a joc
láncz	-a lanț	dacz	-a cerbicie
láz	-a friguri, amețală	rozs	-a secară
bércz	-e pisc	férj	-e bărbat
rész	-e parte	kenőcs	-e untura
hitves	-e mireasă	év	-e an.

3. Afară de cele arătate în punctul I. 2. mai următoarele în **l, m, n, r**:

dal	-a cântare	fal	-a părete
hal	-a peșce	hullám	-a val
hajlam	-a aplecare	villám	-a fulger
hon	-a patrie, țară	tan	-a învățatură
vásár	-a târg	rokon	-a neam
tulajdon	-a însușire, proprietate	szám	-a numer
hivatal	-a oficiu	tetem	-e corp mort
vén	-e betrân	per	-e pîră, proces
eledel	-e mâncare	bér	-e simbrie.

4. Cele ce perd, sau scurtă vocala din silaba finală și cele în **ság, ség, szág, ca**:

fonál	fonal	-a	madár	madar	-a
levél	level	-e	alkalom	alkalm	-a
félelem	félelm	-e	barátság	-a	
bölcsesség	-e		gazdagság	-a	

5. Cele terminate în: **at, ot, et, ék, ok, ad, od, ed, öd, ca**:

szándék	-a intențiune	környék	-e împrejurime
nemzet	-e națiune	helyzet	-e stare
állapot	-a stare	magzat	-a sementă, fruct
had	-a oaste	harmad	-a atreia parte
emlék	-e aducere aminte	árnyék	-a umbră
nézet	-e vedere, părere	ígéret	-e făgăduință
ítélet	-e judecată	kisded	-e copilaș, prunc
negyed	-e a patra parte.		

III. Unele vorbe pot primi în două feluri, cu și fără **j**. Aceste sînt mai virtos cele terminate în **lag, lyag, log, rag** și **rág**, apoi cele formate cu **at, et, ca**:

csillag	-a sau ja stea	holyag	-a sau ja beșică
virág	-a sau ja floare	anyag	-a sau ja materie
asztag	-a sau ja stog, plast	madzag	-a sau ja sfoară
harag	-a sau ja mînie	magzat	-a sau ja sementă, fruct
állapot	-a sau ja stare.		

La unele **j** este neincunjurat de lipsă, căci altcum s'ar naște îndoială în înțeles, precum:

ár	preț	face ár	-a	ár	unda	face ár	-ja
kar	braț	face kar	-ja	kar	cor (chor)	face kar	-a
nap	ziuă, soare	face nap	-ja	nap	socru	face nap	-a.

Cuventul **száj**, gură primește în două moduri:

szá	-m	saũ	száj	-am	szá	-nk	saũ	száj	-unk
szá	-d	saũ	száj	-ad	szá	-tok	saũ	száj	-atok
száj	-a				száj	-ok			

Uneori în vorbire se face deosebire de înțeles, însemnând vorba cu **j** alta decât fără **j** d. e.:

szem **-e** ochiu

szem **-je** ceva mênunt, saũ găurițele mici, ce se fac prin pită, brânză, caș și lapte.

élet **-e** viață

élet **-je** bucate.

§. 30.

Adaugerea sufiptelor personală la vorbele, cari suferă schimbări în silaba din urmă.

1. Vorbile, cari fac acuzativul și pluralul cu, saũ fără adausul **v**, alătură și sufiptele personală cu, saũ fără **v**.

tó, tav, tav -am -ad -a etc.   ló, lov, lov -am -ad -a etc.

szó -m -d -ja saũ szav -am -ad -a

mag face mag -om -od saũ magv -am -ad -a.

2. Vorbile terminate în **u**, **ú**, **ü**, cari formează acuzativul și pluralul numai cu **t** și **k** păstrând vocala din urma, saũ cu **at**, **ak** înlocuindu-o cu **v**, încă pot primi sufiptele personală cu saũ fara **v** și adausul **a**.

hamú -m -d -ja etc.

hamv -am -ad -a etc.

3. Vorbile în **u**, cari, dacă păstrează pre **u** primesc numai **t** și **k** și dacă ël perd, cu **a**, asemenea și sufiptele personală tot așa le alătură:

fiú -m -d saũ fi -am -ad -a

gyapjú -m -d saũ gyapj -am -ad -a.

Vorbile următoare perd înaintea sufiptului de a 3-a persoană pentru o posesiune cu un posesor vocala din urmă, precum:

atya aty -ja aty -jok tată

apa ap -ja ap -jok tată

anya any -ja any -jok mamă

bátya báty -ja báty -jok fratele mai mare
 öcse öcscs -e öcscs -ök fratele mai tiner și sora mai tineră a
 unei surori

néne nén -je nén -jök sora mai bătrână
 hug, sora mai tineră a fratelui nu se întrebuintază decât numai
 cu sufipte așa: hug -om -od -a, hug -unk -otok -ok;

cele lalte sufipte s'adaug regulat:
 atyá -im -id -i, atyá -nk -tok, átyá -ink -itok -ik.

Nota: öcse ar trebui să aibe öcs-je; însă j se asimilă lui cs; de aceea se scriu doi cs.

4. Vorbile, cari scurtă saū perd vocala din silaba din urmă, o fac aceasta și la primirea sufiptelor personali și alatură pre **a, e** fără adausul **j**; cele cari primesc pre **t** fără scurtare de vocală, o pot pastră și la sufiptele personali;

sugár sugar -am -ad -a saū sugár sugár -om -od -a etc.
 madár madar -am -ad -a etc. kéz kez -em -ed -e etc.
 dolog dolg -om -od -a etc. étek étk -em -ed -e etc.
 ökör ökr -öm -öd -e etc.

5. Vorbile cari mută literile din un loc într'altul, le mută și la primirea sufiptelor personali:

vehem vemh -em -ed -e etc. teher terh -em -ed -e etc.
 pehely pelyh -em -ed -e etc. kehely kelyh -em -ed -e etc.
 lélek lelk -em -ed -e etc.

6. Următoarele vorbe în **ó** și **ö** pot păstra saū schimba pre **o** în **a** și pre **ö** în **e** innaintea sufiptelor de a 3-a persoană pentru o posesiune cu unul saū mai mulți posesori; înca și innaintea celor de mai multe posesiuni.

Precum:

ajtó, ușă	belső, cel din lăuntru
akó, vas, acou	csipő, chiciu
apró, menunt	elő, partea din nainte, virful,
bimbó, mugure	cicul
csikó, mânz	első, cel d'intěi
hintó, căruță	erdő, pădure
hordó, vas	erő putere
orsó, furcă	esztendő, an
tinó, junincă	fő, (fej) cap
zászló, steag	idő, timp
zsidó, jidov,	kettő, doi
disznó, porc	külső, din afară

mező, câmp	nő, femeie
seprő, mătură	szőlő, struguri, vine
tető, vîrful, acoperiș	tüdő, plumăni
velő, mēduă	vessző, nuia
vő, ginere	fürdő, scaldă.

Model:

ajtó

szőlő

pers. 3-a ajtó -j -a saű ajta -j -a szőlő -j -e saű szőle -j -e
 pers. 3-a ajtó -j -ok saű ajta -j -ok szőlő -j -ök saű szőle -j -ök.

Tot așa pot schimba saű păstra pre ó, ő eu cele lalte su-
 fapte personalí, cã:

bimbó -im	saű bimba -im	erdő -im	saű erde -im
bimbó -id	saű bimba -id	erdő -id	saű erde -id
bimbó -i	saű bimba -i	erdő -i	saű erde -i
bimbó -ink	saű bimba -ink	erdő -ink	saű erde -ink
bimbó -itok	saű bimba -itok	erdő -itek	saű erde -itek
bimbó -ik	saű bimba -ik	erdő -ik	saű erde -ik

La unele ó, ő trebuie să se păstreze, ca să nu să nască în
 doială în înțeleș, precum: la erő, putere spre deschilinire de ér,
 vênă când e vorba de maĩ multe posesiuni, așa:

erő -im -id -i etc. puterile mele etc.

er -eim -eid -ei etc. vênenele mele etc.

asemenea la mező, câmp și mez, haină, așa:

mező -im -id -i etc.

mez -eim -eid -ei etc. apoi la borsó, mazere și bors, piperiu

borsó -im -id -i etc. bors -aim -aid -ai etc.

Aceste două cuvinte: nő, muiere și vő, ginere primesc așa:

vő -m	saű ve -j -em	nő -m	saű ne -j -em
vő -d	" ve -j -ed	nő -d	" ne -j -ed
vő -je	" ve -j -e	nő -je	" ne -j -e
vő -nk	" ve -j -ünk	nő -nk	" ne -j -ünk
vő -tök	" ve -j -etek	nő -tök	" ne -j -etek
vő -j -ök	" ve -j -ök	nő -j -ök	" ne -j -ök
vő -im	saű ve -j -eim	nő -im	saű ne -j -eim
vő -id	" ve -j -eid	nő -id	" ne -j -eid
vő -i	" ve -j -ei	nő -i	" ne -j -ei
vő -ink	" ve -j -eink	nő -ink	" ne -j -eink
vő -itek	" ve -j -eitek	nő -itek	" ne -j -eitek
vő -ik	" ve -j -eik	nő -ik	" ne -j -eik

Fő, când însamnă principal, superior, antistătătoriu = főnök (șef) sau cap, în plural capii (cel mai mare, conducătoriu) face: fő -m -d fő -je   fő -nk -tök fő -jök,

însă fej, cap, plural: capite

face: fej -em -ed -e fej -ünk -etek -ök
fej -eim -eid -ei fej -eink -eitek -eik

biró, jude schimbă înaintea sufiptelor pers. pre ó în á; va fi deci:

birá -m -d -ja   birá -nk -tok -jök
birá -im -id -i   birá -ink -itok -ik.

§. 31.

Despre scurtarea sufiptelor.

I. Sufiptele: atok, otok, etek și ötök se pot alătura și fără vocală ajutorială, decâte ori bunăsonanța și rostirea ușoară nu se vatămă; mai virtos la vorbile de mai multe silabe terminate în cs, cz, g, k, l, ly, n, ny, p, r, sz, s, cari s'ar prea lungi cu vocala ajutorială. Aceste sufipte s'adaug în formă scurtată astfel: tok la cele groase, și tek, tök la cele subțiri, ca:

tanács	-tok în loc de:	tanács	-otok, sfatul vostru
király	-tok în loc de:	király	-otok, regele vostru
csillag	-tok în loc de:	csillag	-otok, steaua voastră
ablak	-tok în loc de:	ablak	-otok, fereastră voastră
áldás	-tok în loc de:	áldás	-otok, binecuvântarea voastră
szégyen	-tek în loc de:	szégyen	-etek, rușinea voastră
vezér	-tek în loc de:	vezér	-etek, ducele vostru
érzés	-tek în loc de:	érzés	-etek, simțirea voastră
veszély	-tek în loc de:	veszély	-etek, pericolul vostru
edény	-tek în loc de:	edény	-etek, oala voastră.

II. Sufiptele de mai multe posesiuni cu unul sau mai mulți posesori: aim, eim; aid, eid; ai, ei; aink, eink; aitok, eitek; nu însă și a 3-a persoană de mai multe posesiuni cu mai mulți posesori; mai ales vorbele cari nu primesc pre j ajutorial, se pot alătura în formă scurtată fără vocală ajutorială, așa: im, id, i, ink, itok; precum:

barát	-im -id -i	-ink -itok	însă barát	-aik
gondolat	-im -id -i	-ink -itok	însă gondolat	-aik
tag	-im -id -i	-ink -itok	însă tagj	-aik
jószág	-im -id -i	-ink -itok	însă jószág	-aik
nézet	-im -id -i	-ink -itek	însă nézet	-eik

gyermek -im -id -i -ink -itek însă gyermek -eik
 érzés -im -id -i -ink -itek însă érzés -eik

Nu se poate însă alatura în forma scurată:

1. la vorbele de o silabă;
2. la vorbile ce-și perd vocala din silaba finală, decumva prin aceea ar veni numai de o silabă, sau altcum nu sîună bine, ca: dolog, dolgaim nu dolgim;
3. la vorbile se scurtă vocala lungă din silaba din urmă d. e.: madaraim nu madárim.

Această formă scurată se află mai mult la scriitorii vechi, unde și în locul sufixului de persoana a 3-a e se pune i.

§. 32.

Alăturarea sufixelor personală la unele vorbe compuse.

Sînt cateva vorbe compuse, cari se sufig într'un mod deschilinit, așa că ambele părți (vorbile din cari e compus) primesc sufixe personală; însă adoua parte numai sufixul de a 3-a per.

Aceste sînt mai cu samă:

atyafi, consăngean, neam (fiul tatalui)

hazafi, patriot, (fiul patriei)

honfi, patriot, cetațian, (fiul țarei)

honleány, patriotă cetațiană (fica țarei)

și anume la partea înteaia, d. e.: la atya, s'adaug sufixele ce arată posesorul și la partea adoua sufixele posesiunei, așa:

atyám fia	atyámfiai
atyád fia	atyád fiai
atyja fia	atyja fiai
atyánk fia	atyánk fiai
atyátok fia	atyátok fiai
atyjok fia	atyjok fiai
hazám fia	hazám fiai
hazád fia	hazád fiai
hazája fia	hazája fiai etc.

asa și: hon -om -od -a leanya.

De aceaste se mai țin:

hajszál, per (fir de per)

névnap, ziua numelui

életút, calea vieții

lábúj, degetul piciorului

születéshely, locul nașcerii

szójárás, unblarea vorbeii (așa e vorba;)

decî:

haj	-am -ad -a szála etc.	láb	-om -od -o újja etc.
nev	-em -ed -e napja etc.	születés	-em -ed -e helye
élet	-em -ed -e útja	szav	-am -ad -a járása.

La următoarele se sufighiază sau numaî partea adoua, sau ca la cele de sus și una și alta așa:

órákuls, cheia orologiului:

va fi:

óra -m -d -ja, kulcsa   sau   órákuls -om -od -a;

așa și:

lábszár	din láb și szár	oldalcsont	din oldal și csont
puskacső	din puska și cső	kocsikerék	din koci și kerék
háztető	din ház și tető	szekérrúd	din szekër și rúd;

va fi:

lábszár	-om -od -a	sau láb	-om -od -a	szára
oldalcsont	-om -od -ja	sau oldal	-om -od -a	csontja
puskacsöv	-em -ed -e	sau puská	-m -d -ja	csöve
kocsikerek	-em -ed -e	sau koci	-m -d -a	kereke
háztető	-m -d -je	sau ház	-am -ad -a	teteje
szekérrúd	-am -ad -a	sau szeker	-em -ed -e	ruda.

Vorbile, cari se compun cu asszony, doamnă se sufighiază numaî la partea întea și asszony remâne neschimbat, așa:

anyám asszony, (Doamnă) mamă
 néném asszony (Doamnă) mătușă
 hugom asszony, (Doamnă) soră
 komám asszony, (Doamnă) fină;

însă decă asszony se compune cu un cuvânt care remâne neschimbat, atunci asszony se sufighiază, așa:

sogor asszonyom, (Doamnă) cumnată
 gazd asszonyom (Doamnă) gazdă, găzdăriță
 szomszéd asszonyom, (Doamnă) vecină.

Cele compuse cu úr, domn se sufighiază în ambele părți, așa:

atyám uram, (Domnule) Tată, Părinte
 bátyám uram, (Domnule) Frate, sau uică, unchiule
 öcsém uram (Domnule) Frate (măi mic)
 komám uram, (Domnule) Fine

însă:

sogor uram, (Domnule) cumnate

biró uram, (Domnule) Jude
ispán uram, (Domnule) provizor
kasznár uram, (Domnule) căsnariu
gazd uram, (Domnule) gazdă, gazdo;
se mai zice și: uram atyám, și asszony anyám.

§. 33.

**Despre numele proprii de Botez, de Familie și despre numele
cară arată oficiu, dignitate, stat, onoare, titulă.**

I. Numele de Botez în limba magiară staă înaintea numelui de Familie, d. e.:

Révay Miklós, Nicolae Revay
Kazinczy Ferencz, Franțisc Kazinczy.

Prenumele, saă numele de predicat stă înaintea amândurora și se formează dela locul de unde se trage cutarele d. e. :
Szentiványi Török Pál, Paul Török de Sentivană.

Numele cară arată oficiu, chemare, dignitate, ocupațiune de regulă se pun după numele propriu, când cu artichu, când fără artichu; dar se pot pune și înainte, d. e. :

Brutus consul, Consulul Brutus saă Brutus consulul
Pál ápostol, Pavel apostolul saă apostolul Pavel
Ambrosius püspök, Episcopul Ambrosie
Béla király, Regele Bela
Mátyás király, Regele Matia
Augustus császár, Imperatul August
Hunyadi János kormányzó, guvernatorul Joan Huniadi
Melius superintendens, Superintendental Melius;

însă și:

a hadvezér Marius, Beliducele Marius
a dictator Sulla, Dictatorul Sulla;

asemenea și:

herczeg, duce principe	gróf, conte
báró, baron	doctor, doctor;

se pun mai bine înainte, decât în urmă, deși, firea limbei magiare ar cere ca să se pună în urma numelor proprii d. e. :

Herczeg Eszterházy, Principele Eszterházy

Gróf Forgách, Contele Forgach

Gróf Teleki, Contele Teleki

Báró Jozsika, Baronul Jozsika.

Vorbele de titlă și agrăire:

Ur, Domn	Asszony, Doamnă
Urfi, Domnișor	Kisasszony, Domnișoară

staū totdeauna în urma numelui persoanei agrăite, d. e.:

Kovács úr, Domnule Kovács,
 Kovács Asszony, Doamnă Kovács
 Kis János úr, Domnul Joan Kis
 Kis János szolgabíró úr, Domnul pretor (szolgabireu) Joan Kis
 György úrfi, Domnișorul Gheorghe
 Ilona Kisaszony, Domnișoara Elena.

2. A doua persoană de politețā în agrăire, DTa al nostru, se exprimă prin:

Ön saū Kegyed, DTa (Dómnule, Doamnă)
 Önök, Kegyetek, DVoastre (Domnilor, Domnelor)
 apoi cătră cei mai cunoscuți se zice,
 maga, Dta magok, Dvoastrē.

In loc de ön și kegyed se mai zice:

az úr, DTa, Domnul	az asszony, DTa, Doamnă
az úrfi, Domnișorul	a kisasszony, Domnișoara;

d. e.: DTa aī facut asta, și daca persoana cătră care vorbesc e domn, pot zice și romănescce în locul lui DTa: Domnul aū facut asta;

saū catră bărbați:

Uraságod, Dunnea Ta	Urasága, Dunnea sa
Uraságtok, Dumnea Voastrē;	

cătră femeī:

Asszonyságod, Dunnea ta	Asszonysága, Dunnea ei
Asszonyságtok, Dumnea Voastre;	

cătră cei de stare mai mare:

Nagyságod, Măria Ta	Nagysága, Măria Sa
Nagyságtok, Măriele Voastre.	

Cătră femeī se zice, fără deschilinire că e doamnă saū domnișoară: Nagysád, Nagysátok; apoi: cu Tekintetes, spectabil, și Nemzetes, înclit;

Tekintetes úr, spectabile Domnule
 Tekintetes asszony, spectabilă Doamnă

cătră cei de stare mijlocie se zice:

Nemzetes úr	Nemzetes asszony.
-------------	-------------------

Oamenii de rând se titulează unii pre alții cu:

kend, DTa

kentek, DVoastre

kigyelmed, DTa

kigyelmetek, DVoastre.

§. 34.

Alăturarea sufiptelor declinative la numele posesive.

Numele posesive se pot uni cu sufiptele declinative, afară de al plularului; cele declinative s'alătură la cele posesive și acuzativul szingular ăl fac toate cu a, dacă sânt groase și cu e, dacă sânt subțiri, luând afară cazul când t s'alătură fără vocală ajutatoare, precum:

a ház	a ház -ak
a ház -nak	a ház -ak -nak
a ház -nak	a ház -ak -nak
a ház -at	a ház -ak -at
ház -am	ház -aim -nak
ház -am -nak	ház -aim -at
ház -am -at	ház -unk -nak
ház -ad	ház -unk -at
ház -ad -nak	ház -aink -nak
ház -ad -at	ház -aink -at
ház -a	ház -á -nak
ház -á -t.	

§. 35.

Despre sufiptul genetivului nak, nek la substantive în unire cu sufiptul de a 3-a persoană, sau despre relațiunea posesorului și a posesiunei între sine.

Spre a arătă aternarea posesiunei dela posesor, în limba română vorba, care arată posesiunea, se pune în nominativ, ear vorba, care arată posesorul urmează după cea d'înteî in genetiv, așa d. e.:

casa domnului său a domnului casă
pălăria copilului său a copilului pălărie
fiul mamei său al mamei fiu.

În limba magiară însă e întors și adecă genetivul, său mai bine substantivul cu sufiptul nak, nek nici odată nu se întrebunșază singur, ci totdeauna în legătură cu alt substantiv, care stă ca posesiune la cel d'înteî, ca posesor la al doilea și stă de

sufipt decât a, e (ja, je) când e numai una și ai, ei (jai, jei), când sînt mai multe posesiuni, precum :

1. Az úrnak a háza
2. az úrnak a háza, nu a házok
3. az úrnak a házai
4. az úrnak a házai, nu házaik ;

decî posesiunea nu se unește (concoardă) cu posesorul decât în persoană, (a 3. pers.) dar nu și în numer.

În acest înțeles, posesorul cu posesiunea sta în olaltă în mod de atribut, sau relațiunea lor e atributivă.

II. Sufiptul genitivului nak, nek poate și lipsi dela posesor, precum :

az úrnak a háza, saū: az úrnak háza, saū: az úr háza
az úrnak a kerte, saū: az úrnak kerte, saū: az úr kerte.

az embernek az élete	az embernek élete
az ember élete	az életnek az úta
az életnek úta	az élet úta
az ösöknek az erénye	az ösöknek erénye
az ösök erénye	az utódoknak a büne
az ~~utódoknak~~ büne	az utódok büne.

Deci, când nak, nek dela posesor nu lipsește, articolul d'înaintea posesiunei poate sta, și poate și lipsi; ear când lipsește nak, nek, atunci și articolul încă trebuie nesmintit să lipsiască, care formă se numește forma scurtată a genitivului. — Câte odată însă posesiunea premerge posesorului; în acest caz nak, nek dela posesor nici într'un chip nu poate lipsi; dar nici articolul înaintea posesiunei nu se pune. d. e.:

teremtője a világnak, creatoriul lumii, al lumii creatoriu
foglalatja a könyvnek, cuprinsul cărții; al cărții cuprins
értelme a tárgynak, înțelesul lucrului, al lucrului înțeles.

Urmând două saū mai multe genetive, în acest caz un posesor devine posesiune față de cel d'înteii și pentru mai mare lămurire nak, nek se pune la cel din urmă; dintre două la al doilea; dintre mai multe la cel din urmă; altmîntrelea nak, nek poate să lipsească la toate și iarăși câte odată nu poate lipsi nici macăr la un singur posesor. d. e.:

a tél napjainak rövidsége,	scurtîmea zilelor de iarnă
a város lakosainak száma,	numarul locuitorilor orașului
az úr születése napja,	ziua nașcerii Domnului
az úr színe változása,	schimbarea Domnului la față

üdvezitönk feltámodása napja, ziua învierii Mântuitoriului
Magyaroknak elhunyt dicső- Repaosatul rege glorios al Ma-
királya, giarilor.

III. In limba magiară numele satelor, orașelor, riurilor, lunelor și a munților se leagă cu numele comun ca posesorul cu posesiunea așa :

a Duna folyama, riul Dunărei,	Dunărea, riul Dunarea
Pest városa, orașul Pesta	Buda városa, orașul Buda
Parizs városa, Parizul	Bécs városa, Viena
Junius hava, luna lui Junie	Julius hava, luna lui Julie
a Kárpát hegyei, munții Carpaților	= Carpații.

§. 36

Sufiptul posesiv é.

I. Afară de sufiptele posesive mai sus arătate, are limba magiară încă un sufipt posesiv, care este **é** și însumă :
al lui, al ei, al seú, a sa.

Acest **é** ține locul lucrului avut, saú al posesiunei în numerul singular, și s'adauge la vorba ce înfățișază pre posesor, care stă fără posesiune. Posesiunea trebuie să fie mai din nainte cunoscută, ca să se poată arăta prin **é** adaus la posesor. Posesorul unit cu sufiptul **é** esprimă dar într'una și posesiunea de mai nainte cunoscută.

Spre a înțelege mai bine și a ști când ne folosim de sufiptul **é** pentru a esprima posesiunea, întrebăm totdeauna cu: al cui saú a cui este ceva? respunzând cu al, a și genetivul posesorului, în care caz și în românește al, a ține locul posesiunei d. e.: casa e a domnului, întrebăm a cui e casa? resp. a domnului. Intrebarea se face ungurește cu kié din ki = cine și é = al; deci: kié? a cui. Copula în limba magiara nu se respunde, așadară: este remâne nearătat; tot vafi: kié a ház? a cui e casa, resp. casa e a domnului; însă aici casa e posesiunea în nominativ, va fi: a ház, copula: **e** remâne neesprimată; domnului e posesorul, care însă nu se arată prin **nak, nek**, ci simplu numai prin: úr cu artich az, așa: az úr; **a** dinnaintea domnului ține locul posesiunei, adecă e pus în loc de casa și s'arată în limba magiara prin sufiptul **é** aninat la az úr așa: az úr-é; va fi deci **a ház az úré**, și dacă zicem numai a domnului, va fi: **az úré**; — a ház az úré din literă în literă însumă: a casă (casa) a domnului a lui. Alt esemplu: cartea e a

şcolariului = a könyv a tanuló-é; grădina e a părintelui = a kert az atyáé; averea e a domnului = a vagyon az úré; florea e a grădinăriului = a virág a kertészé; plugul e a țăranului = az eke a földmivelőé.

Când deci posesiunea nu se exprimă deosebit prin vorba în care se cuprinde, s'adauge sufiptul **é** la vorba ce arată pre posesor; însă pentru ca **é** să poată fi alăturat la aceea, posesiunea trebuie să fie totdeauna de mai nainte cunoscută, exprimată apriat sau cel puțin să fie subînțeleasă.

Din ce se vede, că sufiptul **é** se referă la o posesiune de mai nainte. În acest înțeles posesorul cu posesiunea stău la olaltă în mod predicativ, sau relațiunea dintre posesor și posesiune e predicativă.

Când într' asemenea mod voim a exprima posesiunea în plural, mai adaugem cătră **é** sufiptul de mai multe posesiuni **i** și așa amândouă le atêrnăm la posesor d. e.;

a házak az úréi, casele sînt ale domnului

a könyvek a tanítóei cărțile sînt ale învățătorului

a kertek az asszonyéi, grădinele sînt ale doamnei

a kalapok a gyermekéi, pălăriele sînt ale pruncului, deci **éi** face:
aî, ale lui; aî, ale ei;

punênd în locul lui: lui și ei substantivul ca posesor în genetiv, cum se vede din exemple.

III. Sufiptul **é** poate lua la sine și sufiptul pluralului **k** așa: **ék**, cu care adaus la forma principală a unui nume propriu sau comun, însamnă pre toți cei ce se țin de familia celui ce poartă acel nume. În această formă, adaus la nume proprii de familii, acest **ék** e egal cu formativul nostru: **eșcii**, **leșcii** sau **onii** dela numele de familii, însemnând în genere pre toți ce se țin de o familie fără deshilinire de gen, și în specie numai pre cei de partea bărbatească; iar cu formativul: **ese**, **lese** sau **oane** pre cei de partea femeiască din aceeași familie; ceea ce în limba magiară nu se poate deosebi, neavênd ea gen.

Adaus la nume comune nu-l putem exprima decât numai prin articolul impropriu: **aî** (aia) **ale** (alea) urmat de genetivul numelui comun în singular. Tot astfel se mai poate exprima în românește cei ce se țin de familia ce poartă același nume, dacă formativele de sus se lasă afară d. e.;

Murguleșcii = aia lui Murgu adecă: Murgu cu toți familienii seî.
Miconii = aia lui Mic, adecă: Mic cu toți familienii seî.

Micoanele = alea lui Mic, adecă: femeia și fetele lui Mic
 Murgulesele = alea lui Murgu, adecă: femeia și fetele lui Murgu;
 magiareșce va fi:

Mikék, Miconii

Murguék, Murgu și toți cei de familiă lui
 szabóék, aia croitoriului, adecă croitoriul cu familia sa
 papék, preotul cu toată familia sa
 tanitóék, învățătoriul cu toata familia sa.

Femeia sau soția cuiva se însamnă româneșce prin schimbarea terminațiunei numelor proprii și comune în cea corespunzătoare de genul feminin d. e.: femeia lui Mic = Micoane.

It, Itoane

Marcu, Mărcoane

Murgu, Murguleasă.

În limba magiară femeia sau soția se însamnă prin cuvântul: né, care s'adauge la numele de botez, de familie sau la cel comun, care arată ocupațiunea acui e femeia. Așa cele de mai sus vor fi:

Micné, Mărcuné	murăriță, molnárné
bertășița, korcsmárosné	profesorița, tanárné
preoteasa (popeasa se zice), papné	învătătoareășă, tanitóné
Szaboné, muierea croitoriului	Vargané, muierea lui Varga
Feketené, alui Fekete (Negroane).	

Fiindcă forma numelor proprii: Micoane, Mărcoane, Murguleasă exprimă uneori nu numai soția ci și fca cuiva și pluralul mai multe persoane de sexul femin; precum și unele comune demulte ori pre toate de partea femeiască; deaceea mai bine se zice: ai (aia) lui pentru a arăta membri familiei de partea bărbăteaescă și: ale (alea) lui pentru de a arata membri de partea femeiască;

copii lui Marcu = aia lui Marcu, Mărconii

fetele lui Marcu = alea lui Marcu, Mărcoanele

copii preotului, preotesei = aia preotului, preotesei

fetele preotului, preotesei = alea preotului, preotesei.

Acest ék nu însamnă un numer anumit de membri din aceeași familie, ci sau pre toți, sau numai o parte; așadar nu-mai pluralul membrilor din o familie, d. e.:

1. biróek = biróékhoz tartozók = a biró és családja = judele și familia sa, sau o parte din familia lui;
2. Péterék = Péter és családja = Petru și familia sa, sau o parte din familiă lui Petru;

deci: biróék = familia judeului, Peterék = familia lui Petru, molnárék, familia saú o parte din familia murariului papék, familia saú o parte din familia preotului. Jánosék, familia saú o parte din familia lui Joan.

Sufiptul **é**, **éi** și **ék** adaus la vorbe groase primeșce la sine sufipte groase și la cele subțiri, sufipte subțiri.

§. 37.

Despre natura sufiptului **é**.

Sufiptul posesiv **é** nu primeșce numai pre **i** și **k**, ci și toate celelalte sufipte declnative; apoi el nu s'alătură numai la forma principală, ci și după toate celelalte sufipte posesive; ba încă poate primi la sine și al doilea **é**. Aceasta se face învederat din următoarele:

kié a könyv? A cui e cartea

kiéi a könyvek? ale cui sânt cărțile

a könyv a gyermeké, cartea e a copilului

a könyv a gyermekeké, cartea e a copiilor

a könyvek a gyermekéi, cărțile sânt ale copilului

a könyvek a gyermekekéi, cărțile sânt ale copiilor

nem láttam = n'am vezut

a könyv Péteré, a Jánosét nem láttam, Cartea e a lui Petru, pre a lui Joan n'am vezut-o

ez =

ez a = } a ceasta

amaz = aceea

ez a ház fiámé, amaz a szomszédéé, această casă e a fiului meú, aceea e a fiului vecinului.

Dintre doi **éé**, cel din urmă arată la vorba cea d'intěi cu **é**; iara cel din naintea lui, arata la posesiunea arătată prin cel d'intěi **é**; așa: cel din urmă **é** în szomszédéé arată la fiam, pre care-l înlocuieșce; celalalt **é** din szomszédéé arată la ház arătat prin **é** atěrnat la fiam; prin urmarea traducerea în adoua propozițiune pre rumeneșce se face cu cel din urmă **é**;

ember

emberé

emberének

emberét

emberéé

emberek

embereké

emberekéi

emberekéit

emberekéé;

orvosék
orvoséknak
orvosékat
orvoséké
orvosékéi
orvosékeit;

bátyámé
bátyáméi
bátyáméit
bátyáménak
bátyámémat *bátyáméinak*
bátyámék
bátyáméké
bátyámékat.

Öné, az úré, az asszonyé
Önéi, az úréi, az asszonyéi
Önéit, az úréit, az asszonyéit;

kegyedé
kegyedéi
kegyedéit;

a ház kegyeteké, önöké, az uraké.

§. 38

Despre adiectiv, ca atribut și predicat.

A. Adiectivul ca atribut (jelző, melléklet.)

Adiectivul arată însușirea unei ființe sau lucru. Când lucrul se numește din preună cu însușirea lui, adiectivul se numește atribut și răspunde la întrebarea care, ce, ce fel de lucru? d. e.: dacă voiesc a numi păretele cu însușirea ce o are, zic: patelele alb cu artichu și părețe alb, fără artichu; tot așa: turnul nalt; casă naltă. — Atributul în limba românească poate sta însă și naintea substantivului, d. e.: [masă neagră sau neagră masă; casă frumoasă sau frumoasă casă; în amendouă cazuri atributul se unește cu substantivul se în gen, numer și caz, d. e.: păretele alb; plural: păreții albi sau albi păreți; biserică mică; biserici mici sau mici biserici. In limba magiară atributul de rând stă înaintea substantivului neschimbat, adeca ori ce sufipt să primească substantivul, el remâne fără sufipt; dacă substantivul are la sine artichu acesta se pune înaintea atributului, așa:

a fehér fal = albul sau al alb părețe, sau păretele alb
a fehér falak, ai albi sau albi păreți, păreții albi
a fekete tábla, a neagră sau neagra tablă, tabla neagră
a fekete táblák, ale negre sau negrele table, tablele negre
a szép virág, a frumoasă sau frumoasa floare, floarea frumoasă
a szép virágok, ale frumoase sau frumoasele flori, florile frumoase;

lăttam szép lovat: saũ lăttam lovat, szépet, erőst, nagyot, am
vėzut fromos cal saũ: am vėzut cal frumos, tare, mare;

kaptam, am căpėtat

kaptam sok, kevés kenyeret saũ: kaptam kenyeret, sokat, keveset,
am căpėtat multă, puțină pâne saũ: am căpėtat pâne, multă,
puțină;

vannak, are

de, însă;

vannak szegény szűlői saũ: vannak szűlői, de szegények, are
seracĩ pãrinți saũ: are pãrinți, însã seracĩ.

Când atributul stă în urma substantivului, acelă stă cu
articlu, dacã substantivul e un nume propriu, saũ nume comun
cu articlu și sufighiat, d. e.:

Matyás, az igazságos, Matia cel drept

az élet, a hamar muló, viața cea iut trecėtoare

anyám, a kedves, mama mea cea dragă;

decĩ româneșce atributul se leagă cu cel, cea.

B. Adiectivul ca predicat.

Predicatul este adoua parte a propozițiunei. Adiectivul stă
ca predicat, când zicem cum este saũ cum poate fi ființa saũ
lucrul ca subiect d. e.:

masa e neagră, masa e subiect, e neagră predicat; plural: mesele
sunt negre. In limba noastră predicatul poate sta și înaintea
subiectului (în ordină întoarsă) așa:

neagră e masa, și: negre sunt mesele. In ambele cazuri adiec-
tivul se uneșce cu subiectul în gen, numer și caz. Așa și în
limba magiară predicatul se poate muta din un loc într'altul;
adecã poate sta după substantiv și înaintea lui, dar în cest din
urmă caz articolul stă între adiectiv și totdeuna înaintea sub-
stantivului. E mai de însemnat că copula saũ verbul ajutătoriu,
în singular este, și în plural sunt nu se exprimă în limba
magiară, ci ca să se cunoască legătura dintre subiect și predicat,
acesta primeșce sufiptul subiectului. — In exemplul de mai sus:
Masa **e** neagră va fi: az aztal fekete și: neagră **e** masa va fi
fekete az asztal; de unde se vede că fekete, întocmai ca: neagră
din cea românească n'are articol; plural: mesele **sunt** negre = az
asztalok feketék; și: negre sunt mesele va fi: **feketék** az asz-
talok, de unde se vede că feketék e în plural, findcă și subiectul
stă în plural.

Singular.

Plural.

az élet édes

édes az élet

az út rossz

rossz az út

a ló gyors

gyors a ló

a szoba világos

világos a szoba

a szenvedés keserű

keserű a szenvedés

a kert szép

szép a kert

az öreg komoly

komoly az öreg

a gyermek gondatlan

gondatlan a gyermek

az ember halandó

halandó az ember

kicsi, kicsiny însamnă: mic și se întrebuițază numaî ca predicat, d. e.:

az asztal kicsi, masa e mică

az utak rosszak

rosszak az utak

a lovak gyorsak

gyorsak a lovak

a szobák világosak

világosak a szobák

a szenvedések keserűk

keserűk a szenvedések

a kertek szépek

szépek a kertek

az öregek komolyak

komolyak az öregek

a gyermekek gondatlanok

gondatlanok a gyermekek

az emberek halandók

halandók az emberek;

az asztalok kicsinyek = mesele sânt micî.

Posesorul cu sufixtul **é** poate sta și el: ca subiect, ca atribut și ca predicat; ca atribut stă în urma substantivului;

megvettem = am cumperat

ca atribut: megvettem a szép kertet, a Jánosét, am cumperat

grădina cea frumoasă a lui Joan, megvettem János szép kertjét;

ca predicat: a könyv a tanulóé, cartea e a învețecelului; a

tanulóé este predicat;

a szomszéd háza új, az atyámé ocska,

casa vecinului e nouă, aia tatălui meu e veche.

János háza nagy, a Péteré szép,

casa lui Joan e mare, aia lui Petru e frumoasă.

Aici az atyámé și Péteré e subiect, ocska și nagy predicat.

Atribut și predicat pot fi și alte părți de cuvânt, anume substantivul, care când stă ca atribut pentru lămurirea unui alt substantiv se zice: apozitie = értelmző mellékszó, care mai poate avea și alte cuvinte lângă sine ca atribut d. e.:

Matyás, a nagy király, Matia, regele cel mare.

Apoziția primește sufixtul substantivului său întocmai ca atributul, când se desparte de substantiv d. e.:

Hunyadit, a nagy hős, sokan megéneklék,

Pre Huniadi, eroul cel mare, mulți l-au cântat;

Széchenyit, a legnagyobb magyart, sok hálátlanság érte,

Pre Széchenyi, cel mai mare Maigar, multă nemulțire l-au ajuns.

§. 37.

Despre relațiunea dintre subiect și predicat, sau despre unirea predicatului cu subiectul.

Predicatul se unește cu subiectul în numer și persoană, adecă ce sufixt are subiectul, același sufixt are și predicatul. Predicatul poate fi nu numai un adiectiv, ci și un substantiv; sau alta vorbă decât acestea.

1. Dacă subiectul e în singular, predicatul încă stă în singular; precum: az anya jó; — predicatul se pune în plural când și subiectul e în plural: az anyák jók.

2. Dacă într' o propozițiune se află mai multe subiecte fie care în singular, cari arată persoane și ființe sau lucruri personificate, predicatul, fie el adiectiv sau substantiv comun, se pune în plural d. e:

atyám és anyám egézségesek, tata și mama sunt sănetoși;

Hannibal és Scipio nagy vezérek, Hanibal și Scipio sunt mari căpitani;

Péter és János testvérek, Petru și Joan sunt frați;

a lelkész és a tanító barátok, preotul și învețătoriul sunt amici;

kebel, szem, arcz az érzés nyelvei = peptul, ochiul, fața sunt limba simțirei;

a ló, a tehén, a juh, a kutya házi állatok, calul, vaca, oaea, cănele sunt animale de casă.

Dacă însă predicatul e un nume colectiv, macăr că subiectul e în plural, acela, totuși numai în singular stă d. e.: a francziák harcziás nép, Francejii sunt un popor resboinic. Stând pre lângă astfel de predicat verbul ajutorin, acesta se pune în plural d. e.: az arabok harcziás nép valának; dar se poate zice: az arab harcziás nép vala.

Arătând subiectele lucruri abstrase, sau concrete predicatul sta de rând, în singular d. e:

az ifjuság és szépség mulandó, tinereata și frumseța e (sînt) trecetoare;

nagyravágyás és fényüzés nagy átok, ambiția și mărirea e mare blástem;

nyílt szó és egyenes lélek ritka tulajdonság:

vorba sinceră și înima dreaptă e (sînt) însușire rară;

a bor, a sör és a víz egészséges;

a bor, a sör és a víz hasznos ital, dar și: italok;

Lugos és Karánsebes nem nagy városok;

asemenea și la lucruri însuflețite d. e.:

az őz, a szarvas és a nyúl hasznos állat saű állatok.

Predicatul dacă e verb se concoardă cu subiectul în persoană, și cea dintei premerge celei de a doua; a doua celei de a treia precum:

én és az atya egészségesek vagyunk; te meg a bátyád ott voltatok.

§. 38. 40.

Conjugarea verbalui ajutătoriu lenni = a fi.

I.

A. Modul indicativ.

Prezintele.

Singular.

Plural.

1. vagyok, sînt

1. vagyunk, sîntem

2. vagy, ești

2. vagytok, sînteți

3. vagyok saű van, e, este, eï, i

3. vagynak saű vannak, sînt, s, es.

Imperfect.

Singular.

Plural.

1. valék, eram

1. valánk, eram

2. valál, eraï

2. valátok, erați

3. vala, era.

3. valánk-eraü.

Perfectul.

Singular.

Plural.

1. voltam, am fost saű fuï

1. voltunk, am fost saű furám

2. voltál, aï fost saű fuși

2. voltatok ați fost saű furăți

3. volt, a, aű fost saű fu.

3. voltak aű fost saű fură.

Maimult ca perfectul.

Singular.

1. voltam vala, fusesm
2. voltál vala. fuseși
3. volt vala, fusé.

Plural.

1. voltunk vala, fuserăm
3. voltatok vala, fuserăți
3. voltak vala, fuseră.

Futurul.

a) cel compus.

Singular.

1. fogok lenni, voiu fi saū fi-voiu
2. fogsz lenni, veī fi saū fi-veī
3. fog lenni, va fi saū fi-va.

Plural.

1. fogunk lenni, vom fi saū fi-vom
2. fogtok lenni veți fi saū fi-veți
3. fognak lenni, vor fi saū fi-vor.

b) cel simplu.

I. Forma.

Singular.

1. leszek, voiu fi
2. leszesz saū leszel, veī fi
3. lesz, va fi.

Plural.

1. leszünk. vom fi
2. lesztek, veți fi
3. lesznek vor fi.

II. Forma.

Singular.

1. leendek, voiu fi saū voiu fi fost
2. leendesz, veī fi saū veī fi fost
3. leend, va fi saū va fi fost.

Plural.

- e 1. leendünk, vom fi saū vom fi fost.
2. leendetek, veți fi saū veți fi fost
3. leendenek, vor fi saū vor fi fost.

Această formă se întrebuițază de multe ori ca futurul trecut al nostru; de aceea am arătat că însămnă: voiu fi fost; căci acesta e futurul nostru trecut,

Modul subjunctiv și imperativ.

Prezintele.

Singular.

Plural.

1. legyek, să fiu	1. legyünk, să fim
2. légy, să fii sau fi -tu	2. legyetek, să fiți sau fiți -voi
3. legyen, să fie sau fie -el.	3. legyenek, să fie sau fie -ei.

Perfectul.

Singular.

Plural.

1. voltam legyen, să fiu fost	1. voltunk legyen, să fim fost
2. voltál legyen, să fii fost	2. voltatok legyen, să fiți fost
3. volt legyen, să fie fost.	3. voltak legyen, să fie fost.

Modul optativ.

Prezintele.

Singular.

Plural.

1. volnék, ași fi	1. volnánk, am fi
2. volnál, ai fi	2. volnátok, ați fi
3. volna, ar fi.	3. volnának, ar fi.

Perfectul.

Singular.

Plural.

1. voltam volna, ași fi fost	1. voltunk volna, am fi fost
2. voltál volna, ai fi fost	2. voltatok volna. ați fi fost
3. volt volna, ar fi fost.	3. voltak volna, ar fi fost.

Infinitivul.

a) nepersonal.

lenni, a fi sau kel lenni trebuie a fi, are a fi.

b) Personal.

Singular.

1. lennem kell trebuie să fiu, am să fiu
2. lenned kell trebuie să fii, ai să fi
3. lennie kell trebuie să fie, are să fie,

Plural.

1. lennünk kell, trebuie să fim, avem să fim
2. lennetek kell, trebuie să fiți, aveți să fiți
3. lenneiök kell, trebuie să fie, au să fie.

saū : kell hogy legyek, am să fiu
 kell hogy légy trebuie să fi
 kell hogy legyen are să fie
 kell hogy legyünk etc.
 kell hogy legyetek etc.
 kell hogy legyenek etc.

Nota : Amendouē infinitive se construē cu Dativele pronumelor: personali de sub II. următoriu.

Participiu.

Prezintele participiului: való, levő — existent, unul carele este, există ;
 trecutul participiului, volt, fost ;
 fiitoriul participiului, leendő, fiitoriu, saū unul carele va fi.

Gerundiul.

levén saū lévén, fiind ;
 gerundivul saū participiul adverbial ;
 léve, fiind fost.

II.

Pentru verbul românesc **a avea** n'are limba magiară formă deosebită, ci ca să-l exprime întrebuițază pre lenni = a fi, în unire cu dativul pronumelui personal, én, te, ő ; eū, tu, el, ea ; Dativul este :

(én) nekem, mie, mī (eū)	(mi) nekünk, noaē, ne (noi)
(te) neked, ție, ți (tu)	(ti) nektek, voaē, ve (voi)
(ő) neki, lui, ei, îi (el, ea)	(ök) nekik, lor, le (ei, ele).

Unind aceste dative cu persoana 3-a singular și plural, din toate timpurile și modurile, căpetām verbul nostru **a avea**. Deci va fi :

nekem van, eū am ;   nekünk van, noi avem.

Cătră aceasta trebuie să mai adaugem lucrul ce-l avem, adecă poseziunea cu sufiptul personal de persoana ce vom s'o arătām d. e. : házam, házad, háza ; însă posesiunea, dacă e numai una, se arată prin singularul verbului ajutătoriu, în a 3-a

persoană și dacă posesiunea e în numărul plural, aceea s'arată prin pluralul verbului tot în a 3-a persoana d. e.:

van házam, am casă   vannak házaim, am case;

la numărul posesorului nu se privesce; așadară va fi:

van házunk, avem casă   însă: vannak házaink, avem case.

Congugarea întregă va fi:

Indicativ.

Prezintele.

I. Singular sau numai o posesiune

1. nekem van házam, eū am casă
2. neked van házad, tu ai casă
3. neki van háza, el are casă;
1. nekünk van házunk, noi avem casă
2. nektek van házatok, voi aveți casă
3. nekik van házok, ei, ele au casă.

II. Plural sau mai multe posesiuni.

1. nekem vannak házaim, eū am case (căși)
2. neked vannak házaid, tu ai case
3. neki vannak házai, el are case;
1. nekünk nannak házaink, noi avem case
2. nektek vannak házaitok, voi aveți case
3. nekik vannak házaik, ei au case.

Futur.

I. Singular.

1. nekem fog lenni házam, eū voi avea casă
2. neked fog lenni házad, tu vei avea casă
3. neki fog lenni háza, el va avea casă;
1. nekünk fog lenni házunk, noi vom avea casă
2. nektek fog lenni háztok, voi veți avea casă
3. nekik fog lenni házok, ei vor avea casă.

II. Plural.

1. nekem fognak lenni házaim, eū voi avea case
2. neked fognak lenni házaid, tu vei avea case
3. neki fognak lenni házai, el va avea case;

1. nekünk fognak lenni házaink, voi vom avea case
2. nektek fognak lenni házaik, voi veți avea case
3. nekik fognak lenni házaik, ei vor avea case.

Tot așa și-n celalalte timpari și moduri, afară de imperativ și subjunctiv, care e:

legyen nekem házam, eü să am casă (fie-mi mie casă)
legyen neked házad, tu să ai casă, aibi tu casă
legyen neki háza, el să aibe casă, aibă el casă;
legyenek nekem házaim, să am eü case
legyenek neked házaid, să aibi tu case, aibi tu case
legyenek neki házai, să aibă el casă, aibă el case.
legyen nekünk házunk, să avem noi casă
legyen nektek házatok, să aveți voi casă, aveți voi casă
legyen nekik házuk, să aibă ei casă, aibe ei casă;
legyenek nekünk házaink, să avem noi case
legyenek nektek házaik, s' aveți voi case, aveți voi case
legyenek nekik házaik, s' aibe ei case, aibe ei case

Inticativ.

Imp. nekem vala házam etc., eü aveam casă etc.
Perf. nekem volt házam etc., eü am avut casă etc.
Pp. nekem volt vala házam etc., eü am fost avut casă etc.
Tuto. nekem lesz (leend) házam etc., eü voiu avea casă etc. saü
eü voiu fi avut casă.

Subjunctiv.

Perf. hogy nekem volt legyen házam, să fiu avut casă etc.

Optativ.

Prez. nekem volna házam, eü ași avea casă etc.
Perf. nekem volt volna házam, eü ași fi avut casă etc.
Ger. nekem házam lévén, avénd eü casă;
gerd. nekem házam léve, avénd eü casă, fost avénd casă;
prez. part. a nekem való ház, casa, carea e a mea, carea e pen-
tru mine, saü casă carea e a mea;
trec. part. a volt házam etc., casa avută saü casa, carea am
avut-o eü etc.;
saü a nekem volt ház etc., casa, carea aü fost a mea etc.;
fut. part. a leendő házam etc., casa, carea va fi a mea saü pre-
carea o voiu avea, casa avëndă.

Infinitiv.

nekem kell lenni házam, eű trebuie să am casă
neked kell lenni házad, tu trebuie să ai casă
neki kell lenni háza etc., el trebuie să aibe casă;

saű:

nekem kell hogy legyen házam, eű (mie) trebuie să am casă
neked kell hogy legyen házad, tu (tie) trebuie să ai casă
neki kell hogy legyen háza, el (lui) trebuie să aibe casă;
nekem kell hogy legyenek házaim, (eű) trebuie să am case
neked kell hogy legyenek házaid, (tu) trebuie să ai case
neki kell hogy legyenek házaí, (el) trebuie să aibe case.

Fără lenni saű hogy legyen, legyenek va fi:

nekem kell házam saű ház, mie-mi trebuie casă (mea)
neked kell házad saű haz, tie-ți trebuie casă (ta)
neki kell háza saű ház, lui-ii trebuie casă (sa);
nekünk kell hazunk saű ház, noaě-ne trebuie casă (noastră)
nektek kell házatok saű ház, voaě-ve trebuie casă (voastră)
nekik kell házok saű ház, lor-le trebuie casă (lor).
nekünk kellenek házak (házaink,) noaě-ne trebuiesc case (noastre)
nektek kellenek házak (házaitok,) voaě-ve trebuiesc case (voastre)
nekik kellenek házak (házaik,) lor-li trebuiesc case (lor);
nekem kellenek házak (házaim,) mie-mi trebuiesc căși (mele)
neked kellenek házak (házaid,) ție-ți trebuiesc case (tale)
neki kellenek házak (házai,) lui-ii trebuiesc case (sale).

III.

Forma negativă a lui lenni.

Persoana a treia a prezintelui indicativ, formă negativă:
nu este: saű nu-ı: face magiarașce: **nincs** saű **nincsen** d. e.: nu-ı
pâne, **nincs** kenyér și nici-nu-ı face **sincs** saű **sincsen** d. e.: van
kenyér? este pâne? **nincs** kenyér, nu-ı pâne. Van **czukor**? este
zahar? **czukor sincsen**, **nici** zahar nu este.

Pluralul dela **nincs** e: **nincsenek**, nu sűnt, și dela **sincs** este
sincsenek, **nici**-nu sűnt.

Construându-le cu **nekem** etc. vom capăta pre **a avea** în
forma negativă, însă numai pentru prezintele indicativului așa:

1.

nekem **nincs** házam, eű n'am casă, mie nu-mi este casa (mea)
neked nincs házad, tu n'ai casă, tie nu-ți este casă (ta)
neki nincs háza, el n'are casă, lui nu-i este casă (sa);

nekünk nincs házunk, noi n'avem casă
nektek nincs házatok, voi n'aveți casă
nekik nincs házok, ei n'au casă.

nekem **nincsenek** házaim eű n'am case
neked nincsenek házaid, tu n'ai case
neki nincsenek házai, el n'are case;
nekünk nincsenek házaink, noi n'avem case
nektek nincsenek házatok, voi n'aveți case
nekik nincsenek házaik, ei n'au case.

2.

nekem **sincs** házam, nicı eű n'am casă
neked sincs házad, nicı tu n'ai casă
neki sincs háza, nicı el n'are casă;

nekünk sincs házunk, nicı noi n'avem casă
nektek sincs házatok, nicı voi n'aveți casă
nekik sincs házok, nicı ei n'au casă.

nekem **sincsenek** házaim, nicı eű n'am căși
neked sincsenek házaid, nicı tu n'ai căși
neki sincsenek házai, nicı el n'are căși;

nekünk sincsenek házaink, nicı noi n'avem căși
nektek sincsenek házatok, nicı voi n'aveți căși
nekik sincsenek házaik, nicı ei n'au căși.

In toate celelalte timpuri se exprimă verbul ajutorial, cum s'au arătat sub II. înaintea căruia se pune negătoarea: **nem** = nu și **sem** = nicı nu; **încă nu**; și — **nu**; și — **încă nu**; așadară va fi:

Indicativ.

Imp. nekem **nem** vala házam etc., eű n'aveam casă

” nekem **sem** vala házam etc., nicı eű n'aveam casă, eű încă n'aveam casă, și eű n'aveam casă, și eű încă n'aveam casă;

perf. nekem **nem** volt házam etc., eű n'am avut casă

nekem **sem** volt házam etc., nicı eű nam avut casă, eű încă n'am avut casă, și eű n'am avut casă

p.perf. nekem **nem** volt vala házam etc., eű n'am fost avut casă
nekem **sem** volt vala házam etc., nicı eű n'am fost avut casă, eű încă n'am fost avut casă, și eű n'am fost avut casă;

fut. I. nekem nem fog lenni házam, eű nu voiu avea casă
„ nekem sem fog lenni házam, nici eű nu voiu avea casă, și
eű încă nu voiu avea acasă, și eu nu voi avea casă
fut. II. nekem nem lesz (leend) házam, eű nu voiu avea casă
nekem sem lesz (leend) házam, nici eű nu voiu avea casă.

Optativ.

prez. nekem nem volna házam, eű n'ași avea casă
nekem sem volna házam, nici eű n'ași avea casă, eű încă n'ași
avea casă

perf. nekem nem volt volna házam, eű n'ași fi avut casă
nekem sem volt volna házam, nici eű n'ași fi avut casă, eű încă
n'ași fi avut casă.

În modul subjunctivului și al imperativului negătoarele
sunt: **ne** în loc de **nem** — nu; și **se** în loc de **sem** — nici nu;
încă nu; și nu.

Subjunctiv și imperativ.

prez. 1. **ne** legyen nekem házam saű
nekem **ne** legyen házam, să n'am eű casă
nekem **se** legyen házam, nici eű să n'am casă, eű încă să n'am casă

2. **ne** legyen neked házad
neked **ne** legyen házad, tu să n'ai casă, n'avea tu casă
neked **se** legyen házad, nici tu să n'ai casă, nici tu n'avea casă,
tu încă să n'ai casă, tu încă n'avea casă

3. **ne** legyen neki háza saű
neki **ne** legyen háza, el să n'aibă casă, n'aibă el casă
neki **se** legyen háza, nici el să n'aibă casă, el încă să n'aibe
casă, n'aibe el casă

1. **ne** legyen nekünk házunk, să n'avem noi casă
nekünk **ne** legyen házunk, nici noi să n'avem casă

2. **ne** legyen nektek házatok, să n'aveți voi casă, n'aveareți voi casă
nektek **se** legyen házatok, nici voi să n'aveți casă, n'aveareți
nici voi casă

3. **ne** legyen nekik házuk, să n'aibă ei casă, n'aibă ei casă
nekik **se** legyen házuk. nici ei să n'aibă casă, n'aibă nici ei casă.
ei încă să n'aiba casă

Pl. **ne** legyenek nekem házaim etc., să n'am eű case
nekem **se** legyenek házaim etc., nici eű să n'am case
ne legyenek nekünk házaink etc., să n'avem noi case
nekünk **se** legyenek házaink etc., nici noi să n'avem case, noi
încă să n'avem case.

Infinitiv.

nekem nem kell lenni házam, nu trebuie s'am casă
nekem sem kell lenni házam, nici eũ nu trebuie s'am casă
nekem nem kell házam, nu-mi trebuie casă
nekem sem kell házam, nici mie nu-mi trebuie casă
Ger. nekem nem lévén házam, eũ neavênd casă
nekem sem lévén házam, nici eũ neavênd casă.

IV.

Când lenni însamnă o existenție ofire, o aflare în ceva saũ stare, atunci **van** se exprimă și în a 3-a pers. d. e.: az atyám itt **van**, tata meũ e aici; însă negativ rămâne și aici: **nincs** d. e. az atyám **nincs** itt. tata meũ nu e aici.

Negativ se conjugă astfel:

Indicativ.

prez. én nem vagyok, eũ nu sũnt
én sem vagyok, nici eũ nu sũnt, încã nu sũnt
te nem vagy, tu nu estĩ
te sem vagy, nici tu nu estĩ
mi nem vagyunk, noi nu sũntem
mi sem vagyunk, nici noi nu sũntem
ti nem vagytok, voi nu sũntetĩ
ti sem vagytok, nici voi nu sũntetĩ
imp. én nem valék etc., eũ nu eram
én sem valék etc., nici eũ nu eram
perf. én nem voltam etc., eũ n'am fost, nu fuĩ
én sem voltam etc., nici eũ n'am fost, nu fuĩ
pp. én nem voltam vala, eũ nam fost
én sem voltam vala, nici eũ n'am fost
fut. én nem fogok lenni, eũ nu voũ fi
én sem fogok lenni, nici eũ nu voũ fi
én nem lesznek (leendek), eũ nu voũ fi
én sem lesznek (leendek), nici eũ nu voũ fi

Optativ.

prez. én nem volnék etc., eu n'ași fi
én sem volnék etc., eu încã n'ași fi
perf. én nem voltam volna etc., eũ n'ași fi fost
én sem voltam volna, nici eũ n'ași fi fost

kiké, acuí?	mit, ce?
kikéi, aí cuí?	mik, ce?
mi, ce?	mikmek, a cuí, căror, a ce?
minek, a cuí a ce?	miknek, cuí căror, a ce?
minek, cuí, a ce?	miket, ce?.

§. 39. 41.

Ordul părților propozițiunei.

Ordul, în care urmează părțile propozițiunei una după alta, este: 1) subiectul, 2) predicatul și apoi verbul lenni; cele lalte părți secundare staű totdeauna lângă una din cele principale, înainte saű în urmă-le. Așezarea părților propozițiunei astfel, se numeșce ordine dreaptă, saű firească și are loc numai, când propozițiunea e afirmativa; când însă propozițiunea e negativă, întrebătoare și exclamativă, părțile s'așază într'alt chip, observând, că totdeauna vorba, pre care voim a o deschilini de celelalte, se pune în capul propoziției și zicem că: părțile s'aű pus în ordine nedreaptă saű inversă. Să se observe și să se-ntipărească bine rëndul părților în următoarele:

a) propozițiunii afirmative și negative.

én erős vagyok, eű sűnt tare
 én **nem** vagyok erős, eű nu sűnt tare
 a becsületes ember gazdag, omul de omenie e avut
 a gyermek **nem** nagy, copilul nu e mare
 a kis fiam kereskedő lesz, fiul meű cel mic se va face negoțatorű
 Toldy Miklos erős ember volt, Nicolae Toldy aű fost om tare
 Mátyás igazságos volt, Matia aű fost drept
 a ház **nem** nagy, casa nu e mare
 a kert **sem** nagy, niű grădina nu-ű mare
 én **nem** vagyok gazdag, eű nu sűnt avut
 te **sem** vagy gazdag, niű tu nu ești avut, tu încă nu ești avut;

b) propozițiunii întrebătoare.

Totdeauna vorba, cu carea întrebăm, se pune în capul propozițiunei și la ea s'adauge un: **e**, ce se desparte prin —, care poate și lipsi; acest **e** însaamnă **o** al nostru întrebătorű.

Nehéz-e a munka? Greű e lucrul? e greu-lucrul? (o e greű lucrul)
Nem nehéz-e a munka? Nu-e greu lucrul? (o nu e greű lucrul)
 Gazdag vagy-e? Ești tu avut? (o tu ești avut).

- Nem** vagy-e gazdag? Nu ești tu avut? (o tu nu ești avut).
Egészségesek-e szülőid? Sînt părinții tei sănătoși?
Gazdag volt-e az atyád? Fost-aũ tata teũ avut?
Nem beteg-e az ember? Nu e beteag omul?
Nekem volt kalapom, Eu am avut pălărie.
Volt-e neked kalapod? Avut-aĩ tu pălărie?
Nem nagy-e a torony? nem, Nu-ĩ turnul ĩnnalt? nu e (innalt).
Nagy-e a ház? Mare e casa? (o e mare casa).
A ház **nem** nagy; de **nem is** kicsi. Casa nu e mare đar nici nu-e mică.
Nagy-e a malom? **az sem** nagy. Mare e moară? nici aceea nu e mare.
Nem voltal ott? nem. N'aĩ fost acolo? nu, (n'am fost).
Itt van a fiu? nincs itt. Aici e copilulu? nu-ĩ aici.
Hát a vadász? az sincs itt. Dar vênătoriul? nici acela nu-ĩ aici.
Nem voltál itt? nem. N'aĩ fost tu aici? nu.
Te sem voltál itt? Nici tu n'aĩ fost aci?
Van-e önnek pénze? van. Aĩ DTa bani? am.
Nincs-e önnek pénze? nincs. Nu aĩ DTa bani? n'am.
Hol van az anyátok kertje? Unde-ĩ grădina mamei voastre?

§. ~~40.~~ 42.

Despre adiective.

Adiectivele cu privire la formarea lor sînt primitive, cari nu sînt formate din alte vorbe, și derivate, cari se fac din alte vorbe prin diferite sufixe, cari se numesc sufixe formative, și compuse, sau formate din două vorbe.

Adiectiv derivate.

1. Dintre toate adiectivele cele formate cu **i** sînt mai copioase și de foarte multe înțelesuri.

a) Numele satelor, orașelor, țărilor, munților etc. formează cu **i** adiective, cari arată de unde e cineva, unde locuiește saũ din ce face parte. Acestea se exprimă românește cu prepoziția: **de, din** pusă ĩnaintea acestor nume d. e.:

Magyarország-i, de Ungaria = Ungurean.

Arad-i, din Arad, de Arad, Arădan.

Bécs-i, din Viena, Vienez.

b) Arată că e născut, saŭ locuiește acolo și răspunde substantivelor românești formate dela nume propriu prin : **ian, ean, an, inț, ant.**

Lugosi, Logojan.	Karánsebesi, Caransebeșan.
Mehádiai, Meedinț, din Meedia (nu Mehadia).	Almásí, din Almáj, Almájan.
Teregovai, Teregovian, din Terego- rova.	Aradi, Arădan.
Pesti, Pestan.	Váradi, Orădan, Orăzan.
Szatmári, Satmărean.	Oraviczai, Orăvițan.
Resiczai, Reșițan.	Bánáti, Bănățan.
Magyarországi, Ungurean.	Erdélyi, Ardelean.
Bukovinai, Bucovinean.	Belényesi, Beiușan.
Dunavidéki, Dunărean, unul de pre lângă dunăre.	Bistrai, Bistriean, de pre Bistra. Körösi, Crișan, de pre Criș.

c) Numele comune cu **i** formează adiective cari arată locul și timpul.

mezei, de câmp	erdei, de munte, de codru
tengeri, de mare	tavaszi, de primăvară
nyári, de vară	éji, de noapte
napi, de zi, zilnic;	

d) dela nume comune spre a arăta o însușire	
emberi, omenesc	állati, animalic
falusi, sătenesc dela, saŭ ca la	városi, orașănesc, ca la oraș, de
sat, sătean	oraș
nemzeti, național	házi, casnic, de casă
isteni, dumnezeesc	égi, ceresc
földi, pământesc	hazai, din patrie, din țară
gyermeki, fiesc	ferfiui, bărbătesc
atyai, părintesc;	

e) cu **beli** spre a arăta tot aceea.

házbeli, de casă, pentru casă, ce se ține de casă, un lucru în casă
iskolabeli, ceva pentru școală, ce se ține de școală
templombeli, ceva de biserică, ce e în biserică
falubeli, din sat
menyubeli, ceresc, din ceriu.

Intre adiectivele formete cu **i** și **beli**, este aceea deschilinire, că **i** are înțeles mai îndepărtat, mai abstras; pre când **beli**, are înțeles mai de aproape, local.

2. cu s (as, es, os, ös,) cari arată mai cu samă abundență, prisosință în ceva, deplin saū: cam, ceva cam așa:

haragos, manios.	gyermekes, copilăros.
káros, stricăcios.	vereses, ceva cam roșu, ca al
zöldes, verdatec.	nostr: roșatec.
kékes, verdoniu, vênetoniu.	fehères, albastru, cam alb.
sárgás, gălbăneț, gălbănoniu.	

3. Cu talan, telen, atlan, etlen; ce respunde lui: **ne = in** saū: fără al nostru înaintea adiectivului, saū adiectivelor cu forma nouă bil la capet și ne = in la început.

embertelen, neomenos, ca neom.	lehetetlen, cu neputință, imposibil
türhetlen, nesuferibil.	türelmetlen, neîngăduitoriu. <i>veretelen</i>
istentelen, fără Dumnezeu.	szerencsétlen, nenorocos.
erőtlen, fără putere.	bizonytalan, neșciut, nesigur.
egészségtelen, nesănetos.	vigyázatlan, nesocotit.

4. Cu **ékony** arată înclinare ușoară spre ceva, respunde adiectivelor cu forma bil.

gyulékony, aprinzibil, ce ușor se poate aprinde.	érzékeny, simțibil.
hajlékony, înduplecabil.	törékény, frângibil, ce ușor se poate frânge.
talalékony, izafătoriu, izgoditoriu.	

5. Cu **dad, ded**, arată forma cum e făcut ceva saū ce însușire are.

tojásdad, ca oul, samănă, aduce cu oul.	kisdéd, micuț, ca un băiat.
hosszudad, lungureț.	édesdéd, cam dulce, dulceț.
	kerekdéd, rotunziu, cam rotund.

In locul lui **dad, ded** se pune la substantive: forma = înformă; are formă ca.

golyóforma, în forma unui glonț, glob; forma glonțului: ca glonțul.
tekeforma, în formă de glob, înforma globului; ca globul.

6. Cu **ú, ü** se formează adiective dela substantive cu un adiectiv, ca atribut înainte-le, spre a contopi două idei diferite într-una, așa că mai întâni se numeșce adiectivul, apoi substantivul cu prepoziția: de, la, în, cu, înaintea sa.

jószivü din jó și sziv, bun la inimă.

érettitéletü din érett și itélet, copt la judecată.

hosszúéletü din hosszú și élet, lung la, saū de viață.

vastaglábü din vastag și láb, gros în picior.

vékonylábú din vékony si láb, subțire în picior.

jóeszű din jó și ész, bun la minte.

kékszemű din kék și szem, vênnet la ochiū.

gyermekeszű din gyermek și ész, copilăros la minte, cu minte copilăroasă.

§. ~~41~~ 43.

Despre compunerea vorbelor.

Substantivele, cari arată lucruri ce sînt rînduite, sau mēnitate a se întrebuița spre ceva, despre cari zicem că sînt bune de ceva, pentru ceva, spre ceva; sînt pentru careva folos sau trebuință; mai departe substantivele, cari arată mēsură, cantitatea, partea, greotatea unui lucru de care se țin și substantivele colective, cînd arată mai multe lucruri, luate, socotite ca un întreg arătat prin oare care numeral: în limba noastră toate acestea se numesc mai întēi; apoi după ele urmează cu prepoziția: de sau pentru substantivele, ce reprezintă lucrul, pentru care sînt rēnduite cele d'întēi, sau din care s'arată acāta parte, ce cantitate și în ce mēsură sã se ia. In asemenea și substantivele comune, cari arată starea, ocupățiunea; precum și numele popoarelor, spre a arāta ce fel de ocupățiune are, de care popor sau națiune se ține cineva, se pun cu: de sau pentru în urma celui alalt substantiv, care se hotăresce mai aproape prin cel din urmă.

In limba magiară ambe feluri de substantive, adecã atāt cele ce arată materia din care s'aū făcut și de ce fel sînt; apoi cele cari arată pentru ce, spre ce scop, de ce sînt bune sau de ce folos și trebuință sînt; cu un cuvēt toate cari arată ce chemare sau menițiune aū; mai departe substantivele comune și proprii, cari arată starea, ocupațiunea, națiunea sau poporul din care face parte, și în fine, cele ce arată mēsură, cantitatea, greotatea, partea și cele colective, arătând lucrurile luate ca un întreg, socotit și hotărit mai deaproape prin vr'un numeral, cât și substantivele, cari arată lucrul făcut din ceva, pentru care și spre a cărui trebuință s'aū făcut sau este merit altul; apoi cele din cari arată că sã se ia o anumită parte; cum, dece și în ce mēsură sã se socotească acela, — se pun una lângă alta, ca cum ar fi numai un cuvēt.

Vorbile compuse aū așa dară douē părți; care vorbă formează însă întēia și care adoua parte, nu e totdeuna una și

aceiași; căci pre când în românește vorba, care arată lucrul ce se hotărește mai aproape, se numește mai întâi și care hotărește urmează după ea legându-se cu prepozițiunea: **de** (sau **alta**); în limba magiară unele substantive ce determină pre altele, formează totdeauna partea întâia, iar altele stau când ca partea întâia, când ca partea adoua; însă în ambele cazuri cu alt înțeles, după cum determina pr'alta, sau se determină prin alta.

Ca să putem înțelege ușor când formează o vorbă partea întâia și când adoua parte din cuvântul compus; ce înțelegem aș în ambele cazuri și cum trebuie să se traducă din ungurește pre românește și întors din românește pre ungurește, însemnăm următoarele reguli;

1. Vorbele materiale, cari arată din ce este făcut ceva, formează totdeauna întâia parte și aceea, care arată lucrul ce este făcut din cel d'întâi, adoua parte a cuvântului compus, cu care se face începutul la întoarcerea pre românește:

aranyóra, orologiu de aor = făcut din aor.

ezüstkanál, lingură de argint = făcută din argint.

vasvilla, furcă de fer

üveg pohár, pahar de oiagă

agyagpipa, pipă de lut

szalmakalap, pălărie de paie

börnadrág, cioareci de piele

cserépedény, vas de pământ

marhahús, carne de vită

lôhús, carne de cal

júhhús, carne de oaie

buzakenyér, pâine de grâu.

Din românește pre ungarie se face începutul cu al doilea cuvânt, lăsând afară prepoziția.

2. Vorbile comune, cari arată starea, ocupațiunea cuiva și numele proprii, cari arată de ce popor, de ce națiune se ține sau face parte cineva, fac partea întâia a cuvântului compus și traducerea se face dela adoua parte începând.

MagyareMBER, om de magiar, adecă om, care face parte, se ține de poporul magiar; deci: **magiar**.

Magyarfiu, copil de magiar, copilul unui magiar.

Románleány, fată de Român, Româna; Romanca.

Magyarleány, fată de Magiar, unguroane.

Németasszony, muiere (femeie) de Neamț, Nemțiaică.

PásztoreMBER, om, care e păstoriu = păstoriu.

Molnárgyerek, copil de murariu, al unui murariu.

Papleány, fată de popă, a unui popă.

3. Dacă însă substantivele ce arată stare sau ocupațiune se determină prin substantive comune, ele formează adoua parte;

tot așa când ele de ele se determină pre sine mai aproape, așa că cel spețial premerge celui general, care se determină prin cel spețial, d. e.: leánytanító; aicea tanító se determină prin leány, care arată că tanító e pus pentru ca să învețe fetele și nu alta, bunăoară pre prunci; deci românește va fi învățătoriu de fete; precând în: tanítóleány e tocmai partea adoua leány, care se determină prin tanító; deci după regula adoua va fi: fată de învățătoriu; ácsmester, maiestru (poporul maistor) de lemne, care cioplește lemne, cioplitoriu sau lemnariu, sau cum se mai poate zice maiestru lemnariu; szabó mester — maistor care croiește — croitoriu; maistor croitoriu; kőmives sau kőmivesmester — maistor de petre, care maistorează sau lucră petrile, cu petre, în petre — petrariu și fiindcă zidește cu petri — zidariu — maiestru zidar. In aceste exemple maistor arată o stare în genere și se determină prin ce este spețial, prin: ács, cioplitoriu, szabó, croitoriu; kőmives, zidariu, cari toate arată o stare, ocupațiune spețială.

După punctul 2 însă mester, ce arată stare, stă înaintea altei vorbe, pre care el o determină precum: mesterember — om de maistor, care e maistor; mesterfiu — copil de maistor, al unui maistor; kereskedő inas — învățacel de negoțatoriu, adecă care învață de negoțatoriu, să fie negoțatoriu, adecă învață negoțatoria.

4. Substantive comune încă se'npreună într'un cuvânt, în carele partea adoua se determină prin cea întâia; prin urmare și la cuvintele compuse din două comune, începem a traduce dela adoua parte. d. e.: házfedél; în care fedél — acoperiș se determină prin ház; va fi: acoperiș de casă; hegyesúcs; csúcs — vîrf se determină prin hegy, munte; va fi: vîrf de munte sau vîrvul muntelui; háztető — vîrv de casă — vîrvul casei. Tot așa, dacă un substantiv material se determină prin un substantiv comun: ablaküveg; üveg — oiagă (sticlă) se determină prin ablak, fereastră — oiagă de fereastră, adecă oiagă ce se întrebuintază spre a face ferestri; cacî: üvegablak e cu totul alta; unde ablak se determină prin üveg, adecă fereastră de oiagă, care e făcută din oiagă; épületfa — lemne de zidire (gradie), pentru zidire; cacî faépület însămnă: zidire, edificiu de lemn. Aci e înțelesul din ce sînt făcute; iar cele compuse ca cel d'întîi au înțelesul: pentru ce, spre ce scop se întrebuintază, ce le este menițiunea, sau în ce raport staū unele cu altele, ca poseser și posesiune, spre a arăta că unul este al altuia, se țin

unele de altele, și cumcă unul se asemănă cu altul, este samē-nul altuia.

életczél, scopul vieții.

népkegy, grația poporului.

nőegylet, reuniunea de femei.

szellemvilag, lumea spiritului, spirituală.

természetvilág, lumea naturală, natura.

ruhaszékény, orman pentru vestminte.

zsebkönyv, carte de pozonariu.

nyakkendő, cârpă de grumaz, pentru grumaz.

rózsaszec, față de roză, fată ca roză.

lángész, însămnă din cuvânt în cuvânt: minte de pară, de foc = ca focul, adecă ageră = îngeniu, geniu.

kőszivi, inimă de peatră, ca peatra.

láthatár, cercul vederei, orizont.

Substantivele se mai pot determina prin un adiectiv pus înaintele pentru a arăta de ce sînt bune, spre ce se pot folosi lucrurile înfățișate prin ele. d. e.:

ivóvíz, apa se determină prin ivó, de bēut = apă de bēut, care se bea, este bună de bēut și se întrebuintază spre a stinge setea, întors însă: vízivó, însămnă beutoriu de apă, unul care bea apă.

ivópohár, pocal din care, saū cu care se bea.

evőkanál, lingură cu care se mânâncă.

mosdóvíz, apă de spălat, care-ī bună de a spăla ceva.

însă teherhordó, purtătoriu de greotate, care poartă greotate.

favágó, tăietoriu de lemne.

ön = însuși; propriu; de sine, saū: **con**.

Acest ön încă se compune cu substantive așa:

öntudat, conșcință.

önhatalom, putere de sine = cu foarță.

önkénty, voința proprie = arbitriu.

öntetszés, plăcere de sine = după placul seū.

Substantivele, cari arată măsură, greotate, cantitate și numeral, înpreonându-se cu altele într'un cuvânt, formează totdeuna partea întea din cuventul compus, dar trebuie să fie premersă totdeuna de un numeral. Aceste cousună pre deplin cu cele românești de felul lor; căci traducerea se face la ele dela partea întea și din românește se face traducerea foarte ușor, lăsând numai prepozițiunea dintre ambele afară. d. e.:

két hordó bor = două vase de vin;

un font de carne va fi ungureșce tocmai în ordinea, în care se află în româneșce, numai **de** rămâne afară: egy font hús, un font de carne. két liter tej, două litre de lapte. egy darab kenyér, un dărab de pâne. 10 öl fa, 10 stâneni de lemne. két méter vazon, doi metri de pânză. — In két hordó bor, hordó se ia ca un vas, cu care se măsură ceva, nu ca vas ce e făcut ca să se țină în el d. e.: apă sau vin, ci un vas plin de vin, în carele se ține și păstrează apă; cacî atunci e vizhordó, vas în care se ține apa.

5. Numele colective încă formează partea primă și răspund întru toate colectivelor noastre, cari se pun totdeauna mai întâi, apoi vorba hotăritoare precesă de prepoziția **de**; dar numai atunci, când arată că vorba, ce se determină mai aproape se ia ca un întreg, se socoteșce de un tot, ca o mulțime de aceleași lucruri, ce s'arată prin vr'un numeral pus înaintea-i d. e.

A. O turmă de oi, în care colectivul turmă, cu numeralul: **o** arată că oile trebuie să se priviască de un întreg din mai multe oi și nu separat fiecare oaie zicând: una, două trei oi; va fi deci ungureșce:

egy nyájjuh, o turmă de oi.

egy nyajkecske, o turmă de capre.

egy csomó széna, un braț de fân.

egy falka disznó, o hiță de porci.

egy sereg ember, o oaste de oameni, adică mulți oameni, o mulțime de oameni, plin de ei.

In această stare colectivele însămnă, o cantitate, o măsură.

B. Colectivele formează adoua parte a cuvântului compus, dacă ele se determină mai aproape, arătând nu câte, ci ce fel de lucruri, sau cari lucruri formează mulțimea. In acest înțeles, colectivele magiare se deschilinesc de cele rumâneșci cu privire la starea ce o ocupă în cuvântul compus; căci cele rumâneșci și în acest înțeles eși țin locul ce-l au, când arată cantitate; iară cele magiare însămnă una, când staū ca partea întâia și alta, când staū ca partea adoua în cuvântul compus. Dar și cele rumâneșci se deschilinesc după înțeles, deși, după formă, nu este nici o deschilinare; căci, dacă colectivele magiare staū în adoua parte, cele rumâneșci au tot același înțeles cu cele magiare și însămnă că mulțimea s'au format odată din unele, altă dată din alte lucruri d. e. odată sūnt oi, altă dată capre,

cară formează mulțimea, adunătura aceea de lucruri. Decă să se deschilenească bine următoarele: Turmă de oi însamnă jüh-nyáj, adecă oile (nu alta) formează turma; saü turma constă din oi; însă egy nyájjuh însamnă că din turmele de oi acum nu sânt mai multe decăt una; că numai o turmă să se ia și nu douë, trei saü zece tur . Semnul depre care se cunoașce înțelesul, poate fi dară imeralul, care se pune înaintea colectivului, când arată cum să se privească lucrurile, într'una ca de un întreg, saü ba, și decâte ori să se ia acel întreg; saü mai bine cât fac lucrurile, — și înaintea numelui comun, când arată ce fel de lucruri formează colectivul. Din aceste culegem mai pre scurt următoarele: ca partea adoua a cuvântului compus stă totdeuna vorba, al cărei înțeles se determină mai aproape, și înainte-î ca partea întéia stă vorba, care determină înțelesul celei alalte, când apoi facem traducerea pre româneșce începând cu partea adoua, dacă putem zice: din ce constă, din ce este făcut, spre ce scop este făcut, în ce raport staü ele unele cu altele, în raport de asemănare, saü în raport de posesor ca posesiune; iar ca înteia parte staü vorbile, cară arată măsură, cantitate și colectivele de același înțeles; în care caz traducerea raspunde rëndului, în care urmează substantivul rumânesc de același înțeles, adecă facem traducerea începând cu partea întéia.

Adiective compuse.

Adiectivele se compun:

1. Un adiectiv cu un substantiv înaintea sa, cu care se asamănă înțelesul adiectivului d. e.:

éjsötét, întunecat, negru ca noaptea.

koromfekete, negru ca funingina.

mézédes, dulce ca merea.

égkék, vânet ca ceriul.

liliom fehér, alb ca crinul.

E mai bine, decă din adiectiv facem un substantiv cu formativul: ság, ség, la care apoi adaugem formativul adiectival: ú, ü d. e.: éjsötétségű.

2. Înaintea adiectivelor, ce aü înțelesul de plin, saü es-primă cantitate, calitate, se pun astfel de substantive, cară arată lucrul despre acărui calitate, cantitate saü deplinitate tocmai se vorbeșce saü se întenționează a-i se arăta aceea însușire, ca:

teljes, plin

dús, avut

szegény, serac

erős, tare

képes, capabil

hü, credincios

gondteljes, plin de gânduri.

erőtéljes, plin de putere.

tisztelettéljes, cu toată onoarea, plin de sântenie.

erénydús, plin de virtute, cu virtute foarte mare.

érdemdús, plin de merite, foarte meritat.

szódús, avut în vorbe, plin la vorbe.

vérszegény, serac de sânge, lipsit de sânge.

életerős, plin de viață, tare de viață.

életképes, capabil de a mai vețui.

elvhű, credincios principiilor.

szavazatképes, cu vot, are facultatea de a vota, cu drept de
a vota.

alkatmányhű, credincios principiilor de constituțiune.

alkotmányhű

§. 42. 44.

Compararea, sau graduarea adiectivelor.

Ori ce ființă sau lucru are o însușire, fără privire la alte ființe și lucruri.

Insușirea ce o are un lucru, o poate avea și altul în asemenea, sau într'alt mod.

Dacă spunem însușirea lucrului cum este ea, fără privire la altă însușire, zicem că obiectul are aceea însușire în mod absolut și în gradul pozitiv d. e.: mărul e bun, sau mărul bun.

Aici bun e însușit mărului în mod absolut și în gradul pozitiv; adecă fără privire la altele, căci față de altele el poate fi reu, sau doară și mai bun. Când însă spunem cum este însușirea lucrului față de altul, atunci asemănăm lucrurile între sine cu privire la însușirea lor comună și zicem că lucrurile au aceeași însușire în mod relativ. Dacă la lucrurile asemănate aflăm că ele au toate aceeași însușire, zicem că ele sunt egale, adecă spunem egalitatea lor cu privire la aceeași însușire. d. e.:

Mărul e bun ca para; mărul e așa de bun ca para; mărul e tot așa de bun ca para.

Aici lucrurile sunt asemenea; prin urmare au însușirea în mod relativ, dar fiindcă ambele au însușirea de bun în asemenea măsură, însușirea stă în gradul pozitiv. Când însă lucrurile asemănate între sine n'au toate însușirea în aceeași măsură, ci unele în măsură mai mică, sau mai mare decât altele, atunci spunem că lucrurile nu sunt egale, adecă arătăm diferența însușirei cu privire la care le asemănăm. Dintre lucrurile astfel

comparate, unul poate avea aceeași însușire în măsură mai mare decât toate celelalte. așa d. e.:

1. Petru e mai mare decât Joan sau decât cei alalți, și
2. Petru e cel mai mare între cei alalți sau decât toți cei alalți.

Aici însușirea de mare o are Petru odată în o măsură mai mare, altădată în cea mai mare măsură. Insușirea în măsura de înteiadată zicem că stă în al doilea grad, sau în gradul comparativ și în cea de adoua dată în al treilea grad, sau în gradul superlativ. Sânt prin mare trei graduri:

1. Gradul pozitiv, al fok; în care stă însușirea lucrului fără privire la altul sau cu privire la altele, cari însă au aceeași însușire în tot aceeași măsură.
2. Gradul comparativ = közép fok; în care stă însușirea, când un lucru o are într'o măsură mai mare, sau mai mică decât altul, cu care se asemănă.
3. Gradul superlativ = felső fok; în care stă însușirea, când dintre toate lucrurile asemănate, unul o are în a mai mare sau în a mai mică măsură decât toate celelalte.

Fiecare adiectiv stă totodată și în gradul pozitiv, fără adaus d. e.: nagy, mare; fekete, negru.

Egalitatea lucrurilor asemănate între sine cu privire la aceeași însușire, s'arată prin vorbe ca;

olyan, așa mint ca
épen, tocmai, chiar olyan, mint, așa de, ca.

épen olyan, mint, tocmai așa de, ca.

az asztal olyan nagy mint az ajtó, masa e așa de mare ca ușa.

a ló olyan futós mint a nyúl, calul e așa de alergătoriu ca iepurile.

a fiu épen olyan jó mint a leány, copilul e chiar așa de bun ca fata.

a juh olyan félénk mint a nyul, oaia e așa de fricoasă ca iepurile.

§. 43. 45.

Formarea comparativului.

Comparativul și superlativul se formează prin sufipte, alăturate la tulpina adiectivului, cari se numesc sufipte comparative, de comparare sau de grad.

Sufiptul pentru comparativ e: **bb** sau **bb** cu una din vocalele ajutoriale: **a, e** = **abb, ebb**.

Sufiptul comparativului s'alătură numai la adiectivele cu terminațiune vocalică fără adausul vocalic, tot cu aceleași schimbări, ca la alăturarea sufiptelor declinative și posesive, fie acelea schimbări de vocală în silaba finală, ori adaugerea lui *v* auxiliar între rădăcină și vocalele legătoare dinaintea sufiptului *bb* precum.

a) **a, e** se preface în **á, é** în

drága, dragá bb	scump, măi scump.
gyöngé, gyöngé- bb	slab, măi slab.
henye, henyé- bb	leneș, măi lenes.
mostoha, mostohá- bb	vitreg, mașter, măi vitreg.
szende, szendé- bb	blând, măi blând.
laza, lazá- bb	destrins, măi destrins.
méltó, méltó- bb	demn; măi demn.
késő, késő- bb	târziú, măi târziú.
karcsú, karcsú- bb	subțirel, măi subțirel.

b) cele în **i** primesc, după calitatea tonului, **a** sau **e** auxiliar, însă și fără ele :

emberi - bb - ebb	măi de omenie.
uri - bb - abb	măi domnesc.
állati - bb - abb	măi animalic.

c) cele în **ó, ő, ú, ü** încă primesc pre **bb** cu, sau fără vocala. Forma scurtată e măi bună și măi uzitată decât cea lungă.

szomorú - bb - abb	măi trist.
keserű - bb - ebb	măi amar.
mohó - bb - abb	măi lacom.
ehető - bb - ebb	măi de mâncat.
állandó - bb - abb	măi stătornic.
hihető - bb - ebb	măi de crezut.
illő - bb - ebb	măi cuvincios.

d) Adiectivele, cari fac pluralul cu *v* auxiliar, scurtând vocala lungă din silaba finală, suferă aceste schimbări și înaintea sufiptului comparativ, cele într'o consoană capetă, se înțelege, **abb, ebb**; asemenea și cele cari perd vocala scurtă.

bő, bőv- ebb	măi larg.
hű, hiv- ebb	măi credincios.
gyakor, gyakr- abb	măi adeseori.
nehéz, nehez- ebb	măi greú.
kevés, keves- ebb	măi puțin.
gyermekes- ebb	măi copilăros.

gyors-abb	mai iut.
szük-ebb	mai strîmt.
gazdak-abb	mai avut.
gonosz-abb	mai reu.
erős-ebb	mai tare.
kedves-ebb	mai plăcut, mai drag.

e) Unde uşorinţa în rostire permite, mai virtos după **s** final (s, sz, z, zs) sufixul comparativului se scurtă cu un **b** şi s'adauge numai un b, dar numai dacă adiectivul e de mai multe silabe.

okos -b	mai cu minte, mai priceput.
világos -b	mai vederos, mai luminat.
igaz -b	mai adeverat, mai drept.
merész -b	mai îndrăzneţ.
kevés -b	mai puţin.
édes -b	mai dulce.
erős -b	mai tare.
heves -b	mai vehement, împetuos.
magas -b	mai nalt.

în loc de okos-abb; heves-ebb.

f) La următoarele **ú** se schimbă cu **a**, **ü** cu **e**, sau mai bine acelea vocale se perd şi comparativul s'adauge cu vocală după calitatea tonului.

hosszú, hossz	-abb	mai lung.
könnyű, könny	-ebb	mai uşor.
szörnyű, szörny	-ebb	mai înfricoşat.
szomjú, szomj	-abb	mai sătos.
ifjú, ifj	-abb	mai tiner.
lassú, lass	-abb	mai mereu.
hosszú are şi hosszú	-abb	
lassú are şi lassú	-bb	
szomjú are şi szomju	-abb.	

g) Următoarele formează neregulat.

jó, jo-bb	mai bun.
nagy, nagy-obb	mai mare.
kicsiny, kis-ebb	mai mic.
szép, szebb	mai frumos.
sok, több	mai mult.

h) Sufixele formative diminutive, **acska**, **ecske** încă se pot alătura la sufixul comparativului.

nagyobb-acska, măi mărișor kisebb-ecske, măi micuț
 szebb-ecske, măi frumoșel jobb-acska, măi bunîșor
 rosszabb-acska, măi reuț.

i) Adiectivele cu una din vocalile **é, i (i)** în capet, se-
 îndreaptă întru primirea sufiptutui comparativ după sufiptele
 declinative pentru plural și singular.

víg, víg -abb măi voios derék, derek -abb măi voinic.
 fris, fris -ebb măi rece szelid, szelid -ebb măi blând.
 irigy, irigy -ebb măi invidios.

k) Adiectivele formate din substantive cu **ú, ü** nu se'n-
 buintază singure, ci în compunere cu alt adiectiv; ele nici nu
 primesc sufiptul comparativului, ci totdeauna adiectivele, cari se
 determină prin ele măi aproape. d. e.:

nagytnományú, nagyobb tudo- mányú	măi cu scință.
jószivű, jobbsz ivű	măi bun la inimă.
jóakaró, jobb akaró	măi bun voitoriu.
nagylábú, nagyobb lábó	măi mare 'n picioare.
kiskezű, kisebb kezű	măi mic în mâni.
nagytehetségű, nagyobb tehetségű	măi cu mare capacitate.
nagyeszű, nagyobb eszű	măi cu mare minte.
roszakaró, rosszabb akaró	măi reuvoitoriu.
előkelő, előbb kelő	măi de frunte.
valószínű, valóbb szinű	măi abună samă
și valószínű- bb -ebb	măi verosimil.

Dacă însă substantivul și adiectivul din privința înțelesu-
 lui său contopit într'una; încât aű numai un înțeles, ca cum
 ar fi numai o vorba, atunci adiectivul format cu **ú ü** primeșce
 sufiptul d. e.:

nagylelkű, nagylelkű -bb	măi marinimos.
kiskorú, kiskorú -bb abb	măi minoreu.
könnyelmű, könnyelmű- bb ebb	măi ușor de minte.

Așa și cele formate cu **szerű** = conform, potrivit.

kisszerű, kisebbszerű	măi de puțină însemnătate.
nagyszerű, nagyobb szerű	măi de mare însemnătate.
szegényszerű, szegényebb	măi serăcuț, măi potrivit cu sărăcia.

însă:

jógszerű -bb -ebb	măi conform dreptului.
korszerű -bb -ebb	măi potrivit timpului, măi modern

egyszerű -bb -ebb	maï simplu.
észszerű -bb -ebb	maï rațional.
célszerű -bb -ebb	maï ducătoriu la scop.
népszerű -bb -ebb	maï popular.
várszerű -bb -ebb	maï conform cu o cetate.
tervszerű -bb -ebb	maï după plan.

Totașa cele compuse cu **ön** = propriu.

önfejű -bb	maï încăpăținat, încăpăținos.
önérvő -bb	maï simțitoriu de sine.

§. 44. 46.

Formarea superlativului felső fog.

I. Superlativul se formează dacă înaintea adiectivului adaus cu sufiptul comparativului se pune prefiptul: **leg** d. e.: boldog, boldog-abb, **leg**-boldog-abb, cel maï fericit. olcsó, olcsóbb, **leg**-olcsó-bb, cel maï lesne.

a p o i :

legsötétebb	cel maï întunecat.
legsoványabb	cel maï slab.
leggyenesb	cel maï drept.
legtakarékosabb	cel maï cruțătoriu.
legbátrabb	cel maï viteaz.
leghamisabb	cel maï viclean.
legtarkább	cel maï pistriț.

Înțelesul superlativului se maï măreșce prin repețirea lui leg, punându-se între cei doi **leg**, adausul **es**, așa: leg-**es**-leg d. e.: legeslegboldogabb, cel maï fericit, legeslegjobb, cel maï de tot bun; maï virtos la popor se întrebuintază acest superlativ potențiat.

Spre a distinge și maï bine lucrul dintre acele cu care s'aũ asămenat, se maï adauge la sufiptul comparativului și **-ik** = **bbik** d. e.:

roszabb -ik	cel maï reũ dintre două lucruri.
nehesebb -ik	al maï greũ dintre.
szebb -ik	al maï frumoșel.
idősebb -ik	al maï bătrân.

Tot așa și în superlativ.

legroszabb -ik	cel maï reũ dintre toți.
legidősebb -ik	cel maï bătrân dintre toți.

legnehezebb -ik	cel mai greü dintre toüi.
legszebb -ik	cel mai frumos dintre toüi.
legifjabb -ik	cel mai tiner dintre toüi.
legkisebb -ik	cel mai mic dintre toüi.
legjobb -ik	cel mai bun dintre toüi.

II. Până la gradul superlativului se înalță adiectivul și fără sufixul **-bb** și prefixul **-leg**, dacă naintea adiectivului în gradul pozitiv se pun adverbele:

igen, foarte, tare.	nagyon, foarte.
felette, prea, preste fire.	
szerfelett, prea preste fire, preste mod, preste samă.	
rendkívül, preste măsură, fără, măsură de tot.	
igenis, foarte.	roppant, de tot.
modfelett, preste fire.	szörnyü, de tot (grozav).
kissé, egykissé	un pic, oüiră,
kevessé, egy kevésé	un pic, ceva, cu căta, cu ceva, prea.

d. e.: igen nagy, foarte mare; nagyon ros, foarte reü.
felette sok, preste măsură mult; roppant sok, de tot mult.
rendkívül szép, de tot frumos.
egy kissé nagy, e cu ceva prea mare, e un pic prea mare.

Acest superlativ se numește absolut.

III. Superlativul se mai exprimă prin **mennél** sau **mentöl**, ce se pune înaintea gradului comparativ și însumă:

mennél, cât de, cu cât e mai, cât se poate de.
mentöl, cât mai, cât se poate mai.

d. e.: mennél nagyobb, cu cât e mai mare.
mentöl jobb, cu cât e mai bun.
mentöl erősebb, cu cât e mai tare.

În cele mai de multe ori urmează după acesta alt comparativ cu **annál** = cu atât.

mennél — annál, cu cât — cu atât; pre cât — pre atât.
minél ostobább, annál kevélyebb, cu cât e mai prost, cu atâte
e mai îngâmfat.
minél szegényebb, annál becsületesebb, cu cât e mai sărac, cu
atâta e mai de omenie.
mennől több, annál jobb, cu cât mai mult, cu atât mai bine.

Mai departe repeșirea comparativului, alăturându-se **-nál**, **-nél** la cel d'intêi, are puterea superlativului d. e.:

szebb**nél** szebb, jobbn**ál** jobb și însamnă rumânește: tot mai bine,
 din ce mai frumos, din ce tot mai bine,
 din ce în ce mai frumos, foarte, tare frumos.

Numai simpla repetiție a adiectivului, fără sufiptul comparativului, încă face superlativ ca în românește d. e.: vëzui un om mare, mare = foarte mare; un copil frumos, frumos = foarte frumos; egy szép, szép leány = igen szép leány.

Spre a mări comparativul cu ceva, se pune sufiptul

val	} cu, saũ	szorta	} de atâtea ori,
vel		szerte	

la vorba, carea arată cu cât să se mărească comparativul însemnând aci despre **val**, **vel**, că **v** se preface după o consoană în aceea și numai după vocale rămâne neschimbat, vorbile acelea sînt:

jóval, cu mult mai.	sokkal, cu mult mai.
sokszorta, de mai multe ori.	kevéssel, cu puțin mai.
valamivel, cu ceva mai.	d. e.:
jóval nagyobb	cu mult mai mare.
jóval kisebb	cu mult mai mic.
sokkal nagyobb	cu mult mai mare.
kevéssel nagyobb	cu puțin mai mare.
sokszorta nagyobb	de multe ori mai mare.
sokszorta kisebb	de multe ori mai mic.
valamivel nagyobb	cu ceva mai mare.
valamivel kisebb	cu ceva mai mic.

Dacă acel ceva, cu cât e mai mult saũ mai puțin, e cunoscut, atunci se pune acel cunoscut în locul lui valamivel, sokkal, kevéssel etc. d. e.: cu un metru mai mare, mai mic. egy méterrel nagyobb; egy méterrel kisebb, în loc de valamivel nagyobb, kisebb.

§. 45. 47.

Despre substantivele comparate și despre omiterea sufiptului comparativ la unele vorbe.

Limba magiară are însușirea, că substantivele, întocmai ca adiectivele, pot primi sufiptul comparativului și al superlativului d. e.:

ember, emberebb, legemberebb, om, mai om, cel mai om.
 gyermek, gyermekebb, leggyermekebb, copil, mai copil, cel mai copil, (adecă copilëros.)

hős. hősebb, leghősebb, viteaz, mai viteaz, cel mai viteaz.
szamar, abb, legszamarabb, magariu, mai magariu (prost.)
ördög, ebb, legördögebb, drac, mai drac (blăstemat.)

Această formă de comparare răspunde substantivelor noastre cu mai înainte d. e.: mai om decât el; mai minune decât asta; numai cât limba noastră e nerestrinsă în întrebuintărea substantivelor astfel comparate, până ce cea magiară nu admite decât la unele substantive d. e.: nu se poate compara boldogság, fericire; românește însă se poate zice: mai fericire din așa. În românește se înțelege un adiectiv, care liprește și care se poate închipui. E adevărat că și limba noastră e străină comparării substantivelor abstrase d. e.: cel mai om decât toți, dar e cam străin: cea mai fericire decât toate, ci în loc de așa zicem mai bine și mai frumos: fericirea fericirelor; bunătatea bunătăților, punându-le în raport ca posesor cu posesiune; ceea ce și unguresce se zice: a boldogságok boldogsága.. Cu toate acestea de multe ori e permis a zice românește: cea mai fericire decât toate fericirele, când vorbim cu afecție, cu foc, aprinși și răpiți.

II. Adiectivele și adverbele, cari și altcum arată de sine destul de învederat locul și rëndul, formează superlativul numai cu: **leg**.

legelső,	cel mai d'intei.	legutolsó,	cel mai de pre urmă.
legalsó,	cel mai de jos.	legfelső,	cel mai de sus.
legtulsó,	cel mai de dincolo.	legvégső,	cel mai din capet.
legszélső,	cel mai de margină,	legbelső,	cel mai din lăuntru.
	lătore.	legkülső,	cel mai din afară.
legelő,	cel mai dinainte.	legutól,	cel mai din napoi.
legvégül,	cel mai din capet.	leg hátul,	cel mai din urmă.
leg hátulsó,	cel mai din urmă.		

Sufiptul **leg** poate sta și lângă substantive, cari arată mai deaproape și apriat începutul, mijlocul și capetul unui lucru, fără să fie lipsă de sufiptul comparativului; pre eum:

tető, vîrv, legteteje, partea cea mai deasupra.
vég, capet, legvége, cea mai din capet parte.
zug, unghiu, legzuga, cea mai din colț parte.

d. e.:

a fa legteteje, vîrvul lemnului.

a beszéd legvége, capetul vorbirei.

a ruha legvége, margina = poalele hainei.

a ház legzuga, colțul casei.

Sufiptul comparativului mai poate lipsi și dela adiective în superlativ, unite cu sufapte posesive de a 3-pers. când se iaă ca substantive ce reprezintă o parte = **rész**, din un ce întreg și nu lucruri singuratice. Așa d. e. se poate zice.:

A gyümölcs legszépe = legszebb része.

Partea cea mai frumoasă din meră, fruntea merelor.

a bor legerőse, legerősebb része, fruntea vinului.

a tanuló legjava, legjobb része, fruntea învățăcelilor.

a fa legnagyobbja, legnagyobb része, partea mai mare din lemne.

căci cu comparativul ar fi:

a gyermekek legjobbika, ce însămnă: este cel mai bun dintre copii = adecă cel mai bun copil = a legjobb gyermek, ceea ce e și mai bine decât a gyermekek legjobbika.

Adiectivele comparate primesc toate sufaptele de până aci d. e.: nagyobb, nagyobbak, legnagyobb, legnagyobbat, legjobbjaink etc.

Dela toate vorbele comparate se formează pluralul cu **ak**, **ek** și acuzativul cu **at**, **et**.

§. ~~46.~~ 48.

Aplicarea comparativului și a superlativului în propoziție.

I. Lucrul, cu care s'asamănă altul, se leagă de ăsta prin particula (conjuncțiunea) **mint** = de cât.

a mész edesebb **mint** a cukor. a ló futósabb **mint** a szamár.

az ember okosabb **mint** az állat. a jűh jobb **mint** a kecske; sauă că, lăsând afară pre **mint** în locul lui alăturăm sufiptul **-nál -nél** la acel lucru, care urmează după **mint**. Esemplele de sus vor fi deci așa:

a mész edesebb a cukornál. a ló futósabb a szamárnál.

az ember okosabb az állatnál. az arany drágább az ezüstnél.

a víz egészségesebb a bornál. a cukor fehérebb a hónál.

a torony magasabb a háznál.

Făcënd asemenea numai între lucruri egale, mai punem înaintea lui **mint** cuvântul **olyan** așa: **olyan mint** și spre mai mare întărire: **épen**, **épen olyan mint**, **épen** și spre ca d. e.:

a cukor **olyan** édes **mint** a mész.

a szamár **olyan** futós **mint** a ló.

az ezüst **olyan** drága **mint** az arany.

a ház **épen** **olyan** magas **mint** a torony.

Când un lucru se compară nu cu alte lucruri, ci cu privire la însușirile lui, atunci sufixul comparativului poate rămâne afară și în locul lui se pune dinnaintea adiectivului *inkább* = mai mult, mai bine de, mai ușor de, mai lesne de, mai bun de, mai bine, mai îndată; dar în acest caz mint nu se poate înlocui cu

a Duna szélesebb mint mély,	Dunărea e mai mult lată decât
a Duna inkább széles mit mély,	afundă.
a víz melegebb mit hideg,	apa e mai mult caldă decât rece.
a víz inkább melleg mint hideg,	
az ajtó inkább hosszú mint rövid,	ușa e mai mult lungă decât scurtă.
az asztal inkább fekete mint fehér,	masa e mai mult neagră decât albă.

Tot așa și dacă lucrurile se asemănă între sine. d. e.:

Az oroslán inkább szelidíthető mint a tigris,	Leul e mai ușor de înblânzit decât tigrul; se poate mai ușor înblânzi decât tigrul.
A tigris kevésbé szelidíthető mint az oroslán,	Tigrul e mai cu greu de înblânzit decât leul.

II. Superlativul se formează dacă se pune *között* = între sau *közül* = dintre, după substantivul cu care se face asemănarea d. e.:

A vas a leghasznosabb a fémek között.	Ferul e cel mai trebuincios între (dintre) toate metalele.
A ló a legszebb az állatok közt.	Calul e cel mai frumos între animale. <i>bun</i>
János a legjobb a gyermekek közt.	Joan e cel mai <i>(bun)</i> între copiii Joan e cel mai bun decât toți copiii.
János a legszorgalmatosabb a tanulók közül.	Joan e cel mai sirguitoriu dintre toți școlarii.

III. Dacă pronumele personal e acela cu carele se face asemenarea, va fi așa:

mint én sau nálam	=	én nálam	sau	nálamnál,	decât	mine.
mint te sau nálad		te nálad	sau	náladnál,	decât	tine.
mint ő sau nála		ő nála	sau	nálánál,	dacât	el.
mint mi sau nálunk		mi nálunk	sau	nálunknál,	decât	noi.
mint ti sau nálatok		ti nálatok	sau	nálatoknál,	decât	voi.
mint ők sau nálók		ő nálók	sau	nálóknál,	decât	ei.

d. e.:

Te gazdagabb vagy mit én.

Te gazdagabb vagy nálam saű én nálam = nálamnál.

Én erősebb vagyok mint te saű te nálád.

Én gazdagabb vagyok mint ő saű ő nála etc.

Dela egy e comparativul egyéb și însamnă: maű unul, unul preste unul = alta, altă ceva, altă ce. nincs egyéb, nu-ű alta.

nincs itt egyéb mint kenyér, aici nu-ű alta decât pâne.

többé face atât cât: maű mult, kevésé, puűin, maű puűin.

többé kevésé = maű mult orű maű puűin. d. e.:

A munka többé kevésé hiányos, lucrul e maű mult orű maű puűin defectuos, (are fűlincű.)

§. ~~47~~ 49.

Despro pronume, în genere.

Pronumele în limba magiară aű acelaűi înűeles ca în cea roműnű; se pun adecű în locul numelor. Ele se deschilinesc în:

I. pronume personale.

IV. pronume înterogative.

II. pronume posesive.

V. pronume relative.

III. pronume demonstrative.

VI. pronume nedefinite (nehotűrite).

Pronumele se întrebunűazű cűnd ca adiectivale, cűnd ca substantivale. Ele pot fi maű departe simple, saű primitive, derivate și compuse; ce se va arűta la fiecare, unde va fi vorbű despre ele.

§. ~~48~~ 50.

Pronume personalű, (személyes névműsok).

Pronumele personalű se pun în locul celor trei persoane și sűnt:

Singular.

Plural.

pers. 1. én, eű.

pers. 1. mi saű mink, noű.

pers. 2. te, tu.

pers. 2. ti saű tik, voű.

pers. 3. ő, el, eű.

pers. 3. ők, eű, ele.

Aceasta li-e forma principalű și staű ca nominative, la carű s'adaug celelalte sufipite, însű cu totul deosebit de cum s'au arűtat pűnű aci, aűa cű numű cele de a 3-a pers. primesc în

acuzativ pre t regulat; ear cele de 1-a și 2-a pers. mă primesc
supfitele posesive corespunzătoare prin mijlocirea unui **g** așa :

Singular.

Nominativ.

Acuzativ.

én	engem	saũ	engemet,	pre mine, me.
te	téged		tégedet,	pre tine, te.
ö			öt,	pre el îl, ël; pre ea, o.

Plural.

mi	minket,	pre noi, ne, ni.
ti	titekét,	pre voi, ve.
ök	öket,	pre ei ẽi, îi; pre ele le.

Analiza lor.

engem din en, g și em suf. pos. de pers. 1-a sing. în loc de én-t.
téged din te, g și ed " " " " 2-a " în loc de te-t.
öt — din ö și t sufiptul acuzativului.

minket din mi -nk suf. pos. de 1. pers. pl. și -et suf. acuz.
titekét din ti -tek " pos. de 2. pers. pl. și -et suf. acuz.
öket din ö și k " plur. și et suf. acuz.

Dativul pronumelor personale se formează dela sufiptul
dativului **nak, nek** prin alăturarea sufiptelor posesive de unul
și de mai mulți posesori, în următorul chip :

Singular.

1. pers. nek-em mie-mi, în loc de én-nek.
2. nek-ed ție-ți, în loc de te-nek.
3. nek-i nekie, lui îi, ẽi, ei ẽi, în loc de ö-nek.

Plural.

1. nek-ünk, noaẽ ne, ni în loc de mink-nek.
2. nek-tek, voaẽ ve, vi în lok de tik -nek.
3. nek-ik, lor le, li în loc de ök -nek.

La olaltã :

Singular.

Nom. Dativ. Acuzativ.

1. én nekem, engem saũ engemet.
2. te nekéd, téged saũ tégedet.
3. ö neki öt.

Plural.

1. mi saũ mink, nekünk, minket.
2. ti saũ tik, nektek, titeket.
3. ők nekik, öket.

§. 48. 51.

Pronume posesive, (birtokok névmás.)

La §. 26 am vorbit despre sufipte posesive, cari se unesc strins cu substantivele arătând, că substantivele înfățișază posesiunea și posesorul într'una și numindu-le pentru acea împreunabile, spre deschilinire de cele de sine stătătoare cari, fără a se uni cu substantivele, esprimă de sine singure posesiunea și posesorul, care totdeauna trebuie să fie de mai nainte cunoscut, întocmai ca la sufiptul é.

Pronumele posesive se nasc din împreunarea pronunelor personali cu sufiptele posesive și sânt următoarele.

I. De o posesiune cu un posesor.

1. enyém saũ enyim (din én-é-m), al meũ, a mea.
2. tiéd saũ tied (din te-é-d), al teũ, a ta.
3. övé (din ő-v-é), al seũ, al lui, al ei.

II. De o posesiune cu mai mulți posesori.

1. miénk saũ mienk (din mi-é-nk), al nostru, a noastră.
2. tiétek saũ tietek (din ti-é-tek), al vostru, a voastră.
3. övék (din ő-v-é-k), al a lor.

III. De mai multe posesiuni cu un posesor.

1. enyéim (din én-é-im), aĩ mai, ale mele.
2. tieid (din te-é-id), aĩ teĩ, ale tale.
3. övéi (din ő-v-é-i), aĩ seĩ, ale sale, aĩ lui, ale ei.

IV. De mai multe posesiuni cu mai mulți posesori.

1. mieink (din mi-é-ink), aĩ noștri, ale noastre.
2. tieitek (din ti-é-i-tek), aĩ voștri, ale voastre.
3. övéik (din ő-v-é-i-k), aĩ lor, ale lor.

Nota. In loc de enyéim se zice ici coela in limba poporului și enyémek saũ enyemeim și in loc de miénk se zice miénkek.

Dint aceste se vede că la pronumele de o posesiune cu un posesor nu vine nainte nici sufiptul pluralului **k**, nici al mai

multor posesiuni **i**; la cele de o posesiune cu mai mulți posesori se află **k**; la cele de mai multe posesiuni cu un posesor **i** și la cele de mai multe posesiuni cu mai mulți posesori și **i** și **k** de odată.

Pronumele posesive se întrebuintază spre a arăta, cumcă un lucru este al uneia din cele trei persoane, în singular sau plural și neaternat de oare care substantiv, adecă fără substantiv, deschilinindu-se de sufixul **é** numai prin aceea, că acest din urmă s'alătură la substantivul ce reprezintă posesiunea, precând pronumele posesive, după firea lor, nu se pot uni cu substantive. Ele răspund la întrebarea:

kié, al cui? a cui?

kiéi, ai cui? ale cui?

kié a kalap? a cui e pălăria? și voind a arăta că pălăria e a uneia din cele trei persoane, zicem românește: a mea, a ta, a sa etc. deci va fi ungurește: enyém, tiéd, övé etc. pentru mai mare întărire mai putem pune și artichlu înainte-le așa:

az enyém, a tiéd, az övé; asemenea pălăria e a mea etc. va fi:

a kalap az enyém

pălăria e a mea.

a kalap a tiéd,

pălăria e a ta.

a kalap az övé,

pălăria e a sa.

a kalap a miénk,

pălăria e a noastră.

a kalap a tiétek,

pălăria e a voastră.

a kalap az övék,

pălăria e a lor.

kié a kert? a cui e grădina? răspuns:

a kert az enyém,

grădina e a mea.

a kert a tiéd,

grădina e a ta.

a kert az övé,

grădina e a sa, (luī, ei.)

a kert a miénk,

grădina e a noastră.

a kert a tiétek,

grădina e a voastră.

a kert az övék,

grădina e a lor.

kiéi a házak? ale cui sînt casele?

a házak az enyéim,

casele sînt ale mele.

a házak a tieid,

casele sînt ale tale.

a házak az övéi,

casele sînt ale sale.

a házak a mieink,

casele sînt ale noastre.

a házak a tieitek,

casele sînt ale voastre.

a házak az övéik,

casele sînt ale lor.

Precum se vede ele staū ca predicat. Tot așa în ordină nedreapta;

az enyém a ház,
a miénk a ház,
az enyéim a házak,
a mieink a házak,

a mea e casa.
a noastră e casa.
ale mele sânt casele.
ale noastre sânt casele.

Se vede mai departe că ele nu pot sta nici odată ca atribut înaintea substantivului; nu poate fi dară, ca în românesce: a mea, a ta, a sa casă; ~~nu~~ poate fi deci:

~~enyém ház~~
~~övé ház~~
~~tietek ház~~
~~enyéim kertek~~
~~övéi kertek~~
~~tieitek kertek~~

~~tiéd ház~~
~~miénk ház~~
~~övék ház~~
~~tieid kertek~~
~~mieink kertek~~
~~övéik kertek~~

Vrënd a-le întrebuița în felul acesta, adecă ca atribut la substantiv, d. e. ca: al meu tată: a mea mamă; a lui grădină, trebuie să-le desfacem mai întâi în părțile din cari sânt compuse, adecă în pronumele personal și sufiptele posesive corespunzătoare, alăturând sufiptele posesive la capetul substantivelor, ear pronumele personale înaintea aceluși substantiv, deci în loc de enyém kert va fi așa, că descompunem pre **enyém** în elementele sale în **én** și **em**; pre **em** îl adaugem la kert și va fi: kertem = grădina mea; pre **én**, pentru mai mare întărire îl punem înaintea lui kertem și va fi: **én kertem** și cu articlu: az **én kertem** = a mea grădină sau gradina mea; în loc de **tiéd** kert, a ta grădină va fi descompunënd pre **tiéd** în elementele sale, în **te** și **ed** și pre **ed** alăturat la kert, kertes și pre **te** înaintea lui: a te kertes, în fine cu articlu: a **te kertes**, grădina ta; în loc de **övé** kert, grădina sa va fi: **övé** descompus în **ő** și **e**, **e** sufiptul de a 3. pers. alăturat la kert, kerte și **ő** înaintea lui: **ő kerte** cu articlu: az **ő kerte** și așa mai departe se pot desface toate celelalte pronume posesive.

În următoarele pronumele posesive stau ca subiecte.

A ti házatok új, az övék ocska. Casa voastră e nouă, aia voastră veche.

Kalapom nagy, a tiéd kicsi. Pălăria mea e mare, aia ta mică.
Könyveim szépek, tieid is szépek. Cărțile mele sânt frumoase, ale tale încă-s frumoase.

Pronumele posesive ca attribute pot sta în urma substantivelor. d. e.:

azok a kertek, az övéik igen nagyok, acele grădină ale lor sînt foarte mari; aici stă a kertek az övéik în loc de kerteik. az a ház, a tied, rosz, a ceea grădină a ta e rea, adecă: a te házad.

a könyvek, a tied, drágák, cãrțile ale tale sînt scumpe, adecă: a te könyveid.

Toate pronumele posesive pot primi la sine sufixtele declinative, afară de cel al pluralului, ba încă și pre é, éi așa:

az enyém	al mea, a mea.
az enyémnek	lui al meu, a ei mele.
az enyémet	pre al meu, pre a mea.
az enyéim	ai mei, ale mele.
az enyeimnek	alor ai mei, alor a mele.
az enyéimet	pre ai mei, pre ale mele.
miénknek	lui al nostru, a ei noastre.
miéinknek	alor ai noștri, alor a noastre.
enyémé	al lui al meu, a ei mele.
enyéméi	a lui al meu, ale a ei mele.
tiedé	al lui al teú, a ei tale.
enyémet	pr' al lui al meu, pr' a ei mele.

d. e.:

a testvéred fia nagy, az enyéme kicsi.	fiul fratelui teú e mare; al lui al meu mic.
a testvéred leányai kicsik, az enyémei nagyak.	fetele fratelui teú sînt mici, ale (fetele) lui al meu (fratelui meu) mari.
Az urad háza nagy, az enyéme kicsi.	casa domnului teú e mare, a (casa) lui al meu (domnului meu) mică.
az urad kertei szépek, az enyémei drágák.	grădinele domnului teú sînt frumoase, ale (gradinele) lui al meu (domnului meu) sînt scumpe.
a testvéred fia kalapja új, az enyémeé ocska.	pălăria copilului fratelui teú e nouă; a (pălăria) lui a (copilului) lui al meu (frate) e veche.

Din aceste se vede că o posesiune devine față de alta posesor și că traducerea se începe totdeauna cu cea mai din urmă posesiune, d. e.: în enyémeé din exemplul din urmă, cel din urmă é reprezintă pălăria; cel dinaintea lui reprezintă copilul și enyém reprezintă pre fratele meu = palaria copilului fratelui meu.

Traducerea în limba românească, mai virtos unde vine de doă ore numai cu pronume, e foarte grea și ușor se poate naște îndoială de înțeles; de aceea e mai potrivit, dacă din mai mulți posesori unul se pune apriat, în loc de a-l în locui prin pronume; uneori firea limbei noastre permite a pune posesorul cu prepoziția: **de** dela în loc de genetiv, d. e.: házad ablakai = ferestrele casei tale, însă și ferestrele dela casa ta; az urad háza ablakai kicsik va fi: ferestrele dela casa domnului teú sânt mici, în loc de: ferestrele casei domnului teú sânt mici.

§. ~~49.~~ 52.

Despre pronumele reflexive, (visszatérő személyes névmás.)

I. Pentru exprimarea pronumelui reflexiv me, te, se, sine, sieși și a pronumelui personal compus: însumi, însuți, însuși etc. are limba magiară cuvântul mag, care unindu-se cu sufiptele posesive face pronumele magiar reflexiv.

Acesta primește, afară de sufiptul pluralului și al comparativului toate celelalte în următorul chip:

N o m i n a t i v.

(én) magam	eú însumi, însami.
(te) magad	tu însuți, însați.
(ö) maga	el însuși, ea însași, însul și însa.
(mi) magunk	noi înșine, însene.
(ti) magatok	voi înșive, înseve.
(ök) maguk	înșii, ei însiși, însele, înseși.

D a t i v.

magamnak	mie însumi, însami, emi.
magadnak	ție însuți, însați, eți.
magának	lui însuși. ei însași, eși, sieși.
magunknak	noă înșine, însene ne.
magatoknak	voă înșive, înseve ve-vi.
maguknak	lor însiși, înseși, înșilor, înselor, eși, loruși, sieși.

A c u z a t i v.

magamat	pre mine însumi, însami me.
magadat	pre tine însuți, însați te.
magát	pre sine însuși, însași se.

magunkat	Nominativ	pre noi înșine, însele ne.
magatokat		pre voi înșive, înseve ve.
magukat		pre ei însuși, ele înseși, pre sine se.
magamé, al meu însumi.		magaméi, ai mei însumi.
magadé, al tei însuți.		magadéi, ai tei însuți.
magáé, al seii însuți.		magáéi, ai seii însuși.
magunké, al nostru înșine.		magunkéi ai noștri înșine.
magatoké, al vostru înșive.		magatokéi, ai voștri înșive.
maguké, al lor însiși.		magukéi ai lor însiși.

D a t i v .

magaménak	magunkénak
magadénak	magatokénak
magáénak	magukénak.

A c u z a t i v .

magamét	magaméit
magadét	magadéit
magáét	magáéit
magunkét	magunkéit
magatokét	magatokéit
magukét.	magukéit.

II. Acest magam se poate compune cu ön, ce însemnă: însuși = propriu său singur, așa :

önmagam	eü însumi său eü singur.
önmagad	tu însuți său tu singur.
önmaga	el însuși său el singur.
önmagunk	noi înșine său noi singuri.
önmagatok	voi înșive său voi singuri.
önmaguk	ei însiși său ei singuri.

Punându-se și pronumele én, te, ő, mi, ti, ök înaintea lui ön, acesta se contopește cu ele în următorul chip :

1 en, ennen magam. —————>	2 ten, tennen magad.
3 önnön maga. <—————>	1 min, minnen magunk.
2 tin, tinnen magatok. <—————>	3 ön, önnön maguk.

Venind magam în unire cu un substantiv, acesta ia la sine sufixul posesiv de a 3-a pers. a (ja) e (je) și ambele stau în relațiune de posesor cu posesiune, fiind magam posesorul, d. e. :
 a magam ismerete, însași știința mea, știința mea proprie.
 a magad ismerete, însași știința ta, știința ta proprie.
 a maga ismerete, însași știința sa, știința sa proprie.

a magunk ismerete, însași știința noastră, știința noastră proprie.
 a magatok ismerete, însași știința voastră, știința voastră proprie.
 a maguk ismerete, însași știința lor, știința lor proprie.

magam lova,	calul meu propriu.
magad lova	calul teü propriu.
maga lova	calul seü propriu.
magunk lova	calul nostru propriu.
magatok lova	calul vostru propriu.
maguk lova	calul lor propriu.
magam könyvei	cărțile mele proprii.
magad könyvei	cărțile tale proprii.
maga könyvei	cărțile sale proprii.
magunk könyvei	cărțile noastre proprii.
magatok könyvei	cărțile voastre proprii.
maguk könyvei	cărțile lor proprii.

În locul lui *magam könyvei* se mai poate zice și așa că pre *magam* îl descompunem în elelele sale, în **mag** și **am**, **ad**, **a unk**, **atok** și **uk**, pre cari le alăturăm la substantiv dinapoî, ear în locul lui *mag* punem pre *ön* și-l adaugem înaintea substantivului, așa d. e.:

magam ismerete va fi önismeretem.
magad ismereted va fi önismereted.
magunk tapasztalása, öntapasztalásunk, esperința noastră proprie.
magatok tapasztalása, öntapasztalástok, esperința voastră proprie.
maguk tapasztalása, öntapasztalásuk, esperința lor proprie.
magam fia = önfiam = en fiam, önnön fiam.
magad fia önfiad ten, tennen, önnön fiad.
maga fia önfia önnön fia.
magunk fia önfiunk min, mimen, önnön fiunk.
magatok fia önfiatok tin, tinnen, önnön fiatok.
maguk fia önfiok önnön fiok.

Acest pronume mai înamnă și: eu singur, tu singur, etc. și pentru a-l putea deschilini de: insumi, propriu, ca să se încunjure ori ce îndoială în înțeles, se pune înainte-î adverbiile: csak = numai. egyedül = singur, așa:

csak magam, numai eü.	csak magunk, numai noi.
csak magad, numai tu.	csak magatok, numai voi.
csak maga, numai el.	csak maguk, numai ei.
egyedül magam, eü singur.	egyedül magunk, noi singuri.
egyedül magad tu singur.	egyedül magatok, voi singuri.
egyedül maga, el singur.	egyedül maguk ei singuri.

În locul acuzativului: magunkat, se zice și bennünket și în loc de magatokat se mai zice: benneteket.

III. Mai este un pronume reflexiv: egymás, carele se deschilînește de maga, arătând o relație între mai mulți. Acesta răspunde lui: unul altul, al nostru și primește sufletele așa: egymás, unul altul, unii alții.

egymásnak, unul altuia, unul la altul, unii altora, unii la alții.
 egymást unul pr'altul, unii pr'alții.
 egymásé, al unul altuia, ai unul altuia.

§. 50. 53.

Pronume demonstrative și hotăritoare (mutató és határozó névmások.)

Pronumele demonstrative arată și hotărăsc lucrul mai deaproape, sau mai îndepărtat.

Ele sînt de trei feluri, unele arată persoane și lucruri; altele o însușire și earăși altele o cantitate și din acestea, unele la un lucru, însușire și cantitate mai aproape, și altele la un lucru, însușire și cantitate mai îndepărtată.

1. Cari arată persoane și lucruri.

a) mai aproape.

b) mai departate.

ez	{		az	{	
ez (e)			az a, az az		acel, acela,
ez a, ez az		acest, acesta.	azon		acea, aceea
ezen		această, aceasta.	amaz		
eme (ime)			ama		
emez (imez)					

ugyanez (a) acestași, totacesta; ugyanaz (a) } același, aceeași,
 ugyanezen acestași, tot acesta; ugyanazon } tot acela, chiar acela

2. Cari arată la o însușire.

ily	{	așa ca acesta	oly	{	așa ca acela
ilyen		așa ca aceasta	olyan		așa ca aceea
emilyen		astfel ca acesta	amolyan		astfel ca acela
ilyes (ilyesmi)		unul ca acesta	olyas (olyasmi)		unul ca acela
ilyetén		așa fel	olyatén		acel fel
efféle	acest fel.	afféle	așa fel.		

Neschimbate măi remân și celelalte precum: oly, olyan, olyas, amolyan, olyatén; ily, ilyen, ilyetén, ilyes, emilyen; annyi, afféle, etc. ennyi, efféle etc.; akkora, ekkora, cari pentru măi mare întărire măi pot lua și adverbele următoare:

szint, szinte, încă, întocmăi. ép, épen, chiar, tocmaï, tot d. e.: szint annyi pénz, tot atâta bani.

épen akkora fa, un lemn chiar atâta de mare.

E x e m p l e.

Ez nem ezüst óra.

az az óra nem ezüst.

az a ruha nem új.

ezen virágok igen jó illatuak.

ez itt rozsa; amaz ibolya (vioară.)

ezen embernek becsületessége.

ennek az embernek a becsületessége.

azon város nagysága.

annak a városnak nagysága.

ennek a viznek igen melynek kell lenni.

annak igaznak kell lenni.

az ilyen könyv nem is kell.

nekem szint annyi jövedelmem van, mint neki.

A m a z e măi tare decât az, precum și emez decât ez; deaceea nu se pot întrebuița unele pentru altele. Noi încă avem astă deschilinire, deși nu se prea observează:

ez = ăsta masc. astă fem. (aproape).

emez = asta masc. și fem. (aproape, măi hotărit).

az = ăla m. ăea fem. (departe).

amaz = ala, m. aea f. (departe, însă d. e.:

pr'ela să ți-l daū? pr'ala; vezi omul de colo? pr'ela? pr'ala; ăsta copil te-aū bătut? asta.

Az Peter háza, amaz János-é, ăea e casa lui Petru, aea a lui Joan. Ez a könyv kell? nem, emez, astă carte trebuie? ba, asta.

§. 54.

Pronume înterogative. (kérdő névmások.)

Pronume înterogative sânt acelea, cu cari întrebăm după ființe și lucruri.

1. Cu cari întrebăm după finte.

ki? kicsoda? cine?
mely? melyik? care?

2. După lucruri.

mi? micsoda? ce? care? ce fel?
mely? melyik? care? ce?

3. După însușire.

milyen? cum e? ce fel? de care?
miféle? minemű? ce fel? ce fel de?
minő? ce? ce fel?
micsodás? cum e? (în privința din afară.
mekkora? cât e de mare?

4. După o cantitate.

hány? câți, câte? (după un numer singuratic, adecă câți de mulți? câți fac socotindu-se unul câte unul.)
mennyi? cât e? cât de mult? (după un întreg adecă acel întreg, aceea sumă socotită ca un întreg).
hányféle? de câte feluri? câte feluri? ce feluri? (ca la hány).
mennyiféle? de câte feluri? câte feluri (câte felurimi).
hányadik? al câtălea? a câta?
hányan (pluralul dela hány)? câți?

Numai **ki**, kicsoda se întrebuințază substantival; toate celelalte substantival și adiectival; **mi** însă se întrebuințază foarte rar lângă un substantiv și mai mult la substantive abstracte, decât concrete d. e.: nu se zice **mi** ember? **mi** gyümölcs? **mi** pénz? înșă **mi** erény, ce virtute! **mi** szép! ce frumos! **mi** ok? ce cauză? așa:

mi az? ce-î aia?	micsoda az? ce-î aceea?
mi van itt? ce-î aici?	ki van itt? cine e aici?

Melyik, care, primește sufite ca un substantiv, când se întrebuințază substantival, precum se va arăta.

D e c l i n a r e .

ki?	cine?	mi?	ce?
kinek?	a cui?	minek?	a cui?
kinek?	cui?	minek?	cui?
kit?	pre cine?	mit?	ce?

kié? al cui?
 kiéi? ai cui?
 kiét? pre al cui?
 kiéit? pre ai cui?

kik? cine?
 kiknek? cărora?

mié? a cui? a ce?
 mik
 miknek } ce? foarte rar.
 miknek }
 miket }
 kiknek? a cărora?
 kiket? pre cine?

Exemple.

kinék a kertje ez?	}	az atyám kertje.
ki kertje ez		
kié ez a kert?		az atyámé.
kiéi ezek a lovak?		az úréi.
kiké ez a ház?		a szomszédoké.
kikéi ezek a jószágok?		az urakéi.
mely ház ez?		care casă este asta?
mely szép! mely nagy!		ce frumos! cât e de mare!
milyen az az ember?		cum e omul acela?
milyen az aratás?		cum e secerişul?
miféle pénz ez?		ce fel de bani îs eştia?
hány óra?		câte oare?
hány ember?		câţi oameni?
mennyi az összeg?		cât e de mare suma?
mennyi költség kell?		câte sînt cheltuielile?
hányan voltak?		câţi au fost?
hányan vagyunk?		câţi sîntem?
melyik kalap a tiéd?		care pălărie e a ta?
melyik fia ez?		care copil (al seū) e ăsta?
melyik az urak közül a leg- gazdagabb?		care-i dintre DVoastre măi avut?
melyik a legszegényebb?		care-î măi serac?
mekkora lesz a ház?		cât de mare va fi casa?

Multe din ele primesc sufipte personală, însă nu toate, așa se zice:

kim van	}	van	pre cine am eū?
kid van			pre cine ai tu?
kie (je) van			pre cine are el?
mim			ce am eu?
mid			ce ai tu?
mie (je)			ce are el?

mink	}	van	ce avem noi!
miték			ce aveți voi?
miök (jök)			ce aũ ei?

milyenem van? de care am eu? milyened van? de care ai tu?
 milyene van? de care are el?

e mai bine însã a zice:

milyen van nekem	milyen van neked
milyen van neki etc.	

mekkoránk van?	Cât de mare (un lucru) avem noi?
mennyitek van.	cât de mult aveți voi?
hányféléje van	de câte feluri are el?

Melyik și hányadik încă primesc sufipte personalı, însã însamnã: care, carii din noi, voi, ei.

melyike		care din ei? (adecã care din ai sei)			
melyikünk	}	care din noi?	melyiketék	}	carele din voi?
melyikönk			melyikötök		
melyikök	}	carele din ei?	melyiktek		
melyikjök					

hányadika al cãtãlea din ei (din ai sei).
 hányadikunk }
 hányadikönk } al cãtãlea dintre noi?

Ex e m p l e.

a gyermekeknek melyike ez?	}	carele dintre copii e ęsta?
melyik a gyermekek közül ez?		

melyike volt himlős a gyermekeknek? carele dintre copii aũ fost cu vãrsat (bube) sau: carele aũ bubat, (din cuvânt în cuvânt este: carele al copiilor aũ fost cu vãrsat?)

hányadikunk jó és hányadikunk al cãtãlea din noi e bun și al becsületes? cãtãlea e de omenie sau: cãți din noi sũnt buni și cãți din noi sũnt de omenie?

§. 55.

Pronume relative. (visszamutató névmások.)

Pronumele relative aratã nderãt la o fințã sau lucru, despre care s'aũ vorbit mai nainte.

Sînt următoarele :

ki, a ki; mely, a mely; melyik, cel ce, ceea ce, care, cine, cari
a melyik arată înapoi la persoane,
mi, a mi; mely, a mely ce, ceea ce, care; acestea arată
înapoi la lucruri.

milyen, a milyen; minő, a minő; cum, precum, dece fel; arată la
micodás, a kicsodás, a minemű o însușire.

mennyi, a mennyi; hány, a hány. cât, câți; cât de mare, arată
mekkora, a mekkora un numer, o cantitate; o mărime.

ki, aki; mi, ami se întrebuițază numai substantival; celelalte
se întrebuițază de rënd ca adiectivale, dar și ca substantivale;
mely însă se întrebuișază astfel numai la lucruri, nu și la
persoane.

Intre **a mely** și **a mi** este aceea deosebire, că **a mely** arată
înderăt numai la un substantiv, adecă la lucrul, la care se refere
și care este apriat numit; precând **mi** se refere la ceea ce nu
este apriat numit; deaceea **mi** se poate referi și la o zicere în-
treagă, nu ca **mely** numai la un lucru, asemenea și articolul **a**
dinnaintea acestor relative priveșce la întreaga zicere relativă.

Ele staū așa unele cu altele :

olyan — a minemű, amilyen	— așa — precum.
aminemű — olyan	— precum — așa.
amilyen — olyan	— cum — așa.
annyi — amennyi	— atâta — cât.
ahány — annyi	— câți — atâți.
a hányyan — anyian	— câți — atâța.
oly — minő	— așa — cum.
akkora — amekkorá	— atâta (de mare) — cât (de mare).

Sufiptele s'alătură în modul arătat.

E x e m p l e.

a mely ember becsületes, az jó. care om e de omenie, acela e bun.
nagy erény a tőrés, melynek rábdarea e mare virtute, care
(nu: minek) pedig nincsen însă n'are mărime.

dicsősége

az a ház, amely (nu ami) ocska aceea casă, care e veche.
a hány ház, annyi szokás câte case, atâtea datini.
milyen a mosdó, olyan a törül- cum e spălatul, așa-î și frecatul
kező (proverb).
a hány fő, annyi vélekedés Câte capete, atâtea păreri.

valamelyik,	cineva, careva, cutare, oare careva, oareși carele.
akármelyik,	orî și carele.
bármelyik,	verî și carele.
mindegyik,	fieșecarele.
mindenik,	ambii, amendoî, fiecarele.
mind, minden,	tot, toți, fiecare.
mindnyáj,	toți la alaltă.
valamennyi,	toți câți (sînt).
akármennyi,	orî câți de mulți.
bármennyi,	orî și câți.
semennyi,	nicî câți, nicî câte.
hány,	câți.
valahány,	toți câți.
ahárhány,	orî câți.
nehány,	câțiva, vr'unii (vr'odoi).
némi	} ceva, niște.
néminemű	
némely,	unii, unul, vr'unul. <i>cutare</i>
némelyik,	unii, ~~cutare~~
egynémely	} unii oareși cari, cutare.
egynémelyik	
egyik — másik,	unul — altul, unii — alții.
egyik,	unul.
másik	altul.
ki — ki,	unul — altul.
kiki,	fiecare, tot natul.
egyet mást,	una alta.
más,	alt d. e.: más ember, alt om.
egymás,	una alta.

Nehotăritele **senki** și **semmi** aũ totdeuna lãnga sine pre **nem, ne** = nu, și pre **sem, se** = nicî, așã :

senki nem, nime nu.   senki sem, nime nu.
 senki ne, nime sã nu.   senki se, nime sã nu.
 semmi sem (nem), nimic nu.   semmi se (ne), nimic sã nu.

decî: **semmi sem** (nem) nu însamnã: nimic nicî nu, sãu
 nicî nimic nu; **semmi se** (ne) încã nu însamnã: nimic nicî
 sã nu, sãu: nicî nimic sã nu.

egysem însamnã: nicî unul și egysincs: nicî unul nu-î.
 Substantivul se pune între egy și sem d. e.: egy ember sem:
 nicî un om; egy ember sincs: nicî un om nu-î; asemenea
 egy se = nicî unul sã nu; egy ember se: nicî un om sã nu.

În loc de **valami** se zice, mai ales în ziceri cu :

ha, dacă.

ne, să nu.

nehogy, nu cumva, scurtat: **mi**, când apoi și în loc de **valaki** se întrebuințază: **ki, aki** așa: **ki**, mi = cine, ce; asemenea se zice în locul lui **senki sem** = kisésem și în locul lui **semmi sem** se zice: misem; însă nu tot cu același înțeles, căci senki și semmi înșamnă desevășit: nime, nimic, adecă nu e nime, nu e nimic (de fel) sau nici decum nu e nimic, nime; dar kisésem înșamnă: aligvalaki = abia cineva și misem = aligvalami = abia ceva; senki, semmi neagă de tot; kisésem, misem neagă în parte.

Toate pronumele cu ik, care face a se deosebi mai mult lucrurile unele din altele, pot primi sufapte personali, însă numai următoarele :

pers. 3 sing., a, e.

1. pl., unk, ünk.

2. pl., tok, tek, tök.

3. pl., ok, ök: însă atunci înșamnă: unul din, d. e.: egyikünk = unul din noi, astfel sânt:

egyike, unul din ei (unul din ai sei).

egyikünk, unul din noi.

egyiktek, unul de voi.

egyikök, unul din ei.

mindegyikünk }
mindenikünk } fiecarele din noi = toți noi.

mindegyiktek }
mindegyitek, } să fiecarele din voi = toți voi.

mindegyikök și }
mindegyikök, } fiecarele din ei = toți ei.

mindegyike, }
mindenike } fiecarele din ei (din ai sei).

mindenikünk }
mindeniktek și } némelyike, unii din ei.

mindenitek }
mindenikök și } tot aceeași. némelyikkünk, unii din noi.

mindenikök și }
mindenikök, } némelyiktek (etek), unii din voi.

mindenikök și }
mindenikök, } unii din ei.

Nedefinitul kiki = fiecare, alătură sufapte așa :

kinek kinek.

kit kit.

kitöl kitöl etc.

Afară de cele de mai sus se mai pot împreuna cu sufapte

personali și altele, numai cele cumpuse cu mely și mily de fel nu se întrebuițază cu sufipte personali. d. e.:

nincs semmim = n'am nimic. van valamim = am ceva.

a két gyermeknek egyike din cei doi copii unul e beteag.
beteg, másika egészséges. cel al alt sănătos.

Egyikünk sem volt ott. Nicî unul (din noi) n'am fost acolo.

§. 57.

Deosebirea între mind, minden și mindnyájan, și înțelesul lor.

Mind, minden și mindnyájan sînt mai mult numerale nehotărite, cu cari arătăm ceva întreg, nu părți.

1. Mind și minden însamnă un tot, un întreg, un ce deplin; dintre cari mind stă totdeauna desine neschimbat, arătând înapoi la un substantiv, apriat saũ subînțeles care, dacã e apriat, are lângă sine articolul, în singular și plural, după care se îndreaptă și numărul verbului. Mind adeseori se uneșce cu pronumele az, ez, care ăi poate și premerge și urma, și fiindcã nu se schimbă (nu primeșce sufipte) se poate lega cu orice persoană în ori ce numer.

Az mind nem igaz.

aceea tot nu e adeverat.

mind az nem igaz.

tot aceea nu e adeverat.

a tanuló mind itt van.

școlarii sînt toți aicea.

mind a tanuló itt van.

toți școlarii sînt aicea.

mind itt vagytok.

Toți sînteți aici.

mind a világ.

toată lumea.

a világ mind.

lumea toată.

az mind hazugság.

aceea-î tot minciună.

2. Minden stă de rënd lângă un substantiv ca adiectiv. d. e.:

minden állat,

tot animalul = fiecare animal.

minden állatok,

toate animalele.

Dar se întrebuițază și de sine în locul unui substantiv subînțeles (ember, dolog) d. e.: tot (omul, lucrul). Minden primeșce sufiptele posesive așa:

mindenem,

tot ce e al meũ; al meũ tot.

mindened,

tot ce e al teũ, al teũ tot.

mindene,	tot ce e al seü, al seü tot.
mindenünk,	tot ce e al nostru, al nostru tot.
mindenetek,	tot ce e al vostru, al vostru tot.
Mindenök,	tot ce e al lor, al lor lor.

3. Mindnyájan, toți, toți la o laltă, toți dinpreună. Se întrebuințază mai ales despre persoane și numai de sine, adecă substantival.

În această formă e plural, deci și substantivul, care vine în legătură cu el, vine a se pune în plural.

az emberek mindnyájan ha- o omenii toți sînt muritorî.

landók,	
a hatonák mindnyájan vi-	ostașii toți (laolalta) aũ fost
tézek voltak,	viteji.
mindnyájan voltunk,	noi toți sau toți noi la olaltă am
	fost.
mindnyájan voltatok,	voi toți sau toți voi la olaltă
	ați fost.
mindnyájan voltak,	eĩ toți sau toți eĩ la olaltă aũ
	fost.

Mindnyájan mai are o altă formă, care e variabilă și se naște lipsind pre a n din capet, remânënd numai mindnyáj (toată turma), la cari s'adaog sufptele, pre cari le primesc toate cele cu ik. așa:

mindnyája,	fiicare din eĩ (seĩ) d'ampreună,
	(ca cum arfi; fiicarele din noi,
	saũ ca cum am fi toți numai
	unul.)
mindnyájunk,	fiicarele cu noi toți d'ampreună = toți 'd'ampreună.
mindnyájatok,	voi toți d'ampreună, fiicarele din
	voi d'ampreună cu noi.
mindnyájok,	eĩ cu toții d'ampreună, fiicarele
	din eĩ cu toți dampreună.

În această formă verbul stă în singular.

mindnyája	} ott volt.	eĩ cu toții d'ampreună aũ fost acolo
mindnyájunk		noi cu toții am fost acolo.
mindnyájatok		voi cu toții ați fost acolo.
mindnyájok		eĩ cu toții aũ fost acolo.

Celelalte cazuri:

mindnyájának, lor toți	}	d'ampreuna.
mindnyáját, pre ei toți		
mindnyájunknak, noăe tuturora		
mindnyájaknak, voăe tuturora		
mindnyájoknak, lor tuturora		
mindnyájunkat, pre noi toți		
mindnyájakat, pre voi toți		
mindnyájokat, pre ei toți,		

§. 58.

Numerale, (számnevek).

Numeralele arată numărul fiștelor și al lucrurilor și se împart în hotărîte și nehotărîte. Cele hotărîte arată anumit lucrurile; cele nehotărîte neanumit.

Cele hotărîte se'mpart în trei clase mari în:

I. cardinale, tő saũ sarkszámnevek.

II. Ordinale, rendszámok, rendelő saũ sorszámok.

III. In multiplicative și distributive (partitive), szorzó és osztó számnevek.

§. 59.

Numerale cardinale.

I. Numeralile cardinali arată în ce numer, se află fiștele și se numesc astfel:

1. egy.	15. tizenöt.
2. kettő, két.	16. tizenhat.
3. három.	17. tizenhét.
4. négy.	18. tizennyolcs.
5. öt.	19. tizenkilencz.
6. hat.	20. húsz.
7. hét.	21. huszonegy.
8. nyolcz	22. huszonkettő.
9. kilencz.	23. huszonhárom.
10. tíz.	24. huszonnégy.
11. tizenegy.	25. huszonöt.
12. tizenkettő, két.	26. huszonhat.
13. tizenhárom.	27. huszonhét.
14. tizennégy.	28. huszonnyolcz,

29. huszonkilencz.	101. (egy) százegy.
30. harmincz.	200. kétszáz.
31. harminczegy.	300. háromszáz.
40. negyven.	400. négyszáz.
42. negyvenkettő.	500. ötszáz.
50. ötven.	600. hatszáz.
53. ötvenhárom.	700. hétszáz.
60. hatvan.	800. nyolczszáz.
64. hatvannégy.	900. kilencszáz.
70. hetven.	1000. ezer.
75. hetvenöt	1001. ezeregy.
80. nyolczvan.	2000. kétezer.
86. nyolczvanhat.	10.000. tizezer.
90. kilenczven.	10.001. tizezeregy.
97. kilenczvenhét.	100.000. százezer.
100. száz.	100.001. százezeregy.
	1.000.000. egy milliom
	egy egymillió.

Doi, înaintea unui substantiv sau altui numeral se zice: két; ear de sine singur: kettő, care primește și sufixe, d. e.: hány ember volt ott? kettő. hány lánod van? kettő-m.

Când adaugem un numer la altul, numeralele se leagă între sine prin: **meg** ce face atâta cât: **și** al nostru, așa:

egy meg (és) egy kettő,   unul și unul doi = face doi
(sînt doi).

kettő meg kettő négy,   doi și cu doi fac patru.

Numerarea se face începînd dela cel mai mare numer, trecînd treptat pînă la cel mai mic, în ce samănă cu cea românească, afară dela 11—20, căci dela 11 pînă la 20 se face românește întors, dela cel mai mic la cel mai mare. Dar limba magiară face la zece și douăzeci o abatere, așa că adaugerea la tiz dela 1—9 se face prin mijlocirea lui: e n și prin: o n la husz așa: tiz-en-egy etc. húsz-on-egy etc. 1878 va fi așa: ezer nyolczszáz hetvennyolcz; 1848 ezer nyolczszáz negyvennyolcz.

Amîndoi (ambi) însamnă: mindkettő sau mind a kettő (toți doi), când stă de sine și mindkét, mind a két, când stă cu un substantiv d. e. mind két asztal.

egyetlenegy însamnă: numai unul = unicul, unica și egyetlennyem, nici macăr unul.

egyetlenegy, numai unul în caz. acuz.

egyetlemgyem numai unul al meu, unicul meu.

Toți 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 etc. se compune din mind cu numerul ce-l arătăm cu, sau fără articolu. așa :

mind a három.	mind a négy.
mind az öt.	mind hat fu.
mind öt leány.	

Toate cardinalele pot primi sufiptele de până aci si e de însemnat, că acuz. sing. se face la toate cu at, et, numai hat face hat-ot și milliom, milliomot; asemenea și pluralul îl fac cu a, e ajutorial. Altcum, dacă staū lângă un substantív, rămân neschimbate ca și adiectivele.

II. Firea limbei magiare cere după numerale singularul și nu pluralul, ca limba noastră, deci :

killencz ember, nu emberek.	száz jűh, nu juhok.
tiz forint, nu forintok.	nyolczvan krajczár, nu krajczárok.

urmează însă un pronume relativ după ele, acela se pune în plural.

tiz gyermek, kik közűl négy beteg.

hűsz forint, melyet (melyeket), căci sűnt lucruri.

Numeralele nu primesc sufiptele pluralului, fiindcă ele de sine arată mulțimea lucrurilor; nici compara nu se pot, fiindcă arătând o cantitate hotărîtă, nu se poate imagina una mai mare sau mai mică de cum e aceea; totuși se pun cu pluralul acelea, cari arată o cantitate mai mare ca: százak, ezerek, milliomok, așa însă se iaū ca colective; deci zázak, ezerek, milliomok în-samnă mai mulți numerī de o sută, de o mie, de un milion, din care fiecare cuprinde câte o sută, mie, un milion.

Toate cardinalele în forma lor asta respund la întrebarea: hány? căți, câte? mennyi cât?

hány ember? tiz.	căți oameni; zece.
mennyi van itt?	căt e aici?

III. Numerale derivate din cardinale.

Din cardinale se derivă prin alăturarea sufiptului :

a) a n, en numerale adverbiale, (igehatározoiak) cu cari arătăm pluralul persoanelor, la întrebarea hany-an? mennyien?

ketten, doi.	hárm-an, trei.
negy-en, patru.	öt-en, cinci.
hat-an, șase.	het-en, șapte.
nyolcz-an, opt.	kilencz-en, noă.
tizen, zece.	száz-an, o sută, cu sutele.
ezer-en, o mie, cu miile;	

egy primeşce pre -en numaî în unire cu alt numeral. d. e.:

tizenegy-en	}	voltunk.
huszonegy-en		
harminczegy-en		

egy face maî departe pluralul **egyek**, când însamnă atât cât = una sântem, adecă avem un gând, un cuget, sântem înteleşi despre un lucru, d. e.: én és bátyám egyek vagyunk, eü şi fratele meü una sântem; singur se zice **egyedül** d. e.: egyedül magam voltam (vezi §. 52.) singur eü unul am fost.

hányan vagytok? négyen.   hányan voltak ott? nyolczan.
 hány katona volt itt? százan   mi hárman voltunk, és ök hatan.
 voltak.

Tot așa şi numeralele nedefinite: sok, több, kevés, néhány, egynehány etc.

sokan voltak itt.	hányan voltak? egynehányan
kevesen voltak.	csak.
elegen voltak.	többen vannak.

b) Diminutivele formate cu sufixul formativ -cska.

kettőske,	hármacska. Si cu adausul -n,
hármacsán,	négyeckén;

ca când ar fi: trei mică, patru mică, sau cum s'ar zice: doi, doişor, treişor, patrişor. etc.

c) Numerale de înteles substantival şi adiectival cu sufixele: as, os, es, ös, arătând un numer întreg, care se cuprinde din aţată numeri singuratici, caţi arată numărul fără adausul acelor sufixe.

egyes, unul de odată (unul se ia d'odată.)	
kettős, un numer de doi (în care se cuprinde doi).	
hármás, unul de trei (în care se cuprinde trei.)	
négyes, unul de patru.	ötös, unul de cincă.
hatos, unul de şase.	hetes, unul de şapte.
nyolczas, unul de opt.	kilenczės, unul de noaë.
tizes, unul de zece.	százás, unul de o sută.
ezres, unul de o mie.	

adausul dela cari arată, că în acel întreg sânt cuprinşi numerii singuratici: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 100, 1000; sau că d. e. în întregul de cincă, se află unul de cincări, ca cum ar fi:

un unas,	un doaş,
un tries,	un cinceş (cinceriu), zeceriu,

adecă un ban de cincă, de zece bană sau cum se maî zice d. e.

în cărți la cartea cu trei ochi = treiță, cu cinei ochi = cinciță; șăsiță = cu șase ochi; septiță (șeptiță) = cu șapte ochi, zeciță = cu zece ochi, sau la bani de artie: o bancă de cinci = cinciță, una de zece = zeciță, una de o sută = (sutișoară) sutiță, una de o mie = o miliță (mișoară.)

Toate stau la întrebarea *h á n y a s ?* de cât e? sau din câți se cuprinde întregul?

Tot cu acele sufipte se formează numerale, ca adiective de același înțeles cu substantivele numerali de mai sus.

egy, de unul, din una simplu, de o viță.

kettős, de doi, în doi, pre doi, dublu, de două vițe, îndoit.

hármás, de trei, în trei, pre trei, triplu, întreit.

négyes, de, în, pre patru, de patru vițe, împătrat.

ötös, de, în, pre cinci, încincit, de cinci vițe, de cinci pături.

hatos, de șase, înșăsit.

hetes, de șapte, în șăptit.

nyolczas, de opt, în optit.

kilenczes, de noă, înnoit.

tizes, de zece, înzecit.

százás, de o sută, însutit.

ezeres, de o mie, înmiit.

d. e.:

egy negyvenes ember, un om de patruzeci de ani;

la cari adaogându-se încă sufiptul: -a n, -e n, se derivă adverbii de felul acesta, cari arată modul cum și în ce chip se iaă sau se cuprind numeralele, ca:

egyesen, de odată, în una, singuratic.

kettősen, de două ori, (dăți), în doi, pre doi.

hármás-an, de trei ori, în trei, pre trei.

négyesen, de patru ori, în patru, pre patru.

ötös-en, în cinci, pre cinci.

hatos-an, în șase, de șase.

hetes-en, pre șapte, de șapte.

nyolcsás-an, în opt, de opt.

kilenczes-en, în noă, de noă.

tizes-en, în, de, pre zece.

toate stau la întrebarea *h á n y a s - a n ?* în câți, câte? (părți)

d) prin sufiptul -féle și ~~fogta~~, se fac numerale de mod, cari arată modul, și felulu la întrebarea *h á n y féle ?* de câte feluri.

fajta

egyféle, egyfajta, de un fel,
kétféle, kétfajta, de doaë felurı,
háromféle, háromfajta, de trei felurı,
din carı prin alăturarea lui -kép sau -képen, se formează
adverbiu de același fel la întrebarea: hányféleképen? în
câte felurı, în câte chipurı? în câte modurı?

egyféleképen, într'un chip. kétféleképen, în doaë chipurı.
háromféleképen, în trei chipurı. sokféleképen, în multe chipurı.
sau și fără féle numai cu képen:

kétképen, háromképen,
négyképen, etc.

e) cu rétü (din rét, pătură, viță, foaie) și szerü (din
szer, materie) spre a arăta cum este compus, din câte foi, din
câte fețe sau vițe se compune lucrul, la întrebarea hányrétü?
de câte foi? așa:

egyrétü, de o viță, de o foae, de o pătură.

egyszerü, de o foae, simplu.

kétszerü	} de doaë vițe.	háromszerü	} din trei fețe.
kétrétü		háromrétü	

asemenea cu águ (din ág, creangă, corn, parte, capet crac)
spre a arăta câte păturı, capete, părți are lucrul, întrebând
hány águ, cu câte capete?

egyágu, numai cu un capet, cu un corn.

kétágu, cu doaë capete, din doaë ramurı,

f) cu sufiptul formativ -nyi = de, se formează dela nu-
merale adiective, carı arată cât de mare, cât e de mult în lucrul
pre care-l determină mai aproape; însă numai dela numerale
de un numer mai mare, ca:

ezernyi, de miı de miı,

tizezernyi, de zece miı,

millionyi, de milioane,

întrebând cu mekkora? și

mennyi? d. e.:

mekkora hadsereg? cât de mare e oastea?

tizezernyi hadsereg, o oaste mare de zece miı,

mekkora összeg? Câtă suma?

millionyi összeg, o sumă de milioane.

Când pre lângă numerale mai este exprimat și substantivul,
care arată măsura, lungimea, nălțimea, greotatea, sufiptul -nyi
nu se prinde la numeral, ci la acel substantiv, care prin numeral
se determină mai aproape. Astfel de substantive sânt:

öl, stângen.
 új, policariu, deget.
 arasz, palmă.
 mértföld, milă.
 méter, metru.
 nap ziuă.

precum:

10 ölnyi,
 5 lábnyi,
 30 foknyi,
 2 arasznyi,
 3 röfnyi,
 egy mérföld saü mérföldnyi,
 12 méternyi,
 3 forintnyi,
 4 fontnyi,
 30 napnyi,

după ele s'adaug apoi adiectivele, cari arată: nălțime, afunzime etc. ca:

hosszú saü hosszúságú,
 magas saü magasságú,
 távol saü távolságú,
 vastag saü vastagságú,
 nehéz saü nehézségü,

láb, urmă, picior.
 fok, grad.
 röf, rif, cot.
 font, font.
 liter, litră,
 forint, florint.

de 10 stângenî de,
 cînci urme de,
 30 graduri de,
 de doaë palme de,
 trei coți de,
 de o milă,
 12 metri de,
 3 florinți,
 de 4 fontți,
 de 30 zile;

lung, în lung.
 nalt, în nalt.
 departe.
 gros, în gros.
 greu.

Cătră **nyi** se mai poate adauge un alt sufixt: **ra, re** și a zice:

tiz ölnyire

öt lábnyira

30 foknyira saü:

magas két ölnyire,
 hosszú egy mérföldnyire,

nalt de doi stângenî,
 lung de o milă;

In fine se pot lăsa amendoaë sufixtele afară și a zice:

egy öl magas,
 két láb vastag,
 három mérföld hosszú,
 tiz mértföld tával,
 (messze, messzeségü)

de 1 stângen înnalt.
 de doaë urme gros.
 de trei mile lung.
 de trei mile departe.

așadară se poate zice în trei chipuri:

két láb magas, magasságú
 magas két lábnyira

két lábnyi magas
 magas két ölnyire.

Când respundem cu **nyira**, întrebăm cu **mennyire** - cât e, cât e departe?

mennyire van ide Mehadia? cât e de ici până la Meedia? sau cât e de departe d'aci până la Meedia - cât de mult e d'aci până la Meedia? cât e departe Meedia de ici?

Uneori **nyi** mă primește sufiptul acuzativului întru deosebire de ra, re. d. e.:

a viz két lábnyira apadt (scăzut) = apa aŭ scăzut până la doae urme, nu e măi afundă decât doae urme = apa e de doae urme de afundă; însa: a viz két lábnyit apadt însamnă: apa aŭ scăzut doae urme, adecă cu doae urme s'au făcut măi mică, nu cu măi multe; dar poate ca să măi scadă cu câteva urme; asemenea: ez a virág csak két arasznyira nő (crește) însamnă; că floarea asta crește numaï doae palme, sau că floarea nu crește măi mare decât până la doae palme, adecă atâta e de mare, că preste doae palme nu măi poate crește; precând két arasznyit nőtt (aŭ crescut) însamnă: că aŭ crescut până acum cu doae palme și măi are să crească poate cu una, doae sau cu măi multe palme.

§. 60.

Numerale ordinali, (sor sau rendszámok.)

I. Ordinalele arată șirul și rândul, sau ordul în care se află lucrurile. Ele se derivă din cele cardinali prin alăturarea sufiptului: -dik cu una din vocalile ajutoriali, **a, o, e, ö** așa: **a -adik, o -odik, e -edik, ö -ödik.**

első, întâilea.	tizenhetedik, al 17 lea.
második, al 2 lea.	tizennyolczadik, al 18 lea.
harmadik, al 3 lea.	tizenkilenczedik al 19 lea.
negyedik, al 4 lea.	huszodik, al 20 lea.
ötödik, al 5 lea.	huszonegyedik, al 21 lea.
hatodik, al 6 lea.	huszonkettedik, al 22 lea.
hetedik, al 7 lea.	harminczadik, al 30 lea.
nyolczadik, al 8 lea,	harminczegyedik, al 31 lea.
kilenczedik, al 9 lea.	negyvenedig, al 40 lea.
tizedik, al 10 lea.	ötvenedik, al 50 lea.
tizenegyedik, al 11 lea.	hatvanadik, al 60 lea.
tizenkettedik, al 12 lea.	hetvenedik, al 70 lea.
tizenharmadik, al 13 lea.	nyolczvanadik, al 80 lea.
tizennegyedek, al 14 lea.	kilenczvenedik, al 90 lea.
tizenötödik, al 15 lea.	századik, al 100 lea.
tizenhatodik, al 16 lea.	százegyedik, al 101 lea.

százkettedik, al 102 lea.
ezredik, al 1000 lea.
ezeregyedik, al 1001 lea.

milliomodik, al milionălea.
ezerkétszáz tizenegyedik, 1211 lea.
ezernyolczszáz hetvennyolczadik
1878 lea.

Din aceste se vede că sufiptul formativ, odik, adik, edik ödik se prinde totdeuna la cel mai din urmă și mai mic numer și respund la întrebarea hányadik- al câtelea. In loc de egyedik se zice: első și în loc de kettedik se zice: második, cari staū de sine singure, ear egyedik și kettetik se întrebuițază numaī în compunere cu alte numerale, precum s'au arătat mai sus.

Ele primesc și sufipte personali, ca :

elseje, elsőnk, elsőök' elsejök, harmadik -a, -unk, -tok, öjök.

II. Înaintea unor substantive ca :

fél, jumătate.

rész, parte.

rend, rând

nap, ziua.

év, an.

hét septemână.

kéz, mână.

iz, încheietură (rând.)

hó, lună.

fű, an (iarbă).

magam, eū singur.

sufiptul ik din adik, odik, edik, ödik, poate lipsi întrebându-se : hányad - d. e. : hányad nap - a câta zi, hányad év - al câtelea an, astfel va fi :

másod rész, adoaă parte.

harmad nap, a treia zi.

tized év, al zecelea an.

negyed része, a patra parte.

másodrendű, de adoaă clasă.

másod kéz, de a doaa mână.

negyed iz, a patra spită, (rând). harmadévi, de trei ani, de al treilea an.

másod fű, de al doilea an.

hatod fű, de al șaselea an.

Din ordinalele fără ik se derivă substantive, ce însamnă o parte din același numer, la care se întrabă cu hányadrész - a câta parte.

$\frac{1}{2}$ másodrész = egyfél = felerésze, o jumătate.

$\frac{1}{3}$ egyharmadrész saū egyharmad, atreia parte, o treime.

$\frac{1}{4}$ negyedrés saū egynegyed, a patra parte, pătrariū, o pătrime.

$\frac{1}{5}$ egyötödrész saū egyötöd, a cincea parte, o cincime.

$\frac{1}{6}$ egyhatódrész saū egyhatod, a șasa parte, o șăsime.

$\frac{1}{7}$ egyhetédrész saū egyheted, a șaptea parte, o septime.

$\frac{1}{8}$ egynyolczadrész saū egynyolczad, a opta parte, o optime.

$\frac{1}{9}$ egykilenczedrés saū egykilenczed, a noaa parte, o noaime.

- $\frac{1}{10}$ egytizedrész saū egytized, a zecea parte, o zecime.
 $\frac{1}{11}$ egytizenegyedrész saū egytizenegyed, a unsprezecea parte.
 $\frac{1}{12}$ egytizenkettedrész, saū egytizenketted, a doaésprezecea parte.
 $\frac{1}{100}$ egyszázadrész, egyszázad, a suta parte, o sutime.
 $\frac{1}{111}$ egyszáztizenegyedrész, o sutime și a unsprezecea parte.
 $\frac{1}{1000}$ egyezredrész, a mia parte, saū o miimé.
 $\frac{1}{10\cdot000}$ egytizezredrész, a zecemia parte.

Deacia apoī nișce substantive colective, cari însamnă o mulțime, precum :

tized = tiz, un întreg de 10; care cuprinde 10 îndivizi saū lucruri.

tized = deceniu.

század = companie, centurie, oaste mică de 100 feciori; secul (suteniu.)

százados = căpitan (sutaș).

ezred = ezer ember = regiment (oaste de 1000 feciori), mieniu, (mileniu) = 1000 ani.

ezredes, cel maī mare preste regiment = colonel.

$1\frac{1}{2}$ másfél (másodfel) = egy és fél, unu și jumătate.

$2\frac{1}{2}$ harmadfél = kettő és fél, doi și jumătate.

$3\frac{1}{2}$ negyedfél = három és fél, trei și jumătate.

$4\frac{1}{2}$ ötödfél = négy és fél, patru și jumătate.

$5\frac{1}{2}$ hatodfél = öt és fél, cinci și jumătate.

$6\frac{1}{2}$ hetedfél = hat és fél, șase și jumătate.

$7\frac{1}{2}$ nyolczadfél = hét és fél, șapte și jumătate.

$8\frac{1}{2}$ kilenczedfél = nyolcz és fél, opt și jumătate.

$9\frac{1}{2}$ tizedfél = kilencz és fél, noă și jumătate.

$10\frac{1}{2}$ tizenegyedfél = tiz és fél, zece și jumătate

$11\frac{1}{2}$ tizenkettedfél = tizenegy és fél, unsprece și jumătate.

decī însamnă totdeuna cu jumătate maī puțin de ce arată numerul.

félóra = jumătate de oară.

másfélóra (nu félkétóra), o oară și jumătate, (jumătate la doi e străineșce zis).

harmadfélóra (nu félháromóra), doaē oare și jumătate.

negyedfélóra (nu félnegyedóra), trei oare și jumătate.

tizenkettedfélóra (nu féltizenkétóra) 11 oare și jumătate.

Când voim s'arătăm timpul cu oarele și spunem la care oară, la acâta oară, saū la acâta parte de oară este, saū are să fie ceva, d. e.: la $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$ de oară, sufiptul de timp nu se pune la ora din carea anumim partea, ci la partea acâta se ia din

aceea, și la oara, din care se ia partea, se pune sufiptul, care arată că din aceea se ia partea.

Sufiptul timpului e — kor, = la, pre, care s'alătură la toate vorbele fără privire la ton și ra, re = pre, la, supfiptul celalalt, care se pune la oară d. e.:

doăe oare și un pătrariu său un egy negyed háromra.

pătrariu pre trei,

la doăe și un pătrariu său la egy negyedkor háromra, nu egy-negyed háromkor, care, deși se zice, e fals.

la doăe și trei pătrare său la trei háromnegyedkor háromra nu pătrare pre trei, háromnegyed háromkor.

doăe și trei pătrare său trei három negyed háromra, nu: háromnegyed három (óra).

la doăe și jumătate său la ju-harmadfél óra kor nu: félkor háromra său: fél három óra kor său félháromkor.

doi și jumătate său jumătate harmadfélóra său se poate zice și: félháromra, însă nu félhárom.

pre (la) un pătrariu la (pre) trei, egy negyedre háromra nu egy-negyed háromra; căci aceasta e un, pătrariu pre trei.

pre (la) trei pătrare la (pre) trei, háromnegyedre háromra, nu: három negyed háromra, ceea ce înșamnă: trei pătrare pre trei.

pre jumătate la trei său pre harmadfélóra nu: fél háromra, doăe și jumătate, ceea ce face atâta cât: jumătate pre trei.

III. Să-se însemne:

harmad magá-val; -(val = cu; v din val după o consoană se preface în aceea) ceea ce înșamnă: trei înși cu sine, adecă mai doi cătră sine, său doi și cu șine unul, fac trei $2 \times 1 = 3 =$ harman vagyunk = trei sântem;

negyed magammal = trei și cu mine unul sânt patru înși, $3 \times 1 = 4 =$ négyen vagyunk.

ötöd magaddal, patru și cu tine unul sânt cinci înși $4 \times 1 = 5 =$ öten vagyunk. Aici e așa dară totdeuna cu unul mai mult de ce arată numeralul.

Așa se zice despre un lucru întreg că se face său se lucră

în parte, d. e.: în două (părți, în jumătate, pre jumătate, pre a două parte) sau în trei, în patru (parți), ce va se zică: că unul pune lucrul și capetă din întreg venitul una, două trei etc. părți, și se exprimă în limba magiară prin numeralele fără **ik**, ear prepozițiile românești se exprimă:

în, prin **-ban, -ben**, sau **-n**, pre, pentru prin **-ért** alăturate la numeralele ordinale fără adausul **ik** și unite cu **a, e**, suf. de a 3-a pers. cu cari se lungesc așa: **-ában, -án, -áért** sau **-ében, -én, -éért**;

d. e.: gabonámat felében, harmadán, negyedén aratják (seceră), îmi seceră grâul în două, în trei, în patru (părți); tengerimet feleben, harmadában, (ért) kapálják (sapă), cucuru-zul se sapă în două, în trei (părți); deunde apoi substantivele ce arată pre cei ce lucră în parte ca:

feles = unul ce lucră pre jumătate.

harmados = cel ce lucră pre atreia parte.

negyedes = cel ce lucră pre a patra parte.

tizedes = cel ce lucră pre a zecea parte.

Prin adaugerea sufixului — **szor, — szer, — ször** la fomra scurtata a ordinalelor, se nasc adverbele numerale la întrebarea **hán y a d s z o r** = a câta oară, dată? arătând în ce rând să urmeze lucrurile așa:

először, întâia sau întâia oară sau dată.

másodszor, adoaă sau adoaă oară sau dată.

harmadszor, atreia sau atreia oară sau dată.

negyedszer, apatra oară sau dată.

ötödszer, acincea oară sau dată.

hatodszor, a șasa oară sau dată.

hetedszer, a șaptea oară sau dată.

tizedszer, a zecea oară sau dată.

tizenkettedszer, a doasprezecea oară sau dată.

Din aceste cu — **i** se nasc adiectivele.

először, de întâia dată sau oară.

másodszori, de adoaă dată sau oară sau de a douăoarea.

harmadszori, de atreia dată sau oară sau de a trei oarea.

tizedszeri, de azecea dată sau oară, de a zece oarea.

și stau la întrebarea: **hán y a d i k s z o r i**? de acâta oară.

Mai de parte se zice tot astfel la întrebarea **hán y a d i z b e n** — în al câtalea rând = **hán y a d i k s z o r** = de câte ori: așa: elsőiben sau elsőben, în întreia oară, în 1-lea rând.

másodizben saū másodikszor, în al 2-lea rând.
harmadizben saū harmadikszor, în al 3-lea rând.
negyedizben saū negyedikszer, în al 4-lea rând.

§. 61.

Numerale multiplicative, (szorzó számok.)

Numeralile multiplicative arată cu de câte ori se mărește saū crește numărul și se formează din cele cardinali cu formativul a) **szor, szer**, care la numerii compuși se pune totdeauna la cel mai din urmă și mai mic, la întrebarea: **hányszor, mennyi-szer**, decâte ori, precum:

egyszer, odată,	tizszer, de zece ori.
kétszer, de două ori.	százszor, de o sută de ori.
háromszor, de trei ori.	ezerszer, de o mie de ori.
négyszer, de patru ori.	százegyszer, de o suta nua ori.
hatszor, de șase ori.	ezertizenkétszer, de o mie douăsprece ori.

Tot așa la cele nehotărîte:

sokszor, de multe ori.	nehányszor, de vr'o câteva ori.
többször, de mai multe ori.	

b) Cătră szor, szer se mai poate adauge — **ta, te** spre mai mare întărire, mai ales când se face comparație, pentru a arăta cu de câte ori e ceva mai mare saū mai mic, întrebând cu **hányszorta** cu de câte ori mai? precum:

kétszerte, de două ori mai.	nyolczszorta, de opt ori mai.
háromszorta, de trei ori mai.	tizszerte, de zece ori mai.
négyszerte, de patru ori mai.	százszorta, de osută de ori mai.
hatszorta, de șase ori mai.	ezerszerte, de o mie de ori mai.

kétszer annyi = cu de două ori atâta.

háromszor annyi, cu de trei ori atâta.

saū și fără szor, szer:

két annyi, de două ori atâta.; hárommennyi, de trei ori atâta.

négymennyi, de patru ori atâta.

example:

kétszerte gazdagabb mint én, tizszerte jobb a bor a sernél.

Magyarország négyszerte nagyobb Erdélynél.

az az udvar hétszerte terejobb (mai ^{larg} lung) emennél.

c) Cătră szor, szer se mai poate adauge **-ra -re** = de, din, la întrebarea **hányszorra** — din câte ^{larg} dați, din a câta oară?

egyszerre, dintr'odată, din odată.

kétszerre, din două dați, din două ori, în două dați.

háromszorra, din trei dați, din trei ori.

d. e. să se ducă grămada asta din două ori din, trei dați.

d) szor, szer cu i formează și adiective, la întrebarea: hány szor i de a câta oară?

egyszeri, de întreia dată, de întreia oară, de odată.

kétszeri, de adoua dată, de adoua oară, de două dați = adă-
oarelea.

háromszori, de atreia dată, de atreia oară (atrioara).

négyszeri de a ^{patra} eincea oară, de ^{apatre} acincea dată.

e) cu os, es, ös se formează la întrebarea hány szor os?
decâte ori luat, adiective, precum:

egyszeres, de odată luat, simplu.

kétszeres, de două ori luat, dublu, îndoit.

háromszoros, de trei ori luat, triplu -- întreit.

tízszeres, de zece ori luat, înzecit.

százszoros, de o sută ori luat, însutit.

ezerszeres de o mie de ori luat, înmiit.

din aceste se nasc adverbiile cu -- **an, en** la întrebarea hány-
szorosan -- de câte ori să se ia.

egyszeresen, de odată luat.

tízszeresen, înzecit luat.

kétszeresen, îndoit luat.

százszeresen, însutit luat.

háromszorosan, întreit luat.

ezerszeresen, înmiit luat.

§. 62.

Numerale distributive, (împărțitoare). (osztó számnevek.)

a) Prin repețirea aceleiași numeral cardinal se nasc nu-
meralele distributive, ce arată părțile egale, în care se-mparte
întregul și modul cum sînt împărțite lucrurile, la întrebarea:

hány hány? căta căti?

hányan? căți, căta căți?

hányával? cu căți?

asa:

egy egy, unul căta unul, căta unul.

két két, doi căte doi, căta doi.

három három, trei căte trei, căta trei.

négy négy, patru căta patru, căta patru.

öt öt, cinci căta cinci, căta cinci.

két két fiu, căte doi copii.

hat hat ember, căte șase oameni.

tíz tíz alma, căte zece meré.

sau ca de sine stătătoare :

ketten ketten, câte doi.	hárman hárman, câte trei.
négyen, negyen, câte patru.	öten öten, câte cincî.
tizen tizen, câte zece.	

b) mai adăogând la **-an, -en**, sufiptul **-ként** se face **-anként, -enként**, din care compunere se nasc adverbii, cari arată modul împărțirei lucrurilor la întrebarea *hányanként?* = cum, câtă căți?

egyenként, câtă unul.	kettőnként, câte doi.
hármanként, câte trei.	négyenként, câte patru.
tizenként, câte zece.	százanként câte o sută.
ezrenként, câte o mie.	

c) cu — **felé** (parte) se formează numerale tot de felul acesta, la întrebarea : *hányfelé?* în câte părți?

egyfelé, într'o parte.	kétfelé, în două părți.
háromfelé, în trei părți.	négyfelé, în patru părți.
ötfelé, în cincî părți	hatfelé, în șase părți.
tízfelé, în zece părți.	

Pronume nehotărîte sînt :

sok, mult.	több, mai mult.
legtöbb, cel mai mult.	kevés, puțin.
elég, destul.	tömérdek, foarte mult.
töméntelen, de tot mult.	parányi, micuț.
csekély, puțin.	

Aceste pot primi și sufipte personali.

hányam, câți am eũ.	hányad, câți ai tu.
hánya, câți are el,	kevesem, puțin am eũ (puținul meũ.)
sokam, multul meũ.	sokunk, multul nostru.
legtöbbünk, al nostru cel mai mult.	

§. 63.

Prepozițiile.

Sufipte, cari respund unor prepoziții românești, sau postpozitive împreunabile.

Vorbile, cari în limba noastră le numim prepozițiuni, în cea magiară s'arată tot prin sufipte ; însă dintre ele numai unele s'alătură și se unesc cu numele în modul arătat în cele de până

acî, ear altele nici de cum nu se unesc. Pre cele cari se unesc cu substantivele le vom numi **postpozitive** (sufipte) **impreonabile**, spre deschilinire de cele cari nu se pot prinde la substantive.

Aceste sînt următoarele:

Ințelesul.

gros. subtire.	a ce fel de prepozițiune românească respunde.	
-nak, -nek; (tulajdonító) irányzó	arată direcțiunea, saŭ pornirea în-cătrova, spre ceva; a ținea pre cineva de ceva; a afla ceva de opt; a fi aleș ținut de ceva; a se numi ceva; se pregătește spre ceva; o direcțiune.	spre, la, pre deîntracolo, nacolo.
-ba, -be; (beható)	întrarea, străbaterea în ceva, în lăuntrul lui; mișcare dela ceva în ceva, la ceva, dela un loc la altul; o direcțiune.	la, în; dela-la.
o -ban, -ben; (marasztó)	a fi în ceva, în lăuntru lui; aflare într'un loc; apoi mișcare în acest loc, remănere în ceva; imanenție.	în, într'un loc; printr'un loc.
-ból, -ből; (kiható)	eșire din ceva, din lăuntru lui în afară.	din, dintre.
-tól, -től; (távolító)	îndepărtare, mișcare dela ceva; eșire, venire, provenire, dela ceva, tragere, adecă atêrnare dela ceva.	de, dela.
o n, (on, en, ön) (állóító)	stare, ședere, aflare pre (în) ceva din afară, pre partea din afară, pre suprafață, pre prețul în cât se ține ceva.	pre, deasupra.
o -nál, nél; (veszteglő)	a fi, a sta lângă ceva, alătura cu ceva, a se afla la ceva din afară.	la, lângă.
-ra, -re; (felható)	mișcare spre ceva în sus.	spre, pre, în sus spre ceva.
-ról, -ről; (leható)	mișcare depre ceva în jos.	depre, despre, de sus în jos.
-hoz, -hez, (höz) (közelító)	apropiere de ceva, spre ceva; a veni, a merge la cineva, la un loc.	la, cătră, de; dela — cătră.

-ig, (iglan iglen) (határvető)	arată său pune margina mișcării, ce au ajuns la capet, la țintă, la sfârșitul ei.	pană, până la.
-val -vel (segítő)	arată însoțirea cu cineva, ajutorare cu ceva, facere, lucrare cu său prin ceva, mijlocire cu ceva, amențințare și detorire cu ceva.	cu, prin.
-ül, -ül (mutató)	arată că lucrul stă ca ceva, se pri- veșce de, ca ceva; serveșce de ceva, se folosesce ca ceva; ține locul, său stă în locul altuia, suplineșce ceva; arată ce este cineva, și scopul pen- tru care se face ceva.	ca, de (său fără prepozi- ție, d. e.: l'au ales deputat.) în, întru, d. e.: întru ajutoriu.
-vá, -vé (fordító, vál- toztató)	arată prefacerea, schimbarea, stră formarea, trecerea în ceva.	în ceva d. e.; sa'ũ făcut pulbere.
-ért (okadó)	arată cauza, motivul pentru care se face ceva și prețul cu cât se vinde ceva.	pentru, de.
-kép, -képen -ként (hasonlító)	arată modul, cum samănă, ce asămē- nare are cineva; decī asămēnare cu ceva.	ca, a = a domn, ca domn.
-anként -enként (osztó)	arată modul împărțirei lucrurilor, d. e.: házanként, de casă; dela casă la casă. fejenként, de cap, de suflet. naponként, pre zi. évnegyedenként, câte la un pătrariu de an său negyedévenként.	de, pre, la.
-astúl, -estül -ostúl, -östül = -val együtt (tömegesítő)	arată modul împreunărei lucrurilor și a împreunărei lor între sine, la olalta, cu toate părțile lor d. e.: családostúl, cu tot cu familie; egal cu családdal együtt. testestül lelkestül, cu trup cu suflet.	cu, la olaltă, cu, dinpreună, cu tot cu.
-kor (időrag) -tájban (parte, re- giune)	arată timpul când? halálakor, la moartea sa; egyóra tájban, cătră o oară, pre la o oară, în timp spre o oară.	la; cătră, spre, pre la; în timp spre.

-t -tt (att, ott, -ett ött)	arată locul unde ne aflăm, măi virtos la numele satelor și orașelor, d. e.: várott, în cetate, helyett, în loc.	în.
--------------------------------	---	-----

Dintre cari: t, tt; ba, be; ban, ben; ra, re; on, en; ig; vá, vé; úl, ül; tól, töl; ból, böl; ról, röl; nak, nek; nál, nél; ként; sânt simple; astúl, estúl; anként, enként; sânt compuse; ear káp, képen, kor derivate din nume.

Cam de același înțeles sânt;

-ból, -ba, -ban, -ról, -ra, -nál,	-tól, -nak, -att, -vá, -úl.
--------------------------------------	--------------------------------

§. 64.

Modul alăturării acestor sufipte la nume.

I. Afară de cele zise la alăturarea sufiptelor declinative, posesive și comparative, măi amintim următoarele cu privire la schimbările ce provin din alăturarea lor, în sunetele finali dela substantivele la cari se adaug.

a) Vocala scurtă dinnaintea lor se lungește; numai înnaintea lui: ként káp, képen și kor nu se lungește.

almával, cu meré.

halálakor, la moartea lui.

atyaként, ca părinte.

b) Vocalile scurte înnaintea sufiptelor începătoare cu vocale ca: ért, ig, úl, ül se pot și lungi și scurta.

végeig, végeíg, până la fine. például, peldaúl, de exemplu.

barátságáért, pentru amiceața üdvösségeért, pentru fericirea sa. lui.

Vocala **a**, **e** dela anként, enként se contrage cu vocala finală în **á**, **é**:

oránként, tot la câte o oară, esténként, în câte o sară (sera)

c) **v** din vá, vé; val, vel se preface în consoana cu care se finește vorba, la care s'alătură, d. e.:

porrá din por și vá, s'aũ făcut pulbere.

földdé din föld și vá, s'aũ făcut pământ.

vizzé, din viz și vé, s'aũ făcut apă.

akarattal din akarat și val, cu voie.

késsel din kés și vel cu cuțit.

sereggel din sereg și vel cu oaste.

kenőcsesl din kenőcs și vel cu unsoare.

Numai înaintea vocalilor și **h** acela se păstrează :

juhval, cu oaie.

dühvel, cu mânie.

atyával, cu tată.

Dacă vorba se termină în două consoane și prin sufiptiune cu **v** al, **v**á, ar mai căpetea una, aceasta, făcută din **v**, rămâne afară :

tettel nu tettvel sau tettel. așa și: többé nu többbé.

d) Alăturându-se postpozitivele împreunabile la pronumele cu **z** în capet, acest **z** se perde în litera, cu care se începe sufiptul, rostindu-se și scriindu-se dublu; numai înaintea lui **ig** se preface **z** în **d**, care încă se scrie dublu așa: **dd**; ear unindu-se acele pronume cu **val**, **vel**, **vá**, **ve**, sau se păstrează **z**, și **v** se perde prefăcându-se în **z**, sau se perde **z** prefăcându-se în **v** așa: **azzal** din **az** și **val** sau **avval**.

Postpozitivele aceste s'alătură la **az**, **ez** așa :

az a, ez a,	aceluia, acestuia.
annak a, ennek a,	în acela, în aceasta.
abba a, ebbe a,	în acela, în acesta.
abban a, ebben a,	din acela, din acesta.
abból a, ebből a,	dela acela, dela acesta.
attól a, ettől a,	
azon a, ezen a,	pre acela (sus), pre acesta (sus).
arra a, erre a,	pre acela (sus), pre acesta (sus).
arról a, erről a,	despre acela, despre acesta.
avval a, } evvel a, }	cu acela, cu acesta.
azzal a, } ezzel a, }	
ahhoz a, ehhez a,	la acela, la acesta.
azzá a, } ezzé a, }	se preface în acela, în acesta.
avvá a, } evvé a, }	
addig a, eddig a,	până acolo la acela, până aci la acesta.
annál a, ennél a,	la (lângă) acela, acesta.
akként a, ekként a,	așa ca acela, așa ca acesta.
akkép a, ekkép a, }	astfel ca acela, ca acesta.
akképen a, ekképen a, }	
akkor a, ekkor a,	atunci la acela, la acesta.
azért a, ezért a,	pentru acela, pentru aceasta.
așa și: amaz, emez,	ugyanaz, ugyanez.

d. e.:

amaddig, până eaca colo. emeddig, până eaca ci.
 ugyanaddig, tot pân acolo. ugyaneddig, tot pân aci.

II. Nu toate postpozitivele împreunabile se pot alătura la
 uul și același cuvânt, fiind că nu toate lucrurile pot veni în
 toate stările, ce s'arată prin ele, așa :

ház-nak, spre casă, de casă.	kert-nek, spre grădină, de grădină
ház-ba, în casă (în cătro).	(am cumperat locul de gră-
ház-ban, în casă (pre loc în casă).	dină).
ház-ból, din casă.	kert-be, în grădină (în cătro.)
ház-ra, spre casă.	kert-ben, în grădină (pre loc în
ház-on, (stă) pre casă.	kert-ből, din grădină.
ház-ról, despre casă.	fedél-re, spre acoperiș.
ház-hoz, la, de, cătră casă	fedel-en, (stă) pre acoperiș.
(apropiere).	tető-ről, depre acoperiș.
ház-nál, la, lângă casă.	kert-hez, la, de, cătră grădină.
vár-att, în cetate.	kert-nél, la, lângă grădină.
ház-tól, dela casă.	hely-ett, în loc.
ház-ig, până la casă.	kert-től, dela grădină.
ház-ért, (pre) pentru casă.	kert-ig, până la grădină.
ház-zal, cu casă.	kert-ért, pentru, pre grădină.
ház-zá, (s'aũ prefăcut) în casă.	kert-tel, cu grădină.
ház-úl, (serveșce) de, ca casă,	kert-té în grădină (prefăcut).
în loc de casă.	kert-ül, de grădină (serveșce).
ház-astúl, cu tot cu casă.	eszköz-ül, de mijloc.
úr-ként, ca domn, a domn (se	kertes-tül, cu tot cu grădină.
ține, se poartă ca un domn).	gyermek-ként, ca, de copil (pri-
ház-anként, de casă, dela casă	vesc).
la casă. (de numer).	kert-enként, de grădină, dela
tavaszkor,, } pimăvara, la, cu grădină la grădină, după gră-	grădină la grădină, după gră-
tavaszzsal, } de cu primăvară.	dină.
viradtkor, în zori, la reversatul	kikelet-kor, primăvara.
zilei.	szüretkor, la cules de vin.
nyár-on, } vara.	éjfél-tájban, } la mezul nopții.
nyár-ban, }	éjféلكor, }
ebédkor, }	tél-en, }
dél tájkor, } la prânz.	tél-ben, }
dél tájban, }	ősz-szel, }
	ősz-kor, }
	toamna.

Afară de : anként, enként; astúl, estúl, kor, toate celelalte
 se pot alătura și la sufiptul pluralului, apoi la sufiptele perso-
 nali, după cari kor se poate alătura uneori; așa :

házaknak	házakban
házakig	házakért
lovakúl	lovammá
lovamkép	urául
uramhoz	uraimmal
lovatokká.	születésemkor.

§. 65.

Impreunarea sufiptelor postpozitive cu sufiptele personală (posesive.)

Dintre postpozitivele de pân aci, unele se pot împreuna și cu sufiptele posesive. Aceste sînt.

1) nak, nek, așa :

Sing.	1. <u>nek-em</u> , mie-mî,	2. <u>neked</u> , tie-ți,	3. <u>neki</u> , lui, eî îi,
	<u>în loc de</u>	<u>în loc de</u>	<u>în loc de</u>
	(én- <u>nek</u>).	(te- <u>nek</u>).	(ö- <u>nek</u>).
Plural.	1. <u>nekünk</u> , noaë ne,	2. <u>nektek</u> , voaë ve,	3. <u>nekik</u> , lor le,
	<u>în loc de</u>	<u>în loc de</u>	<u>în loc de</u>
	(mink- <u>nek</u>).	(tik- <u>nek</u>).	(ök- <u>nek</u>).

2) ba, ba = bele = lăuntru; in locul lui ba, be primeșce bele sufiptele așa :

Sing.	1. <u>belé-m</u> , în mine,	2. <u>belé-d</u> , în tine,
	<u>în loc de (én-be)</u> .	<u>în loc de (te-be)</u> .
	3. <u>belé-je</u> , <u>belé</u> , în el, ea,	
	<u>în loc de (ö-be)</u> .	
Plural.	1. <u>belé-nk</u> , în noi,	2. <u>belé-tek</u> , în voi,
	3. <u>belé-jek</u> , în eî, ele.	

3) ban, ben.

Sing.	1. <u>bennem</u> , în mine,	2. <u>benned</u> , în tine,
	3. <u>benne</u> , în el, în ea.	
Plural.	1. <u>bennünk</u> , în noi,	2. <u>bennetek</u> , în voi,
	3. <u>bennök</u> , în eî, în ele.	

4) ból, böl = belöl = din lăuntru. în locul lui ból, böl primeșce belöl sufiptele.

Sing.	1. <u>belöl-em</u> , din mine,	2. <u>belöl-ed</u> , din voi,
	3. <u>belöle</u> , din el, din ea.	
Plural.	1. <u>belölünk</u> , din noi,	2. <u>belöletek</u> , din voi,
	3. <u>belölök</u> , din eî, din ele.	

5) ra, re.

Plural. 1. tölünk, dela noi,   2. töletek, dela voi,
          3. tölök, dela ei, dela ele.

11) val, vel.

Sing. 1. velem, cu mine,   2. veled, cu tine,
          3. vele, cu el, ea.

Plural. 1. velünk cu noi,   2. veletek, cu voi,
          3. velök, cu ei, ele.

12) ért.

Sing. 1. értem, pentru mine,   2. érted (de) pentru tine,
          3. érte (de) pentru el, ea.

Plural. 1. értünk, pentru noi,   2. értetek (de) pentru voi,
          3. értök (de) pentru ei, ele.

Sufiptul posesiv **é** nu se alătură la acestea, ci în locul lui se întrebuițază pronumele posesive (vezi § 51) așa:

enyim, în loc de én-é.   tied, în loc de te-é.
övé, în loc de ö-é. etc.

Alte sufipte nu se mai pot alătura, afară de bennünk etc. care mai primește și sufiptul et, așa:

bennüket = minket, pre noi. benneteket = titeket, pre voi;
și hozzám mai primește în limba poporului pre ig: hozzám-ig,
hozzád-ig, hozzá-ig. etc.

Carī nicī decum nu primesc sufipte sūnt: kor, k p, képen,
k nt, anként, st l, st l;  l,  l; ig, tt, v , v .

 . 66.

Despre dreapta întrebuițare a sufiptelor tt; ban, ben; n, (on, en, în); ba, be; ra re; b l, b l; r l, r l, la numele satelor  i oraselor.

Numele locurilor, ale satelor, orașelor etc. se construă la întrebarea hol = unde (s ntem) în ce loc (ne aflăm) cu do  feluri de sufipte, cu ban, ben, sa  n (on, en, în); asemenea la întrebarea hov ,  nc tro (unde mergi) cu ba, be, sa  ra, re; tot aș  la întrebarea honnan = de unde, dinc tro (vini) cu b l, b l, sa  r l, r l;  n urmă cateva se pun cu tt (ott, ett,  tt)  n loc de ban, ben.

1. La întrebarea hol, unde (locul unde ne aflăm, sa  ne am aflat cu ban, ben = în; la întrebarea hov  =  nc tro cu ba, be = la, în;  i la întrebarea honnan = de unde, dinc tro cu b l, b l = din, dela, se construă: numele p rșilor de lume

(Asia, Europa); numele țărilor, insulelor, împărățiilor, ținuturilor, comitatelor, riurilor, pădurilor etc.; apoi numele satelor și a locurilor străine și cele magiare care se termină în: j, m, n, ny, precum.

Europában, în Europa. Angliában, în Anglia.

Romába, în, (la) Roma. Párizsból, din Pariz.

Berlinbe, la Berlin. Drezdába, la Drezda.

Erdélyben, în Ardeal.

Tokaj -ban -ba -ból, în, la, din Tocaï.

Komárom -ban -ba -ból, în, la, din Comarom.

Sopron -ban -ba -ból, în, la, din Sopron.

Afară de cele magiare, compuse cu halom, care se construă cu: n, ra, ról ca:

Kőhalom, Kőhalm-on, Kőhalomra, Kőhalomról.

Szeghalom, Szeghalm-on, Szeghalomra-ról.

Precum se vede înaintea lui ra, ról, vocala din silaba finală nu se perde.

2. La întrebarea hol cu **n**; hová cu **ra, re**, și honnan cu **ról, ról** se construă numele locurilor, ce se sfîrșesc într'o vocală, sau într'altele decât consòanele j, m, n, ny.

Buda, Budá-n -ra ról, în, la, din Buda.

Mehádia, Mehádiá-n -ra ról, în, la, dela Meedia.

Oravicza, Oraviczá-n -ra -ról, în, la, din Oravița.

Mohács, Mohács-on -ra -ról, în, la, din Mohács.

Pest, Pest-en -re -ról, în, la, din Pesta.

Afară de unele care iaă: ban, ben, ba, be; ból, ből, precum:

Eger-ben -be -ból, în, la, din Eger (Agria).

Belgrád-ban -ba -ból, în, la, din Belgrad.

Zágráb-ban -ba -ból, în, la, din Zagabria.

Szolnok-ban -ba -ból, în, la, din Solnoc.

și cele compuse cu Szombat, precum:

Nagy-Szombat-ban -ba -ból, în, la, din Sâmbăta mare.

3. Numele locurilor în i, ly și r se construă, când cu ban, ba, ból, când cu n, ra, ról, când cu ambele d'odată.

Apáti-ban -ba ból. Keszthely-en -re ról.

-n -ra -ról. Ujhely-en -re -ról.

Bihar-on -ra -ról.

4. Unele dintre cele cu ly și r la întrebarea hol, primesc **tt** în loc de **n** (on, en, ön); mai vîrtos cele compuse cu hely = loc și vár = cetate, așa:

Temesvár-ott saũ on, -ra -rl. Vásárhely-ett saũ en, -re -rl.
Gyr-tt saũ en, -re -rl. Vcz-ott saũ on, -ra -rl.

A uneor se face deosebire în înțeles.

Pesten, n oraul Peta.

Pestben, n inutul Petei.

. 67.

Postpozițiuni (nvutok) sau postpozitive de sine stătătoare, neimpreonabile, car raspund unor prepoziii de ale noastre.

ntre sufiptele, car raspund prepoziiilor noastre, mai snt, afară de cele impreonabile, i de acelea, car nu se impreună cu vorba acareia relaiune se arată; adec ele nu snt sufipte adeverate; pentruce nici nu se prind la capetul vorbei, ca cele arătate, ci staũ de sine singure ca orice altă vorbă, ns în urma vorbei, la care se raport; dar ele se in tot aa strins de vorbă, pre ct de strins snt unite sufiptele impreonabile. Ele se numesc postpozițiuni (nvutk), fiindc se pun în urma vorbelor, precum ale noastre se numesc prepoziiuni, fiindc se pun înaintea vorbelor.

Toate postpozitivele arată timpul, locul i modul, ori altă relaiune a lucrurilor i snt simple, saũ neatrnate i compuse, saũ atrntoare, după cum vorba, acrei relaiune s'arată, remâne înaintea lor neschimbată, oric mai primesc i alte sufipte impreonabile, după car urmează postpoziiunea neatrnat.

. 68.

Postpozițiuni simple, (neatrnate), formele, punerea lor în urma cuvintelor i unirea lor cu sufiptele personale (posesive), spre a arăta relațiunea între ele i cele trei persoane.

I. Postpozitivele simple (neatrnate) arată locul i timpul la cele trei întrebări de căpetenie, ce le putem pune cu privire la deosebirea timpului: n de fa, fiitoru i trecut i a locului, unde ne aflăm acum, unde ne vom afla în viitoru i unde ne am aflat în trecut; unde sntem, de unde venim i unde ne ducem. Unele dintre postpoziiunile simple aũ pentru fiecare întrebare cte o formă; deaceea; precum aũ ele toate formele, saũ nu le aũ, se împart în depline i nedepine.

A Depline saũ de trei forme.

1. La întrebarea, unde stam în prezent.

alatt, supt.	mellet, lângă.	
fölött, (föül), d'asupra	megett	} După, dinapoï la
saũ felett, pre, preste, despre.	mögött	
hegyett, preste.	között, între, la mijloc.	
előtt, înuaintea.	körött, în jur, naocol de.	

2. La întrebarea în cãtro, unde ne vom duce
(în fiitoriu).

alá, subț. în jos.	megé	} după, dinapoï.
fölé	mögé	
fölibe	hátmegé	} între.
hegyé, preste (încolo).	közé	
elé, înnainte.	közibe	
mellé, lângă.	köré, în jur.	

3. La întrebarea de unde, din cotro (în trecut).

alól, de desupt.	megöl	} de din deret, de
fölól, din partea de d'asupra	megül	
de preste.	hátmegöl, dela spate.	
hegyöl, de preste.	közöl (közül), dintre.	
elól, dinnainte.	köröl (körül), din prejur.	
mellól, de lângă.		

B II. Nedepline.

a) cu doaë forme.

încãtro.

de unde din cotro.

felé, înspre, spre, spre partea (lãturea), cãtrã.	felól, dinspre, despre, din partea (lãturea) de cãtrã.
--	---

b) de o forma.

de cauzã:	által, prin, cu.
	miatt, pentru, de.
	végett, pentru, din cauza.
de timp:	mulva, după.
	óta (olta), de, dela.
	után, în urma, după.
	közben, între, în.

- de mod: helyett, în loc de, ca, de.
gyanánt, ca, de, drept (dovadă).
nélkül, fără, fără de.
szerint, după (dupre) de după (dela) con-
form, potrivit, cu.
- de loc (direcțiune:) ellen, contra, încontra, spre, asupra, (în
protiva).
íránt, despre, pentru, întru, după, în pri-
vința, spre, în cauza.

II. Aducerea acestor postpozitive în legătură cu substan- tivele.

1. hol, unde (stă); az asztal alatt (stă) sub masă.
  2. hová, unde (punî); az asztal alá (pun) sub masă.
  3. honnan, de unde (scoți); az asztal alól (scot) de sub masă.
1. az asztal fölött, d'asupra de masă, pre masă.
  2. az asztal fölé, preste masă, (trece).
  3. az asztal fölöl, de preste masă (vine).
1. a ház hegyett, d'asupra de casă.
  2. a házy hegyé, d'asupra casei (sboară).
  3. a ház hegyöl, din asupra casei (vine).
1. a ház előtt, înaintea casei (stă).
  2. a ház elé, înaintea casei (punî).
  3. a ház elöl, dinnaintea casei (iaî).
1. a ház mellett, lângă casă (stă).
  2. a ház mellé, lângă casă (pune).
  3. a ház mellöl de lângă casă (iaî).
1. a hegy megett, după deal (stă).
  2. a hegy megé, după deal (ducî).
  3. a hegy megöl, de pupă deal (vine).
1. háta megett, după spatele lui (stă).
  2. háta megé, după spatele lui (s'au ascuns).
  3. háta megöl, de după spatele lui (ese).
1. a fák között, între lemne (stă).
  2. a fák közé, între lemne (pune).
  3. a fák közül, dintre lemne (scoate).
1. a ház körül, pre după casă, sau în jurul casei (stă).
  2. a ház köré, pre după casă, în jurul casei (punî), amendoae
sînt puțin întrebuintate, în locul lor se zice.
  3. a ház körül, în jurul casei, din prejurul casei, depre după casă.

2. az erdő felé, merge către, înspre pădure, în partea de către pădure.

3. az erdő felől, de către, dinspre pădure, din partea despre pădure, (vine.)

munka által prin lucru.

betegség miatt, pentru morb. din cauza morbului, (cauza).

felszabadítása végett, pentru liberarea lui (scop).

egy év múlva, după un an.

tíz év óta, de zece ani încoacǎ.

beszéde közben, vorbind el, subit vorbirea lui.

testvérem helyett, în locul fratelui meu.

arany gyanánt, de, ca aor (se priveşce).

asztal gyanánt, de, ca masă (se priveşce).

pénz nélkül, fără bani

anya nélkül, fără mamă.

törvény szerint, după lege (se judecă) = conform cu legea.

jog szerint, după drept (se judecă), = potrivit cu dreptul.

az ellenség ellen, contra inamicului.

az ország ellen, contra țării.

a fal ellen, asupra zidului (cătră, spre zid).

a templom iránt, cătră, spre biserică, îndreptul bisericeii.

ezen dolog iránt, după acest lucru (te rog).

Deși, precum se vede, numele înaintea acestor postpozițiuni, stau fără alte sufixe, totuși, spre a arăta mai strins legătura dintre postpozițiune și substantiv, acesta mai poate primi încă și sufixul *nak, nek*, în care caz și postpozitivul primeşce sufixul de a 3-a pers. *ja, je*. Astfel stau ele în formă de genetiv, precum.

hegy alatt sau hegynek alatta.

ház megett sau háznak megette.

idő előtt sau időnek előtte.

fegyver és éhség miatt, sau fegyvernek és éhségnek miatta.

mindenek előtt, sau mindeneknek előtte.

áşa mai cu samă la közepett precum :

a tó közepette

a tónak közepette

} în mijlocul lacului.

ínségnek közepette, în mijlocul mizeriei.

víznek közepete, în mijlocul apei.

áşa e mai bine decât :

tó közepett.

ínségközepett. etc.

Din idő = timp, s'aū format: idétt în loc de időben. d. e.:
Augustinus idétt = idejeben, pre timpul lui Augustin. așa și:
idéttem ^{idejében} időmben, pre timpul meū.
idétted = idődben, pre timpul teū.
idétte = idejében, pre timpul lui.

III. Când înaintea numelor sufiptionate cu postpozitive stă pronumele demonstrativ az, ez, dacă și acesta primește sufiptul substantivului, se naște o asprime (disonanță) d. e.:

azt a hirt hallottam (am auzit). arról a dologrol beszélek (vorbesc)
erről az esetről. e szerint a nyilatkozat szerint.
azoknak az ifjaknak. a szerint a törvénszerint.
a mellett a dolog mellett.

Aceasta se încunjură:

a) în locul lui **az** a; **ez** e întrebuițăm **azon**, **ezen**, dar nu totdeauna, căci altădată, mai vortos în limba poporală însamnă: ugyanaz, ugyonez = același aceșai.

b) întrebuițăm az, ez singur fără a-l sufiptiona:
ez esetről, e nézetszerint.
nem ismerem (cunosc) ez embert.

IV. Unirea postpozitivelor neatérnate cu sufiptele personali:

Afară de óta (olta), mulva, gyanánt, toate cele lalte se împreună și cu sufiptele personali, spre a arăta relațiunea personală între ele și cele trei persoane, în următorul chip:

1) alataam, subit mine;		allatta-d, subit tine;		alatt-a, subit el, ea.	
alatt-unik, subit noi;		alatt-atok, subit voi;		alatt-ok, subit ei, ele.	
alám, subit mine;		alá-d, subit tine;		alá saü alá-ja, subit el, ea.	
alá-nik, subit noi;		alá-tok, subit voi;		alá-jok, subit ei, ele.	
alól-am, de subit mine;		alól-ad, de subit tine;		alól-a, de subit el, ea.	
alól-unik, de subit noi;		alól-atok, de subit voi;		alól-ok, de subit ei, ele.	
2) elótt-em, innaintea mea;		elótt-ed, innaintea ta;		elótt-e, innaintea lui, ei (sa)	
elótt-ünik, innaintea noastră;		elótt-etek, innaintea noastră;		elótt-ök, innaintea lor.	
elém		elé-d		elé saü elé-je	
saü elóm-be		elöd-be		eleibe	
saü elé-beam		elé-bed		elébe	
elé-nik		elé-tek		elé-jök	
elönkbe		elötökbe		elejökbe	
elibünik		elibetek		elébök	
elöl-em, dinnaintea mea;		elöl-ed, dinnaintea ta;		elöl-e dinnaintea lui, ei.	
elöl-ünik, dinnaintea noastră;		elöl-etek, dinnaintea noastră;		elöl-ök, dinnaintea lor.	
3) fölött-em		fölött-ed		fölött-e	
fölött-ünik		fölött-etek		fölött-ök -(ük)	
felettem		feletted		felette	
felettünik		felettetek		felettük	
fölém		föléd		fölé saü fölėje	
fölébeam		fölébed		fölíbe	
fölénik		fölétek		föléjök,	
fölíbünik		fölíbetek		}	
}		}		}	
} d'asupra mea,		} d'asupra ta,		} d'asupra lui, ei,	
} d'asupra noastră;		} d'asupra noastră;		} d'asupra lor.	
}		}		}	
} preste mine;		} preste tine;		} preste el, ea.	
}		}		}	
} preste noi;		} preste voi;		} preste ei, ele.	

- 6) mellettem, lângă mine;
 melletünk, lângă noi;
 mellém, lângă mine;
 mellénk, lângă noi;
 mellölem, de lângă mine;
 mellölünk, de lângă noi;
 mögöttem, înapoia mea;
 mögöttünk, înapoia noastră;
 mögém, înapoia mea;
 mögénk, înapoia noastră;
 mögölem } de dinnapoia mea;
 mögülelem } de dinnapoia
 megölünk } de dinnapoia
 megülünk } noastră;
 hegyetem, din sus de mine;
 hegyettünk, din sus de noi;
 hegyém, din sus de mine;
 hegyénk, din sus de noi;
 hegyöl se întrebunțară foarte rar.
- 10) általam, prin mine;
 általunk prin noi;
 ellenem, în contra mea;
 ellenünk, în contra noastră;
- közöleték, dintre voi;
 melletted, lângă tine;
 melletetek, lângă voi;
 melléd, lângă tine;
 mellétek, lângă voi.
 mellöled, de lângă tine;
 mellölötek, de lângă voi;
 mögötted, înapoia ta;
 mögöttetek înapoia noastră;
 mögéd, înapoia ta;
 mögéték înapoia noastră;
 megöled } de dinnapoia ta;
 megüled } de dinnapoia
 megöleték } de dinnapoia
 megületék } noastră;
 hegyetted, din sus de tine;
 hegyettetek; din sus de voi;
 hegyéd, din sus de tine;
 hegyétek, din sus de voi;
- közölök, dintre ei, ele.
 mellette lângă el, ea.
 mellettök, lângă ei, ele.
 mellé saū melléje, lângă el, ea.
 melléjök, lângă ei, ele.
 mellöle, de lângă el, ea.
 mellölök, de lângă ei, ele.
 mögötte, înapoia lui, ei.
 mögöttünk, înapoia lor.
 mögé saū mögéje, înapoia lui, ei.
 mögéjök, înapoia lor.
 megöle } de dinnapoia lui, ei.
 megüle } de dinnapoia
 megölök } de dinnapoia lor.
 megülok }
 hegyette, din sus de el, ea.
 hegyettök, din sus de ei, ele.
 hegyé saū hegyéje, din sus de el, ea.
 hegyéjök, din sus de ei, ele.
- általa, prin el, ea.
 általok, prin ei, ele.
 ellene, în contra lui, ei.
 ellenök, în contra lor.

- 12) ellenemre, în contra (voinței mele). ellenedre, în contra (voinței tale).
ellenére, în contra (voinței lui) d. e.: akaratom -od -a ellenére.
- 13) helyettem, în locul meu; helyetted, în locul teü;
helyettünk, în locul nostru; helyettetek, în locul vostru;
- 14) irántam, în privința mea, spre mine;
irántunk, în privința noastră, spre noi;
irántad, în privința ta, spre tine;
irántatok, în privința voastră, spre voi;
irántok, în privința lor, spre ei, ele.
- 15) miattam, pentru mine (cauza), despre partea mea;
miattunk, pentru noi, despre partea noastră.
miattad, pentru tine, despre partea tea.
miattatok, pentru voi, despre partea voastră.
- 16) szerintem, după mine, după părerea mea;
szerintünk, după noi, după părerea noastră;
szerinted, după tine, după părerea ta;
szerintetek, după voi, după părerea voastră;
szerintok, după ei, ele, după părerea lor.
- 17) végettem, (scop) după mine; végetted, după tine;
végettünk, după noi, după părerea noastră;
végettetek, după voi, după părerea voastră;
végettök, după ei, ele, după părerea lor.
- 18) utánam, (loc) în urma mea; utánad, în urma ta;
utánunk, după mine. utánatok, în urma voastră;
utánod, după noi. utánok, după ei, ele.
- 19) nélkülem, fără mine; nélkülnk, fără noi;
nélküled, fără tine; nélkületek, fără voi;
nélküled, fără ei, ele.
nélkülnk, fără ei, ele.
- helyette, în locul lui, ei.
helyettök, în locul lor.
iránta, în privința lui, ei, spre el, ea.
irántok, în privința lor, spre ei, ele.
miatta, pentru el, ea, despre partea lui, ei.
miattok, pentru ei, ele, despre partea lor.
szerinte, după el, ea, după părerea lui.
szerintök, după ei, ele, după părerea lor.
végette, după el, ea, pentru el, ea.
végettök, după ei, ele, pentru ei, ele.
utáná, în urma lui, ei.
utánok, în urma lor.
nélküle, fără el, ea.
nélkülnk, fără ei, ele.

În locul lui nélkül cu sufipte personali, se mai poate zice:
 nálam nélkül, fără mine.   nálád nélkül, fără tine.
 nála nélkül, fără el, ea.   nálunk, nélkül, fără noi.
 nálatok nélkül, fără voi.   nálók nélkül, fără ei, ele.

La toate postpozitivele astfel sufiptionate, pentru mai mare întărire se pot pune înaintea lor și pronumele personali, așa:
én mellettem.   **te** melleted.
ő mellette.   **mi** mellettünk.
ti mellettetek.   **ő** mellettök.

Precum se vede a 3-a pers. dela cele cu **é** mai poate fi și cu **ja, je**, care se întrebuintază, dacă substantivul are apriat sufiptul nak, nek, ori că acela se pricepe de sine; ear când nak nek nu e pus apriat, nici nu se înțelege, ja, je nu se poate întrebuinta d. e.:

Jesus elé,   { înaintea lui Isus (a venit); szemeink elé,
 Jesusnak eléje }   înaintea ochilor nostri.

L caele în **é** deaceea se pune **ba, be**, fiindcă **é** e prea slab pentru de a arăta relațiunea personală.

Spre completarea astora mai observăm, că alăturarea sufiptelor la postpozitive, nu se face totdeauna ca la substantive, d. e.: kert-em-be mai întei sufiptul personal, apoi sufiptul impreonabil be; elömbe și elébem; în elébem întei postpozitivul, apoi sufiptul personal.

§. 69.

Postpozițiuni compuse sau atêrnătoare.

Postpozițiuni compuse sau atêrnătoare sânt acelea, cari se compun din doae simple, dintre cari cea dintei e totdeauna impreonabilă.

Aceste sânt.

-alul, subt, jos.	-felül, preste, d'asupra, sns.
-által {	-keresztül, prin (mijloc).
-át { prin, preste.	-belül, înluntru, între.
-kivül, din afară, afară de.	-innen, din coaci.
-túl, din colo.	-együtt, la olaltă, cu tot eu.
-képest, conform, potrivit, după	-fogva {
aceea, în proporție amăsurat.	-fogvást { de aceea.
-közel, aproape de	-nézve {
-távol {	-nézvést { cu privire la, rela-
-messze { departe de.	-folytán, în urmarea, după.

Dintre aceste se compun cu.:

1. -n (on, en, ön) { alól, alúl, din jos de.
 felül, fölül, din sus de.
 által, (álal), át, prin, preste.
 keresztül, prin.
 belül, belől, înluntru, din luntru de.
 kívül, afară de.
 innen, din coacă de.
 tül, din colo ele.

2. -t át, pre, între, în decurs de.
 = esztendőť át, în decursul unui an; preste an.

3. -hoz, hez, höz { képest, față de, conform, amăsurat.
 közel, aproape de.

hozzám { képest, față cu mine, tine, el.
 hozzád {
 hozzá { közel, aproape de mine, de tine, etc.

4. -nál -nél { fogva, de aceea, pentru aceea, pre baza,
 pre temeiu.
 fogvást, după, drept ee.
 erejénél fogva, în puterea.

5. -tól től { fogva, de atunci, de aceea.
 távol, departe de.
 messze, departe de.

tőlem { tával departe de mine, de tine, de el.
 tőled {
 tőle { messze

6. -ra, -re { nézve,
 nézvést, cu privire la, față, de.
 rá, rád, rá nézve, cu privire la mine, etc.

7. -val -vel együtt, cu, la olaltă, cu tot cu.

velem { cu mine }
 veled { együtt. cu tine } la olaltă.
 vele { cu el }

Improprii sânt:

} -nak -nek daczára = nem tekintve -t saű -ra -re, deși, în
 } saű fără sufipt. ciuda, în disprețul, butul, ne luând
 în samnă, în socotință; abstragënd dela.

-nak -nek folytán, în urmarea, conform, după.

-nak -nek kedveért, pentru aceea (pentru placul aceva).

-nak -nek tekintetéből, din privința aceleia.

-nak -nek következtében, în urmarea.

- számra, cu (d. e.: funtul). -tájba, către (timpul).
 -modra, ca, în forma (globului). } -hosszant
 -modon, în chibul. } -hosszanta dealungul.
 -nak -nek számára, pentru, pre sama.
 -nak -nek irányában, în dreptul lui, drept cu ceva.
 -val -vel átellenben }
 -által ellen } față cu, în față, față de.
 -val -vel szemben } în față cu.
 -nak -nek irányában }
 -val -vel szemközt, în ochi cu, fațăș.
 -nak -nek átellenében, față cu, preste drum de; vizavi.
 -nak nek okáért, din cauză, pentru aceea.

Din toate aceste numai kivül se poate uni cu sufipte personală așa :

- kivülem, afară de mine. kivülünk, afară de noi.
 kivüled, afară de tine. kivületek, afară de voi.
 kivüle, afară de el, ea. kivüle, afară de ei, ele.

care însă în cele mai de multe ori se circumscrie ca celelalte cu **rajtam** așa :

raitam	}	alúl, pre din jos de mine.
rajtad		belül, prin luntrul meú, prin mine etc.
rajta		felül, pre din sus de mine etc.
rajtunk		keresztül, prin mine etc.
rajtatok		át, preste mine etc.
rajtok		kivül, afară de mine etc.
		innen, dincoaci de mine etc.
		túl, dincolo de mine etc.

E x e m p l e :

- a hegyen alúl, din jos de munte.
 a jelen felül, din sus de ghiată; preste ghiată sus.
 ezerforinton felül, preste o mie de florinți.
 az erdőn keresztül, prin pădure (străbat cu greotăte prin mijlocul pădurei).
 a hegyen keresztül, prin munte (străbat cu greotăte prin mijlocul muntelui).
 a hidon át, preste punte (trec preste punte fără greotăte = dincolo de punte).
 a város köfalain belül, în lăuntrul cetății = în mijlocul etății.
 az országon kívül, în afară de țară.
 az ajtón kívül, pre ușă afară;

e de însemnat că kivül se poate compune și fără sufixul, **n** așa:

ház kivül = házon kivül.

kétségkivül = kétségen kivül, fără îndoială.

rend kivül = renden kivül, afară de rând, preste fire.

încă și kivül a házon, afară din casă.

a körülményekhez képest, după împrejurări; conform împrejurărilor.

hozzádképest koldús vagyok, față cu tine sînt cerșitoriu.

a város kapujához közel van, e aproape de poarta cetății.

barátomtól távol vagyok, sînt departe de amicul meu.

hivatalomnál fogva, în puterea oficiului meu.

a törvénynél fogva, în puterea legii.

annál fogva, de aceea.

hajánál fogva, de pînă (l'aŭ prins de pînă).

kezénel fogva, de mîna (l'aŭ luat de mîna)

tegnaptól, fogva, de ieri.

elejétől fogva, dela început.

tetötül fogva talpig, din creștet pînă în talpe.

a lélekre nézve, cu privire la suflet.

arra nézve, cu privire la aceea.

gyermekeivel együtt, cu copiii la olaltă.

családjával együtt, cu familia la olaltă.

fontszámra, cu fontul.

vármodra, în formă de cetate.

vármodon, ca o cetate.

déltájban cătră ameazî.

a várnak számára, pentru cetate, pre sama cetății.

a várnak irányában, în dreptul sau drept cu cetatea.

a várral átellenben
a várnak átellenében } în fața cetății.

példának okáért, de exemplu.

barátságokáért, din cauza amicitiei, pentru amiceață.

barátságkedveért, pentru amiceață, din amicitie.

kivül, innen și tül, se pot pune și naintea substantivului. d. e.:

Dunnán innen sau innen a Dunnán, Dunnán tül sau tül a Dunnán; câte odată aceste sînt cu totul adverbale și atunci nu se contruă de fel cu sufixe împreunabile. d. e.: tül van, e dincolo.

innen van e dincoace.

elül szokás járni (a umbla), nem tutól, nainte e datina a umbla, nu napoi (înderet).

Postpozițiunile: alúl, elúl, fólúl; innen, túl, kivúl și olta se pot împreună și cu alte postpozitive împreunabile așa:

elúlról, depe dinainte.

alúlról, depe din jos.

felúlról, depe din sus.

innentól, depe din coacî.

kivúlról, depe din afară.

túlról, depe dincolo.

az oltátol fogva, deatuncî.

innentól fogva, din partea d'ací.

túlon túl, dincolo departe.

túlfelól, din partea de dincolo.

Aceste sînt mai mult adverbii.

S e c ți u n e a II-a.

Sufiþtiunea verbului.

§. 70.

Verbulu in genere.

După cum verbul arată lucrare, suferire sau stare, deschilim trei genuri sau feluri de verbe:

I. Verbe active transitive, arată o lucrare, ce trece dela o fiinþă sau lucru (subiect) la altă fiinþă sau lucru (obiect.)

II. Verbe pasive, cari arată suferire cauzată din afară, sau din lăuntru.

III. Verbe neutre (medií, intransative) cari arată o stare între lucrare și suferire.

Verbele arată mai departe persoana, carea lucră sau suferă; apoi câte persoane lucră, una sau mai multe, adecă numerul lor; după aceea arată când se întemþlă lucrarea și când se petrece suferirea, adecă timpul de acum, de mai nainte, și de apoi; și în urmă arată cum se întemþlă sau se petrece, ori cum are să fie lucrarea și suferirea, adecă modul.

Toate aceste felurite lucrări, suferiri, stări și relaþiuni se însamnă la verb, ca și la nume, prin sufipte, acăror alăturare la verbe se numeșce: **sufiþtiunea verbelor** (ige ragozás conjugátie); sufiptele însuși se numesc sufipte **verbali**, cari se împart în sufipte,

1. de persoană și numer, arătând persona, care lucră, și numerul ei,

2. de mod, arătând modul lucrărei,

3. de timp, cari arată timpul lucrărei.

§. 71.

Sufipțiunea în genere.

Fundamentul sufiptiunii este împărțirea vorbelor în groase și subțiri, după carea vorbele groase primesc sufippte groase, cele subțiri, sufippte subțiri.

Toate cele zice în §. 15 despre substantive, au valoare și pentru verbe.

Sufipțiunea, cu privire la sufipptele personală, cari aicea sînt de doae feluri, încă are doae forme.

Supfitele verbali personală sînt de doae feluri, după cum lucrarea priveșce saũ atinge un lucru hotărit, mai deaproape cunoscut, șciuț, apriat, anumit, arătat și deschilinit în adins; saũ un lucru neanumit și necunoscut mai aproape, d. e.: vėd om, saũ un om. Acest om poate fi ori-și care din locul, unde sînt saũ din altul, fără să-l cunosc mai aproape; și: vėd **omul** ęla, carele e saũ cunoscut de mai nainte și carele nu poate fi altul de cāt cel șciut, saũ nu-mi-e mai aproape cunoscut, ci din oare careva cauză voiesc a-l deschilini, arătându-l și anumindu-l apriat, făr a mai lăsa îndoială că pre el și nu pre altul am de gānd să-l arăt. Sufipțiunea decı cu privire la aceste doae feluri de sufippte personală, prin cari s'arată un lucru (obiect) anumit saũ neanumit, încă are doae forme, și adecă:

1. Forma **anumită** (hotărită).
2. Forma **neanumită** (nehotărită).

I. Sufipptele personală pentru forma neanumită la sufipptiunea verbelor active sînt.

Singular.

Plural.

1. pers. -k.	1. -nk.
2. pers. -sz saũ -l.	2. -tok -tek.
3. pers. forma principală (tul-pina) și la unele -n.	3. -nak -nek.

pentru forma anumită:

Singular.

Plural.

1. a) -m , b) -lak -lek.	1. -uk -ük, -ók -ök.
2. -d.	2. -(ă) -tok, -(é) -tek.
3. -ja -i (je).	3. -ák -ják, -ék -jék -ik.

Din aceste se vede că:

a) pers. 1-a, în forma neanumită are sufiptul **k**, în cea anumită **m** și **lak, lek**, când pers. 2-a e obiectul.

b) persoana 2-a în forma neanumită are **sz** și **l**; în forma anumită **d**.

c) sufiptul persoanei a 3-a în forma neanumită e însuși tulpina verbului, care se află, dacă lipsim verbul de toate sufiptele ce s'aũ alăturat și ce rămâne, aceea e tulpina, carea numai în unele verbe e un **-n** ce se schimbă, sau pere.

Forma anumită are pentru persoana 3-a **ja** la cele groase; la cele subțiri ar fi să fie **je**, samênul lui **ja**; însă acesta s'aũ prefăcut acum în **i** și numai în modul subjunctivului aũ ramas **je**.

Acest **ja, je** (i) înfățișază obiectul anumit.

d) Sufipltul pentru persoana 1-a din plural, forma neanumită e **-nk** (mink); din care **-n** arată pers. 1-a și **k** e sufiptul pluralului. În forma anumită persoana 1-a are sufiptul **-uk, -ük** și în unele moduri și timpuri **-ók -ök**.

e) Sufipltul pentru persoana 2-a din plural în forma neanumită e: **tok, tek, tók** (tik), arătând **t** pers. 2-a (te) și **k** pluralul ei. În forma anumită li se mai prepune sufiptul obiectului **ja, je** sau **i**, cari se lungesce în **já, jé**.

f) Sufipltul de a 3-a pers. în plural, pentru forma neanumită e: **nak, nek**, din cari: **n** însamná pers. 3-a, din singular și **k** sufiptul pluralului, ca și în 1-a și 2-a. În timpul trecut **n** se perde din **nak, nek** și rămâne acum numai **ak, ek**. Pentru forma anumită sufiptul e **ák, ék**, care aorea stă cu **j**, altă dată fără el; pentru verbele subțiri mai este și **-ik**,

Prin alăturarea sufiptelor se nasc la tulpină multe schimbări de sunete, cari sau se prefac într'alte, sau se contopesc (se contrag), ori că, în fine, se perd cu totul nu numai sunete, ci și silabe și în cele mai de multe ori sufiptele se unesc cu verbul prin mijlocirea a uneia din vocalile ajutoriale: **a, o, e, ö** (vocale sau litere unitoare, legătoare, înpreonătoare sau mijlocitoare), sau altă literă.

II. Sufiptele verbali cele de pân aci s'alătură însă numai la verbele, acărur tulpină în a 3-a pers. forma neanumită e fără **ik**, care sufipt face o diferență la sufiptiunea verbelor.

În limba magiară adecă, nu atât după înțeles, cât după forma esternă se îndreaptă verbele întru sufiptiunea lor; deaceea

ele se și împart, după forma din afară în două clase mari: în verbe fără **-ik** (neikalî) și în verbe cu **ik** (ikalî).

Sufipțiunea verbelor ikalî este următoarea:

pers. 3-a e	totdeauna	-ik
2-a e		-i.
1-a e		-m, ca

la forma anumită la verbele fără **ik**. Sufiptele pluralului sînt pentru toate trele persoane cele din forma neanumită la verbele fără **ik**.

După această formă se sufig toate verbele pasive și cele neutre de înțeles pasiv și de înțeles intransitiv reflexiv; ear după cea d'intîi formă se sufig toate verbele active și cele neutre de înțeles activ intransitiv cu oareși care care cuprins, ce arată un lucru sau însușire simțibilă.

Este însă cu anevoie a cuprinde chiar și lămurit toate verbele sub o împărțire exactă; căci ele sînt foarte varie după înțeles și după modul de formare; de unde apoi sînt și abateri și unele, dacă arată obiect anumit, se sufig după forma anumită a verbelor fără **ik**; ear, dacă nu, după forma celor cu **ik**, așadar într'o formă dublă, când cu **ik**, când fără **ik**; altele earăși se pot sufige și într'un chip și într'altul. În fine mai sînt și de alea, cari, deși sînt **ikalî**, nu se sufig după forma celor cu **ik**, ci în unele forme primesc sufipțe ca cele fără **ik**; și întors sînt altele **neikalî**, cari totuși în unele forme primesc sufipțe ikalî, mai ales în 2-a persoană, acomodându-se uzului și bunei sonanțe, pentru evitarea asprimei, ce altmintrelea lesne s'ar putea naște.

III. Sînt unele verbe, cari, ca și în limba română, nu se întrebuintază vorbind despre persoane sau lucruri însufletite, ci despre lucruri neînsufletite și nu se unesc decât în a 3-a persoană; de aceea se și numesc împersonale; fiindcă despre 1 și 2 pers. nu se zice.

IV. Când lucrarea verbelor active se reduce, adevărat, la persoana adooa ca obiect, sufipțul pentru persoana 1-a din singular și plural, în forma anumită, e: **lak**, **lek**, carele prin urmare cuprinde în sine și arată două persoane, una ca lucrătoare sau subiect, alta ca la ceea ce trece lucrarea ca obiect.

§. 72.

Timpurile, (az ige idöi).

Fiecare lucrare, suferire și stare se petrece într'un timp

anumit. Timpul acesta  l  mpar im în trei părți, momente sau puncte principale.

1. Momentul de fa a, cari arată că lucrarea se întemplă acum în fa a noastră. Acesta se numeșce timpul de fa a d. e.: fac.

2. Momentul trecut, care arată că lucrarea s'au petrecut de mult  nnainte de acum,  i se numeșce timpul trecut. d. e.: făcui = am făcut.

3. Momentul fiitoriu, care arată că lucrarea nu se petrece nici acum, nici nu s'au petrecut mai nainte, ci aceea se va petrece mai incolo, mai apoi  i mai târziu. Acesta se numeșce timpul fiitoriu. Deci A.) Timpul de fa a sau prezintele arată o lucrare, ce acum se începe  i tot încă mai  ine, adec  nunc  s'au sf r it. A.) Timpul trecut arată cunc  lucrarea s'au împlinit, adec   i-au ajuns capetul, e gata  i are mai multe forme sau genuri, anume.

a) O lucrare sau petrecut în trecut deodată cu altă lucrare  i ambele sînt trecute sau împlinite fa a de acum, de prezent. Acesta se numeșce prezent trecut (mult jelen) sau trecut durativ, continuativ, căci lucrarea, deși  mplinat  în trecut, fa a de altă lucrare tot atunci împlinită, tot încă mai  ine  i se formează din prezintele verbului cu **vala** al verbului ajut toriu, care remâne neschimbat în toate personale.

b) O lucrare poate să se fie împlinit sau petrecut acum nu de mult, dar neaternat de altă lucrare. Acesta e timpul trecut, care, fiindc  se  ntrebuin az  la enararea faptelor  i a evenimentelor petrecute se numeșce timpul trecut **istoric** (t r neti mult)  i fiindc  abia au trecut:  mperfect, trecut **nedeplinit**, abia trecut (alig mult.) Acest  mperfect se  ntrebuin az  acum în locul prezentului trecut  i sufiptul lui e: **a, e**, care sufer  nișce schimbări ce se vor arăta la locul sau, unde vom tracta despre  mperfect.

c) Dacă lucrare e în adev r trecut   i voim să o arătam fără privire la timpul în care s'au petrecut altă lucrare  i oarecum ca neat rn toare de altă lucrare  i de timpul aceluia,  ntrebuin am timpul trecut **definit** sau absolut (f gg-tlenmult,) al cărui sufipt e, **t**. Acest timp e cel mai  ntrebuin at; cele do e arare ori.

d) Lucrarea s'o petrecut  i împlinit cu mult  nnainte altei lucrări, într'un timp foarte îndepărtat fa a de cel de acum mai de curund trecut. Timpul, cu care arătam aceasta, se numeșce timpul de **mult trecut**, (maimult ca perfect) (régmult).

El se formează din trecutul absolut cu **vala** sau **volt**, care rămâne nestrămutat în toate persoanele și amendoși numeri. Acest trecut se mai poate exprima și cu imperfectul compus cu vala sau volt, spre a arăta petrecerea unei lucrări mai îndepărtate înaintea altei lucrări mai deaproape, adică: petrecerea aceleia într'un timp foarte depărtat față de cel mai deaproape trecut și se numește: maîmultca perfectul **istoric** sau timpul cel dintâi de mult trecut (történeti régmult; első régmult). El se întrebuițază foarte rar, în literatură mai ales în locul trecutului din optativ.

e) Fiitoriul arată că lucrarea se va petrece mai apoi, mai încolo sau mai târziu și nu acum deloc, îndată. El se formează din infinitivul verbului principal cu verbul ajutătoriu **fogok** etc. și se numește futur compus (összetett jövö).

a. Mai este și futurul simplu (egyszerü jövö), care se exprimă prin timpul de față, dacă din înțelesul vorbirei se poate pricepe că lucrarea are să se petreacă nu acum deloc, ci mai încolo într'un târziu, ca și românește d. e.: fă-mi, (ceva); ăți fac (aceea ce am zis), adică: nu acum minton, ci mâne, o mai încolo, altă dată; dacă mai traiesc, vei vedea ce fac; serie și tu părinților carte; scriu mâne, să scii; dă-mi detoria; tî-o dau mâne.

b. Când e vorba despre două lucrări, cari amendoăse se vor întempla în venitoriu, una din ele trebuie să se petreacă mai nainte de a se petrece cea alaltă. Timpul cu care arătăm petrecerea celei dintâi înaintea celei de adoaă se numește fiitoriu trecut (mult jövö), d. e.: după ce soarele va fi resărit, voi pleca. Aici și una și alta lucrare, adică atât resărirea soarelui, cât și plecarea se vor întempla în viitoriu; însă mai nainte trebuie s'astept până ce soarele va resări, apoi me voi apuca de plecat. Se formează din infinitivul verbului principal cu **fogtam** etc. (după unii gramatici) și se numește fiitoriu trecut **compus**, intru deschilinire de cel **simplu**, carele se formează dacă la tulpina verbului s'adauge sufiptul **-and -end** cu sufiptele personală. Acesta e fiitoriul trecut simplu (după alți gramatici) sau mai bine fiitoriul subjunctivului, fiindcă în cele mai de multe ori se întrebuițază pentru a arăta o condițiune, dubietate etc. În timpul mai nou, unii gramatici întrebuițază pentru acest timp o formă cu totul deschilinită, mai adaogënd cătră **-and -end** sufiptele perfectului absolut despre ce mai la vale.

Despre moduri, și sufiptele lor.

I. Modul arată cum se întâmplă lucrarea. Aceștia sînt:

1. Modul *indicativ*, care arată că lucrarea se întâmplă a bună samă.

2. Modul *subjunctivului*, care arată că lucrarea e numai posibilă, numai voită și îndoielnică.

3. Modul *împarativului*, arată că lucrarea trebuie să se întempe și nu e lăsată în voia noastră, ci atêrnă, așa zicênd dela voința altuia, carea nesmintit trebuie să se îplinească.

3. Modul *optativului*, care arată lucrarea numai ca dorită, sau ca supusă nescării condițiunii dela cari atêrnă împlinirea ei; deaceea lucrarea nici nu se poate întemplă. Acest mod se întrebuișară și pentru esprimarea unei porunci în formă mai moale.

II. Ce primeșce sufiptul *indicativului*, acela n'are sufipt deschilinit, ci s'arată prin al timpurilor și persoanelor.

Sufiptul *subjunctivului* e *j*, prin acaruî alăturare se nasc la verb mai multe modificări în tulpină și are numai prezintele și trecutul, ce se formează din trecutul absolut în îpreonare cu *legyen*. Subjunctivul mai are o formă care stă din înfinitivul verbului predicativ și din subjunctivul verbului ajutatoriu *fogjak*, d. e.: látni fogjak = să vêd, ca să vêd, voi să vêd, esprimând mai mult futurul lucrărei.

Sufiptul *imperativului* încă e *j* și are numai a 2 și 3-a persoană, singular și plural:

Modul *optativului* are sufiptul *na, ne*, ce s'adauge la tulpina verbului, după care urmează sufiptele personale, așa că vocalele amêndurora se contopesc, prin care contopire se nasc nișce modifiștiunii de vocale. El are doae timpui, prezintele și perfectul format din trecutul absolut al *indicativului* cu adausul *volna*, care nu se schimbă în nici o persoană. Amêndoaê timpuri ale *optativului* se mai pot esprima, însă numai cam îndeparte, pri verbul ajutatoriu și adecă prezintele cu *fognék* și înfinitivul, perfectul cu *fogtam volna* și înfinitivul verbului predicativ, d. e.: látni fognék = ași vedea și látni fogtam volna, ași fi vêzut, cari forme sînt rar întrebuiștate și arată mai mult fiitoriul lucrărei.

III. Verbul mai are și în limba magiară unele forme de moduri așa :

a) Infinitivul, care arată lucrarea, suferirea și starea în mod general, fără privire la timp și persoane, al cărui sufipt este **ni**, care uneori se lipește la tulpina verbului prin vocală ajutorială (a-e) așa: **ani, eni**. E de însemnat că infinitivul poate primi sufipte personali.

b) Participiul, care arată lucrarea ca însușire în formă de adiectiv, și are de sufipt **ó, ő, t** și **va, ve**.

c) Gerundiul, arată lucrarea în formă de adverb, avend de sufipt pre: **ván, vén**.

Conjugarea verbelor active și neutro-active saű a verbelor fără ik (neikali).

§. 74.

Modul indicativ.

I. Prezintele.

Sufiptele prezintelui indicativ sűnt pentru :

Verbe

groase.

Singular.

Forma

neanumitű.

anumitű.

pers. 1. -ok,

a) -om, b) -lak, alak,

pers. 2. -sz saű asz,

-od,

pers. 3. -tulpina,

-ja.

Plural.

pers. 1. -unk,

-juk,

pers. 2. -tok -otok,

-jűtok,

pers. 3. -nak -anak,

-jűk.

subțiri.

Singular.

neanumitű.

anumitű.

pers. 1. -ek, -ök,

a) -em -öm, b) -lek -elek.

pers. 2. -sz saű esz,

-ed -öd.

pers. 3. -tulpina

-i.

Plural.

pers. 1. -ünk,	-jük,
pers. 2. -tek -etek,	-itek.
pers. 3. -nek -enek,	-ik.

Model de alăturarea sufixelor fie, pentru verbele groase:
vár = așteaptă și pentru cele subțiri **ver** = bate.

Forma

Singular.

neanumită.

pers. 1. vár -ok (valami) t) aștept (ceva).
pers. 2. vár -sz , aștepti.
pers. 3. vár, așteaptă.

Plural.

pers. 1. vár -unk , așteptăm.
pers. 2. vár -tok , așteptați.
pers. 3. vár -nak , așteaptă.

Singular.

anumită.

1. a) vár **-lak** (téged saű titeket -benneteket), eű te aștept pre tine, eű vű aștept pre voi.
- b) vár **-om** (öt), ěl aștept pre el.
2. vár **-od**, ěl aștepti pre el.
3. vár **-ja**, ěl așteaptă.

Plural.

pers. 1. vár -juk , ěl așteptăm.
pers. 2. vár -játok , ěl așteptați.
pers. 3. vár -ják , ěl așteaptă (ei).

Singular

neanumită.

pers. 1. ver -ek (valamint), bat (ceva).
pers. 2. ver -sz , bați.
pers. 3. ver, bate.

Plural.

pers. 1. ver -ünk , batem.
pers. 2. ver -tek , bateți.
pers. 3. ver -nek , bat.

Singular.

anumită.

- pers. 1. (a) ver **-lek** (téged -titeket), te bat pre tine, ve bat pre voi.
 (b) ver **-em** (öt), él bat pre el.
 pers. 2. ver **-ed**, él bați.
 pers. 3. ver **-i**, él bate.

Plural.

- pers. 1. ver **-jök**, él batem.
 pers. 2. ver **-itek**, él bateți.
 pers. 3. ver **-ik**, él bate.

Ce privește verbele neutro-active, ele arată saū o stare, saū o lucrare fără obiect, adecā nu trece dela un lucru la altul; deaceea nu primesc alte sufipte decāt cele din forma neanumită la verbele active, d. e.:

1. állok, staū.	fordulok, mă întorc.	ülek, șed.
2. allsz, stai.	fordulsz, te întorci.	ülsz, șezi.
3. áll, stā.	fordul, se întoarce.	ül, șede.
1. állunk, stām.	fordulunk, ne întoarcem.	ülünk, ședem.
2. álltok, stati.	fordultok, ve întoarceti.	ültek, sedeti.
3. állnak, staū.	fordulnak, se întorc	ülnek, șed.

II. Invățatură formală despre prezent.

1. Persoana 1-a din singular are trei feluri de sufipte: un sufipt pentru forma neanumită și doae pentru cea anumită; dintre cari **-m** e când lucrarea trecē la un obiect de a 3-a persoană și **-lak -lek**, când acela e de a 2-a persoană: **téged** pre tine, **titeket** saū **benneteket** pre voi, care decī reprezintă în sine o persoană lucrătoare și altă, la care trece lucrarea.

2. Toate sufiptele s'alătură la forma principală saū tulpina verbului, care se află dacā desfacem tot ce s'aū adaus și ceea ce rămâne nestrămutat, este tulpina și tot odată persoana 3-a din forma neanumită, care este fundamentul pentru formarea celor alalte persoane.

3. Sufiptul de a 2-a persoană în singular din forma neanumită e **-sz**, care, dacā verbul se termină în **s**, **sz** și **z**, pentru înlesnirea rostirei măi bune și măi frumoase primește înainte-ī o vocală ajutorială corespunzătoare (a, e), prin a cărei mijlocire se unește cu forma principală a verbului așa: áll **-asz**, ás **-asz**; altmintrelea numai atunci primește aceea vocală, dacā are la capet doae consoane saū: **it**, **öt**, d. e.:

ért-esz, pricepi.
szépít-esz, înfrumsezezi.
hűt-esz, receşci.

küld-esz, trãmiţi.
ront-asz, stricî.

Aşiderea sufiptul de a 2-a şi 3-a pers. în plural **-tok -tek, -nak -nek**, se leagã de tulpinã cu vocalã, legãtoare dacã au terminãtiunea de mãi sus şi adecã: -tok -tek cu **o, e** şi nak, nek cu **a, e**, prin urmare cu o vocalã de care se aflã în sufipt, aşa: ront-**otok**, stricaţi. ront-**anak**, stricã.
szépít-**etek**, înfrumseţãti. szépít-**enek**, înfrumseţazã.

Unele verbe terminate în **s, sz, z**, iaú pentru încunjurarea rostirei prea aspre în a 2 pers. **-ol -el** în locul lui **-asz -esz** d. e.: olvas-**ol**, citaşci = olvas-**asz**. néz-**el**, cauţi = néz-**esz**.
hoz-**ol**, aduci hoz-**asz**. lesz-**el**, vei fi lesz-**esz**.

4. E de însemnat cã **j** din forma anumitã se preface la verbele ce se terminã în **sz, s, z** în una din aceste litere, precum din:

ás-ja, se face,	ás-sa, o sapã (gradina).
ás-juk, se face,	ás-suk, o sãpãm.
ás-játok, se face,	ás-sátok, o sãpaţi.
ás-ják, se face.	ás-sák, o sapã.
keres-jük, se face,	keres-sük, el cãutam.
néz-jük, se face,	néz-zük, el privim.

5. Verbele cu **ö** sau **ü** în silaba finalã fac personale cu **ö** în loc de **e**, d. e.:

1. tör-ök, frâng.	tör-öm, frâng (bãtul).
2. tör-sz, frângi.	tör-öd, frângi.
3. tör, frãnge.	tör-i, frãnge.
1. tör-ünk, frãngem,	tör-jük, frãngem.
2. tör-tök, frãngeţi.	tör-itek, frãngeţi.
3. tör-nek, frãng.	tör-ük, frãng.

§. 75.

A. Imperfectul (aligmult, végzetlen mult sau történeti mult.

Sufiptele sînt urmãtoarele: pentru verbe

groase.

subtiri.

Forma

nenumitã. anumitã. nenumitã. anumitã.

Singular.

pers. 1. -ék. a) -ám b) álak.	pers. 1. -ék. a) -ém b) -élek.
pers. 2. -ál. -ád.	pers. 2. -él. -éd
pers. 3. -a. -á.	pers. 3. -e. -é.

Plural.

pers. 1. -ánk.	-ók.	-énk.	-ök.
pers. 2. -átok.	-átok.	-étek.	-étek.
pers. 3. -ának.	-ák.	-ének,	-ék.

Model de alăturare.

Forma neanumită.

Singular.

Plural.

1. vár- ék (valamit), așteptam (ceva).	vár- ánk , așteptam (noi).
2. vár- ál , așteptaî.	vár- átok , așteptatî, (voi).
3. vár- a , aștepta.	vár- ának , așteptaû, (ei).

Forma anumită.

Singular.

Plural.

1. a) vár- álak , te-ve așteptam.	vár- ók , ël așteptam.
b) vár- ám (öt), ël așteptam.	
2. vár- ád , ël așteptaî.	vár- átok , ël așteptatî.
3. vár- á , ël aștepta.	vár- ák , ël așteptaû.

Forma neanumită.

Singular.

1. ver-**ék** (valamit), băteam,
(ceva.)
2. ver-**él**, băteaî.
3. ver-**e**, bătea.

Plural.

1. ver-**énk**, băteam.
2. ver-**étek**, băteaî.
3. ver-**ének**, băteaû.

Forma anumită.

Singular.

1. a) ver-**élek**, te-ve băteam.
- b) ver-**ém** (öt), ël băteam.
2. ver-**éd**, ël băteaî.
3. ver-**é**, ël bătea.

Plural.

1. ver-**ók**, ël băteam.
2. ver-**étek**, ël băteaî.
3. ver-**ék**, ël băteaû.

Acest imperfect se mai numește istorie, fiindcă se întrebuințază la istorisirea faptelor din trecut fără privire la altă lucrare.

B. Imperfectul continuativ (durativ) sau compus (tartós mult, folyamatos mult sau mult jelen.)

Acest imperfect se compune din prezinte cu **vala**, așa :

Forma neanumită.

Forma anumită.

v á r.

Singular.

1. várok	} vala.	a) várlak	} vala.
2. vársz		1. b) várom	
3. vár.		2. várod	
		3. várja	

Plural.

1. várunk	} vala.	várjuk	} vala.
2. vártok		várjátok	
3. várnak		várják	

v e r.

1. verék	} vala.	verlek	} vala.
2. versz		verem	
3. ver.		vered	
1. verünk		veri	
2. vertek		verjük	
3. vernek		veritek	
		verik	

Amendoaă aceste imperfecte se pot traduce pre româneşce cu: imperfectul, perfectul simplu şi compus, deci:

aşteptam.   aşteptai.   am aşteptat.

Cel din urmă se întrebuiţază aztăzi foarte rar şi numai în literatură veche, dar mai virtos în S. Scriptura. Poporul nu-l are.

Inveţătură despre imperfect.

Sufiptul imperfectului este **a, e**, care s'alătură înaintea de toate la tulpina verbului, apoi urmează sufiptele personale, din acăror alăturare se nasc, precum se vede, mai multe schimbări de sunete prin asimilarea saū contragerea sufiptului de timp cu vocalele din sufiptele personali.

Model de conjugare a unui verb cu **ő**-tör.

1. tör-ék.	} tör-ék.	
2. tör-él.		tör-ém.
3. tör-e.		tör-éd.
		tör-é.

1. tör-énk.		tör-ök.
2. tör-étek.	←	tör-étek.
3. tör-ének.		tör-ék.

§. 76.

Perfectul, (múlt idő, független múlt sau végzett jelen).

I. Sufiptele sânt pentru

verbe groase.

Forma neanumită.

Forma anumită.

Singular.

pers. 1. -t saũ ott-am.	}	-t saũ ott-am.
pers. 2. -t saũ ott-ál.		-t -ott -alak.
pers. 3. -t saũ ott.		-t saũ ott-ad.
		-t saũ ott-a.

verbe subțiri.

pers. 1. -t saũ ett saũ ött-em.	}	-t saũ ett saũ ött-em.
pers. 2. -t -ett -ött-él.		-t saũ ett saũ ött-elek.
pers. 3. -t saũ ett -ött.		-t saũ ett saũ ött-ed.
		-t saũ ett -ött-e.

verbe groase.

Plural.

1. -t saũ ott-unk.	-t saũ ott-uk.
2. -t saũ ott-atok.	-t saũ ott-átok.
3. -t saũ ott-ak.	-t saũ ott-ák.

verbe subțiri.

-t saũ ett saũ ött-ünk.	-t saũ ett-ött-ünk.
-t saũ ett saũ ött-etek.	-t saũ ett saũ ött-étek.
-t saũ ett saũ ött-ek.	-t saũ ett saũ ött-ék.

M o d e l.

v á r.

Forma neanumită.

Forma anumită.

Singular.

1. vár- t-am (valamit) am așteptat ceva.	}	vár- talak , te-ve am așteptat.
		vár- tam (t), l'am așteptat.

2. vár-**t-ál**, ai așteptat.

3. vár-**t**, ai așteptat.

2. vár-**tad**, l'ai așteptat.

3. vár-**ta**, l'ai așteptat.

Plural.

1. vár-**tunk**, (noi) am așteptat.

2. vár-**tatok**, ați așteptat.

3. vár-**tak**, (ei) ai așteptat.

vár-**tuk**, l'am așteptat.

vár-**tátok**, l'ați așteptat.

vár-**ták**, l'ai așteptat.

v e r.

1. ver-**tem** (valami) am bătut.

2. ver-**tél**, ai bătut.

3. ver-**t**, ai bătut.

1. ver-**tünk**, am bătut.

2. ver-**tetek**, ați bătut.

3. ver-**tek**, ai bătut.

{ ver-**telek**, te-vé-am bătut.

{ ver-**tem** (öt) l'am bătut.

ver-**ted**, l'ai bătut.

ver-**te** l'ai bătut.

ver-**tük**, l'am bătut.

ver-**tétek**, l'ați bătut.

ver-**ték**, l'ai bătut.

törtem.

törtél.

tört.

törtünk.

törtetek,

törtek.

{ törtelek.

{ törtem.

törted-

törte.

törtük.

törtétek.

törték.

II. Invățatură despre perfect.

Sufiptul perfectului e **t**, care s'alătură la tulpina verbului formând așa a 3-a pers. din forma neanumită, dela care se formează toate celelalte persoane. Alăturarea lui se face fără, sau cu vocală legătoare, carea, pentru cele groase e: **o** și, pentru cele subțiri este **e** sau **ö**, în care caz **t** se duplică așa: **ott**, **-ett**, **-ött**.

În privința alăturării sufiptului perfectului în una sau altă formă, însemnăm următoarele: sînt unele verbe cari în toate personale și amîndoaë formele primesc numai **t**; sînt apoi altele, cari numai în a 3 pers. forma neanumită primesc pre **t** cu vocală ajutorială; și în fine sînt de acelea, cari făcînd a treia persoană cu **-ott**, **-ett**, **-ött**, țin sufiptul în această formă și în toate celelalte persoane.

Acestea sînt pre rînd:

1. Verbele, cari au la capet una din consoanele cu cari **t** se poate rosti ușor, ca: **j**, **l**, **ly**, **n**, **ny**, **r**, **s**, **sz**, **z**, primesc numai

t, afară de cele terminate în s, sz, z, b, d, f, g, ^{gy}gg, k, m, p, care fac a 3-a pers. cu vocală așa: -ott -ett -ött.

emel-t, aũ rădicat.

kever-t, aũ mestecat.

pihen-t aũ odinit

dicsér-t, aũ lăudat.

foly-t, aũ curs.

hány-t, aũ aruncat.

szür-t, aũ străcurat.

Aceste toate fac și celelalte persoane numai cu t; următoarele însă fac a 3-a pers. cu: ott, ett, ött și celelalte numai cu un t precum:

szab-ott, aũ croit.

însă szab-tam.

ás-ott, aũ săpat.

însă ás-tam.

lop-ott, aũ furat.

însă lop-tunk.

keres-ett, aũ căutat.

însă keres-tél.

ad-ott, aũ dat.

însă adtam.

dob-ott, aũ aruncat.

însă dobtál.

döf-ött, aũ împuns.

însă doftünk.

fogy-ott, aũ scăzut.

însă fogytam.

lök-ött, aũ trântit.

însă löktük.

nyom-ott, aũ apèsat.

însă nyomtuk.

töm-ött, aũ îndesat.

însă tömted.

vés-ett, aũ scobit.

însă véstétek.

mász-ott, saũ tîrăit.

însă másztál.

hoz-ott, aũ adus.

însă hoztátok.

néz-ett, aũ caũtat.

însă nézték.

szed-ett, aũ cules.

însă szedték.

2. Verbele de una și de mai multe silabe terminate în t, la cari deschilinirea lui t ca sufipt de timp al trecutului s'ar perde, prin ce foarte ușor s'ar naște îndoială despre timpul trecut; precum și cele terminate în mai multe consoane, alătură în toate personale și în amendoae formele -ott -ett -ött; afară de cele în ang, eng, ong, öng, și lát, vede, cari numai a 3-a pers. o fac cu -ott -ett -ött.

fut-ott-am etc.

am fugit, am curs.

vet-ett-em etc.

am aruncat semănat.

köt-ött-em etc.

am legat.

jut-ott-unk etc.

am ajuns.

segít-ett-em etc.

am ajutat.

tanít-ott-am etc.

am învățat.

merít-ett-em etc.

am scos.

bocsát-ott-ad etc.

l'ai lăsat.

árt-ott-am etc.	am stricat.
olt-ott-am etc.	am stîns.
üt-ött-em etc.	am lovit
süt-ött-em etc.	am copt.
nyit-ott-am etc.	am deşchis.
hajt-ott-am etc.	am mânat.
fáraszt-ott-am etc.	l'am ustenit.
küld-ött-em etc.	am tramis.
mond-ott-am etc.	am zis.
hall-ott-am etc.	am auzit.
vall-ott-am etc.	am mărturisit.
lappang-ott, aũ fost ascuns, însã lappangtam.	
búsong-ott, s'aũ întristat, însã busongtam.	
lát-ott aũ vëzut însã láttam.	

3. Unele terminate în: **ll**, **rr**, **gg**, **nl** și **nyl** pot primi în ambele chipuri, afarã de a 3 pers. care la unele se face numai cu vocalã ajutorialã.

áll-t și áll-ott,	aũ stat.
varr-t și varr-ott.	aũ cosut.
reményltem și reménylettem,	am sperat.
forrt și forrott,	aũ fërt.
hullt și hullott,	aũ cazut (derimat).
függött,	aũ atërnat.

4. Despre verbele cele ce aũ în capet un **d** mãi este de însemnat, cã cele de mãi multe silabe, dacã lui **d** îi premerge o vocalã, pot face a treia pers. saũ numai cu **t** saũ și cu **-ott -ett** d. e.:

fárad-t și fárad-ott, aũ ustenit.
marad-t și marad-ott, aũ remas.
mered-t și mered-ett, aũ înþepenit.

Ear cele de o silaba, cari aũ înaintea lui **d** altã consoanã saũ o vocalã, fac a treia pers. numai cu **-ott -ett -ött**; celelalte însã în amëndoaë formele precum.

numãi mond-ott însã mond-ott-am și mondtam, am zis.
numãi hord-ott însã hord-ott-am și hordtam, am dus.
numãi kezd-ett însã kezd-ett-em și kezdtëm, am început.
numãi küzd-ött însã küzd-ött-em și küzdtem, am luptat.
küld-ött însã küld-ött-em și küldtem, am trãmis.
véd-ett însã véd-ett-em și védtem, am apërat.

5. hal, moare are perfectul: halt și holt; kel, se scoală resare, se naște are: kelt și költ.

Nota: Trecutul magiar se poate traduce pre românește și cu perfectul simplu, d. e.: vartam = eu așteptai;
vartál = tu așteptai etc.

§. 76

Plus cuamperfectul (de mult trecutul, mai mult ca trecutul.)
Régmúltidő.

I. Mai mult ca perfectul se formează din perfect cu **vala** sau **volt**, care rămâne neschimbat în toate personale, așa:

neanumit.

Singular.

1. vartam volt sau vala (valamit),	1. așteptasem (ceva), am fost așteptat ceva.
2. vartál volt sau vala,	2. așteptasei, ai fost așteptat.
3. vart volt sau vala,	3. așteptase, au fost așteptat.

Plural.

1. vartunk volt sau vala,	1. așteptasem (noi), am fost așteptat.
2. vartatok volt sau vala,	2. așteptaseți, ați fost așteptat.
3. vartak volt sau vala,	3. așteptaseră (ei), au fost așteptat.

Singular.

1. vertem volt sau vala (valamit),	bătusem, am fost bătut ceva.
2. vertél volt sau vala,	bătuseși, ai fost bătut.
3. vert volt sau vala,	bătuse, au fost bătut.

Plural.

1. vertünk volt sau vala (noi)	bătusem, am fost bătut.
2. vertetek volt sau vala	bătuserăți, ați fost bătut.
3. vertek volt sau vala,	bătuseră, au fost bătut

anumit.

Singular.

- a) vártalak volt téged, te așteptasem, te am fost așteptat.
 1. vártalak volt titeket (saū benneteket), ve așteptam, ve-am fost așteptat.
- b) vártam volt saū vala (öt), ël așteptasem, l'am fost așteptat.
2. vártad volt saū vala (öt), ël așteptasei, l'ai fost așteptat.
3. vártá volt saū vala (öt), ël așteptase l'aū fost așteptat.

Plural.

1. vártuk volt saū vala (öt), ël așteptaserăm, l'am fost așteptat.
2. vártátok volt saū vala (öt), ël așteptaserăți, l'ați fost așteptat.
3. várták volt saū vala (öt), ël așteptaseră, l'aū fost așteptat.

Singular.

- a) vertelek volt téged, te bătusem, te-am fost bătut.
 1. vertelek volt titeket (saū benneteket, ve bătusem, v'am fost bătut.
- b) vertem vala saū volt (öt), ël bătusem, l'am fost bătut. etc.
2. verted vala saū volt (öt).
3. verte vala saū volt (öt).
1. vertük vala saū volt (öt).
2. vertétek volt saū vala (öt).
3. verték volt saū vala (öt).

Această formă a mai mult ca perfectului se compune cu **volt** mai bine decât cu **vala**, carele e mai puțin întrebuințat.

II. O altă formă a pluscuamperfectului este aceea, care se formează din imperfect cu vala, arătând petrecerea lucrării mai îndepărtate față de altă mai aproape și se poate numi pluscuamperfectul **istoric**, saū întei (történeti vagy első regmult).

neanumită.

1. láték	}	vala,
2. látál		
3. láta		
1. látánk	}	vala,
2. látátok		
3. látának		

anumită.

1. látám	}	vala,
2. látád		
3. látá		
1. látók	}	vala,
2. látátok		
3. láták		

el putem traduce ca pre cel dintâi; sau cu: dacã aș fi văzut. Altmintrelea se întrebuițază foarte puțin; sau în locul perfectului optativ.

§. 78

Fiitoriul (jövö).

I.

a. Fiitoriul compus.

Fiitoriul compus se formează din infinitivul verbului predicativ (principal) cu verbul ajutătoriu **fog** așa:

neanumită.

Singular

1. fogok várni (valamit),	voiü aștepta (ceva).
2. fogsz várni,	veü aștepta.
3. fog várni,	va aștepta.

Plural

1. fogunk várni,	von aștepta.
2. fogtok várni,	veü aștepta.
3. fognak várni,	vor aștepta.

anumită.

a) foglak várni téged,	te voiü aștepta.
1. foglak várni titeket,	ve voi aștepta.
b) fogom várni (öt),	ël voiü aștepta.
2. fogod várni,	ël veü aștepta.
3. fogja várni,	ël va aștepta.
1. fogjuk várni,	ël vom aștepta.
2. fogjátok várni,	ël veü aștepta.
3. fogják várni,	ël vor aștepta.

b. Futurul simplu sau al doilea.

Sufiptul futurului simplu este: **and**, **end** care s'adauge mai nainte la tulpina verbului și formeaza de sine a 3 pers. din forma neanumită, la care apoi s'afig sufiptele celor alalte persoane:

neanumită.

anumită.

Singular.

1. vár- and -ok (valamit).	a) vár-and-alak téged, benneteket
2. vár-and-asz.	b) vár-and-om (öt).
3. vár-and.	vár-and-od.
	vár-and-ja.

Plural.

1. vár-and-unk.	vár-and-juk.
2. vár-and-otok.	vár-and-játok.
3. vár-and-anak.	vár-and-ják.
1. ver- end -ek.	a) ver-end-elek téged, benneteket
2. ver-end-esz.	c) ver-end-em (öt).
3. ver-end.	ver-end-ed.
	ver-end-i.
1. ver-end-ünk.	ver-end-jük.
2. ver-end-etek.	ver-end-itek.
3. ver-end-enek.	ver-end-ik.

Futurul acesta, după scriitorii vechi și după cei mai buni dintre cei noi, se poate numi mai bine futurul subjunctivului; căci el se întrebuițază mai mult în ziceri condiționale cu conjuncțiuni, spre a lămuri nechiaritățile și îndoielile ivite cu privire la timp. El arată de multe ori o lucrare nu numai fiitoare, ci și premergătoare alteia tot fiitoare, și atunci răspunde fiitorului nostru trecut, deunde se și numește:

mult jövő — fiitoriu trecut.

Fiindcă însă nu corespunde totdeauna fiitorului trecut al nostru, și în limba magiară încă se trebuițază acum numai ca fiitoriu simplu, ba se poate chiar pre deplin înlocui cu prezentele, ca și fiitoriu, când nu se naște nici o îndoială despre înțelesul lucrării că se va pretrece în fiitoriu; deaceia am ținut a-l înșira mai bine între timpurile indicativului, ca fiitoriu simplu, sau fiitoriu al doilea.

II. Dreapta întrebuițare a formelor fiitorului.

Dacă din înțelesul chiar al cuvântului se vede lămurit că lucrarea n'are să se întemple deloc acum, ci mai încolo; pentru arătarea acestei lucrări se întrebuițază, prezintele (vezi §. 74) d. e.: dacă mai trăiesc, me duc la băi, (me voi duce, dacă voi mai trăi); când te duci? mâne me duc = mâne me voi

duce. Altmintrelea se întrebuițază futurul compus, care arată începutul lucrării și voirea de a face ceva mai târziu; ăar de futurul simplu cu **and, end** ne folosim, când este vorbă de o lucrare ce apriat se va petrece în fiitoriu, nu numai că voim s'o facem. In fine, ne folosim de futurul cu **a n d, e n d**, cum s'aũ zis mai sus, pentru lămurirea îndoielelor și în ziceri condiționali.

§. 78.

Futurul trecut, (múlt jövő.)

Acest timp se compune.

1. Din infinitivul verbului predicativ cu perfectul verbului ajutătoriu fog așa:

n e a n u m i t ă .

S i n g u l a r .

1. fogtam várni (valamit.),	voiu fi așteptat (ceva).
2. fogtál várni,	vei fi așteptat.
3. fogott várni,	va fi aștepta.

P l u r a l .

1. fogtunk várni,	vom fi așteptat.
2. fogtatok várni,	veți fi așteptat.
3. fogtak várni,	vor fi așteptat.

a n u m i t .

a) fogtalak várni téged,	te voiu fi așteptat.
1. fogtalak várni titeket,	ve voiu fi așteptat.
b) fogtam várni (öt),	el voiu fi așteptat.
fogtad várni,	el vei fi așteptat.
fogta várni,	el va fi așteptat.
fogtuk várni,	el vom fi așteptat.
fogtatok várni,	el veți fi așteptat.
fogták, várni,	el vor fi așteptat.

2. Alta formă a fiitoriului trecut se formează cu sufiptul futurul **and, end**, aternând la el sufiptele perfectului, așa:

neanumit.

anumit.

Singular.

Singular.

1. vár-and-ott-am.

a) vár-and-ott-alak téged, benne-
teket

2. vár-and-ott-ál.

b) vár-and-ott-am (öl).

3. vár-and-ott.

vár-and-ott-ad.

vár-and-ott-a.

Plural.

Plural.

1. vár-and-ott-unk.

vár-and-ott-uk.

2. vár-and-ott-atok.

vár-and-ott-átok.

3. vár-and-ott-tak.

vár-and-ott-ák.

ver-end-ett-em.

a) ver-end-ett-elek téged, titeket.

ver-end-ett-él.

b) ver-end-ett-em (öt).

ver-end-ett.

ver-end-ett-ed.

ver-end-ett-ünk.

ver-end-ett-e.

ver-end-ett-etek.

ver-end-ett-ük.

ver-end-ett-ek.

ver-end-ett-étek.

ver-end-ett-ék.

În timpul mai nouă astă formă a fiitorului trecut se întrebuințază mai ades și decât cea d'intâi; însă scriitorii cei mai cunoscători ai limbei sînt în contra deoparte, fiindcă e formațiune greșită, de altă parte nici poporul nu o cunoșce; în fine nu răspunde pre deplin înțelesului ce-l are fiitorul trecut. Tot așa nu corespunde și e greșită formațiunea acestui timp din sufiptul futural and, end cu sufiptele imperfectului așa:

neanumit.

anumit.

vár-and-ék.

a) vár-and-álak téged, titeket.

vár-and-ál.

b) vár-and-ám (öt).

vár-and-a.

vár-and-ád.

vár-and-ánk.

vár-and-á.

vár-and-átok.

vár-and-ók.

vár-and-ának.

vár-and-átok.

vár-and-ák.

ver-end-ék.

a) ver-end-élek téged, titekek.

ver-end-él.

b) ver-end-ém (öt).

ver-end-e.

ver-end-éd.

ver-end-é.

ver-end-énk.
ver-end-étek.
ver-end-ének.

ver-end-ök.
ver-end-étek.
ver-end-ék.

Nu mai puțin greșită și neintrebuițată e forma făcută din infinitivul verbului predicativ cu imperfectul verbului fog.

neanumit.

anumit.

várni fogék (valamit).

a) várni fogálak téged, titeket.

várni fogál.

b) várni fogám (öt).

várni foga.

várni fogád.

várni fogánk.

várni fogá.

várni fogátok.

várni fogók.

várni fogának.

várni fogátok.

várni fogák.

Dintre toate aceste forme cea d'intîi, formată din infinitiv cu fogtam, e cea mai de recomandat și tot odată cea mai dreaptă și bună, deși puțin întrebuițată și la popor cunoscută numai în înțeles de: am prins, am început, am rostit a face ceva d. e.: a aștepta, a vorbi, a cânta etc. kezdtem várni, szolni, énekelni etc. care de altcum le-am înșirat pre toate numai fiindcă vin înaintea când și când până și la scriitorii buni, ca să le cunoască celce dorește a studia limba magiară, ce, dacă n'ar ști, l-ar împedeca.

Mai adaugem că, strins luat, limba magiară nici n'are fiitoriul trecut, ca limba româna. De atare s'ar putea lua mai bine fiitoriul cu and, end, care demulte ori se și întrebuițază cu înțelesul fiitoriului trecut, dacă și acesta nu s'ar putea pre deplin înlocui cu prezintele și fiitoriul compus.

Futurul trecut se poate circumscria (suplini, esprima) și prin perfect, apoi prin participiu și gerundiu, despre ce vom vorbi mai lă vale.

Nota.

Insemnăm că în privință timpurilor fitoare, a imperfectului și formarea timpurilor trecute cu verbele ajutătoare vala, volna, vol, legyen și fog, domnește la scriitorii moderni atâta încurcală și învăluială, de nici dênșii cu greu poate vor fi mai știind, ce o să s'aleagă și unde o s'ajungă cu furia de a introduce inovațiuni preste firea limbei, ce nu o cunosc. Nêzuinta acestor inovători ar fi întru câtva de lăudat, dacă dênșii n'ar face-o numai din afecțatie și desmerdare, ca s'arâte cât de primitoare e limba de forme noi și capabilă de o dezvoltare înfi-

nită, la care voiesc să o ducă, perzând însă din vedere că prin o astfel de lucrare silită, se perde nu numai frumseța (cum e futurul cu andottam bună oară), ci chiaritatea, însușirea de căpetenie a unei limbe, — și fără de a se înavuți macar ca să poți alege, căci adevăratul înțeles este năbușit de atâtea forme și e greu de a-l afla. Deaceea scriitorii cei mai cunoscători de limbă se opun și combat această direcție, care în popor n'are nici sprijin, nici razem.

Modul subjonctiv și imperativ.

§. ~~79.~~ 80.-

Prezintele subjonctivului și al imperativului.

I. Sufiptele prezintelui în modul subjonctiv și imperativ sânt pentru verbe:

groase.

subțiri.

F o r m a

nenumită.

anumită.

nenumită.

anumită.

Singular.

pers. 1. -jak.	-jam.	-jek.	-jelek.
	-jalak.		-jem.
pers. 2. -j.	-jad (d).	-j.	-jed (d).
pers. 3. -jon.	-ja.	-jen.	-je.

Plural.

1. -junk.	-juk.	-jünk.	-jük.
2. -jatok.	-játok.	-jetek.	-jétek.
3. -janak.	-ják.	-jenek.	-jék.

M o d e l

neanumit.

anumit.

Singular.

1. hogy vár-j-ak (valamit), s'áștept (ceva).	a) vár-j-alak téged, benneteket, să te aștept = să ve aștept.
2. hogy vár-j, s'áștepti, așteaptă.	b) vár-j-am (öt) să-l aștept.
3. hogy vár-j-on, s'áștepte, aștepte.	vár-j-ad, să-l așteapti, așteptă-l. vár-ja să-l aștepte, aștepte-l.

Plural.

1. vár-j-unk, s'áşteptám.	vár-j-uk, să-l áşteptám.
2. vár-j-atok, s'áşteptaţi, áşteptaţi.	vár-j-átok, să-l áşteptaţi.
3. vár-j-anak, s'áştepte, áştepte.	vár-j-ák, să-l áştepte.
1. hogy ver-j-ek valamit, să bat (ceva).	a) ver-j-elek téged, benneteket, să te bat, să ve bat.
	b) ver-j-em (öt), să-l bat.
2. hogy ver-j, să baţi, bate (tu).	ver-j-ed (öt), să-l baţi, bate-l.
3. hogy ver-j-en, să bată, bată (el)	ver-j-e, să-l bată, bată-l.
1. ver-j-ünk, să batem,	ver-j-ük, să-l batem.
2. ver-j-etek, să bateţi.	ver-j-étek, să-l bateti, bateţi-l.
3. ver-j-enek, să bată.	ver-j-ék, să-l bată, bată-l (ei).

II. Invēţătură pentru alăturarea sufiptelor în prezintele subjunctivului şi imperativului.

Sufiptul subjunctivului, precum şi al imperativului, este litera **j**, care s'atērnă de tulpina verbului, făcēnd astfel adoaă persoană din forma neanumită, dela carea se formează celelalte prin alăturarea sufiptelor personalī şi nu ca în modul indicativ, unde a treia persoană serveşce de bază la formarea celor alalte persoane.

Persoana a treia în forma neanumită e în amēndoaē modurile **n**, cu **o** ajutorial, la cele groase şi cu **e** la cele subţiri.

III. Modificări de sunete, ce s'enasc din alăturarea sufiptului **-j**.

1. La verbele terminate în: **s**, **sz**, **z** sufiptul modului se preface în una din aceste litere şi așa **s**, **sz**, **z** se scriu îndoit așa:

ruház-j	= ruházz,	îmbraacă.
vadász-j	= vadászsz,	vânează.
ás-j-ak	= ássak	să săp.
néz-j-etek	= nezzetek,	priviţi.
ráz-j-ak	= rázzák,	scuturaţi-l.

S'abate metsz, taie, fiindcă nu **sz**, ci **t** e tulpina lui făcēnd: mess nu metsz-j, metszsz.

2. Verbele terminate într'un **t**, caruia-ī premerge o vocală scurtă, schimbă înaintea lui **j** pre **t** în **s** şi **j** aşişderea se preface în **s**, făcēndu-se doi **ss** d. e.: **t** din **fut** se preface dinnaintea lui **j** în **s** şi **j** în al doilea **s**, decī va fi:

fut	— fusj	— füss	= fugi.
nyit	— nyisj	— nyiss	= deschide.
fizet	— fizesj	— fizess	= plătește.
köt	— kösj	— köss	= leagă.
nevet	— nevesj	— ne vess	= ride.
arat	— arasj	— arass	= seceră.
üt	— üsj	— üss	= lovește, dă.

dar dacă vocală dinnaintea lui **t** e lungă, **t** se păstrează și numai **j** se schimbă în **s**, d. e.:

tanít,	tanít-j,	tanits	= învață.
kerít,	kerít-j,	kerits	= îngrădește, caștigă.
vét,	vét-j,	véts	= greșește, pecătuieste (tu).
tát,	tát-j,	táts	= deșchide gura.
füt,	füt-j,	füts	= încălzește;

însă s'abat:

lát,	lás-j,	láss	= caută.
lót,	lós-j,	lóss	= aleargă, curi.
bocsát,	bocsás-j,	bocsáss	= lasă, iartă, îngaduie;

carî deci schimbă și pre **t** în **s**.

Tot așa și acelea, carî înaintea lui **t** final aũ o consoană, afară de **s**, **sz**, păstrează pre **t** înaintea lui **j**, și numai acesta se preface în **s**, precum:

tart,	tart-j,	tarts	= ține.
szánt,	szántj,	szánts	= ară.
bont,	bontj,	bonts	= desfă.
tölt,	töltj,	tölts	= umple.
felejt,	felejtj,	felejts	= zăuîtă.
sért,	sértj,	sérts	= vatămă.
dönt,	dönt-j,	dönts	= hotărește, decide.

dacă însă lui **t** îi premerge **s** sau **sz**, **t** se perde și **j** se preface în **s** sau **sz**, d. e.: din **oszt** se perde **t** dinnaintea lui **j**, și acesta se schimbă în **sz**, așa:

oszt,	osz-j,	oszs	= împărtește.
fest,	fes-j,	fess	= depinge (zugrăvește).
ereszt,	eresz-j,	ereszs	= lasă.
epeszt,	epesz-j,	epeszs	= fă să se îngriescă.
fáraszt,	fárasz-j,	fáraszs	= ustenește.
veszt,	vesz-j,	veszs	= perde.

3. In adoaă persoană din imperativ, forma anumită, atât **j**, cât și vocala dinnaintea sufixului personal **d** se poate lăsa

afară, precum și **s, sz, z**, când **j** după **s, sz, z, t** se schimbă în **sa, se, sza, sze**; numai la verbele, cari țin pre **t** neschimbat și numai pre **el** prefac în **s**, acest **s** nu poate rămânea, ci numai vocala ajutorială precum:

add (azt, öt) în loc de adjad,	dă-l. (dă-o).
fogd	” ” fogjad, prinde-l.
tanuld	” ” tanuljad, învață-o.
mosd	” ” mossad spală-l.
dicsérd	” ” dicsérjed, laudă-l.
találd	” ” taálljad, află-l.
lásd	” ” lássad, privește-l.
keresd	” ” keressed, caută-l.
szerezd	” ” szerezzed, câștigă-l.
fáraszd	” ” fáraszszad, ustenește-l.

însă:

bontsd dela bontsad	desfă-l.
tarsd dela tartsad	ține-l.
tanitsd dela tanitsad	învață-l.

În loc de hagyjad se zice hagyd și hadd = las să; ad să, adu să, d. e.: hadd lássam = las să ved. hadd szoljon = las să vorbească.

Pentru mai mare apăsare, se poate adauge la astă persoană interiecțiunea **sza, sze** d. e.:

mondsza, spune-o dar.	addsza, ado dar.
kérdsze, cere-l dar.	

4. Sunetul consanelor **d, l, n** cu **j** la olaltă în rostire se moaie în: **gy, ly ny**; în scriere însă acela se păstrează și se scrie: **dj, lj, nj**. Sunetul lui **t** cu al lui **s** încă dau un sunet amestecat, ca un **cs**, carele asemenea nu se scrie. (vezi despre rostire).

IV O formă a subjunctivului este infinitivul verbului predicativ, în legătură cu prezintele subjunctivului a verbului ajutătoriu

fog, așa:

várni fogjak,	fogjam, fogjalak.
várni fogjál,	fogjad.
várni fogjon,	fogja.
várni fogjunk,	fogjuk.
várni fogjatok,	fogjátok.
várni fogjanak,	fogják.

ceea ce însămnă: voiŭ s'aştept, vei s'aşteptă, va s'aştepte sau voiŭ aştepta, vei aştepta etc. ŝi nu e alta, decât o formă a futurului subjunctiv, arătând lucrarea ca în fitoriŭ întâmplătoare.

Futurul ce vine înainte în unele gramatici ŝi care se formează alăturând sufiptul subjunctivului la cel al futurului and, end, așa: **andjak, endjek** andjãm, endjem este greșit.

§. 80.

Perfectul subjunctivului.

Perfectul subjunctivului se compune din perfectul indicativului în împreunare cu **legyen** așa:

neanumit.

vártam legyen (valamit),	să fiŭ aşteptat (ceva).
vártál legyen,	să fi aşteptat.
várt legyen,	să fie aşteptat.
vártunk legyen,	să fim aşteptat.
vártatok, legyen,	să fiți aşteptat,
vártak legyen,	să fie aşteptat.

(hogy) vártam	legyen (öt),	să-l fiŭ	} aşteptat.
(hogy) vártad	legyen (öt),	să-l fi	
(hogy) vártá	legyen (öt),	să-l fie	
(hogy) vártuk	legyen (öt),	să-l fim	
(hogy) vártátok	legyen (öt),	să-l fiți	
(hogy) várták	legyen (öt),	să-l fie	

Modul optativ.

§. 81.

Prezintele optativului.

Sufiptul optativului e **na, ne** care, luând la sine sufiptele personali, s'alătura la tulpina verbului. Din împreunarea lui **na, ne** cu sufiptele personali, se nașce contopirea vocalelor ajutătoare cu **a, e** din **na, ne**.

neanumit.

anumit.

Singular.

vár-n-ék, ași aştepta (ceva)	a) vár-ná-lak téged, titeket, te ași aştepta, v'ași aştepta.
vár-ná-l, ai aştepta.	b) vár-ná-m (öt), l'ași aştepta.
vár-na, ar aştepta.	vár-ná-d (öt), l'ai aştepta.
	vár-ná (ja) l'ar aştepta.

Plural.

vár-ná-nk, am aștepta.
 vár-ná-tok, ați aștepta.
 vár-ná-nak, ar aștepta.

vár-n-ók, l'am aștepta.
 vár-ná-tok, l'ați aștepta.
 vár-ná-k l'ar aștepta.

ne a numit.

a numit.

ver-n-ék (valamit), ași bate ceva.

a) ver-né-lek téged, titeket, te
 ași bate, v'ași bate.

ver-n-él, ai bate.

b) ver-né-m (öt), l'ași bate.

ver-n-e, ar bate.

ver-né-d, l'ai bate.

ver-né-nk, am bate.

ver-né. l'ar bate.

ver-né-tek, ați bate.

ver-n-ök, l'am bate.

ver-né-nek, ar bate.

ver-né-tek, l'ați bate.

ver-né-k. l'ar bate.

O formă a optativului este infinitivul cu fog așa :

várni fognék,	fognám,	ași aștepta etc.
várni fognál,	fognád,	voiu s'aștept.
várni fogna,	fogná,	
várni fognánk,	fognók,	
várni fognátok,	fognátok,	
várni fognának,	fognák.	

Această formă arată mai mult futurul decât prezintele optativului d. e. : látni fognék = ași vedea, voiu să ved, ca cum ar fi : látni akarnék = ași voi să ved.

E greșită forma din and, end, adaus cu sufixtele **na, ne** și cele personal, așa :

ne a numit.

a numit.

vár-and-nék.

vár-and-nálak téged.

vár-and-nál.

vár-and-nám.

vár-and-na.

vár-and-nád.

vár-and-nánk.

vár-and-ná.

vár-and-nátok.

vár-and-nók.

vár-and-nának.

vár-and-nátok.

vár-and-nák.

asemenea greșita e forma cu vala :

várnék	}	vala.
várnám		

§. 83.

Perfectul optativului.

Acest timp se formează din perfectul indicativului cu volna, ce rămâne nestrămutat în toate persoanele:

neanumit.

anumit.

vertem	} volna. }	vertelek téged, titeket.
vertél		vertem.
vert		verted.
vertünk		verte.
vertetek		vertük.
verték		vertétek.
		verték.

ași fi bătut (ceva), pre el.

aî fi bătut.

ar fi bătut.

am fi bătut.

ați fi bătut.

ar fi bătut.

Aceasta se mai poate exprima și cu fogtam vala, în legătură cu infinitivul verbului predicativ așa:

vârni fogtam vala etc.

verni fogtam vala etc. în ambele forme.

§. 84.

Despre Infinitiv.

I. Invățătură formală.

Sufiptul infinitivului, precum s'aui zis, este **-ni**, care s'alătură cu, sau fără vocală ajutatoare (a, e) așa: **ani, eni**, d. e.:

lát-ni, a vedea.

keres-ni, a căuta.

mond-ani, a zice.

sért-eni, a vătăma.

Cu vocală s'alătura când usorința rostirei nu permite și fără vocală, când aceea nu se vatămă.

Infinitivul arată lucrarea cum este ea în sine, fără amestec de timp și persoană și fără a fi lucrată și împlinită de cineva. Infinitivul în forma asta, el vom numi infinitiv **nepersonal**.

II. Infinitivul personal.

Limba magiară are însușirea de a atârna la înfinitiv și sufipte personală, prin ce verbul ese oarecum din nehotărîrea sa prea mare și vine într'o legătură mai strinsă, cel puțin cu persoana și într'o atârnaire mai mare de altă lucrare. Acest înfinitiv  l vom numi **personal**, spre deschilinire de cel nepersonal și este aș :

verbe groase.

verbe subțiri.

Singular.

1. -n-om	1. -n-em (n-�m)
2. -n-od	2. -n-ed (n-�d)
3. -ni-a	3. -ni-e.

Plural.

1. -n-unk	1. -n-�nk	
2. -n-otok	2. -n-etek (-n-�t�k).	
3. -ni-ok	3. -ni-�k.	
1. v�r-n-om, ver-n-em, t�r-n-�m	} kell, tr�buie să aștept, bat, fr�ng.	
2. v�r-n-od, ver-n-ed, t�r-n-�d,		kell, trebuie să aștepti, bați, fr�ngi.
3. v�r-ni-a, ver-ni-e, t�r-ni-e		kell, trebuie să aștepte, bat�, fr�ng�.
v�r-n-unk, ver-n-�nk t�r-n-�nk	} kell, trebuie să așteptăm, batem, fr�ngem.	
v�r-n-otok, ver-n-etek, t�r-n-�t�k		kell, trebuie să așteptați, bateți, fr�ngeți.
v�r-ni-ok, ver-ni-�k, t�r-ni-�k	} kell, trebuie să aștepte, bat�, fr�nga.	

Deci se vede că sufiptul **-ni** perde înaintea sufiptelor personal  pre i, și numai în a 3-a persoană, singular și plural,  l păstrează.

III. Invățătură despre întrebuințarea ambelor infinitive.

a. Infinitivul nepersonal.

1. Infinitivul nepersonal  n **ni** se întrebuințază ca și cel rom nesc, mai virtos verbele ce arată:  ncepere, încercare, ru-

gare, dorire, voire, bucurie, îndatinare, năzuire, venire, ducere și mișcare, se construie cu acest infinitiv precum :

kerd-eni, a începe.	ohajt-ani, a dori.
akar-ni, a voi.	kiván-ni, a pofti.
szok-ni, a se îndatina.	igyekezni, a năzui.

d. e. :

kivánok elköltözni és veletek lenni,	poftesc a me duce și a fi cu voi.
ohajtunk öt látni,	dorim a-l vedea.
akarlak boldoggá tenni,	vreș să te (a te face) fac fericit.
keserűen esik elgondolni,	îmăi cade cu greș a gândi.
ohajtom tudni helyzetedet,	dorese a șci starea ta.

2. hogy = că.

hogy = să, că să, ca să.

Infinitivul se poate înlocni cu conjunctiunea **hogy** pre lângă verbul în modul personal și adecă în indicativ, când nu cuprinde intențiune neapărată de a se împlini lucrarea și dacă nu se urmărește nici un scop. d. e. :

tudom, hogy nem bántod.	șciū, că nu-î faci nici un reū.
oly nagy szél fű, hogy mindent felforgat,	oșa de mare vânt bate, că toate le rupe.
oly vad nép, hogy gyermekeit eladja,	oșa de sêlbatic popor, că eși vinde copiii.
örvendek, hogy kegyedet látom me bucur,	că ve ved.

Acest **hogy** respunde deci lui: **ca**, al nostru cu indicativul.

3. Cu **hogy** în subjunctiv, dacă se urmărește vr'un scop și se face cu intențiune, în cazul acesta respunde lui: **să, ca să, că să** al nostru.

d. e. :

nincs pénze, hogy adosságait fizesse,	n'are bani ca să-și plătească detoriile.
azt mondja, hogy dicsérjem,	zice, că să-l laud.

4. Infinitivele noastre cu: de a, spre a, e mai bine a-le traduce în ungarie cu **hogy** și earași, unele infinitive magiare, e mai bine a le traduce pre românie cu: că, să, că să; altă dată nici nu se pot traduce cu infinitivul. d. e. :

örülök látni	= me bucur că ved	= a vedea.
fáj hallani	= me doare că aud	= a auzi.
félek kimondani	= me tem să spun	= a spune.

5. După verbele ce însamnă : arătare, afirmare, dechiărare, zicere, apoi simțire, auzire etc. (verba declarandi et sentiendi) se pune mai bine: hogy, decât infinitivul. Aceștia sînt :

mond, zice.	nyilvánit, dechiară, descopere.
ígér, promite.	biztat, încredințază.
állit, afirmă, spune.	jelent, înșcințază.
sejt, presimte, (se nădăie).	érez, simte.
lát, vede.	hal, aude.
tapasztal, experiază.	

d. e.:

szándékával felhagyni nyilván- aũ dechiărat, că să lasă de gân-
nită, saũ hogy felhagy, dul seũ (ce l'aũ avut).

Uneori infinitivul magiar se poate traduce cu gerunziul nostru d. e.:

látom lebegni zászlodat,	véd legănându-se (că se-leagănă) steagul teũ, (e mai bine decât'a a se legăna).
sejtem közelíteni az idõt,	presimt apropiindu-se (că se a- pie) timpul.
látám eltávozni tõlem a szeren- vedeam îndepărtându-se norocul csét. dela mine (că se îndepartă).	

Precum în limba noastră înfinitivul se întrebuițază ca substantiv cu articolul, așa în cea magiară infinitivele se pot înlocui cu substattive formate din verbe (verbali) cu formativul **ás, és,** și dacã se face ceva cu scop se pot înpreona cu sufipte postpozitive, ca : **ra, re ; úl, ül, végett** etc. în loc de hogy, d. e.:

énekelni jött ide ; saũ	aũ venit aicea cu scop ca să cânte,
hogy énekeljen jött ide ; saũ	aũ venit pentru a cânta,
éneklés végett jött ide,	pentru cântare, pentru de a cânta.
elindula szerencsét keresni,	aũ plecat să-și caute norocul.
„ hogy szerencsét keressen, ca să-și caute norocul.	
„ szerencse keresés végett.	

azért hivatunk elő, hogy segít- deaceea v'am chemat, ca să aju-
setek saũ segítségül hivatunk. tați, v'am chemat întru ajutoriu.

nem vagy te képes engem nu poți să-mi ajuți.
segíteni,

nem vagy te képes, hogy nu ești capace a me ajuta.
engem segits,

nem vagy képes segítésemre, nu-mi poți veni întru ajutoriu.

(nu) e posibil, e cu putință să.

e cu neputință să.

e, ai vântă, dobendă să.

e, ai daună să.

nu e reu, e reu să.

nu e cu scop.

Infinitivul personal se poate înlocui cu hogy așa:

kár hogy

nem jó hogy

nem illő hogy

nem szabad hogy

nem kár hogy, ca cel românesc.

d. e.:

volt is mit látnia,

au și avut (fost) ce să vadă.

távol legyen azt mondanom,

departe fie să zic, că serăcia

hogy a szegénység vétek,

e păcat.

nem szép ellentmondanod az

nu e frumos a contra zice celui

öregebbnek,

mai betrân.

jobb meghalnom, mint gonoszúl

mai bine să mor, decât să trăiesc

élnem,

reu (în păcate).

ezélszerű tanulnod,

e cu scop să înveți.

ha Isten érnünk adja,

dacă dă Dzeu s'ajungem.

szabad itt maradnom?

e iertat se rămân aicea?

nem illő azt tudnia,

nu se cade să știe el aceea.

engedj leülnöm,

îngăduie-mi să șed.

Lehetetlen vele jól élnem,

e cu neputință să trăiesc cu el
bine.

§. 85

Despre Participii.

I. Participiile arată lucrarea în chipul unui adiectiv și înfățișază o ființă, ce face sau suferă ceva, dinpreună cu timpul, în care se petrece aceea lucrare, sau suferire. Ele se formează, prin urmare, totdeauna dela verbe și sunt trei:

1. Participiul prezent.
2. Participiul trecut.
3. Participiul fiitoriu.

A.

Participiul Prezintelui.

I. Participiul prezentului se formează adaogând la tulpina verbului sufixul **ő, ő**

var-ó unul, care așteaptă.

ver-ő unul, care bate.

Sufiptul **ó, ő** arată că ființa saŭ lucrul se află în stare de lucrare, saŭ suferire continuă și că cu lucrul se petrece neconținut ceva.

váró, așteptătoriu; unul, care tot așteaptă — așteaptă neconținut.
verő, bătătoriu; unul, care tot bate, neconținut bate.
szerető, iubitoriu, tot iubește, neconținut iubește.

Participiul în acest înțeles e întrotoate asemenea cu participiul nostru prezent, saŭ cu adiectivul în: toriu ca:

vorbitoriu, beszélő.

lăudătoriu, dicsérő.

II. Când însă are înțelesul, că cu un lucru se petrece (se întâmplă) saŭ se face ceva, atunci el răspunde supinului nostru cu prepozițiunea: **de** înaintea să d. e.:

eladó bor, însămnă atâta, cât că cu vinul se petrece ceva, adică:
vin, ce se vinde, saŭ vin de vindut, de vinzare.

ivó víz, apă de beut; apă, ce se bea, pentru ca s'o bea oamenii,
apă, ce e bună de beut.

vágó marha, vită de tăiat, de tăiare.

fonó len, in de tors.

szántó föld, pământ de arat.

vető föld, agru de sămănat.

În acest înțeles se poate înlocui cu infinitivul, dela care s'aŭ format și cu való, participiul verbului ajutătoriu lenni, așa:

szántani való föld = szántó föld.

eladni való bor = eladó bor.

fonni való len = fonó len.

III. Participul prezintelui se împreună uneori cu sufiptul **-ban -ben**, esprimând: aflarea și fiirea continuă într'o stare, rămânere în ceva, și răspunde zicerei româneșci: a fi întru ceva și gerundiului nostru dela verbul respectiv, d. e.:

váróban vagyok = sânt întru așteptare = aștept.

oda menőben = mergând într'acolo.

vissza menőben = întorcându-me d'acolo.

Cu ban ben mai însămnă începerea sau, începutul, dar nu și împlinirea, capetul lucrării, care înțeles el are și în legătura cu: **félben**, româneșce însămnă:

însemnă ființa saŭ lucrul, ce-aŭ lucrat saŭ suferit ceva. Arată deci o lucrare saŭ suferire, ce s'aŭ lucrat, împlinit și trecut. Răspunde participiului nostru trecut, având înțeles mai mult pasiv decât activ. În cest din urmă caz ia la sine vorba, la care trece lucrarea verbului dela care s'aŭ format, așa :

sokat látott, hallott, tapasztalt ember = om mult umblat, care aŭ esperiat, văzut multe.

Stă totdeuna ca atribut lângă un substantiv, dar se poate întrebuința și de sine ca substantiv, așa :

tört, fej = cap spart.

rothadt gyümölcs = poame stricate.

elterjedt hír = faimă lătită.

meggyözött sereg = oaste învinsă.

sütött kenyér = pâne coaptă.

De multe ori nu se poate da pre limba noastră cu participiul; mai ales când are la sine vorba, cu care se construe verbul, dela carele s'aŭ format, în care caz îl circumscriem cu perfectul compus, precum :

sokat látott ember = om, care au văzut multe.

sokat hallott ember = om, care aŭ auzit multe.

II. Ce e mai de însemnat, este că acest participiu se poate împreuna cu sufipte personală, atât când stă ca atribut, cât și când se întrebuințază ca substantiv.

Dacă stă ca atribut și are sufipte personală, îl putem înlocui cu perfectul (compus) în persoana ce arată, făcând din el o propozițiune activă cu pronumele relativ: ki, mely, melyik în acuzativ, care se subînțelege d. e.:

a kérted könyvek itt vannak = a könyvek, melyeket kértél itt vannak.

cartile, cari le-ai cerut, sunt aicea, în care zicere kértél pentru aceea stă pus în adoua persoană, fiindcă kérted stă cu sufiptul personal de a 2-a pers., care în limba noastră noi o putem traduce și pasiv prin participiu cu prepozițiunea **de** (câtră), urmată de pronumele personal în aceea persoană, ce arată sufiptul personal dela participiul magiar, d. e.: în zicerea a kérted könyvek itt vannak, kért e participiul = cerut; ed e sufiptul pers. de a-2 pers. sing: teŭ; ar fi deci: cerut teŭ saŭ al teŭ cerut, ceea ce însă românește nu se poate zice, ci zicem tot cu adoua pers. dar personală reflexivă: cerut de tine și pluralul cerute de tine; va fi deci: cărțile cerute de tine sunt aicea.

Participiul magiar cu sufipte, se traduce prin urmare românește cu participiul în legătură cu pronumele personal, precedat de prepoziția: de, precum: participiul cu sufiptul

de pers. 1. e egal participiului nostru cu de mine,
 2. „ „ „ „ de tine,
 3. „ „ „ „ de el, de ea,
 1. „ „ „ „ de noi,
 2. „ „ „ „ de voi,
 3. „ „ „ „ de ei, de ele, de sine,
 sau, înlocuindu-l cu perfectul și cu relativul, putem zice:

care, ce am, ai, aū	}	cerut.
carī, ce am, aī, aū		
kit, melyet	}	mult idő, (perfectul compus),
kiket, melyeket		

d. e.:

a kértem könyvek = a könyvek, melyeket én kértem.
 a kérted könyvek = a könyvek, melyeket te kértél.
 a kérte könyvek = a könyvek, melyeket ő kért.
 a kértünk könyvek = a könyvek, melyeket mi kértünk etc.

înnaintea participiului sufiptionat astfel, pentru mai mare întărire, se poate pune și pronumele personal, precum:

az én kértem	}	könyvek.
a te kérted		
az ő kérte		

În locul participiului cu sufipte personală, se poate pune și magam, magad, maga etc., după care urmează participiul cu sufiptul de a 3-a pers. stând ambele ca posesor și posesiune, așa:

a kértem könyvek = a magam kérte könyvek = a könyvek, melyeket én kértem.
 a kérted könyvek = a magad kérte könyvek = a könyvek, melyeket te kértél.
 a kérte könyvek = a maga kérte könyvek = a könyvek, melyeket ő kért.
 a magam, magad, maga sütötte kenyér = pita coaptă de mine, de tine, de el; care, am copt-o eu, tu, el.

III. De multe ori se compune cu un substantiv, ce arată ființa sau lucrul de cătră care, sau prin care s'aū făcut lucrarea arătată prin participiu, în care caz substantivul stă naintea participiului fără nici un sufipt; ear participiul capătă sufiptul de a 3 pers. și se traduce românește întocmai ca când ar fi

fără acel substantiv și fără a privi ba sufiptul de a 3 pers. cu care e adaus; numai cât între el și substantivul, cu care e compus, se pune prepoziția **de**, de catră, prin; orî că-l circumscriem prin perfect cu pronumele relativ care: ce, ca cum s'au vezut mai sus, româneșce și ungreșce. d. e.:

jégverte szöllő = szöllő, melyet a jég vert; vine bătută de peatră.

víz mosta vidék = vidék, melyet a víz mosott = ținut ndat de apă; ce-l ndă, spală apa.

Isten adta nap = nap, melyett az Isten adott = ziuă dată de Dzeu, ce aũ lăsat-o Dzeu.

hideg vette (elte) ember = ember, kit a hideg vett, elt = om prins de frig, pre care l'au luat frigul, receala.

féreg rágta gyümölcs = gyümölcs, melyet a féreg rágott = poame vermenoase, măncaate de vermî.

kutya marta gyermek = gyermek, kit a kutya mart = copil mușcat de câne.

esöverte föld = föld, melyet az eső vert = câmp (holdă), trântit de ploae, bătut de ploae.

kigyócsipte állat = állat, melyet a kigyó csipett = vită mușcată de șerpe.

világ csudálta leány = leány, kit a világ csudál = fată admirata de lume.

az ő kivánta étel már kész van = az étel, melyet ő kivánt már kész van; măncaarea, ce aũ cerut-o el, e gata.

a kerestem jóság reád marad = a jóság, melyet én kerestem, rád marad = binele agonisit de mine, îți remâne ție.

Lipsind participiul de sufiptele persoanale, le putem înlocui prin postpozitivul által = prin și tól, de, dela, cu sufiptele pers. általam, általad, általa, tölem, töled, etc. saũ, dacă este substantiv, punem acela cu által, saũ tól, ca româneșce. d. e.:

sütöttem kenyér = az általam süttött kenyér = pânea coaptă prin (de) mine.

a kérted könyvek = az általad kért könyvek, cărțile cerute de mine.

kigyócsipte állat = kigyó által csipett állat.

kutya mart gyermek = a kutya által mart gyermek.

jégverte szöllő = a jégtől vert szöllő.

víz mosta vidék = a víztől mosott vidék.

az ő kivánta étel = ő töle kivánt étel.

a kerestem jorzág = az általam kereset jorzág.
világsudálta leány = a világtól saũ által csudált leány.

Cu által și tól se poate pune verbul și în formá pasivă, în timpul trecut, precum se va arăta la verbele pasive.

De multe ori dela participiul compus cu un substantiv, lipsește sufiptul de a 3-a pers. care e alăturat la substantiv. d. e.:
agya furt ember din agy = crel și din furt = îngăurit; a din agya e sufiptul pers., însamnă: al lui smintit crel, adecă om, al carui crel e sclintit;

eszeveszett = perdut de minți, luat, saũ dus de minți = nebun, lipsit de minte.

urahagyott = care și-aũ părăsit domnul.

hiteszegett = unul, care și aũ lăsat legea (credința.)

Din toate acestea se vede dară, că participiul cu sufipte se întrebuițază pentru a contrage propozițiunile.

IV. Intrebuițat ca substantiv încă primește sufipte personalı, cari mai pot primi și ele alte sufipte, când apoi se pot traduce cu un substantiv cu prepoziție, mai ales de acelea substantive, cari se formează dela infinitivul, saũ supinul verbelor; în urmă, uneori se poate traduce și cu gerundiul. d. e.:

tudt-omra = după scirea mea, la cunoșcința.

a nap keltekor = la resărirea soarelui; la resărit de soare.

bementemkor = la întrarea mea = întrând înluntru.

atyám mondottaként = după zisă, spusul tatăluı meu, după cum zicea tatămio.

haza jöttében venind el acasă; când venia acasă.

áltában = stând, când sta.

fektében = zăcënd.

ültében = șezînd, din ședere.

röptében = sburând, în sbor. din sburat.

futtában = fugind, în fugă, din fugă.

siettében = grăbind, în grabă, în pripă.

szemem láttára, în vederea ochilor mei.

fülem halattára, în auzul urechilor mele.

eljötted előtt, innaintea venirei tale.

apáddal laktamban sok jót tanultam, locuind cu tata teũ, am învățat multe bune.

oda nyugta életemnek! linișcea vieții mele e dusă.

a folyam mentében úszik, înnoată dealungul riuluı.

Dela participiile trecute se mai pot forma și adverbe adăogând sufiptele on, en, ön. d. e.:

kért-en = rugând,

várt-on = așteptând,

care numai în legătură cu un verb în mod personal se poate întrebuița,

kérten kér = foarte se roagă,

várton vár = foarte așteaptă;

daci serveșce spre întarirea ace se zice prin verb.

C.

§. 86.

Participiul futurului.

Participiul futurului se formează prin adaugerea sufiptului **andó, endó**, la tulpina verbului, fiind **ó, ő** sufiptul prezintelui și **and, end** sufiptul futurului.

Acest participiu are înțeles activ și pasiv, arătând ceea ce e de făcut încă, sau ceea ce se va întempla, ce se va petrece, sau are să se petreacă în fiitoriu.

Când are înțeles activ poate lua la sine și un acuzativ și atunci răspunde românescului:

voiu să	}	are să	}	
voind să		va să		
am voie să		este să		fac,
unul care vrea să		era să		facă.
vrënd să		fu să		
dând să		au fost să	etc.	

d. e.:

levelet irandó = voiu să scriu epistolă.

a tanulókat oktatóndó tanító = învățătorul, care va să învețe școlarii; care are să-i instrueze.

Când are înțeles pasiv, însemnă că lucrul are să se facă, e de a se face, trebuie să se facă, e de făcut, d. e.:

irandó levél, epistola, ce are, trebuie să se scrie, epistola ce trebuie scrisă = epistola de scris.

lerontandó fal, zidul ce trebuie rupt.

Se traduce românesce cu una din următoarele:

e să se	}	facă.
e de a se		
trebuie să se	}	facut.
e lipsă să se		
e de și supinul		
trebuie și participiul		

În acest înțeles (pasiv) răspunde pre deplin întrebuințării de curund a gerundiului nostru ca adiectiv, d. e.: ședința ținândă — ședința, care se va ținea, care are să se țină: a tartandó ülés.

§. 87

Gerundiul, (állapotjegyző).

Pentru gerendiu are limba magiară două forme, una cu sufixul, **va, ve** și alta cu = **ván, vén**, cari se adaugă la tulpina verbului, așa :

vár-va, așteptând, așteptat-ă.

ver-ve, bătând, bătut-ă.

vár-ván, așteptând.

ver-vén, bătând.

Forma cu **va, ve** o vom numi-o **gerundiv**; și cea cu **ván, vén**, **gerendiu**.

I. Gerundivul în -va -ve.

Gerundivul format cu sufixul **va, ve** mai bine se poate numi și participiu adverbial (határozói részesülő), ori gerendiu relativ, spre deschilinire de cel adevărat sau absolut în **ván, vén**.

Acest gerendiu relativ are însușirea, că :

1. Însoțește mai deaproape o lucrare, arătând cum se petrece aceea, în ceea ce samănă unui adverb și răspunde gerundiului nostru, hotărînd ca un adverb mai aproape verbul, d. e.:

beszélgetve ülénk = sedeam (cum?) vorbind.

hallgatva állánk = stam (cum?) ascultând.

nevetve beszél = vorbește (cum?) rîzînd.

hibázva tanulunk = învățăm (cum?) smintînd.

ülve énekel = cântă (cum?) șezînd.

2. Arată mai departe starea de cîndva, cea de acum sau fitoare a subiectului, după o lucrare ce au implinit, sau o va

împlini; prin carea aŭ trecut saŭ va trece cândva. In acest în-
 țeles răspunde participiului nostru, însoțit de verbul ajutătoriu
 a fi, d. e.:

vágva van	= e tăiat.
vágva lett	= fu tăiat.
vágva volt	= aŭ fost tăiat.
verve lesz	= va fi bătut.
írva van	= scris este.
mondva van	= zis este (s'aŭ zis).
mondva volt	= aŭ fost spus.

3. răspunde participiului nostru trecut fără verbul ajută-
 toriu, care se subînțelege, saŭ participiului nostru însoțit de
 gerundiul: fiind, precum:

minden emberi segélytől meg-	lipsit (find) de tot ajutoriul
fostva, szerencsétlen vagyok,	omenesc, m'is nefericit.
megszabadulva a fogságból, s	scăpat (find) din prinsoare și
haza térve, mindent rendén	ajuns acasă, aŭ aflat toate în
talált,	rëndul seŭ.
ha visszatérek boldogulva lássa-	dacă me voiŭ întoarce să te ved
lak,	(a fi) fericit.

4. Avënd înțeles activ, primește la sine cu sufipt core-
 spunzătoriu substantivul verbului, dela care s'aŭ format și în
 românește se traduce cu gerundiul, d. e.:

azt tudva nem beszéltem volna	șciind aceea, (dacă ași fi șciut)
vele;	n'aș fi vorbit cu el.
hibáját belátva bocsánatot kért,	precunoscându-și greșala aŭ cerut
	iertare.

Acest gerundiu relativ stând înaintea verbului seŭ, mă-
 reșce saŭ potențiază lucrarea cuprinsă în verb. d. e.:

kérve kértem	= din literă în literă însamnă: rugând l'am rugat;
ínsamnă însă:	foarte l'am rugat.
várva vártam őt	= din cuvânt în cuvânt: așteptând l'am așteptat,
ínsamnă însă:	mult l'am așteptat.

5. Când acest gerundiu stă ca predicat, întocmai ca un
 adiectiv poate primi sufiptul pluralului. d. e.:

a házak felépitvék saŭ,	casele sânt zidite.
a házak felépitve vannak,	
lépéseim oda irányozvák saŭ	pașii mei sânt într'acolo
lépéseim oda vannak irányozva,	îndreptați.

az utczák lepvék emberekkel, stradele sânt pline de oameni.
 saũ: az utczák lepve vannak
 emberekkel,

a hálától áthatva vagyunk, saũ sântem petrunși de mulțămită,
 a hálától áthatvák, — (petrunși fiind de mulță-
 mită).

félelemtől elfoglalva, cuprins de frică.
 félelemtől elfoglvák, cuprinși (fiind) de frică.

În scrierea și vorbirea veche, acest gerundiu s'au împreunat adese cu sufiptele personalî, așa: vágvám, vágvád, vágvája, vágvánk, vágvátok, vágvájok.

törvém, törvéd, törvéje; törvének, törvéjök;

azi însă se unește mai virtos cu sufiptul pluralului și cu al acuzativului.

állításaid telvék ráfogásokkal, = afirmațiunile tale sânt pline de însinuirî,

6. Din acest gerundiu se nasc unele adverbe prin alăturarea formațiunii **ast, est**, cari vocale se contrag cu cele din sufiptele va, ve, ca:

futvást --- fugind, da fuga, fuga, din fugă.

nézvést -- în privința, privitoriu de, la.

folyvást — în continu necontentit.

II. Gerundiul absolut în ván, vén.

ül-vén, șezénd.

dicsér-vén, laudând. etc.

Gerundiul absolut în **ván, vén** este cel adevărat și răspunde întru toate gerundiului nostru, când acesta nu stă numai ca determinațiune adverbială, ci ca neatênătoriu de altă lucrare.

Precând gerundiul (gerundivul) relativ în va, ve privește numai o parte a zicerei, gerundiul absolut se reduce la mai multe zicerei, cari prin el se contrag într'una și toate se leagă strins una de alta, așa, că nici o zicere gerundială n'are înțeles deplin, ci după el îndată trebuie să urmeze alta, ca întregire a înțelesului zicerei gerundială; și fiindcă gerundiul arată lucrarea fără s'arâte totodată și timpul și persoana, atêrnă totdeauna dela înțelesul zicerei și dela verbul definit, care persoană și ce timp se înțelege la întrebuintărea lui.

El se poate da pre românie, saũ numai cu gerundiul, saũ și cu participiul însoțit de gerundiul verbului a fi, când are înțeles pasiv:

nem kívánván szerencsétlenségét,	nevoindu-i nenorocirea, toate i-le-am iertat.
neki,	
mindent megengedtem nem kívánván a dolgot akadályozni,	nevoind a împedeca lucrul, am lasat toate.
sok földet bejárván, nagy tapasztalást szerzett,	multa lume umblând, și au câștigat mare experienție.
haza térvén, munkához látott,	înturnând acasă, și-au căutat de lucru.
belátván az igazságot, nem tagadta.	Precunoscând adevorul, nu l'au tăgadnit.
megveretvén az ellenség,	bătut fiind inimicul.
meggyőzetvén az ellenség,	învins fiind, saū învingându-se inimicul.
Dionisius zsarnok, Siracuzából eltüzetvén, Korintban gyermekeket tanított,	Dionis tiranul, alungat (fiind) saū alungându-se din Siracuză, aū învățat pruncii în Corint.

Gerundiul absolut se poate înlocui prin o conjuncțiune cu verbul definit, ca și românește prin : când, după ce etc. d. e. : mikor az emberek alusznak, eljő az ellenség ; mikor alusznak se poate înlocui cu gerundiul : aludván az emberek ; când dorm oamenii = dormind oamenii vine inimicul.

miután az ősz elmúlt = elmulván az ősz = az ősz elmúltával, când aū trecut toamna, saū trecând timpul, cu trecerea toamnei.

miután eltelt az idő = eltelvén az idő = az idő elteltével, după ce aū trecut timpul ; trecând toamna, cu trecerea timpului.

mértéktelenül élvén, nem lehet egészséges = mivel mértéktelenül él, nem lehet egészséges. fiindcă traiește fără cumpet, saū trăind fără cumpet, nu poate fi sănătos.

Prin prepunerea gerundiului absolut înaintea verbului din carele e format, înțelesul acestuia se mărește. d. e. :

látván lát = vede foarte, caută mult.

tudván tud = știe foarte bine.

kárvén kértem = l'am rugat foarte.

Verbe factitive (cauzative) tétető (műveltető) igék.

Verbe factitive (cauzative) sînt acelea, cari arată lucrarea, făcută prin mijlocirea altuia și însamnă că: cineva lasă pre altul să facă (acest altul) ceva, pentru sine și în locul seî; sau, ce e tot una, că: cineva și face ceva prin altul. Noi, în limba noastră mai zicem și: daŭ să facă (altul) și fac să facă (altul); mijlocesc ca altul să facă ceva, cari verbe apar așa oarecum ca verbe ajutătoare; sau nu zicem nici de cum așa, pricepîndu-se la noi totdeauna, că noi înșine facem, sau lăsăm, dăm, facem ca să ne facă altul lucrul, d. e.: emi fac o masă, adecă, dacă mi-s măsurîu mî-o fac eŭ însumi; de nu, mî-o face altul, adecă atunci daŭ să-mi fecă măsurîul una etc.

Această lucrare, care la noi sa'rată prin:

las să facă (altul) ceva,
 daŭ să facă (altul) ceva,
 mijlocesc să facă (altul) ceva,
 pun să facă (altul) ceva,

se exprimă în limba magiară prin sufixul **at, et, tat, tet**; ce se atêrnă la tulpina verbelor, care așa dară face atît cât:

at, et	}	las să facă cineva,
tat, tet		fac să facă cineva,
		daŭ să facă cineva.
		las ca să facă cineva.
		mijlocesc să facă cineva.
		pun să facă cineva ceva.

Lucrarea însă se poate face apriat și anumit prin altul, adecă prin întrebuițarea la aceea apriat a unui mijloc din afară, ce se întemplă la toate verbele active (transitive), la cari prin urmare se presupun două persoane; una, care face sau dă să se lucre și alta, care lucră, face ce i-s'aŭ dat de făcut dela cea d'intêi; sau că nu se întrebuițază nici un mijloc apriat, ori din afară, ceea ce se întemplă la verbele neutre-active (intransitive), prin ce aceste devin din intransitive cu totul transitive; prin urmare persoana lucrătoare e singură mijlocul, carea până n'a deveni verbul activ, nu era decăt numai persoană lucrătoare, fără ca lucrarea-i să treacă dela sine la alta în afară; acum însă, prin alăturarea lui **at, et, tat, tet** lucrarea trece și'n afară.

Alăturarea sufiptelor at, et, tat, tet.

Verbele de o silabă, afară de cele cu **t** la capet, primesc **at, et**; ear cele de mai multe silabe, precum și cele de una cu **t** final, primesc **tat, tet**, d. e.:

ir, scrie;	ir-at, lasă să scrie altul.
ver, bate;	ver-et, lasă să bătă altul.
csinál, face;	csinál-tat, dă să facă altul.
keres, caută;	keres-tet, lasă să caute altul.
köszön, mulțameșce;	köszön-tet, lasă prin altul să mulțamească.
vág, taie;	vág-at, face ca altul să taie.
vet, aruncă;	vet-tet, lasă pre altul sa'runce, s'aștearnă, să samene.

Tulpina verbului decî înpreonată cu sufiptul factitiv, formeaza a treia persoană, forma neanumită.

Model de conjugare pentru verbele factitive.

Indicativ.

Prezintele.

vág-at = } lasă să taie.
 } pun (pre altul) să taie.

Singular.

fără obiect anumit.

1. vág-at-ok fát,	eű las să-mi taie (altul) lemne.
2. vág-at-sz fát,	tu lași pre altul să-ți taie lemne.
3. vág-at fát,	el lasă pre altul să-ı taie lemne.

Plural.

1. vág-at-unk fát,	noű lăsăm să taie lemne.
2. vág-at-tok fát,	voi lăsați să taie lemne.
3. vág-at-nak, fát,	eű lasă (pre alții) să taie lemne.
- tör-et = lasă să frângă.

Singular.

1. tör-et-ek fát,	las să frângă lemne. (spargă, saű să crepe).
2. tör-et-sz fát,	lași să frângă lemne.
3. tör-et fát,	lasă să frângă lemne.

Plural.

1. tör-et-ünk fát,	lāsām sǎ frāngǎ lemne.
2. tör-et-tek fát,	lāsai sǎ frāngǎ lemne.
3. tör-et-nek fát,	lasǎ sǎ frāngǎ lemne.

cu obiect anumit.

vár-at-lak téged, benne- las sǎ te (ve) aștepte.

S. 1. teket,		eū las sǎ tae lemnul saū lemnele.
vág-at-om a fát,		tu lași sǎ tae lemnele.
2. vág-at-od	"	el lasǎ sǎ tae lemnele.
3. vág-at-ja	"	
P. 1. vág-at-juk	"	noi lāsām sǎ tae lemnele.
2. vág-at-játok	"	voi lāsai sǎ tae lemnele.
3. vág-at-ják	"	eī lasǎ sǎ tae lemnele.
ver-et-lek téged benne-		las sǎ te (ve) batǎ.
S. 1. teket,		eū las sǎ frāngǎ lemnele.
tör-et-em a fát,		tu lași sǎ frāngǎ lemnele.
2. tör-et-ed a fát,		el lasǎ sǎ frāngǎ lemnele.
3. tör-et-i a fát,		
P. 1. tör-et-jük a fát,		noi lāsām sǎ frāngǎ lemnele.
2. tör-et-itek a fát,		voi lāsai sǎ frāngǎ lemnele.
3. tör-et-ik a fát,		eī lasǎ sǎ frāngǎ lemnele.

Imperfect.

cu obiect neanumit.

cu obiect anumit.

S. 1. vág-at-ék fát, lāsām	} sǎ tae lemne	vár-at-álak téged, bennete-
2. vág-at-ál fát, lāsai		S. 1. ket, lāsām sǎ te (ve) aștepte.
3. vág-at-a fát, lasǎ		vág-at-ám a fát, lāsām
P. 1. vág-at-ánk fát, lāsām	} sǎ tae lemnele.	2. vág-at-ád, " lāsai
2. vág-at-átok fát, lāsai		3. vág-at-á " lasǎ
3. vág-at-ának fát, lasaū		P. 1. vág-at-ók " lāsām
		2. vág-at-átok " lāsai
		3. vág-at-ák " lasaū
S. 1. tör-et-ék fát, lāsām	} sǎ frāngǎ lemne.	ver-et-élek téged, bennete-
2. tör-et-él " lāsai		S. 1. ket, lāsām sǎ te batǎ.
3. tör-et-e " lasǎ		tör-et-ém a fát, lāsām
P. 1. tör-et-énk " lāsām	} sǎ frāngǎ lemnele.	2. tör-et-éd " lāsai
2. tör-et-étek " lāsai		3. tör-et-é " lasǎ
3. tör-et-ének " lasaū		P. 1. tör-et-ök " lāsām
		2. tör-et-étek " lāsai
		3. tör-et-ék " lasaū

Perfect.

obiect neanumit.

S. 1. vág-at-tam	fát, am lāsāt, lāsāi	} sā tae lemne.	
2. vág-at-tál	" aī lāsāt, lāsāši		
3. vág-at-ott	" aū lāsāt, lāsā		
P. 1. vág-at-tunk	" am lāsāt, lāsarām		
2. vág-at-tatok	" aṭi lāsāt, lāsarāṭi		
3. vág-at-tak	" aū lāsāt, lāsarā.		
S. 1. tör-et-tem	fát, am lāsāt, lāsāi		} sā frângă lemne.
2. tör-et-tél	" aī lāsāt, lāsāši		
3. tör-et-ett	" aū lāsāt, lāsā		
P. 1. tör-et-tünk	" am lāsāt, lāsarām		
2. tör-et-tetek	" aṭi lāsāt, lāsarāṭi		
3. tör-et-tek	" aū lāsāt, lāsarā		

cu obiect anumit.

vág-at-talak téged, benneteket, am lāsāt sā te tae, sā ve tae.			
S. 1. vág-at-tam	a fát, am lāsāt	} sā tae lemnele.	
2. vág-at-tad	" aī lāsāt		
3. vág-at-ta	" aū lāsāt		
P. 1. vág-at-tuk	" am lāsāt		
2. vág-at-tátok	" aṭi lāsāt		
3. vág-at-ták	" aū lāsāt		
tör-et-telek téged, titeket, am lāsāt sā te-ve frângă.			
S. 1. tör-et-tem	a fát, am lāsāt		} sā frângă lemnele.
2. tör-et-ted	" aī lāsāt		
3. tör-et-te	" aū lāsāt		
P. 1. tör-et-tük	" am lāsāt		
2. tör-et-tétek	" aṭi lāsāt		
3. tör-et-ték	" aū lāsāt		

Pluscuomperfectul.

obiect neanumit.

S. 1. vág-at-tam	vala saū volt	am fost lāsāt, saū lāsasem sā tae lemne.
	fát etc.,	
	tör-et-tem	vala saū volt fát, am fost lāsāt, saū lāsasem sā frângă lemne.

obiect anumit.

S. 1. vág-at-tam	vala a fát etc.,	lāsasem sā tae lemnele.
	tör-et-tem	vala a fát, lāsasem sā frângă lemnele.

Futurul compus.

	fogok fát,	voiü	} lása sã tae, sã frãngã lemne.
vág-at-ni	fogsz fát,	vei	
tör-et-ni	fog fát,	va	
	fogunk fát,	vom	
	fogtok fát,	veți	
	fognak fát,	vor	

cu obiect anumit.

S. 1.	vág-at-ni	}	foglal téged, benneteket,	voiü lása sã te-ve
	tör-et-ni		tae, frãngã.	
		}	fogom a fát,	voiü
			fogod a fát,	vei
			fogja a fát,	va
			fogjuk a fát,	vom
			fogjátok a fát,	veți
		fogják a fát,	vor	
				lása sã frãngã, sã tae lemnele.

Futurul simplu.

(saü și futurul trecut.)

ne anumit.

S. 1.	vág-at-and-ok	fát,	voiü	}	lása sã tae lemne saü:
	2. vág-at-and-asz	fát,	vei		
	3. vág-at-and	fát,	va		
P. 1.	vág-at-and-unk	fát,	vom	}	fi lãsat sã tae lemne
	2. vág-at-and-otok	fát,	veți		
	3. vág-at-and-anak	fát,	vor		
S. 1.	tör-et-end-ek	fát,	voiü	}	lása sã frãngã lemne saü: fi lãsat sã frãngã lemne.
	2. tör-et-end-esz	fát,	vei		
	3. tör-etend	fát,	va		
P. 1.	tör-et-end-ünk	fát,	vom	}	fi lãsat sã frãngã lemne.
	2. tör-et-end-etek	fát,	veți		
	3. tör-et-end-enek	fát,	vor		

anumit.

	vág-at-and-alak,	voiü lása sã te (ve) taie.
S. 1.	vág-at-and-om	a fát, voiü
	2. vág-at-and-od	a fát, vei
	3. vág-at-and-ja	a fát, va
P. 1.	vág-at-and-juk	a fát, vom
	2. vág-at-and-játoka	a fát, veți
	3. vág-at-and-jök	a fát, vor
		lása sã tae lemnele saü: fi lãsat sã tae lemnele.

- tör-et-end-elek, voiu lăsa să te (ve) frângă.
- S. 1. tör-et-end-em a fát, voiu)
 tör-et-end-ed „ veĩ)
 tör-et-end-i „ va) lăsa să frângă lemnele sau:
 tör-et-end-jük „ vom) lăsat să frângă lemnele.
 tör-et-end-itek „ veți)
 tör-et-end-ik „ vor)

Subjunctivul și Imperativul.

Prezintele.

neanumit.

- S. 1. vág-as-sak fát, să las să tae lemne.
 2. vág-as-s fát, să lași să tae lemne, lasă (fă) să taie lemne.
 3. vág-as-son fát, să lasă să tae lemne, lasă (facă) să taie lemne.
- P. 1. vág-as-sunk fát, să lăsăm să tae lemne.
 2. vág-as-satok fát, să lăsați să tae lemne, lasați să taie lemne.
 3. vág-as-sanak fát, să lasă să tae lemne, lasă (ei-facă-ei) să tae lemne.

anumit.

- vág-as-salak, să las să te-ve taie.
- S. 1. vág-as-am a fát, să las să tae lemnele.
 2. { vág-as-sat a fát, să lași să tae lemnele, lasă să taie lemnele.
    { vág-as-d
 3. vág-as-sa a fát, să lasă să tae lemne, lesă el să taie lemnele.
- P. 1. vág-as-suk a fát, să lăsăm să tae lemnele.
 2. vág-as-sátok a fát, să lăsați să tae lemnele, lăsați să taie lemnele.
 3. vág-as-sák a fát să lasă să tae lemnele, lesă ei să taie lemnele.
- S. 1. tör-es-sek fát să las să frângă (spargă) lemne.
 2. tör-es-s „ să lași să frângă lemne, lasă să frângă lemne.
 3. tör-es-sen fát să lasă să frângă lemne, lasă el să frângă lemne.

- P. 1. tör-es-sünk fát, să lăsăm să frângă lemne.
 2. tör-es-setek „ să lăsați să frângă lemne, lăsați voi să frângă lemne.
 3. tör-es-senek „ să lasă (ei) să frângă lemne, lesă ei să frângă lemne.
- S. 1. tör-es-selek, să las să te-ve frângă.
 1. tör-es-sem a fát să las să frângă lemnele.
 2. {tör-es-sed „ să lași să spargă lemnele, lăsați să
 {tör-es-d spargă lemnele.
 3. tör-es-se „ să lasă să spargă lemnele, lesă el să spargă lemnele.
- P. 1. tör-es-sük a fát, să lăsăm să spargă lemnele.
 2. tör-es-sétek „ să lăsați să spargă lemnele, lăsați voi să spargă lemnele.
 3. tör-es-sék „ să lasă (ei) să spargă lemnele, lesă (ei) să spargă lemnele.

Maî mult ca perfectul.

n e a n u m i t.

- S. 1. vág-at-tam legyen fát, să fiu lăsat să tae lemne.
 tör-et-tem legyen fát, să fiu lăsat să spargă lemne.

a n u m i t.

vág-at-talak legen, să fiu lăsat să te (ve) tae etc.

tör-et-telek legyen, să fiu lăsat să te (ve) frângă etc.

- S. 1. vág-at-tam legyen a fát, să fiu lăsat să tae lemnele etc.
 tör-et-tem legyen a fát, să fiu lăsat să spargă lemnele etc.

Optativul.

P r e z i n t e l e.

n e a n u m t.

- S. 1. vág-at-nék fát, ași lăsa să tae lemne.
 2. vág-at-nál fát, aî lăsa să tae lemne.
 3. vág-at-na fát, ar lăsa să tae lemne.
- P. 1. vág-at-nánk fát, am lăsa să tae lemne.
 2. vág-at-nátok fát, ați lăsa să tae lemne.
 3. vág-at-nának fát, ar lăsa să tae lemne.

a n u m i t.

vág-at-nálak, ași lása sã te (ve) tae.

- S. 1. vág-at-nám a fát, aș lása sã tae lemne.
- vág-at-nád a fát, aĩ lása sã tae lemne.
- vág-at-ná, a fát, ar lása sã tae lemne.

- P. 1. vág-at-nók a fát, am lása sã tae lemne.
- vág-at-nátok a fát, ați lása sã tee lemne.
- vág-at-nák a fát, ar lása sã tae lemne.

n e a n u m i t.

S. 1. tör-et-nék fát,	ași lása	}	sã frângã lemne.
2. tör-et-nél	„ aĩ lása		
3. tör-et-ne	„ ar lása		
P. 1. tör-et-nénk	„ am lása	}	
2. tör-et-nétek	„ ați lása		
3. tör-et-nének fát,	ar lása		

a n u m i t.

tör-et-nélek ași lása sã te frângã.

S. 1. tör-et-ném a fát,	ași	}	lása sã frângã lemne.
2. tör-et-néd	„ aĩ		
3. tör-et-né	„ ar		
P. 1. tör-et-nök	„ am	}	
2. tör-et-nétek	„ ați		
3. tör-et-nék	„ ar		

Perfectul

n e a n u m i t.

S. 1. vág-at-tam vólna fát,	ași fi lásat sã teie	}	lemne.
tör-et-tem vólna fát,	ași fi lásat sã frângã		

a n u m i t.

vág-at-talak vólna, ași fi lásat sã te (ve) tae.

tör-et-telek vólna, ași fi lásat sã te (ve) frângã.

- S. 1. vág-at-tam vólna a fát, ași fi lásat sã tae lemne.
- tör-et-tem vólna a fát, ași fi lásat sã frângã lemne.

Infinitivul nepersonal.

(a) fát vág-at-ni	}	a pune sã tae lemne.
		a lása sã tae lemne.
(a) fát tör-et-ni	}	a lása sã frângã lemne.
		a pune sã frângã lemne.

Infinitivul personal.

(a) făt kell	S.	1. vág-at-nom	trebue să	{	las	}	să tae lemne sau lemnele.				
					pun						
					lasă						
		2. vág-at-nod	trebue să		puni						
					lasă						
		3. vág-at-nia	trebue să		pună						
					lăsăm						
		P.	1. vág-at-nunk		trebue să			{	punem	}	să frângă (spargă) lemne sau lemnele.
									lăsați		
	2. vág-at-notok		trebue să	puneți							
				lasă							
	3. vág-at-niok		trebue să	pună							
				lasă							
	S.	1. tör -et-nem	trebue să	{	las	}	să frângă (spargă) lemne sau lemnele.				
		2. tör -et-ned	trebue să		lași						
3. tör -et-nie		trebue să	lesă								
P.	1. tör -et-nünk	trebue să	{	lăsăm	}	să frângă (spargă) lemne sau lemnele.					
	2. tör -et-netek	trebue să		lăsați							
	3. tör -et-niök	trebue să		lasă							

Participiul.

- Prez. vág-at-ó, unul, care lasă să tae (ceva); ki más által vágat, care lasă prin altul să tae ceva.
 tör-et-ó, unul, care lasă să frângă (ceva); ki más által töröt, unul, care lasă pre altul să frângă ceva.
 Fut. vág-at-andó = a ki valamit más által vágatni fog, unul, care prin altul va lăsa să taie ceva.
 tör-et-endő = a ki valamit más által töretni fog; unul, care va lăsa prin altul să frângă ceva.
 Trecutul, vág-at-ott = a ki más által vágatott valamit; unul, care a lăsat pre altul să taie ceva.
 tör-et-ett = a ki valamit más által törített; unul, care a lăsat prin cineva să frângă ceva.

Gerundiul.

- rel. (part. adv.) vág-at-va valamit, lăsat (lăsând) a tăea ceva.
 tör-et-ve valamit, lăsând (lăsat) a frânge ceva.
 absolut. vág-at-van făt } lasând a tăea lemne.
 } punând să taie lemne.
 tör-et-vén făt } lăsând a frânge lemne.
 } punând să frângă lemne.

Verbe potențialî sau facultative.

Verbe potențialî sînt acelea, cari se fac cu sufixul **hat**, **het** și arată putința de a face lucrarea cuprinsă în verb. Acest sufix face dar atîta, cât rumînescul: a putea, d. e.: face ceva.

vár -hat = poate aștepta.   vág -hat = poate tăea.
ver -het = poate bate.   lát -hat = poate vedea.
dicsér-het = poate lăuda.   ad -hat = poate da.

La sufixul facultativ, cu care tulpina verbului formează a treia persoana, forma neanumită, se adaug sufixele modului și cele personalî.

M o d e l.

Infinitiv.

Prezintele.

nenumit.

- S. 1. vág-hat-ok fát, pot tăea lemne.
- 2. vág-hat-sz „ poți tăea lemne.
- 3. vág-hat „ poate tăea lemne.

neanumit.

- P. 1. vág-hat-unk fát, putem tăea lemne.
- 2. vág-hat-tok „ puteți tăea lemne.
- 3. vág-hat-nak „ pot tăea lemne.

anumit.

vág-hat-lak, te pot tăea pre tine.

S. 1. vág-hat-om	a fát eũ pot	} tăea lemnele.
2. vág-hat-od	„ tu poți	
3. vág-hat-ja	„ el poate	
P. 1. vág-hat-juk	a fát, noi putem	} tăea lemnele.
2. vág-hat-játok	„ voi puteți	
3. vág-hat-ják	„ eĩ pot	

n e n u m i t.

S. 1. tör-het-ek	fát, eũ pot	}	frange (sparge) lemne.
2. tör-het-sz	" tu poți		
3. tör-het	" el poate		
P. 1. tör-het-ünk	" noi putem		
2. tör-het-tek	" voi puteți		
3. tör-het-nek	" ei pot		

a n u m i t.

tör-het-lek, te (ve) pot frange.

S. 1. tör-het-em	a fát, pot	}	frange (sparge) lemnele.
2. tör-het-ed	" poți		
3. tör-het-i	" poate		
P. 1. tör-het-jük	" putem		
2. tör-het-itek	" puteți		
3. tör-het-ik	" pot		

Imperfect.

n e a n u m i t.

S. 1. vág-hat-ék	fát puteam tăia	}	lemnele.
S. 1. tör-het-ék	fát puteam frange		

a n u m i t.

vág-hat-álak, puteam să te taiũ.

vág-hat-ám	a fát, puteam tăia	}	lemnele.
tör-het-ém	a fát, puteam frange		
tör-het-élek,	te puteam frange.		

Perfectul.

n e a n u m i t.

vág-hat-am	fát, am putut tăia	}	lemnele.
tör-het-tem	fát, am putut frange		

a n u m i t.

vág-hat-talak, te am putut tăia

tör-het-telek, te am putut frange

vág-hat-tam a fát, am putut tăia lemnele

tör-het-tem- a fát, am putut frange lemnele

său: putui tăia lemnele.

Maî multea perfectul.

neanumit.

vág-hat-tam vala fát, putusem tăia
tör-het-tem vala fát, putusem frânge. } lemne.

anumit.

vág-hat-tam vala a fát, putusem tăia
tör-het-tem vala a fát, putusem frânge } lemnele.

Futurul compus.

vág-hat-ni fogok, fogom (a) fát voiu putea tăia lemnele.
tör-het-ni fogok, fogom (a) fát, voiu putea frânge lemnele.

Futurul simplu.

(futurul trecut).

vág-hat-and-ok fát, putea-voiu tăia lemne, saü voiu fi putut
tăia lemne.
tör-het-end-ek fát, putea-voiu frânge lemne, saü voiu fi putut
frânge lemne.
vág-hat-and-om a fát, putea-voiu taia lemnele etc.
tör-het-end-em a fát, putea-voiu frânge lemnele etc.

Subjunctivul.

Prezintele.

neanumit.

S. 1. vág-has-sak	fát, să pot	}	tăia lemne.
2. vág-has-s	" " poți		
3. vág-has-son	" " poată		
P. 1. vág-has-sunk	" " putem	}	tăia lemne.
2. vág-has-satok	" " puteți		
3. vág-has-sanak	" " poată		

S. 1. tör-hes-sek	fát, să pot	}	frânge lemne.
2. tör-hes-s	" " poți		
3. tör-hes-sen	" " poată		
P. 1. tör-hes-sünk	" " putem	}	frânge lemne.
2. tör-hes-setek	" " puteți		
3. tör-hes-senek	" " poată		

a n u m i t.

vág-has-salak, să te (ve) pot tăia.

S. 1. vág-has-sam	a făt, să pot	}	tăia lemnele.
2. vág-has-sad	" " poți		
3. vág-has-sa	" " poată		
P. 1. vág-has-suk	" " putem	}	
2. vág-has-sátok	" " puteți		
3. vág-has-sák	" " poată		

tör-hes-selek, să te (ve) pot frânge.

S. 1. tör-hes-sem	a făt, să pot	}	frânge lemnele.
1. tör-hes-sed	" " poți		
3. tör-hes-se	" " poată		
P. 1. tör-hes-sük	" " putem	}	
2. tör-hes-sétek	" " puteți		
3. tör-hes-sék	" " poată		

Perfectul.

vág-hat-tam legyen (a) făt, să fiu putut tăia lemnele.

tör-het-tem legyen (a) făt, să fiu putut frânge lemnele.

Optativul.

P r e z i n t e l e.

n e a n u m i t.

n e a n u m i t.

S. 1. vág-hat-nék	făt, ași	}	putea tăia lemne.	S. 1. tör-het-nék	făt, ași	}	putea frânge lemne.
2. vág-hat-nál	" aī			2. tör-het-nél	" aī		
3. vág-hat-na	" ar			3. tör-het-ne	" ar		
P. 1. vág-hat-nánk	" am	}		P. 1. tör-het-nénk	" am	}	
2. vág-hat-nátok	" ați			2. tör-het-nétek	" ați		
3. vág-hat-nának	" ar			3. tör-het-nének	" az		

a n u m i t.

vág-hat-nálak, te (ve) ași putea tăia (bate).

S. 1. vág-hat-nám	a făt, ași	}	puteam tăia lemnele.
2. vág-hat-nád	" aī		
3. vág-hat-ná	" ar		
P. 1. vág-hat-nók	" am	}	
2. vág-hat-nátok	" ați		
3. vág-hat-nák	" ar		

tör-het-nélek, te (ve) aşı putea frânge.

S. 1. tör-het-nem	a fát, aș	}	putea frânge lemnele.
2. tör-het-néd	" aī		
3. tör-het-né	" ar		
P. 1. tör-het-nók	" am	}	
2. tör-het-nétek	" ați		
3. tör-het-nék	" ar		

Perfectul.

vág-hat-tam vólna (a) fát etc., aşı fi putut tăia lemnele.
tör-het-tem vólna (a) fát etc., aşı fi putut frânge lemnele.

Infinitivul.

a) nepersonal.

vág-hat-ni fát, a putea tăia lemne.
tör-het-ni fát, a putea frânge lemne.

b) personal.

vág-hat-nom	}	kell,	trebuie să pot tăia.
tör-het-nem			trebuie să pot frânge.

Participiile.

vág-hat-ó, ce se poate tăia.
tör-het-ő, ce se poate frânge.
vág-hat-andó, ce se va putea tăia.
tör-het-endő, ce se va putea frânge.

Gerundiile.

vág-hat-va, putënd tăia, putënd fi tăiat.
tör-het-ve, putënd frânge, putënd fi frânt.
vág-hat-ván fát, putënd tăia lemne.
tör-het-vén fát, putënd frânge lemne.

Optativul cu hat, het poate însemna nu numai aşı putea, ci și: aşı voi să (fac ceva), ceea ce însămnă mai mult decât simplul **na, ne**. Când optativul are acest înțeles, fie activ, fie neutro-activ, verbul se conjugă ca cele pasive (vezi § 92). d. e.:

tánczolhatnám, aşı voi, aşı avea voie să joc.
tánczolhatnál, aī voi, aī avea voie să joci.
tánczolhatnék, ar voi, ar avea voie să joace.
tánczolhatnánk, am voi, am avea voie să jucăm.
tánczolhatnátok, ați voi, ați avea voie să jucați.
tánczolhatnának, ar voi, ar avea voie să joace.

lovagolhatnám, ași avea voie să me călăresc.

ülhetném ași avea voie să șed.

állhatnám, ași avea voie să stați.

La verbele potențiali, infinitivul nepersonal în limba magiară e foarte întrebuințat, când se vorbește numai în genere, fără subiect anumit, când apoi îl putem traduce cu a 3 pers. sing. ori cu 1 pers. plur. d. e.:

találhatni jó embert is, se poate afla și om bun, putem afla și om bun.

sajnálhatni őt, el putem compătimi, el se poate compătimi, ne poate părea reu de el.

láthatni efféle állatokot. se pot vedea astfel de animale, putem vedea animale de felul acesta.

§. 97.

Verba potențiali factitive.

Sufiptul factitiv și cel potențial se pot alătura deodată la un verb, care se numește atunci potențial -- factitiv. Sufiptul **at, tat, et, tet** premerge totdeauna lui **hat, het**, adecă așa:

-athat, -tathat;

-ethet, -tethet;

Inpeonate în acest chip, aceste sufipete însămnă:

a putea lăsa să (facă ceva). a putea face să (lucre ceva).

a putea da să (facă ceva). a putea pune să facă (cineva ceva. d. e.:

vág-athat-ok fát, eü pot lăsa să taie lemne.

köt-tethet könyvet, el poate lăsa să lege cărți.

csinál- tathat, el poate da (lăsa) să facă.

kez-dethet-i a dolgot, el poate lăsa să înceapă lucrul.

M o d e l.

Prezintele îndicativ.

mod neanumit.

S. 1. vág-athat-ok	fát, eü pot	}	lasa să taie lemne.
2. vág-athat-sz	" tu poți		
3. vág-athat	" el poate		
P. 1. vág-athat-unk	" noi putem	}	
2. vág-athat-tok	" voi puteți		
3. vág-athat-nak	" ei pot		

S. 1. tör-ethet-ek	făt eũ pot	}	lăsa sã frângã lemne.
2. tör-ethet-sz	" tu poți		
3. tör-ethet	" el poate		
P. 1. tör-ethet-ünk	" noi putem	}	
2. tör-ethet-tek	" voi puteți		
3. tör-ethet-tek	" ei pot		

vág-athat-lak, pot lăsa sa te (ve) taie.

S. 1. vág-athat-om	a făt, eũ pot	}	lăsa sã taie lemnele
2. vág-athat-od	" tu poți		
3. vág-athat-ja	" el poate		
P. 1. vág-athat-juk	" noi putem	}	
2. vág-athat-játok	" voi puteți		
3. vág-athat-ják	" ei pot		

tör-ethet-lek, eũ pot lăsa sã te (ve) taie.

tör-ethet-em	a făt, eũ pot	}	lăsa sã frângã lemnele.
tör-ethet-ed	" tu poți		
tör-ethet-i	" el poate		
tör-ethet-jük	" noi putem	}	
tör-ethet-itek	" voi puteți		
tör-ethet-ik	" ei pot		

și așa mai departe în toate modurile și în toate timpurile.

§. 93

**Verbe, cari lapăda sau perd vocala scurtă din silaba finală,
(o lasă afară).**

Precum substantivele, așa și verbele, cari aũ în silaba din urmă una din vocalile scurte **o, e, õ, i**, dacã se terminã în: **g, l, r, z** (zs) perd dinaintea sufiptelor verbali aceea vocalã scurtã, în unele timpuri și persoane, însă numai dacã prin lăpedarea aceleia nu se vatãmã rostirea ușoarã; la din contrã aceea trebuie păstratã.

Cãderea vocalei din silaba finalã are loc la toate partiipiile; însă înaintea sufiptului **j** și **v**, prin urmare în gerundiu, în subjunctiv și în prezintele îndicativului, forma anumitã cãderea vocalei nu se face.

De model luãm :

tipor = calcã, sdrobeșce.	töröl = sterge.
peder = suceșce.	

Indicativ.

Prezintele.

fără obiect anumit.

Singular.

1. tiprok	pedrek	törlök
2. tiporsz (tiprasz)	pedersz (pedresz)	törölsz (törlesz)
3. tipor	peder	töröl.

Plural.

1. tipruuk	pedrünk	törlünk
2. tiportok (tiprotok)	pedertek (pedretek)	töröltök (törlöttök)
3. tipornak (tipranak)	pedernek (pedrenek)	törölnek (törленek).

Cu obiect anumit.

Singular.

a) tiporlak (tipralak)	pederlek (pedrelek)	töröllek (törlelek)
b) 1. tiprom	pedrem	törlöm
2. tiprod	pedred	törlöd.
3. tiporja	pedri	törli.

Plural.

1. tiporjuk	pederjük	töröljük
2. tiporjátok	pedritek	törlitek
3. tiporják	pedrik	törlik.

Imperfect.

Fără obiect anumit.

Singular.

1. tiprék	pedrék	törlék
2. tiprál	pedrél	törlél
3. tipra	pedre	törle.

Plural.

1. tipránk	pedrénk	törlénk
2. tiprátok	pedrétek	törlétek
3. tiprának	pedrének	törlének.

Cu obiect anumit

Singular.

a) tipralak	pedrélek	törlélek
b) tipram	pedrém	törlém
tiprad	pedréd	törléd
tiprá	pedré	törlé

Plural.

1. tiprók	pedrök	törlök
2. tiprátok	pedrétek	törlétek
3. tiprák	pedrék	törlék

Perfectul.

ne anumit.

Singular.

1. tiportam (tiprottam)	pedertem (pedrettem)	töröltem (törlöttem)
2. tiportál (tiprottál)	pedertél (pedrettél)	töröltél (törlöttél)
3. tiport (tiprott)	pedert (pedrett)	törölt (törlött).

Plural.

1. tiportunk (tiprottunk)	pedertünk (pedrettünk)	töröltünk (törlöttünk)
2. tiportatok (tiprottatok)	pedertetek (pedrettetek)	töröltetek (törlöttetek)
3. tiportak (tiprottak)	pedertek (pedrettek)	törölték (törlötték).

anumit.

Singular.

a) tiportalak (tiprottalak)	pedertelek (pedrettelek)	töröltelek (törlöttelek)
a) 1. tiportam (tiprottam)	pedertem (pedrettem)	töröltem (törlöttem)
2. tiportad (tiprottad)	pederted (pedrettéd)	törölted (törlöttéd)
3. tiporta (tiprotta)	pederte (pedrette)	törölte (törlötte).

Plural

1. tiportuk (tiprottuk)	pedertük (pedrettük)	töröltük (törlöttük)
2. tiportátok (tiprottátok)	pedertétek (pedrettétek)	töröltétek (törlöttétek)
3. tiporták (tiprották)	pederték (pedrették)	törölték (törlötték).

Futurul compus.

tiporni	} fogok etc.	pederni	} fogok etc.	törölni	} fogok etc.
tiprani		pedreni		törölni	

Futurul compus (sau trecut).

n e a n u m i t

Singular.

1. tiprand-ok	pedrendek	törlendek
2. tiprand-(a)sz	pedrend-(e)sz	törlend-(e)sz
3. tiprand	pedrend	törlend.

Plural.

1. tiprandunk	pedrend-ünk	törlendünk
2. tiprand-(o)tok	pedrend-(e)tek	törlend-(e)tek
3. tiprand-(a)nak	pedrend-(e)nek	törlend-(e)nek.

a n u m i t

Singular.

a) tiprand-(a)lak	pedrend-(e)lek	törlend-(e)lek
b) 1. tiprandom	pedrendem	törlendem
2. tiprandod	pedrended	törlended
3. tiprandja	pedrendi	törlendi.

Plural.

1. tiprandjuk	pedrendjük	törlendjük
2. tiprandjátok	pedrenditek	törlenditek
3. tiprandják	pedrendik	törlendik.

Subjunctiv

Prezintele.

neanumit.

1. tiporjak	pederjek	töröljek
2. tiporj	pederj	törölj
3. tiporjon	pederjen	töröljön.

Plural.

1. tiporjunk	pederjünk	töröljünk
2. tiporjátok	pederjétek	töröljétek
3. tiporjanak	pederjenek	töröljenek.

anumit.

Singular.

a) tiporjalak	pederjelek	töröljelek
b) 1. tiporjam	pederjem	töröljem
2. tiporjad	pederjed	töröljed
3. tiporja	pederje	törölje.

Plural.

1. tiporjuk	pederjük	töröljük
2. tiporjátok	pederjétek	töröljétek
3. tiporják	pederjék	töröljék.

Optativul.

Prezintele.

neanumit.

Singular.

1. tipornék (tipranék)	pedernék (pedrenék)	törölnék (törlenék)
2. tipornál (tipranál)	pedernél (pedrenél)	törölnél (törlenél)
3. tiporna (tiprana)	pederne (pedrene)	törölne (törlene).

Plural.

1. tipornánk (tipranáuk)	pedernénk (pedrenénk)	törölnénk (törlenénk)
2. tipornátok (tipranátok)	pedernétek (pedrenétek)	törölnétek (törlenétek)
3. tipornának (tipranának)	pedernének (pedrenének)	törölnének (törlenének)

a n u m i t.

Singular.

a) tipornálak (tipranálak)	pedernélek (pedrenélek)	törölnélek (törlenélek)
b) 1. tipornám (tipranám)	pederném (pedreném)	törölném (törleném)
2. tipornád (tipranád)	pedernéd (pedrenéd)	törölnéd (törlenéd)
3. tiporná (tipraná)	pederné (pedrené)	törölné (törlené)

Plural.

1. tipornók (tipranók)	pedernők (pedrenők)	törölnők (törlenők)
2. tipornátok (tipranátok)	pedernétek (pedrenétek)	törölnétek (törlenétek)
3. tipornák (tipranák)	pedernék (pedrenék)	törölnék (törlenék).

Infinitiv

a) n e p e r s o n a l

tiporni	pederni	törölni
tiprani	pedreni	törleni

b) p e r o n a l.

Singular.

1. tipornom (tipranom)	pedernem (pedrenem)	törölnem (kell) (törlenem)
2. tipornod (tipranod)	pederned (pedrened)	törölned (törlöned)
3. tipornia (tiprania)	pedernie (pedrenie)	törölnie (törlenie)

Plural.

1. tiporanak (tipranunk)	pedernünk (pedrenünk)	törölnünk (törlenünk)
2. tipornotok (tipranotok)	pedernetek (pedrenetek)	törölnötök (törlenetek)
3. tiporniok (tipraniok)	pederniök (pedreniök)	törölniök. (törleniök).

Participiu.

Prezintele.

tipró	pedrő	törölő.
-------	-------	---------

Trecutul.

tiport (tiprott)	pedert (pedrett)	törölt (töröltt).
---------------------	---------------------	----------------------

Futurul.

tiprandó	pedrendő	törlendő.
----------	----------	-----------

Participiu adverbial (gerundivul).

tipor-va	peder-ve	töröl-ve.
----------	----------	-----------

Gerundiul.

tipor-ván	peder-vén	töröl-vén.
-----------	-----------	------------

§. 93.

Intrebuintarea formei anumite și neanumite.

I. Verbul se sufixionează în forma anumită, când e vorba despre obiect anumit, carele este :

1. Dacă substantivul e precedat de artichu, sau de pronumele arătătorii. d. e. :

látom az erdőt = vęd pădurea, adecă pădurea știută, cunoscută mai deaproape; látom ama erdőt; asemenea și când lipsește artichul, însă se subințelege. d. e. : sajnálom (a) szegényt = ăl compătinesc seracul de el.

2. Dacă stă apriat pronumele öt = ăl, el, ea, o; pre el, pre ea; öket prei ei, pre ele, sau se subințelege; apoi după toate pronumele posesive de sine stătătoare, precum și la toate

vorbele unite cu sufixele personale; în urmă la vorbele de agrăire ca: ön, kegyed, uraságod etc. d. e.:

Látom öt = ăl vęd pre el.

szereti gyermekeit = își iubește copiii.

mindnyáját elvitte = i-aũ dus pre toți.

ismerem önt = eũ ve cunosc.

ismered atyámat? = cunoșci pre tata meũ.

ismerem (öt) = ăl cunosc.

a mit e végre megtehetek, (azt) meg is teszem, ce pot face spre acest scop, (aceea) și fac.

ellopták a kalapját = i-aũ furat pălăria.

az enyémet is = pre aea mea încă (aũ furat.)

De multe ori, când adevărat obiectul nu este numit și știut apriat, ci numai îndegetat, saũ numai zis în genere, mai virtos la substantive compuse și la două substantive ce staũ ca posesor și posesiune, pre cari în limba românească le putem traduce cu prepozițiunea: de, deși substantivele aũ sufixe personale, verbul nu se pune cu forma anumită, ci cu cea neanumită. d. e.: Zsigmond Budán tudományok akademiáját állított fel = Sigmond aũ înființat în Buda academie de științe saũ aũ înființat pentru știință saũ științelor academie; din convingere ești pot alege felul religiunei (nu se arată ce fel de religie, ci numai un fel de religiã oreși care); vásár fiát hozott = aũ adus ceva dela târg, dar nu se știe ce e acel ceva; însã: elhozta a vásárfiát = aũ adus acel puũ al târgului, care se știe ce e d. e. inel; așa și: fogj be két lovadat = prinde doi cai din caii ce-ĩ aĩ = aĩ mai mulți cai, din eștia, doi ori și care să prinzi, însã: fogd be két lovadat = prinde-ți cei doi cai ce-ĩ aĩ = n'aĩ mai mult de doi, și chiar pr'aști doi să-ĩ prinzi.

3. la nume proprii: szeretem Pétert = iubesc pre Petru. Hunyadi dícsérik = laudã pre Huniadi; nu însã și când numele propriu se ia nume comun: Sulla Cesarban sok Mariust sejtett = Sula aũ prevezut în Cesar mulți Marii. Benned egy Cicerót látok = vęd în tine un Cicero (vei fi ca Cicero de mare orator). Ismerek egy Szabót = cunosc pre un Szabó = pre unul, care-l chiamã Szabó; asemenea când prin un cuvânt nehotărit și perde hotărirea d. e.: ismerek bizonyos embert = cunosc pre cutare om și nu: ismerem.

4. La pronumele reflexiv: magam, ad, a; la

mindnyája	mindnyájatok
mindnyájok	mindenikünk
mindnyájunk	mindegyikünk,

dacă și verbul e tot în aceeași persoană, în care stă și pronumele, altcum nu, afară dacă maga însămnă: DTa, când apoi verbul poate fi în ori ce altă persoană. d. e.:

ne dicérd magadat = nu te lăuda pre tine însuți.

magamat látom a tükörben = eū me véd pre mine în oglindă.

magát senki sem gyűlöli = nime nu se urêșce pre sine.

magát vádolom társai közül = pre DTa te învinuiesc dintre soții DTale.

magadat vádold szenvedéseidért = învinovățeșce-te pre tine pentru suferințele tale; însă.

magadat vádolnak kihágásaidért = pre tine te învinovăteșce (alții) pentru călcările de lege.

csak magamat látsz, lát, látnak = numai pro mine me vezi, vede, véd, (fiindcă verbul nu stă în persoana I.)

mindnyájunkat látjuk = însă: mindnyájunkat látsz, lát, látnak.

mindnyájunkat szeret, szeretsz, szeretnek.

mindenikünket látsz, lát, látnak.

5. Toate pronumele cu ik final ca: melyik, egyik, másik, mindenik, akármelyik, valamelyik, némelyik, dacă nu sînt determinate mai aproape prin numeralul egy; în fine egymás și valamennyi înca se construie cu forma anumită. d. e.:

melyik gyűrűt vesztetted el.   melyiket verik.

egyiket sem látta.   melyiket nézed ezek közül?

egyiket sem ohajtom.   szeretik egymást.

valamennyit látom, însă: egy gyermek egy másikat megvert.

Mind încă cere forma anumită, înțelegându-se cătră mind și az, care însă nu se exprimă. d. e.: Mind megtudta (azt) a mit más tudott = tot aū șciut (cunoscut) ce alții aū șciut; când însă obiectul la care priveșce mind, e cunoscut și apriat spus, verbul se îndreaptă după acela d. e.: mind lát bennünket az isten = pre noi toți ne vede Dzeū.

II. Verbul se sufiptionează în forma neanumită I.), când nu are obiect anumit, șciut, ci numai indegetat în mod general d, e.:

láltál farkast? vezut-aī lup? (orī ce lup să fie); hallottunk kiáltást, de embert nem sejtettünk = am auzit strigat, dar om n'am vezut.

1. La acuzativul pronumelor înterogative, așa: mit félsz? ce te temi? hányat talált? câți ai aflat.

2. La acuzativul lui: valaki, akárki, senki, kisé, minden.
d. e.:

valamit lát, hall.

3. Când obiectul e engem, téged, minket, bennünket, titeket, benneteket d. e.:

Téged dicsőit minden az ég alatt = pre tine te măresc toate cele de pre pământ.

Nem értesz engem, minket, (bennünket), titeket, (benneteket) = nu me pricepî premine, pre voi, pre noi.

4. La pronumele relative ki, mely, mi precedate, orî ba, de artichu.

ki a szerencse üldöz; a hirek, melyeket hallottál.

5. După az, ez, dacă nu arată obiect anumit, ci se raportă la ceva nehotărit, care nu e spus nici apriat, nici nu se poate subînțelege. d. e.:

Azt amit igértél, nem kérek (nu e spus ce fel de lucru e acela ce-l cer). veszek ruhát = cumper vestminte; én is azt veszek = și eü cumper aceea, adecă vestminte. Aici numai în genere zic, că-mî trebuie vestminte și-mî voiu cumpera, dar nu spun de care; segítségével unszolt; ezt elfogadom; pénzzel kínált, azt nem fogadék el; m'au îmbiat cu ajutoriul seü; acesta (ajutoriul seü) el primesc; m'au îmbiat cu banî, aceasta (adeca banî) n'am primit. (aici se spune numai de banî; dar nu se spune ce fel și câtă sumă de banî ar fi voit să-mî dea).

6. La infinitiv se pune de rënd forma neanumită. d. e.:

járkálni szeretek = îmi place să umblu.

beszélni szeretek = mî place să vorbesc.

nem ohajtok dicsérő szavakat hallani = nu poftesc a auzi vorbe lăudăroase; însă: nem ohajtom dicsérő szavaidat hallani = nu poftesc s'aud vorbele tale cele lăudăroase.

III. Când verbul are doăe saü maî multe obiecte și toate sânt anumite, el încă se pune în forma anumită și dacă sânt toate neanumite, acela tot în forma neanumită se pune; dacă însă obiectele sânt parte anumite, parte neanumite, atunci verbul se îndreaptă totdeuna după cel maî deaproape și adecă; saü alegem pre cele neanumite din cele anumite și punem verbul odată cu forma neanumită, și altă dată cu cea anumită;

saŭ întei de toate punem verbul într'una din cele două forme și deloc după el obiectul saŭ obiectele, ce răspund formei în carea s'aŭ pus verbul, și apoi după el cel alalt obiect, care mai este; ori că punem mai întei unul din obiecte și lăsăm să urmeze deloc verbul în forma corespunzătoare, apoi cel alalt obiect. d. e.:

mindenkit, még barátját is bántalmazza.

sem öt nem tartom erre jogosultnak, sem mást.

ott a távolban látok egy idegen embert és Pál barátomat; saŭ ott a távolban látom Pálbarátomat és egy idegen embert; saŭ ott a távolban egy embert látok és Pál barátomat; saŭ ott a távolban Pál barátomat látom és egy idegen embert; saŭ ott a távolban egy idegen embert és Pál barátomat látom. Sokan annyira fel fuvalkodtak, hogy sem az Istent nem ismerék, sem magokat, sem egyebeket nem ismerének.

Cu privire la concordarea verbului ca predicat cu subiectul seŭ, afară de cele mai zise, să se observe.

1. Dacă subiectul e în singular, și predicatul se pune în numeral singular, d. e.: a gyermek tanul; dacă subiectul e în plural și predicatul tot în plural se pune. d. e.: a gyermekek tanulnak.

2. Dacă sânt mai multe subiecte în singular de aceeași persoană, predicatul se pune în plural. Az atya és az anya elementek; bércz és völgy is elmaradtak; dar poate remănea și în singular, dacă subiectele sânt lucruri.

3. Dacă sânt mai multe subiecte de diferite persoane, predicatul stă în plural în persoana cea mai de frunte, deci în 1-a, dacă sânt subiecte de 1 pers., în adoaă, dacă sânt subiecte numai de a 2 și 3-a pers.

sem én, sem te, nem vagyunk a rosznak partolói; én és az atya egy vagyunk; mikor jöttetek haza, te meg a bátyád? atyád és én sétálni mentünk; te és társaid elfutattak; te és őelőrefogtok lovagolni.

4. Dacă un nume colectiv cu verbul ajutătoriu formează predicatul și subiectul e în plural, atunci numai verbul ajutătoriu se pune în plural. Az arabok hajdan igen harczas nép valának.

Sufiþtiunea (conjugatiia) verbelor pasive și neutre pasive, sau a verbelor cu : ik (ikalî).

I. Verbele pasive arată suferirea, adecã efectul lucrãrei ce suferã subiectul dela altul, prin altul. Ele se formeazã dela cele active cu sufiþtul: **at, et; tat, tet**; care numai dupã formã e același cu sufiþtele verbelor factitive; ẽar dupã ınteles e deschilinit, arãtãnd ceea ce se petrece cu subiectul.

Acest sufiþt se alãturã dupã regulele stãtorite pentru alãturarea sufiþtelor ın genere. Numai ın ce priveșce sufiþtele personalı, se deschilinesc de verbele active prin aceea, cã persoana a 3-a din singular, ın timpul de fațã e: **ik**, dela care se și numesc **ikali**; a 2-a pers. o fac cu **-l** și 1 pers. cu **-m**. Sufiþtele personalı din plural sũnt aceleași ca la cele active din forma neanumitã, pre carea singur numai o aũ, cãci forma anumitã le lipseșce cu totul.

Verbele pasive formate din cele active cu **at, et, tat, tet**, se numesc pasive din afarã (externe) = külszenvedõ igék, fiindcã suferirea ce o suferã subiectul, provine din cauzã din afarã, ınsã suferirea se poate produce și fãrã cauzã ınadins din afarã; aceste verbe se numesc **pasive din lãuntru** (interne) = belszenvedõk și se cunosc mãi virtos depre sufiþtul formativ **od, ed, õd, sz** cu **ik** ın a 3 pers. și respund celor reflexive romãnesci.

Precum la cele active, așã la cele pasive mãi sũnt nișce verbe mijlocii, cari nu ınsamnã suferire deplinã, nici din afarã, nici din lãuntru, ci altã stare, trecerea ın altã stare sau schimbare; dar fiindcã și aceste se conjugã ın modul celor pasive, se numesc neutro pasive.

Model de conjugare ın forma pasivã.

Sufiþtele ın modul.

Indicativ.

Prezinte.

Singular.

groase.

subțiri.

1 -om
2 -ol
3 -ik

-em (õm)
-el (õl)
-ik

Plural.

1 -unk	-ünk
2 -tok	-tek
3 -nak	-nek.

Singular.

groase.

1. vár-at-om,	me aștept (sînt așteptat)	} de cineva.
2. vár-at-ol,	te așteptî (ești așteptat)	
3. vár-at-ik,	se așteaptă (este așteptat)	

subțiri.

ver-et-em,	me bat, (sînt bătut)	} de cineva.
ver-et-el,	te bați, (ești bătut)	
ver-et-ik,	se bate, e bătut	

Plural.

1. vár-at-unk,	ne așteptăm, sîntem	} așteptați de cineva.
2. vár-at-tok,	ve așteptați, sînteți	
3. vár-at-nak,	se așteaptă, sînt	
ver-et-ünk,	ne batem, sîntem	} bătuți de cineva.
ver-et-tek,	ve bateți, sînteți	
ver-et-nek,	se bat, sînt	

Imperfect.

1 -ám	1 -ém
2 -ál	2 -él
3 -ék	3 -ék
1 -ánk	1 -énk
2 -átok	2 -étek
3 -ának	3 -ének

Singular.

1. vár-at-ám,	me așteptam, eram	} așteptat de cineva.
2. vár-at-ál,	te așteptaî, eraî	
3. vár-at-ék,	se aștepta, era	
ver-et-ém,	me băteam, eram	} bătut de cineva.
ver-et-él,	te băteaî, eraî	
ver-et-ék,	se bătea, era	

Plural.

1. vár-at-ánk,	ne așteptam, eram	}	așteptați de cineva.
2. vár-at-átok,	ve așteptați, erați		
3. vár-at-ának,	se așteptați, erați		
ver-et-énk,	ne băteam, eram	}	bătuți de cineva.
ver-et-étek,	ve băteați, erați		
ver-et-ének,	se băteați, erați		

Perfectul.

1 -tam	-tem
2 -tál	-tél
3 -tott	-tett
1 -tunk	-tünk
2 -tatok	-tetek
3 -tak	-tek.

Singular.

1. vár-at-tam,	m'am așteptat, fui	}	așteptat de cineva.
2. vár-at-tál,	te-ai așteptat, fuși		
3. vár-at-ott,	s'aui așteptat, fu		
ver-et-tem,	m'am, fui	}	bătut de cineva.
ver-et-tél,	te-ai, fuși		
ver-et-ett,	s'aui, fu		

Plural.

1. vár-at-tunk,	neam, furém	}	așteptați de cineva.
2. vár-at-tatok,	v'ați, furéți		
3. vár-at-tak,	s'aui, furé		
ver-et-tünk,	ne-am, furém	}	bătuți de cineva.
ver-et-tetek,	v'ați, furéți		
ver-et-tek,	s'aui, furé		

Pluscuamperfectul.

Acesta se formează dela perfect în componere cu vala, saui volt.

vár-at-am	}	vala saui	fusem, fost-am așteptat etc.
ver-et-tem		volt	fusem, fost-am bătut etc.

vár-at-ni	$\left. \begin{array}{l} \text{fogok} \\ \text{fogsz} \\ \text{fog} \end{array} \right\}$	valaki	$\left. \begin{array}{l} \text{által,} \\ \text{által,} \\ \text{által,} \end{array} \right\}$	voiu fi aşteptat, bătut	$\left. \begin{array}{l} \\ \\ \\ \end{array} \right\}$	de cãtrã cineva.	
ver-et-ni				fogunk			vom fi aşteptaţi, bãtuţi
				fogtok			veţi fi aşteptaţi, bãtuţi
	fognak	vor fi aşteptaţi, bãtuţi					

saũ: me voiu aştepta de cãtrã cineva.

Futurul simplu (sau şi trecut).

1 -andom	-endem
2 -andol	-endel
3 -andik	-endik
1 -andunk	-endünk
2 -andotok	-enderek
3 -andanak	-endenek.

Singular.

1. vár-at-andom	$\left. \begin{array}{l} \\ \\ \\ \end{array} \right\}$	valaki	$\left. \begin{array}{l} \text{által} \\ \text{által} \\ \text{által} \end{array} \right\}$	voiu fi fost aşteptat	$\left. \begin{array}{l} \\ \\ \\ \end{array} \right\}$	de cãtrã cineva.
2. vár-at-andol				vei fi fost aşteptat		
3. vár-at-andik				va fi fost aşteptat		

Plural.

1. vár-at-andunk	$\left. \begin{array}{l} \\ \\ \\ \end{array} \right\}$	valaki	$\left. \begin{array}{l} \text{által,} \\ \text{által,} \\ \text{által,} \end{array} \right\}$	vom fi fost aşteptaţi	$\left. \begin{array}{l} \\ \\ \\ \end{array} \right\}$	de cãtrã cineva.
2. vár-at-andotok				veţi fi fost aşteptaţi		
3. vár-at-andanak				vor fi fost aşteptaţi		

saũ: me voiu fi aşteptat de cãtrã cineva.

1. ver-et-endem	$\left. \begin{array}{l} \\ \\ \\ \end{array} \right\}$	valaki	$\left. \begin{array}{l} \text{által,} \\ \text{által,} \\ \text{által,} \end{array} \right\}$	voiu fi fost bătut	$\left. \begin{array}{l} \\ \\ \\ \end{array} \right\}$	de cãtrã cineva.
2. ver-et-endel				vei fi fost bătut		
3. ver-et-endik				va fi fost bătut		
1. ver-et-endünk	$\left. \begin{array}{l} \\ \\ \\ \end{array} \right\}$	valaki	$\left. \begin{array}{l} \text{által,} \\ \text{által,} \\ \text{által,} \end{array} \right\}$	vom fi fost bãtuţi	$\left. \begin{array}{l} \\ \\ \\ \end{array} \right\}$	de cãtrã cineva.
2. ver-et-endetek				veţi fi fost bãtuţi		
3. ver-et-endenek				vor fi fost bãtuţi		

saũ: me voiu fi bătut de cãtrã cineva.

Subjunctiv şi imperativ.

1 -sam	1 -sem
2 -sál	2 -sél
3 -sék	3 -sék

1 -sunk	1 -sünk
2 -satok	2 -setek
3 -sanak	3 -senek.

Singular.

1. vár-as-sam,	să fiu aşteptat, să me aştept	} de către cineva.
2. vár-as-sál,	să fi aştept, să te aştepti	
3. vár-as-sék	să fie aşteptat, să se aştepte	

Plural.

1. vár-as-sunk,	să fim aşteptați, să ne aşteptăm	} de către cineva.
2. vár-as-satok,	să fiți aşteptați, să ve aşteptați	
3. vár-as-sanak,	să fie aşteptați, să se aştepte	

1. ver-es-sem,	să fiu bătut, să me bat	} de către cineva.
2. ver-es-sél,	să fi bătut, să te bați	
3. ver-es-sék,	să fie bătut, să se bată	
1. ver-es-sünk,	să fim bătuți, să ne batem	}
2. ver-es-setek,	să fiți bătuți, să ve bateți	
3. ver-es-senek,	să fie bătuți, să se bată	

Pluscuamperfectul.

Acesta se formează din perfectul indicativului cu *legyen*.

vár-at-tam	} <i>legyen</i> , să fiu fost bătut.	să fiu fost aşteptat.
ver-et-tem		să fiu fost bătut.

saū: să me fiu bătut de către cineva; cineva să me fie bătut.

Optativ.

Prezintele.

1 -nám	-ném
2 -nál	-nél
3 -nék	-nék
1 -nánk	-nénk
2 -nátok	-nétek
3 -nának	-nének.

Singular.

1. vár-at-nám,	ași fi aşteptat, m'ași aştepta	} de către cineva,
2. vár-at-nál,	ai fi aşteptat, te-ai aştepta	
3. vár-at-nék,	ar fi aşteptat, s'ar aştepta	

Plural.

1. vár-at-nánk, am fi aşteptaţi, ne-am aştepta	}	de cătră cineva.
2. vár-at-nátok, aţi fi aşteptăţi, v'aţi aştepta		
3. vár-at-nának, ar fi aşteptăţi, s'ar aştepta		

ver-et-ném, aşi fi bătut, m'aşi bate	}	de cătră cineva.
ver-et-nél, ai fi bătut, te'ai bate		
ver-et-nék, ar fi bătut, s'ar bate		
ver-et-nénk, am fi bătuţi, ne-am bate		
ver-et-nétek, aţi fi bătuţi, v'aţi bate		
ver-et-nének, ar fi bătuţi, s'ar bate		

Trecutul.

Se formează din trecutul indicativului cu volna.

vár-at-tam volna, aşi fi fost aşteptat, de cătră cineva.

ver-et-tem volna, aşi fi fost bătut, de cătră cineva.

saū: m'aşi fi aşteptat de cătră cineva.

Infinitivul.

a) nepersonal.

vár-at-ni, a fi aşteptat, a se aştepta	}	de cătră cineva. •
ver-et-ni, a fi bătut, a se bate		

b) personal.

vár-at-nom	kell	}	valaki által,	trebuie să fiū aşteptat	}	de cătră cineva.
vár-at-nod	"			trebuie să fi aşteptat		
vár-at-nia	"			" " fie aşteptat		
vár-at-nunk	"			" " fim aşteptaţi		
vár-at-notok	"			" " fiţi aşteptaţi		
vár-at-niok	"			" " fie aşteptaţi		
ver-et-nem	kell	}	valaki által,	trebuie să fiū bătut		
ver-et-ned	"			" " fi bătut		
ver-et-nie	"			" " fie bătut		
ver-et-nünk	"			" " fim bătuţi		
ver-et-netek	"			" " fiţi bătuţi		
ver-et-niök	"			" " fie bătuţi		

saū: trebuie să me aştept de cătră cineva etc.

part. pr. vár-at-ó = unul care s'aşteaptă; unul, care este aşteptat; unul, pre care-l aşteaptă.

ver-et-ő = unul, care se bate (de cătră cineva), care este bătut; unul, pre care-l bat.

Acest participiu nu se întrebuițază.

part. t. r. vár-at-ott saũ várt = unul, pre care l'aũ așteptat, unul așteptat.

ver-et-ett saũ vert = unul, pre care l'aũ bătut, unul bătut.

part. fut. várátandó = unul pre care-l vor aștepta; care este de așteptat; care se va aștepta, va fi așteptat.

veretendő = unul, pre care-l vor bate; care este de bătut; care se va bate, va fi bătut.

Gerundul.

a) vár-at-ván, așteptat fiind de, așteptându-se de.

ver-et-vén, bătut fiind de, bătându-se de.

b) várátva, așteptat de.

veretve, bătut de.

II. Pasivul acesta în limba magiară nu se prea întrebuițază. Cele mai întrebuițate timpuri sânt prezintele și perfectul în a 3-a pers.; gerundiul încă e foarte întrebuintat.

În locul pasivului se pune mai mult activul și înfinitivul, saũ van, lesz etc., însoțit de participiul adverbial. d. e.:

Isten hatalma láttatik a természetben = Isten hatalmát látjuk a természetben, saũ: Isten hatalmát láthatni saũ: Isten hatalma látható. Elvégeztetett, hogy mindenk meg haljanak = el van végezve, hogy etc. A közgyűlésen kimondatott = kimondták. A háború bevégztetett = be van végezve.

Româneșce e mult mai bine a-l traduce reflexiv decât cu verbul ajutătoriu a fi, însoțit de participiu, d. e.: dicsertetik = ăl laudă saũ se laudă (de cătră alții) și nu: este lăudat, pentru că această formă a pasivului nostru nu respunde înțelesului ce-l are pasivul unguresc; așa se poate traduce bine numai în perfect și futur, = fu lăudat = dicsértetett = s'aũ lăudat; dicsertetni fog = va fi lăudat (se va lăuda).

III. Cătră sufiptul pasivului se adauge și cel potențial, dacă suferire se arată ca posibilă, așa: **athat, ethet, tathat, tet-het**, ceea ce însamnă: poate să se, poate să fie. d. e.:

vár-athatik = poate să se aștepte; (poate fi așteptat.)

ver-ethetik = poate să se bată; (poate fi bătut).

Alăturarea sufiptelor personală și de timp se face întocmai ca la celelalte verbe.

1. vár-athat-om	} valaki által,	eü pot să me aștept, pot fi așteptat de cineva.
2. vár-athat-ol		tu poți să te aștepți, poți fi așteptat de cineva.
3. vár-athat-ik		el poate să se aștepte, poate fi așteptat de cineva.

Plural.

vár-athat-unk	} valaki által	noi putem să ne așteptăm, putem fi așteptați da cineva.
vár-athat-tok		voi puteți să ve așteptați, puteți fi așteptați de cineva.
vár-athat-nak		ei pot să se aștepte, pot fi așteptați de cineva.

ver-ethet-em	} valaki által	eü pot fi bätut	} de cãtrã cineva.
ver-ethet-el		tu poți fi bätut	
ver-ethet-ik		el poate fi bätut	
ver-ethet-ünk		noi putem să fim bätuți	
ver-ethet-tek		voi puteți să fiți bätuți	
ver-ethet-nek		ei pot să fie bätuți	

și așa mai departe în toate modurile și timpurile.

§. 95

Verbe reflexive, belsenvedö.

I. Verbele reflexive arată o lucrare, ce se mărginește la subiect, sau o suferire din lăuntru. Ele se conjugă în limba magiară în tocmai ca cele pasive, făcute din cele active cu at, et, tat, tet.

Ca model de conjugare fie, pentru cele groase vág-öd-ik = se tae, se lovește și pentru cele subțiri tör-öd-ik se frânge, se chinue, ăși dă trudă și ver-eked-ik se bate.

I. Indicativ.

Prezintele.

Sufiptele.

S. 1. -om	-em (öm).
2. -ol	-el (öl).
3. -ik	-ik.

P. 1. -unk	-ünk
2. -tok	-tek
3. -nak	-nek.

Singular.

1. vágód-om	vereked-em	töröd-öm
2. vágód-ol	vereked-el	töröd-öl
3. vágód-ik	vereked-ik	töröd-ik.

Plural.

1. vágód-unk	vereked-ünk	töröd-ünk
2. vágód-tok	vereked-tek	töröd-tek
3. vágód-nak	vereked-nek	töröd-nek.

Imperfectul.

S. 1. -ám	-ém
2. -ál	-él
3. -ék	-ék
P. 1. -ánk	-énk
2. -átok	-étek
3. -ának	-ének.

Singular.

1. vágód-ám	töröd-ém
2. vágód-ál	töröd-él
3. vágód-ék	töröd-ék.

Plural.

1. vágód-ánk	töröd-énk
2. vágód-átok	töröd-étek.
3. vágód-ának	töröd-ének.

Perfectul.

Perfectul e întocmai ca la cele active, în forma neanumită.

Singular.

1. vágód-tam	töröd-tem
2. vágód-tál	töröd-tél
3. vágód-ott	töröd-ött.

Plural.

1. vágód-tunk	töröd-tünk
2. vágód-tatok	töröd-tetek
3. vágód-tak	töröd-tek.

Pluscuamperfectul.

vágódtam vala etc.

törödtem vala etc.

I. Futurul.

vágodni	}	fogok
törödni		fogsz
		fog etc.

Futurul simplu (orî trecut.)

Sufitele.

S. 1. -and-om	-end-em
2. -and-ol	-end-el
3. -and-ik	-end-ik
P. 1. -and-unk	-end-ünk.
2. -and-otok	-end-etek
3. and-anak	-end-eenek.

Singular.

1. -vágód-andom	töröd-end-em
2. vágód-and-ol	töröd-end-el
3. vágód-and-ik	töröd-end-ik.

Plural.

1. vágód-and-unk	törödend-ünk
2. vágód-and-otok	törödend-etek
3. vágód-and-anak	törödend-enek.

II. Subjunctiv și imperativ.

Prezintele.

Sufiptele.

S. 1. -jam	-jem
2. -jál	-jél
3. -jék	-jék
1. -junk	-jünk
2. -jatok	-jetek
3. -janak	-jenek.

Singular.

1. vágód-jam	töröd-jem
2. vágód-jál	töröd-jél
3. vágód-jék	töröd-jék.

Plural.

1. vágód-junk	töröd-jünk.
2. vágód-jatok	töröd-jetek.
3. vágód-janak	töröd-jenek.

III. Optativul.

Prezintele.

Sufipte.

S. 1. -nám	-ném
2. -nál	-nél
3. -nék	-nék
P. 1. -nánk	-nénk
2. -nátok	-nétek
3. nának	-nének.

Singular.

1. vágód-nám	töröd-ném
2. vágód-nál	töröd-nél
3. vágód-nék	töröd-nék

Plural.

1. vágód-nánk	töröd-nénk
2. vágód-nátok	töröd-nétek
3. vágód-nának	töröd-nének.

Infinitivul.

a. nepersonal

vágód-ni
töröd-ni

b. personal.

Singular.

1. vágód-nom	} kell	töröd-nem	} kell
2. vágód-nod		töröd-ned	
3. vágód-nia		töröd-nie	

Plural.

1. vágód-nunk	} kell	töröd-nünk	} kell.
2. vágód-notok		töröd-netek	
3. vágód-niok		töröd-niök	

Participiu.

prez. vágód-ó ceva, ce se taie de sine.

töröd-ő ceva, ce se frânge de sine.

trec. vágód-ott, ce saũ tăiat de sine, tăiat de sine.

töröd-ött, frânt de sine; ceva, ce s'aũ frânt de sine.

fut. vágód-and-ó, ceva, ce se va tăia de sine.

töröd-end-ő ceva, ce se va frânge de sine.

Gerundiul (geruntivul)

a. relativ.

vágód-va, tăiat-ă, fiind tăiat-ă.

töröd-ve, chinuit-ă, fiind frânt-ă, chinuit-ă.

b. absolut.

vágód-ván, tăindu-se.

töröd-vén, frângându-se, chinuindu-se.

II. Cu potențialul va fi d. e.:

Prezintele.

vágód-hat-om	töröd-het-em
vágód-hat-ol	töröd-het-el
vágód-hat-ik	töröd-het-ik
vágód-hat-unk	töröd-het-ünk
vágód-hat-tok	töröd-het-tek
vágód-hat-nak	töröd-het-nek

și așa mai departe în toate modurile și timpurile.

III. Sânt unele verbe, cari nu arată vro suferire nici din afară, nici din lăuntru (reflexiv); cî, fiindcă se conjugă după forma celor pasive reflexive, se numesc neutro pasive saũ medii (középigye), precum:

lak-ik, șede, locuiește.

es-ik, cade, pică.

Singular.

1. lak-om, eü locuiesc.	es-em, eü cad.
2. lak-ol, tu locuiescî.	es-sel, voi cãdeþi.
3. lak-ik, el locuieþce.	es-ik, el cade.

Plural.

1. lak-unk, noi locuim.	es-ünk, noi cãdem.
2. lak-tok, voi locuinþi.	es-tek, voi cãdeþi.
3. lak-nak, ei locuesc.	es-nek, ei cad
- þi aþa mãi departe.

Verbe reflexive.

aggódik, se îngrijeþce de ceva.	igyekszik, se sírguiesce, nizuieþce.
avatkozik, se mestecã în ceva.	irtodzik, se înfioarã, se îngrozeþce.
ázik, se udã.	kéródzik, se cere.
dolgozik, lucrã.	késik, întãrzie, amãnãteazã.
enyészik, pere, se nimiceþce.	kopik se învecheþce, se roade.
fáradozik, se usteneþce.	öltózik, se îmbracã, se ateie.
fázik, e frig.	rázódik, se scuturã.
fehérlik, albeþce.	sárgállik, îngalbinesce.
fürdik, se scaldã.	származik, se deduce, se naþce,
gyótródik, se chinuie, trudeþce.	íþi ia începutul, íþi trage ori-
habzik, face spumã.	ginea, viþa.
hizik, se îngraþã	szokik, se dedã, se învaþã, se în-
	datineazã.
	szökik, scapã, fuge.
	telik, se umple, ajunge, e deplin.

- ütódik, se loveþce.
 veródik, se bate, þi dã de ceva.
 vetkezik, se îmbracã.
 vigasztalódik, se mângãie.

I. Multe verbe din cele întransitive þi reflexive se construie adese ori cu un acuzativ, mãi ales nehotãrit, ca :

sokat, mult.	keveset, puþin.
eleget, destul.	annyit, atãta.
ennyit, atãta.	mennyit cãt.
mit, ce.	d. e. :

- sokat töródik, mult se frãnge.
 keveset aggódom, puþin me îngrijeþce, me tem.
 annyit esküszik, atãta ce se joarã.

eleget nyugodtam, destul am odinit.

sokat alszik, mult doarme.

nyolcz mérföldet utaztam, am călătorit opt mile.

ünepet ülni, a ținea serbătoare, serbează.

a Tisza apadt egy pár lábnyit, Tisa aũ scăzut cu câtea urme.

az óra késik egy negyedét, orologiul întârzie cu un pătrăriu.

nyolcz órát alszik doarme opt oare.

II. Multe întransitive prin unire cu prefapte verbali se prefac cu totul în transitive, în care caz primesc și sufiptele din forma anumită, că :

jár, bejárja saũ megjárja az országot, cutreieră țara.

áll, kiállja a büntetést, suferă pedeapsa.

kerül, megkerüli a várost, încunjură orașul.

folyl, körülfolylja a várost, curge pre după oraș, în jurul orașului.

§. 97.

Verbe, cari se conjugă după ambele forme, cu ik și fără ik deodată.

Limba magiară are unele verbe, pre cari le întrebuințază când cu **ik**, când fără **ik**. Acestea ear sânt de doaë feluri :

1. de acelea, cari în amendoaë formele aũ același înțeles :

omol, omlik,	se surupe, se derimă.
bomol, bomlik,	se desface, descompune.
romol, romlik,	se trică.
foszol, foszlik,	se sfașie, destramă.
haldokol, haldoklik,	moare.
háramol, háramlik,	cade (dreptul) pre, a arunca pre cineva (vina).
hazud hazudik,	minte.
fuldokol, fuldoklik,	se înneacă.
esdekel, esdeklik,	se roagă.
mász, mászik,	se tirăe.
sikamol, sikamlik,	aluneacă.
ömöl, ömlik,	se varsă.
tündököl, tündöklik,	străluce.
folyl, folylk,	curge.

2. Verbe, cari cu ik aũ un înțeles și fără ik alt înțeles.

ágaz: beágaz valamit; a acoperi ceva cu crengi.

áldoz: feláldoz mindent, toate le sacrifică; jertfeșce.

apróz: el, saũ felapróz = apróra csinál, dimicã, micutelează.

bán; szán, sajnál = ei pasã ceva, îl doare.

bíz: megbíz valakit = încredințazã pre cineva.

bokroz: bebokroz, bokrot csinál = face tufiș, tufã.

bolondoz: bolondczimmel ruházta fel: összebolondozta, a da cuiva numele de bolând, de prost, nãrod.

böröz: börrel bevon, beböröz valamit = a învãli ceva cu pele.

cserepez: csereppel fõd = a acoperi cu cãrãmidã.

csigáz: gyõtör marhát = chinue, maltrateazã animalul.

csikland: valakit = gãzëlã pre cineva.

csomóz: csomót csinál, csomóba rak = face chitã, legãturã, braț teanc.

csoportoz: csoportba szed, rendez valamit = a pune, a rãnduĩ în grãmadã, în cete ceva.

ér: semmit sem ér = nimic n'ajunge (nu-ĩ vrednic, nu are valoare) (a nyakig ér = ajunge pãnã la grumaz; egy óra alatt, oda ér = într'o oarã ajunge acolo; rá nem ér = na're timp la aceea.

érez: valamit = simte ceva.

ágazik: ágat hajt a fa = îi dã arborelui crengi, ramuri.

áldozik: áldozáshoz járul a nap-se sãnteșce, apune soarele.

aprózik: az esõ = mijgue ploae (linge ploaea).

bánik: valamivel, a șci umbla cu ceva, a se purta.

bizik: valakiben, a se încrede în cineva.

bokrozik: bokrosodik a növény = planta se face ca tufa, se învãleșce.

bolondozik: bolondságot üz = face nerozie.

börzik: a seb = începe a cãpãta pele (a se vindica rana).

cserepezik: a bör, út, se face grenturos.

csigázik: kanyarog = se învãrte.

csiklandik: valakinek a teste = se gãzëlã, îl mãnãcã corpul.

csomózik: csomóba áll, összecsomósodik = se face ghem.

csoportozik: csoportba áll, a se aduna în cete.

érik: a gyümölcs = se coace (fruptele.)

érezik: valami = se simte ceva.

- egyez: egyességre lép = a se învoi la ceva, a face învoială.
- fenekel: befenekel valamit = pune fund la ceva.
- gallyaz: begallyaz valamit, a cuprinde cu reungile ceva.
- gyül: összegyül több valami, mulți se adună la olaltă.
- gyökerez, begyökerez, gyökereivel befutja a földet = rădăcinele taie adenc în pământ, se lătesc.
- gyöngyöz: gyöngygyel felékeşit = a lucra în mărgele, a înfrunseţa ceva cu mărgele.
- gyűrüz: felgyűrüzte az ujját: a pune înel.
- haboz: habot vet, aruncă undă, spumă.
- hajol: le-át-ráhajol valakire = a se lăsa, rázima pre cineva, a se apleca pre ceva.
- havaz: behavaz, hóval behány, a acoperi cu nea.
- hibáz: elvét valamit, face smintă în ceva, eroare.
- jelen: megjelen valaki = apare cineva, se înfăţăşază.
- kettöz: megkettöz, ketszerez, a face ceva de doi, duplică.
- levelez: levelet vált = cores-pundează.
- melegül: fel-neki melegül valaki magától, a se înferbînta de sine.
- a) egyezik: egyenlő lesz valamivel = a se face egal cu ceva, a deveni egal cu ceva.
- b) feneklik: fenékre száll, a kocsí a szárban megfeneklik, se scufundă.
- gallyazik: gallyat ereszt = a da lăstari, a lăstari a da crengile.
- gyúlik: a seb = se coace rana; a vásár = se a dună mereű tégul.
- gyökerezik: gyököt ereszt, slo-boade rădăcini, daű rădăcinele.
- gyöngyözik: d. e.: a pezsգőbor. a face bumburei, d. e.: vinul.
- gyűrűzik: gyűrűs vonalban forog = se încolăceşce.
- habozik: tétováz, határozatlan-kođik = esită, stă la îndoială, nehotărit, habzik: a ser, a víz = apa, berea face spumă.
- hajlik: valami = a se apleca ceva, a se îndoviga.
- havazik: a hó = ninge.
- hibázik: hiányzik valami, lip-seşce, fáleşce ceva.
- jelenik: megjelennik a könyv, apare cartea, ese la lumină.
- kettözik: kettőt lát a szem, ochiul zăreşce doi, i-se îndoiesc lucrurile.
- levelezik, leveledzik a fa, în-frunzeşce (lemnul).
- melegszik: valaki, az étel a tüz-nél, a se încălzi la foc.

múl: fölűlmúl valakit, a întrece
pre cineva.

nyúl: ~~kinűl~~ kezével, a întinde
mâna. *Kinyűl*

öröl: gabonát = macină grâu.

örököl: örökséget, vagyont va-
laki, = cineva moşteneşce
avere.

poroz: beporoz valamit, a pune
ţărînă pre ceva, a pulbera
ceva.

sugároz: besugároz valamit; a
arunca razele pre ceva.

rögöz, a aduna buşi şi a face
grămadă.

szemez: beszemez a fába, a ol-
táni.

szok: megszok valamit, a se de-
da la ceva, cu vr'un lucru.

szűn: valaki valamit tenni = ci-
neva inceată de a face ceva.

terem: gyümölcsöt a fa, arborele
face frupte.

torol: megtorol, boszut áll, a-şi
resbuna pentru ceva.

tör: valaki valamit, cineva
frânge ceva.

vál: elvál barátjától = se des-
parte de amicul seű.

virágoz: be, fel virágoz vala-
mit = a înpena ceva.

hall, aude ceva.

szűl naşce.

műlik: el-kiműlik valami, pere,
se repune, se nimiceşce ceva.
nyűlik, terjed, enged a bőr, se
intinde (pelea) ceva.

örlik: a gabona = se macină
grâu.

öröklík: örökké fenmarad vala-
mi = ceva remâne în veac,
se perpetuază.

porzík: az út; dromul se pul-
berează, se face pulbere; por-
lík: ~~prá~~ lesz = se preface *porzík*
în pulbere.

sugárzík: a nap = soarele stră-
luce.

rögzík, se face buş, se înrăda-
cinează (d. e.: o idee fixă).

szemzík: az eső = mǐjgue
(ploaia).

szozík: megszozík valaki vala-
hol, a se deda undeva.

szűník: a fájdalom, încetează
durerea.

termík: a gyümölcs, creşce, se
face rodul.

torlík: torlódik a jég, ghiata se
grămădeşce.

törík, se frânge.

válık: két dolog egymástól, se
desfac, se descompun doae
lucruri, unul de altul; egész-
ségére, vérré válık = ~~szűl~~ spre *í-e*
sânetate, îi prieşce; se preface
în sânge.

virágzík: ki-el virágzík a fa,
înfloreşce arborele.

hallík valami = s'aude ceva.

szűlík = se naşce.

Verbe cu tulpină schimbătoare.

§. 98.

Verbe cu sz schimbătoriu.

Schimbarea tulpinței stă într-o aceea, că litera finală, în unele moduri, timpuri și persoane sau pere cu totul, sau trece în alta, sau că, în fine tulpina crește prin adausul unui sunet.

Vom tracta mai întâi despre cele cu sz final, despre carele trebuie să amintim ca la unele verbe se ține strins de tulpină, ear la altele nu; în acest caz el nu e stătătoriu, ci-î numai un adaus schimbătoriu. Verbele cu sz schimbătoriu sunt de două clase, ikali și neikali.

I. Verbele fără -ik sunt:

tesz, face.

vesz, ia, cumpără.

hisz, crede.

visz, duce.

lesz, va fi, va deveni (este).

Aceste verbe țin pre **SZ** numai în prezintele indicativului, alt unde acela se lapedă, sau se preface. A două persoană singular din timpul de față se poate face și cu -l și a 3-a cu -n, care adaus poate rămânea și în perfect, căuzând aci contragerea sunetelor premergătoare (e cu ve în ö și i cu ve în ü); în subiectiv **SZ** se preface în sufiptul j și cu acesta dimpreuna în **gy**.

Infinitiv

Prezintele.

Fără obiect anumit.

Singular.

1.	teszek	veszek
2.	{ teszsz (tészsz)	{ veszsz (vészsz)
	{ teszel	{ veszel
3.	tesz, teszen	vesz, veszen
	hiszek	viszek
	{ hiszsz (hiszsz)	{ viszsz (viszsz)
	{ hiszel	{ viszel
	hisz, hiszen	visz, viszen

Plural.

1. teszünk	veszünk	hiszünk	viszünk
2. tesztek	vesztek	hisztek	visztek
3. tesznek	vesznek	hisznek	visznek

Cu obiect anumit.

a.

teszlek	veszlek	hiszlek	viszlek.
---------	---------	---------	----------

b.

Singular.

1. teszem	veszem	hiszem	viszem
2. teszed	veszed	hiszed	viszed
3. teszi	veszi	hiszi	viszi

Plural.

1. teszszük	veszszük	hiszszük	viszszük
2. teszitek	veszitek	hiszitek	viszitek
3. teszik	veszik	hiszik	viszik.

Imperfect.

Fără obiect anumit.

Singular.

1. tevék	vevék	hivék	vivék
2. tevé (től)	vevé (vől)	hivél (hül)	vivél (vül)
3. teve, tön	veve, vön	hive (hün)	vive (vün, vün).

Plural

levénk (tönk)	vevénk (vönk)	hivénk	vivénk
tevétek, tötök	vevétek	hivétek	vivétek
tevének, tőnek	vevének, vönök	hivének, hünek	vivének, (vünek)

Cu obiect anumit.

a.

tevélek	vevélek	hivélek	vivélek.
---------	---------	---------	----------

b.

Singular.

1. tevém (töm)	vevém	hivém	vivém
2. tevéd (töd)	vevéd (vöd)	hivéd (hüd)	vivéd (vüd)
3. tevé	vevé	hivé	vivé.

Plural.

1. tevök	vevök	hivök	vivök
2. tevétek, tötök	vevétek	hivétek	vivétek
3. tevék	vevék	hivéek	vivéek.

Perfectul.

Singular neanumit.

1. téttem	vettem	hittem	vittem
2. tettél	vettél	hittél	vittél
3. tett	vett	hitt	vitt

Plural neanumit.

1. tettünk	vettünk	hittünk	vittünk
2. tettetek	vettetek	hittetek	vittetek
3. tették	vettek	hitték	vittek.

Cu obiectanumit.

a.

téttelek	vettelek	hittelek	vittelek
----------	----------	----------	----------

b.

Singular.

tettem	vettem	hittem	vittem
tetted	vetted	hitted	vitted
tette	vette	hitte	vitte.

Plural.

tettük	vettük	hittük	vittük
tettétek	vettétek	hittétek	vittétek
tették	vették	hitték	vitték.

Futurul.

Singular neanumit.

1. teendek	veendek	hiendek	viendek
2. teend-(e)sz	veend-(e)sz	hiend-(e)sz	viend-(e)sz
3. teend	veend	hiend	viend

Plural neanumit.

1. teendünk	veendünk	hiendünk	viendünk
2. teendetek	veendetek	hiendetek	viendetek
3. teendenek	veendenek	hiendenek	viendenek.

Cu obiect anumit.

a.

teendek	veendek	hiendek	viendek.
---------	---------	---------	----------

b.

Singular.

1. teendem	veendem	hiendem	viendem
2. teended	veended	hiended	viended
3. teendi	veendi	hiendi	viendi.

Plural.

1. teendjük	veendjük	hiendjük	viendjük
2. teenditek	veenditek	hienditek	vienditek
3. teendik	veendik	hiendik	viendik

Subjunctiv

Prezintele.

Singular neanumit.

1. tegyek	vegyek	higyek	vigyek
2. tégy (tegyél)	végy (vegyél)	hígy (higyél)	vígy (vigyél)
3. tegyen	vegyen	higyen	vigyen.

Plural neanumit.

1. tegyünk	vegyünk	higyünk	vigyünk
2. tegyetek	vegyetek	higyetek	vigyetek
3. tegyenek	vegyenek	higyenek	vigyenek

Cu obiect anumit.

a.

tegyelek	vegyelek	higyelek	vigyelek
----------	----------	----------	----------

b.

Singular.

1. tegyem	vegyem	higyem	vigyem
2. tegyed, tedd	vegyed, vedd	higyed, hidd	vigyed, vidd.
3. tegye	vegye	higye	vigye

Plural.

1. tegyük	vegyük	higyük	vigyük
2. tegyétek	vegyétek	higyétek	vigyétek
3. tegyék	vegyék	higyék	vigyék

Optativ.

Prezintele.

Singular ne anumit.

1. tennék	vennék	hinnék	vinnék
2. tennél	vennél	hinnél	vinnél.
3. tenne	venne	hinne	vinne

Plural ne anumit.

1. tennénk	vennénk	hinnénk	vinnénk.
2. tennétek	vennétek	hinnétek	vinnétek.
3. tennének	vennének	hinnének	vinnének.

Cu obiect anumit.

a.

tennélek	vennék	hinnélek	vinnélek.
----------	--------	----------	-----------

b.

Singular.

1. tenném	venném	hinném	vinném
2. tennéd	venned	hinned	viinned
3. tenné	venné	hinné	vinné.

Plural.

1. tennök	vennök	hinnök	vinnök
2. tennétek	venétek	hinnétek	vinnétek
3. tennék	vennék	hinnék	vinnék.

Infinitiv.

a) ne personal.

ten-ni	ven-ni	hin-ni	vin-ni
--------	--------	--------	--------

b) personal.

Singular.

tennem	vennem	hinnem	vinnem	} kell.
tenned	venned	hinned	vinned	
tennie	vennie	hinnie	vinnie	

Plural.

tennünk	vennünk	hinnünk	vinnünk	} kell.
tennetek	vennetek	hinnetek	vinnetek	
tenniök	venniök	hinniök	vinniök	

Participiu.

prez. tevő	vevő	hivő	vivő
rec. tett	vett	hitt	vitt.
fut. teendő	veendő	hiendő	viendő.

Gerundiul.

a) relativ.

téve	véve	híve	víve.
------	------	------	-------

b) absolut.

tevé, tévén	vevé, vévén	vivé, vivén	hivé, hívén.
-------------	-------------	-------------	--------------

Potentialul.

te — tehet, poate face.
 ve — vehet, poate lua.
 hi — hihet, poate crede.
 vi — vihet, poate duce.

* Tot așa și factitivul și pasivul se formează dela tulpina vocalică: **te, ve, hi, vi.**

Din acestea se vede că **sz** se perde, sau se preface :

1. înaintea lui **t**, deci = **tt**.
2. în optativ și infinitiv înaintea lui **n** = **nni**.
3. în futur înaintea lui **end**.
4. înaintea lui **va, ve, vãn, vén**.
5. în subjunctiv înaintea lui **j** prefăcându-se cu acesta în **gy**.
6. înaintea sufixelor cu vocale începătoare se pune **v** în locul lui **sz**.

Conjugarea lui **lesz**, (a deveni, a se face, a fi.)

Indicativul.

Prezintele.

Singular.

1.	leszek	eū devin, me fac, voiū fi.
2.	{ leszsz, (lész) leszel	tu devini, te faci, vei fi.
3.	lesz, leszen, (lészen)	el devine, se face, va fi.

Plural.

1. leszünk, noi devenim, ne facem, vom fi.
2. lesztek, voi deveniți, ve faceți, veți fi.
3. lesznek, ei devin, se fac, vor fi.

Imperfect.

- levék, eū eram, (fui) deveniam, me făceam.
levél, tu erai (fuși) deveniai, te faceai.
leve, lön, el era (fu) devenia, se făcea.
levénk noi eram (furem) deveniam, ne făceam.
levétek voi erați (furători) deveniați, ve făceați
levének, lönek, ei erau, fure, deveniau.

Perfectul.

- lettem, am devenit, devenii, me făcuī m'am făcut, (am fost).
lettél, ai devenit, deveniși, te-ai făcut, te făcuși, (ai fost).
lett, au devenit, deveni, se-au făcut, se făcu, (au fost).
lettünk, noi am devenit, devenirăm, ne-am făcut, ne făcurăm
(am fost).
lettetek ați devenit, devenirați, v'ati făcut, ve făcurăți (ați fost)
lettek au devenit, deveniră, s'au făcut, se făcură (au fost).

Futurul.

leendek, voiu deveni, me voiu face, voiu fi.

leendesz, vei deveni, te vei face, vei fi.

leend, va deveni, se va face, va fi.

leendünk, vom deveni, ne vom face, vom fi.

leendetek, veți deveni, ve veți face, veți fi.

leendenek, vor deveni, se vor face, vor fi.

Subjunctivul și imperativul.

legyek, să devin, să me fac, să fiu.

légy, să devini, să te faci, să fi, fi tu, devină tu, fă te tu.

legyen, légyen, să devină, să se facă, să fie, fie el.

legyünk, să devinim, să ne facem, să fim.

legyetek, să deviniți, să ve faceți, să fiți.

legyenek, să devină, să se facă, să fie.

Optativul.

Prezintele.

lennék, ași deveni, m'ași face, ași fi.

lennél, ai deveni, te-ai face, ai fi.

lenne, ar deveni, s'ar face, ar fi.

lennénk, am deveni, ne-am face, am fi.

lennétek, ați deveni, v'ați face, ați fi.

lennének, ar deveni, s'ar face, ar fi.

Infinitivul.

a) nepersonal.

lenni, a deveni, a se face, a fi.

b) personal.

lennem	}	kell,	am să devin, să me fac, să fiu.
lenned			ai să devini, să te faci, să fi.
lennie			are să devină, să se facă, să fie.
lennünk			avem să devinim, să ne facem, să fim.
lennetek			aveți să deviniți, să ve faceți, să fiți.
lenniök			aū să devină, să se facă, să fie.

Participiu.

prez. levő, lévő, cel ce este, existent, cel ce se află (de față).
 trec. lett, cel ce a devenit, s'a devenit, (fost).
 fut. leendő, cel ce va deveni, se va face, va fi în fitoriu.

Gerundiul.

rel. léve, fiind, devenind (devenit).

făcându-se (făcut).

abs. lévén, levén, fiind, devenind, făcându-se.

Potențialul se formează dela **le**, va fi deci:

lehetek, pot fi, deveni, me pot face.

lehetsz, poți fi, deveni, te poți face.

lehet, poate fi, deveni, se poate face.

lehetünk, putem fi, deveni, ne putem face.

lehettek, puteți fi, deveni, ve puteți face.

lehetnek pot fi, deveni, se pot face.

și așa mai departe în toate timpurile și modurile.

II. Verbe ikalī, cu sz final.

Aceste sânt: esz-ik, mănâncă: isz-ik, bea;
 cari, deși sânt ikalī, se conjuga în ambele forme cu și fără
 obiect anumit, căci sânt transitive-active.

Indicativ.

Prezintele.

nean. anum.		nean. anumi
eszlek		isz-lak
eszem, eszem	a kenyeret	iszom, iszom
eszél, eszed	"	a vizet.
eszik, eszi	"	iszol, iszod
eszünk, eszszük	"	iszik, iszsza
esztek, eszitek	"	iszunk, iszszuk
esznek, eszik	"	isztok, iszszátok
	"	isznak, iszszák

Imperfectul.

evém, evém	ivám, ivám
evél, evéd	ivál, ivád
evék, evé	ivék, ivá
evénk, evök	ivánk, ivók
evétek, evétek	ivátok, ivátok
evének, evék	ivának, ivák.

Perfectul

ettem, ettem	ittam, ittam
ettél, etted	ittál, ittad
ett, evett, ette	ivott, itt, itta
ettünk, ettük	ittunk, ittuk
ettetek, ettétek	ittatok, ittátok
ettek, ették	ittak, itták.

Futurul.

eendem, eendem	iandom, iandom
eendél, eended	iandol, iandol
eendik, eendi	iandik, iandja.
eendünk, eendjük	iandunk, iandjuk
eendetek, eenditek	iandotok, iandjátok
eendenek, eendik	iandanak, iandják;
saű și cu adausul v, așa: ivandom, ivandol.	

Subjunctivul și imperativul.

Prezintele.

egyem, egyem	igyam, igyam
egyél, egyed, edd	igyal, igyad, idd
egyék, egye	igyék, igya
együnk, együk	igyunk, igyuk
egyetek, egyétek	igyatok, igyátok
egyenek, egyék	igyanak, igyák.

Optativul.

Prezintele.

enném, enném	innám, innám
ennél, ennéd	innél, innád
ennék, enné	innék, inná
ennénk, ennök	innánk, innók
ennétek, ennétek	innátok, innátok
ennének, ennék	innáuak, innák.

Infinitivul.

a) nepersonal.

enni.

inni.

b) personal.

ennem, innom
enned, innod
ennie, innia
ennünk, innunk
ennetek, innotok
enniök, inniok

kell.

Participiul.

prez. evő
ivó.

trec. evett saū ett
ivott saū itt.

fut. eendő
iandó.

Tulpina.

Potențialul.

e-het-ik, poate mânca.

i-hat-ik, poate lea.

Factitivul.

e-tet saū é-tet, lasă să mănânce, dă de mâncare la vite,
i-tat, adapă (vitele).

În ambele forme se mai conjugă și verbul *ikal*:
eselekszik, lucră. (vezi p. IV. al acestui §).

III. Verbe *ikali* cu **sz** final, care se păstrează numai în prezintele îndicativului, ear alt unde îl schimbă cu **v** și **d** (și **n**), mai primind și un adaus vocalic între tulpină și aceste litere. Astfel s nt:

alsz-ik, doarme saū: alusz-ik. nyugszik saū nyugoszik

feksz-ik, zace saū: feküsz-ik. se odihneșce, se p ciueșce.

(vezi și p. VI. al acestui §).

Indicativ.

P r e z i n t e l e.

alsz-om	saū	alusz-om	feksz-em	saū	feküsz-öm
alsz-ol	„	alusz-ol	feksz-el	„	feküsz-öl
alsz-ik	„	alusz-ik	feksz-ik	„	feküsz-ik
alsz-unk	„	alusz-unk	feksz-ünk	„	feküsz-ünk
alsz-otok	„	alusz-tok	feksz-etek	„	feküsz-tök
alsz-anak	„	alusz-nak	feksz-enek	„	feküsz-nek.

Imperfectul.

alv-am	saū	aluv-ám	fekv-ém	saū	feküv-ém
alv-ál	„	aluv-ál	fekv-él	„	fekük-él
alv-ék	„	aluv-ék	fekv-ék	„	feküv-ék
alv-ánk	„	aluv-ánk	fekv-énk	„	feküv-énk
alv-átok	„	aluv-átok	fekv-étek	„	feküv-étek
alv-ának	„	aluv-anak.	fekv-ének	„	feküv-ének.

Perfectul.

alud-tam, (alut-tam).	feküd-tem, (feküt-tem)
alud-tál	feküd-tél
alud-ott	feküd-ött
alud-tunk	feküd-tünk
alud-tatok	feküd-tetek
alud-tak.	feküd-tek

Futurul.

alv-andom	fekv-endem
alv-andol	fekv-endel
alv-andik	fekv-endik
alv-andunk	fekv-endünk
alv-andotok	fekv-endetek
alv-andanak	fekv-endenek.

Subjunctivul și imperativul.

P r e z i n t e l e.

alud-jam (alugyan)	feküd-jem (fekügyem)
alud-jál (alugyál, aludj, aludjy)	feküd-jél (feküdj)
alud-jék (alugyéék, alugyon)	feküd-jék
alud-junk (alugyunk)	feküd-jünk
alud-jatok (alugyatok)	feküd-jetek
alud-janak (alugyanak)	feküd-jenek.

Optativul.

Prezintele.

alud-nám (alun-nám)	feküd-ném (fekün-ném).
alud-nál	feküd-nél
alud-nék	feküd-nék
alud-nánk	feküd-nénk
alud-nátok	feküd-nétek
alud-nának	feküd-nének.

Infinitivul.

a. nepersonal

alud-ni (alun-ni)	feküd-ni (fekünni).
alud-nom, feküd-nem	} kell.
alud-nod, feküd-ned	
alud-nia, feküd-nie	
alud-nunk, feküd-nünk	
alud-notok, feküd-netek	
alud-niok, feküd-niök	

Participiul.

prez.	alv-ó, aluv-ó fekvő, feküvő).
trec.	aludt (alutt), feküdt (fekütt).
fut.	alvandó, aluvandó fekvendő, feküvendő.

Gerundiul.

rel.	alva, aluva. fekve, feküve.
abs.	alván, aluván, fekvén, feküvén.
pot.	al-hatik, fek-hetik,
fac.	al-tat, fek-tet.

E de însemnat că optativul dela potențialul alhatik, adecă: alhatnám nu înșamnă atâtă cât: așa putea dormi, ci: așa dormi — sînt somnoroș, mă-e somn.

Aceste căte odată se construie și cu forma auumită, mai virtos, când se compun cu prefapte verbali. d. e.:

déli álmát aluszsza.
kialuszsza magát.
elfekszi a karját.
megfekszi a börtönt.

gyermek ágját fekszi.
elaluszsza a drága időt.
kifekszi a szabott időt.

IV. Verbe ikali cu **sz**, sau cu **d** final, despre cari e de însemnat că **d** rămâne în toate timpurile și modurile; ear **sz** numai în prezintele îndicativului; în cealalte timpuri **sz** se preface în **v**, precum: dicseksz-ik și dicseked-ik; se laudă.

Indicativ.

Prezintele.

dicseksz-em	saũ :	dicseked-em.
dicseksz-el		dicseked-el
dicseksz-ik		dicseked-ik
dicseksz-ünk		dicseked-ünk
dicseksz-etek		dicseked-tek
dicseksz-enek.		dicseked-nek.

Imperfectul.

dicsekv-ém	dicseked-ém
dicsekv-él	dicseked-él
dicsekv-ék	dicseked-ék
dicsekv-énk	dicseked-énk
dicsekv-étek	dicseked-étek
dicsekv-ének	dicseked-ének.

Trecutul.

dicseked-tem	dicseked-tünk.
dicseked-tél	dicseked-tetek.
dicseked-ett	dicseked-tek.

Futurul.

Subjunctivul și imperativul.

Prezintele.

dicseked-jem	dicseked-jünk
dicseked-jél	dicseked-jetek
dicseked-jék.	dicseked-jenek.

dicsekv-endem	dicseked-endem
dicsekv-endel	dicseked-endel
dicsekv-endik	dicseked-endik
dicsekv-endünk	dicseked-endünk
dicsekv-endetek	dicseked-endetek
dicsekv-endenek	dicseked-endenek.

Optativul.

Prezintele.

dicseked-ném	dicseked-nénk
dicseked-nél	dicseked-nétek
dicseket-nék	dicseked-nének.

Infinitivul.

a) nepersonal.

dicseked-ni.

b) personal.

dicseked-nem	} kell.	dicseked-nünk	} kell.
dicseked-ned		dicseked-netek	
dicseked-nie		dicseked-niök	

Participiul.

prez.	dicsekv-ö	saū	dicseked-ö
trec.	„		dicseked-ett
fut.	dicsekv-endö		dicseked-endö.

Gerundiul.

rel.	dicsek-ve	dicseked-ve
abs.	dicsek-vén	dicseked-vén.
pot.	dicsek-hetik	dicseked-hetik.

Tot așa se mai conjugă și.

töresz-ik saū töreked-ik, nēzueșce.

cseleksz-ik saū cseleked-ik, lucră.

növeksz-ik saū növedek-ik, creșce, se face (iarba).

meneksz-ik saū meneked-ik, se porneșce, umblă.

V. Verbe ikalī numai în prezintele indicativulni cu **sz**, și cu **d** în toate timpurișe și modurile, precum :

gyarapsz-om	saũ gyarapod-om	öregsz-em	saũ öreged-em
gyarapsz-ol	gyarapod-ol	öregsz-el	öreged-el
gyarapsz-ik	gyarapod-ik	öregsz-ik	öreged-ik
gyarapsz-unk	gyarapod-unk	öregsz-ünk	öreged-ünk
gyarapsz-otok	gyarapod-tok	öregsz-etek	öreged-tek
gyarapsz-anak	gyarapod-nak	öregsz-enek	öreged-nek.

toate celelalte timpuri și moduri, se fac dela tulpina cu **d**. De acestea se tin :

alapsz-ik	saũ alapod-ik,	se întemeiază, se așază.
betegsz-ik	beteged-ik,	se betejește, devine morbos.
bűnhösz-ik	bűnhöd-ik,	sufere, eși ia resplata.
elégysz-ik	eléged-ik,	se îndestnlește.
gazdagsz-ik	gazdagod-ik,	se înavuțește.
gyanaksz-ik	gyanakod-ik,	are prepus, suspitionează.
gyarapsz-ik	gyarapod-ik,	se înmulțește, crește.
hidegsz-ik	hideged-ik,	se recește.
melegsiz-ik	meleged-ik,	se încalzește.
öregsz-ik	öreged-ik,	îmbêtrânește.
részegsz-ik	részeged-ik,	se îmbată.
könnyebisz-ik	könnyebed-ik,	se ușurează.

Dintre acestea numaĩ:

gyanakszik, melegsizik și öregszik se maĩ pot conjuga ca dicsekszik. (vezĩ dicsekszik).

VI. următoarele verbe :

alkusz-ik saũ aklsz-ik saũ alkud-ik, se tocmește.
 eskűsz-ik saũ esksz-ik saũ eskűd-ik, se joară.
 nyugosz-ik saũ nyugsz-ik saũ nyugod-ik, pauzează, odicnește.
 haragosz-ik saũ haragsz-ik saũ haragud-ik, se mânie,
 se conjugă în forma lor cu **sz** ca alszik și fekszik, și cu **d** ca dicseked-ik. d. e. :

Indicativul.

Prezintele.

nyugosz-om	saũ nyugsz-om	saũ nyugod-om
nyugosz-ol	nyugsz-ol	nyugod-ol
nyugosz-ik	nyugsz-ik	nyugod-ik
nyugosz-unk	nyugsz-unk	nyugod-unk
nyugosz-tok	nyugsz-otok	nyugod-tok
nyugosz-nak	nyugsz-anak	nyugod-nok.

Imperfectul.

nyugov-ám   nyugv-ám   nyugod-ám.

Trecutul.

nyugottam   nyugod-tam.

Futurul.

nyugv-andom   ngyugod-andom.

Prezintele subjunctivului.

nyugogy-am   nyugod-jam.

Prezintele optativului.

nyugon-nám   nyugod-nám.

Infinitivul.

ne p. nyugon-ni   nyugod-ni.
per. nyugon-nom   nyugod-nom.

Participiul.

prez. nyugovó   nyugvó   nyugodó.
fut.   nyugvandó   nyugodandó.

Gerundiul.

rel.   nyugva   nyugodva.
abs.   nyugván   nyugodván.
pot. nyug-hatik   nyugodhatik.
fact. nyug-tat.
      alkud-tat.
      esküd-tet.

VII. La următoarele verbe ikalī cu **sz** final, acest **sz** trece în **z** cu adaus vocalic, întoate timpurile; numai în prezintele indicativului se păstrează **sz** fără adus vocalic: așa:

igyeksz-ik saū igyekez-ik, nēzuieșce, sirguieșce.
emléksz-ik saū emlékez-ik, ēși aduce aminte.
szándéksz-ik saū szándékoz-ik, are de gând, voeșce.

decī:

igyeksz-em	saū igyekez-em.
igyeksz-el	igyekez-el.
igyeksz-ik	igyekez-ik.

însă numai:

i m p.	igyekez ^é m etc.
per f.	igyekeztem etc.
fut.	igyekezendem etc.
prez. sub.	igyekezzem etc.
prez. opt.	igyekezném etc.
inf. nep.	igyekezni.
inf. pers.	igyekeznem kell.
ger. rel.	igyekezve.
abs.	igyekezvén.

§. 98.

Verbe cu n final: men și van.

Verbul men = merge, se duce, ține pre **n** în toate timpurile, afară numai prezintele indicativului, unde **n** trece în **gy** așa: megy.

Verbul ajutătoriu **van** este derivat din **val**, care se măi păstrează în celelalte forme și, precum se vede, numai prezintele indicativului capetă în a 3-a pers. **n**, pre când în celelalte persoane se preface în **gy**. Unde **l** primitiv s'aū păstrat, vocala **a** se preface înnaintea sufiptelor consonali în **o**. Dealtmintrelea van e defectiv și formele ce-î lipsesc, le face dela lesz (vezi §. 97 verbul lesz).

I. men = se duce, merge.

Indicativ.

Prezintele.

1. megyek, mégyek (menek).
2. mégy, mész (mégysz).
3. megyen, megy (mén, men).
1. megyünk (menünk).
2. mentek.
3. mennek.

Imperfect.

Perfect.

menék
menél
mene, (méne)
menénk
menétek
menének

mentem
mentél
ment
mentünk
mentetek
mentek

Futurul.

menendek
menendesz
menend

menendünk
menendetek
menendenek

Prezintele subj. și imper.

Prezintele optativ.

menjek
menj
menjen
menjünk
menjetek
menjenek

mennék
mennél
menne
mennénk
mennétek
mennének.

Infinitiv.

Participiu.

ne pers.	meni	}	kell.
pers.	menuem		
	menned		
	mennie		
	mennünk		
	mennetek		
	menniök		

prez.	menő.
trec.	ment.
fut.	menendő.

Gerundiu.

rel.	menve.
abs.	menvén.

participiul trecut se construie cu sufixele personale astfel:

mentem, dusul meü (duca mea).
mented, dusul teü
mente, dusul seü
mentünk, dusul nostru.
mentetek, dusul vostru.
mentök, dusul lor.

exemple :

elment haj, pör cözut.
förhöz ment leány, fatä dusa dupä bärbat.

haza mentében történt rajta, mergênd acasã i-s'ãu întêmplat;
cu dusul seũ acasã i s'ãu întêmplat.

mentemben elejtém az ostoromat, mergênd am scãpat sbiciul.
a fiu elmente nagy szomorúsãgot okozott, dusul feciorului aũ
fãcut mare întristare.

men, are o formã activã, ca :

meneszt, trãmite, mãna, eși aduce, d. e. : meneszt a levelet, tra-
mite epistola, și forma adverbialã menet = dus; odamenet,
ducêndu-se într'acolo.

potențialul e **me-het**, se poate duce, merge.

II. Despre van și lesz am tractat la §. 38 și 97. Vom vorbi
aci numai despre o micã deschilinire între van, lesz, și fog și
adecã : fog se întrebuițazã și ca verb ajutãtoriu și serveșce la
formarea futurului cu lenni și la circumscrierea optativului dela
orĩ care verb, (vezi §. 82) așa : volnék, lennék, fognék lenni,
la cari trebuie foarte bine sã luãm sama când le întrebuițãm,
deci sã se-însemne, ca

1. fognék lenni nu se întrebuițazã la ziceri condiționali,
ci volnék, așa : ha ott volnék, meg nem engedném = dacã ași
fi acolo, nu ași îngãdui și nu : ha ott fognék lenni, meg nem
engedném; însă e bine : gyorsabb fognék lenni, ha hosszabb és
hűsosz lábszárakat adnál; ași fi mai iut, adecã ași deveni, m'ași
face mai iut, dacã mi-ai da picioare mai lungi și mai cãrnoase,

2. volnék însamnã numai ași fi, precãnd lennék cuprinde
pre lãngã a fi și înțelesul de a deveni, a se face; deci, lennék
însamnã și ași deveni, m'ași face; d. e. : katonává lenne, ha
egészséges volna, ar deveni, s'ar face ostaș, dacã ar fi sãnetos;
asemenea deschilinire este și între mai multcaperfectele opta-
tivului : voltam volna și lettem volna, d. e. : katonává lett volna,
ha egészséges volt volna = s'ar fi fãcut, ar fi devenit ostaș,
dacã ar fi fost sãnetos

3. Prezintele leszek = eũ devin, me fac, însamnã și fu-
turul dela van = fogok lenni, voiu fi, voiu deveni : pap
leszek = me fac papã sau pap fogok lenni = me fac papã,
sau voiu fi papã; mi lesz abbol, ce va devini, ce se va face
din el, ce va fi din el.

III. Înțelesul și întrebuițarea participiului
levõ și való.

Participiul levõ însamnã : ceea ce este, ceea ce se aflã,

aşadară: existent, aflătoriu, existenție, ființă sau fire în ceva, undeva (într'unloc); pre când való are mai multe înțelesuri:

1. în legătură cu un sufipt corespunzătoriu, arată menițiu-nea unui lucru, sau desamnă spre ce anume scop se poate întrebuința ceva și stă la întrebarea: spre ce, pentru ce; la ce, de ce e bun ceva? In acest înțeles răspunde prepoziției noastre **de**, urmată de un substantiv așa, d. e.: de pânză, de chimeșă, adecă pânză din care se face chimeșă, cârpă de (la) grunaz, se înțelege o cârpă, ce se întrebuințază pentru de a se pune la grumaz, a se lega la sau de grumaz, așa:

minek való? de ce e bun, sprece, pentru ce e bun?

kinek való? pentru cine e? pre acui samă? de acui samă?

mire való? spre ce întrebuințare?

ingnek való vaszon, pânză de chimeși.

nyakra való kendő, cârpă de grumaz.

fejre való kendő, cârpă pre cap.

nekem való, pre sama mea, ei de mine, pentru mine.

neked való, pre sama ta, e bun te tine.

neki való, pre sama lui, e bun de el.

nekünk

nektek

nekik

} való, pre samă noastră, voastră, lor.

ruhának való, e bun de haină.

ez nem urnak való, acesta nu e bun de domn, nu-i pentru domn.

koldusnak való, e bun pre sama cerșitorinlui, e bun de cerșitoriu.

katonának való, e bun de ostaș.

2. însamnă o punere, alăturare, atêrnare, sau ținere (aparținere, la ceva, de ceva; apoi o fire, de undeva, d. e.:

ahhoz való, se ține de aceea.

honnét való

hová való

honnán való

} de unde-î? din cotro?

Pestre való, din, dela Peșta = Pestan.

Bécsbe való, din, dela Viena, de Viena = Vienez.

Debreczenbe való, de, din Debrețin = Debreținean.

Berlinböl való, din Berlin.

în loc de -ra, re

-ból, böl

-ba, be

} való, se pune și

sufiptul -- beli așa:

házbeli, ce se ține de casă, lucru de casă, casnic.
kertbeli, ce se ține de grădină, lucru de grădină, grădinăresc;
sau și numai i singur, așa:
debreczeni, unul din Debrețin, ceva de Debrețin.
pesti, ceva din Pesta.
berlini, ceva din Berlin. (vezi §. 40 despre deschilinirea între
beli și i);

3. de unde până unde?

térdig való, până la genunche.
nyakig való, până la grumaz.
holtig való, până la moarte.
fülig való, până la urechi.
két mérföldig való járás, umblare de două mile.
két esztendeig való eleség, nutrimént pre doi ani.

4. fără de.

fenék nélkül való, fără (de) fund.
ész nélkül való, fără minte, neprejudicat.
ur nélkül való, fără de domn (stăpân).

5. despre, de.

anyáról való ^atyafi, neam, rudenie despre partea mamei.

6. arată din ce e făcut ceva.

ezüstből való, făcut de (din) argint.
aranyból való, făcut din aur, de aur.
fából való, de lemn, din lemn.
kőből való, făcut din piatră;
însă e mai bine a lăsa afară pre való și pre ból, ból și a lega
cuvintele unele cu altele, ca cum ar fi compuse și a zice: ezüst-
kanál, köhid, faház.

7. La unele vorbe, ce înșamnă ocupațiune, însoțire cu ceva,
la ceva, deprindere; apoi cugetare despre ceva, recurgere la
ceva, való se poate lăsa și afara, mai virtos la substantive for-
mate cu ás, és; astfel:

buzával (való) kereskedés, negoțitorie cu grâu.
emberekkel (való) társolkodás, însoțire, conversare cu oamenii.
istenhez (való) folyamodás, refugiu la Dzeu.
halálról (való) elmélkedés reflexiune asupra morții.
az életről (való) kételkedés, dubitare asupra vieții.

Való se poate compune și cu adverbă.

hirtelen való, de odată, iute.

rendkívül való, preste măsură, extraordinarîn.

rendszerint való, de rend, de regulă, regulat.

De sine singur însamnă való: adevărat, veridic, în adevăr; a bună samă, cu bună samă; în realitate, = ființă, adevăr; așisderea participiul trecut volt, compus cu sufipte personali așa: voltam, ființa mea, sau starea mea, fire.

voltod, ființa ta.

volta, ființa sa.

voltunk, ființa noastră.

voltotok, ființa voastră.

voltuk, ființa lor.

d. e.:

jól ismerem gyarló voltomat, ămî cunosc eū bine ființa mea
cea slabă.

a vilag mivolta változás, firea lumei e schimbare.

Isten jóvolta, voea lui Dzeū.

Cu tól, însamnă despărțire dela, szüléktől való elválás, despărțire de părinți.

IV. Socotim a fi aicea locul, să facem o mică luare aminte asupra lui való, care în timpul mai nou se înlocuește prin formativul i, ce se pune la sufiptul împreunat cu substantivul. Așa în loc de

-ról, röl való se zice -róli, röli.

-ból, böl való se zice -bóli, böli.

-ban, ben való se zice -bani, beni.

-ba, be való se zice -bai, bei.

-től, töl való se zice -tőli, tőli.

-hoz, hez való se zice -hozi, hezi.

-ra, re való se zice -rai, rei.

-ig való se zice -igi.

nélkül való se zice nélkülüli.

Acest i se pune încă și la substantivele sufighiate cu sufiptele personali și al pluralului d. e.: napoki, városoki, korunki, în loc de korunkbeli; koromi, în loc de korombeli; însă înlocuirea lui való cu i, samēnul seū, e greșită, ales în cele ce privește suplinirea lui való cu i după sufiptele personali. Noi urmând scriitorilor mai buni, pentru dreapta întrebuițare a lui való însemnăm: că astfel de adiective cu i se pot forma numai

1. din substantive abstrase, formate din verbe, acaror înțeles însă s'aū îndepărtat cu totul dela cel al verbelor. Nu e de

lipsă să zicem: istenbeni saū istenben való bizás, ci numaī istenben bizás, încrederea în Dzeū; szüléktől eltávozás, nu szüléktöli saū szüléktől való eltávozás

2. Când való însamnă a fi, a se afla într'un loc, aşadar existenție, aflare, fire, stare în ceva, atunci nu se poate înlocui nici decum prin i.

az életben való saū lévő bajok,	necazuri ce sūnt în viață.
az udvaron lévő szekerek,	carē ce se află în curte.
a háznál való cselédek,	gloatele ce sūnt la casă.
életre való ifjak,	junī, tēneri plini de viață.
halálra való ruha,	vestmēt de moarte (de jele).
három napig való eleség,	nutriment ce este pre 3 zile;

căci în aceste exemple való și levő însamnă ceea ce este întru adevăr, decī necazurile cele ce sūnt, se află în viață; carē, ce se află cu bună samă în curte; gloate, cari sūnt la casă; nutriment, ce este întru adevăr pre trei zile, e destul, ajunge pentru trei zile.

Acest i dela postpozitivele înpreunabile se poate înlocui cu formativul i, prin care dela substantive se formează adiective, d. e.: nu dunábani víz, ci dunai víz, saū dunavíz, apă de Dunăre, de care este în Dunăre; hegyi lakos, hegylakos, locuitorii de munte, muntean; nu ama napoki, ci ama napi saū napokbeli, de zilele acelea; însă la substantive unite cu sufiptul personal de 1. pers. i se poate întrebuița; decī, e bine zis: gyermek koromi, din copilăria mea, de mic; földemi, din pământul meū; asemenea la adiective formate din adeverbe ca:

nappali, de ziuă	éjjeli, de noapte.
utóbbi, din urmă	előbbi, din nainte.
előbbeni, cel dinnainte	régeni, cel de demult.

§. 100.

Verbe cu tulpină vocalică, cari primesc adausul v innaintea sufiptelor.

Despre acestea este de observat, că între tulpina vocalică și între sufiptele începătoare cu vocală se pune un v, ce trage după sine scurtarea vocalei lungi, ear innaintea sufiptelor ce se încep cu consoană, deși aorea se aude, adausul lui v nu e delipsă, și vocala lungă rădăcinală se păstrează. Sufiptul perfectului se aude duplicat — tt. Astfel de verbe sūnt:

- bú: bu-v-ik, se ascunde.
 dí: di-v-ik, domnește, e uz, e datină, (crește).
 fő: fö-v-ök, ferbe.
 fú: fu-v-ok, suflă.
 hí: hi-v-ok, chiamă, strigă.
 jő: jö-v-ök, vine.
 lö: lö-v-ök, el pușcă, împușcă.
 nő: nő-v-ök, crește, se face.
 nyí: nyi-v-ok, mîaună.
 nyő: nyö-v-ök, zmulge (din pământ cânepa).
 ó: ó-v-ok, grijește de sine, apără, ia sama, se păzește.
 ri: ri-v-ok, plînge.
 ró: ro-v-ok, crestează, însamnă, (atribuie, socotește ca, ia ca).
 sí: si-v-ok, (e mai îndatinat: si-v-ít); plînge, strigă.
 szí: szí-v-ok, respiră, trage, zbea.
 sző: szö-v-ök, țese.
 ví: vi-v-ok, luptă, se luptă.

Din toate numai ó, fú, bú păstrează totdeauna vocala lungă.

Conjugarea lor se face după modelul următoarelor:

Indicativ.

Prezintele.

neanumit.

anumit.

hi-v-ok	hi-v-om
hí-sz saũ hivsz	hi-v-od
hí saũ hiv	hí-ja
hi-v-unk	hí-juk
hí-tok saũ hivtok	hí-játok
hí-nak saũ hivnak	hí-ják.
sző-v-ök	sző-v-öm
sző-sz	sző-v-öd
sző	sző-v-i.
sző-v-ünk	sző-jük
sző-tök	sző-v-itek
sző-nek	sző-v-ik.

Imperfectul.

ne anumit.	anumit.	ne anumit.	anumit.
hivék	hivám	szövék	szövém
hivál	hivád	szövék	szövék
hiva	hivá	szöve	szövé
hivánk	hivók	szövének	szövék
hivátok	hivátok	szövétek	szövétek
hivának	hivák	szövének	szövék.

Perfectul.

híttam	híttam	szöttem	szöttem
híttál	híttád	szöttél	szötted
hítt saū hivott	híttá	szött, szövítt	szötté.
híttunk	híttuk	szöttünk	szöttünk
híttatok	híttátok	szöttetek	szöttétek
híttak	hítták	szötték	szötték.

Futurul.

hivandok	hivandalak	szövendek	szövendem
	hivandom		
hivandsz	hivandod	szövendesz	szövened
hivand	hivandja	szövend	szövendi.
etc.	etc.	etc.	etc.

Prezintele subjunctivului și imperativului.

hí-jak	hí-jam	szö-jek	szö-jem
hí-j	hí-jad, hidd	szö-j	szö-jed
hí-jon	hí-ja	szö-jön	szö-je.
hí-junk	hí-juk	szö-jünk	szö-jük
hí-jatok	hí-játok	szö-jetek	szö-jétek
hí-janak	hí-ják	szö-jenek	szö-jék.

se mai poate zice și hivjak și scria și hij-jak etc.

Prezintele optativului.

hí-nék	hí-nám	szö-nék	szö-ném
hí-nál	hí-nád	szö-nél	szö-néd
hí-na	hí-ná	szö-ne	szö-né.
hí-nánk	hí-nók	szö-nénk	szö-nök
hí-nátok	hí-nátok	szö-nétek	szö-nétek
hí-nának	hí-nák	szö-nének	szö-nék.

Infinitivul.

hi-ni	}	kell.	szö-ni	}	kell.
hi-nom			szö-nöm		
hi-nod			szö-nöd		
hi-nia			szö-nie		
hi-nunk			szö-nünk		
hi-notok			szö-nötök		
hi-niok			szö-niök		

Participiu.

prez. hívó.	szövő
trec. hitt saū hívott.	szótt saū szövött.
fut. hívandó.	szövendő.

Gerundiu.

rel. hi-va	szö-ve
abs. hi-ván	szö-vén.
pot. hi-hat	szö-het.
fact. hiv-at	szöv-et.

Conjugarea lui jö, vine.

Indicativul.

Prezintele

jövök
jössz, jösszsz
jön
jövünk
jöttök, jöttök
jönnek, jönnek

Imperfectul.

jövék
jövék.
jöve
jövénk
jövéték
jövénék.

Trecutul.

Prezintele subjunctivului și imperativului

jöttem	jö-jek	saū	jöj-jek
jöttél	jö-j		jöj-j
jött	jö-jön		jöj-jön
jöttünk	jö-jünk		jöj-jünk
jöttetek	jö-jetek		jöj-jetek.
jöttek	jö-jenek		jöj-jenek.

Prezintele optativuluî.

j ^o -n ^e k	sa ^u	j ^o n-n ^e k	j ^o -n ^e n ^k	sa ^u	j ^o n-n ^e n ^k
j ^o -n ^e l		j ^o n-n ^e l	j ^o -n ^e te ^k		j ^o n-n ^e te ^k .
j ^o -ne		j ^o n-ne	j ^o -n ^e ne ^k		j ^o n-n ^e ne ^k .

Infinitivul.

nep. j ^o -ni	sa ^u	j ^o n-ni	} kell.
pers. j ^o -n ^o m	sa ^u	j ^o n-n ^o m	
j ^o -n ^o d		j ^o n-n ^o d	
j ^o -nie		j ^o n-nie	
j ^o -n ^u n ^k		j ^o n-n ^u n ^k	
j ^o -ne ^t e ^k		j ^o n-ne ^t e ^k	
j ^o -ni ^o k		j ^o n-ni ^o k	

Participiul.

prez. j^ov^o.
 trec. j^ott.
 fut. j^ovend^o.

Gerundiul.

rel. j^o-ve.
 abs. j^o-v^en.
 pot. j^o-het.

ó se conjugă așa.

prez. ind. óvok, ósz (óvsz) ó sa^u óv, óvunk, ótok (óvtok) ónak (óvnak),
 óvom, ólak (óvlak) óvod, ója, (ójja, óvja) ójuk (óvjuk)
 ójátok. óják.
 perf. óttam (óvtam) óttál, ótt, óttam, óttad, ótta etc.
 opt. ónék (óvnék), inf. óni (óvni) óvó, óván, óva, ótt (óvott)
 pot. ó-hat etc.

fú.

prez. fúvok, fúsz, fú (fújok, fújsz sa^u fúvsz) fúvunk, fútok, fúnak.
 imp. fúvék, fúvál, fúva (fújék, fújál, fúja) etc.
 perf. fúttam, fúttál, fútt etc. (fújtam, fújtál, fújt sa^u fúvtam etc.
 suaj. fújak, fúj sa^u fújj etc. (fúvjak) etc.
 opt. fúnék, fúnál, fúna (fújnék, fújnál etc. fúvnék) etc.
 fúvó (fújó) fúvandó (fújandó).
 pot. fú-hat, fact. fúvat.

bú.

búvok búsz, búvik (bújok, bújsz, bújik, búvsz).
búvám, búvál, búvék (bújám).
búttam, búttál, bútt (bújtam, bújtál, bújt).
bújak, búj (bújj) bújjon, (bújék).
búnék, búnál, búna (bújnék, bújnál, bújna, búvnék etc).
búvándó (bújandó) búvó (bújó (bújó).

nő (nevel, nevededik).

növök, nősz, nő, nővünk, nőtök, nőnek (și nől, nyő, nyöl). nővünk.
nővék, nővel, nőve (nyövék).
nöttem, nőttél, nőtt.
nővő, nővén, nőve.
pot. nő-het; fact. nőtet, nőveszt.

§. 100.

Verbe nepersonale și defective.

I. Verbe, cari nu se întrebuintază decât într'o persoană, mai virtos în a 3-a persoană, se numesc verbe nepersonale, sau mai bine unipersonale și sînt proprii sau adeverate, cari nu se pot altmintrelea și neproprii sau neadeverate, cari se întrebuintază numai nepersonal.

a)

esik (az eső), ploae.
szemzik, mijgue.
havaz }
havazik } ninge.
villámlik, fulgeră.
mennydörög, tună.
alkonyodik, începe a însăra.
esteledik }
estellik } însără.
estveledik }
éjjeledik, înnoaptează.
hajnalodik } se face ziuă.
hajnallik } se crapă de ziuă.
pitymallik } se revarsă zorile.

virrad
virad } se face ziuă.
nappalodik }
reggeledik } se face dimineață,
reggellik } e dimineață.
harmatszík, roorează.
fáj, doare.
fellegzik, înnoorează.
esődzik (az idő) se chiteșce de ploae.

b)

următoarele verbe nepersonale, în legătură cu pronumele personale se întrebuințază în toate personale precum :

	}	fáj, me doare etc.
		hallik, mi se pare, aud.
		illik, mi se cuvine etc.
nekem		kell sau kelletik, eü trebuie etc.
neked		látszik, mi se vede, mi se pare etc.
neki		lehet, eü pot, avea etc.
nekünk		megesik, mi se întâmplă, ămi avine.
nektek		nincs, nincsen, eü n'am.
nekik		sincs, sincsen, nicı eü n'am.
		tetszik, mi se pare, imi place.
	van, eü am.	

elöttem	}	rémlík, mi-se năvădeșce, mi se nălucă.
elötted etc.		

velem	}	történik, cu mine se întâmplă.
veled etc.		

engem	}	me priveșce, te priveșce, de mine s'atêrnă etc.
téged		
minket		
titeket		

öt, öket illeti, } pre el, eı în priveșce.

kell și illik seî ntrebuințază și personal, însă cu deschilinire, așa :
kell = trebuie

én kellek eü trebuiesc să fiü, e lipsă de mine.

te kellesz e lipsă de tine.

ő kell, e lipsa de el.

însă :

nekem kell valami, mie-mi trebuie ceva, am lipsă de ceva.

neked kell, ai lipsă de ceva.

neki kell, are lipsă de ceva.

apoi:

irnom kell, trebuie să scrii.

irnod kell, trebuie să scrii.

irnia kell, trebuie să scrie.

saū

kell hogy irjak, trebuie saū am să scrii.

kell hogy irj, trebuie saū ai să scrii.

kell hogy irjon, trebuie saū are să scrie.

illik = se cuvine, se cade.

én hozzám saū oda illem, mă potriveşc la ceva, sînt bun la ceva.

te hozzám saū oda illel, te potriveşci la ceva, eşti bun la ceva.

ő hozzám saū oda illik, se potriveşce la ceva, e bun la ceva.

însă:

illik	}	elmennem, se cuvine, se cade să merg, să me duc.
		elmenned, se cuvine, se cade să mergi, să te duci.
		elmennie, se cuvine, se cade să meargă, să se ducă.

lehet = se poate.

lehet urmat de infinitiv însamnă: se poate d. e.:

lehet tanulni, se poate învăţa, putem învăţa.

lehet irni, se poate scria, putem scria.

lehet tölem, töled etc., eū, sînt în stare, tu eşti în stare etc.

II. Verbe defective sînt căroră le lipsesc unele forme de timp, saū aū numaī o formă, precum:

nincs, niicsen, nu este, nu e, nu-ī.

nincsenek, nu sînt, nu-s.

sincs, sincsen, nicī (el) nu-ī, nicī (el) nu este.

sincsenek, nicī (eī) nu-s, nicī (eī) nu sînt.

acestea respund particulelor negative: ne şi se.

jer saū jere, gyer saū gyere, vino, aida!

jerünk saū gyerünk, să mergem, aidam!

jertek saū gyertek, veniţi, aidaţi!

jövel (jőj-el), vino; jövetek el, (jőjetek el) veniţi, aidaţi!

jöszte, vino, aida; jösztetek, veniţi, aidaţi!

saū cu particula, sza, sze, szi, ca:

mondsza, zi-o.

láddsza, vezī-o, caut-o.

hozdsza, ad'o saū hozdszi.

addsza, ad'o saū addszsi.

szabad, e iertat, e îngăduit.

Acesta în timpul mai nouă se conjugă în a 3 persoană așa ;
szabadna, fi-ar iertat, fi va îngăduit.
szabadott, aũ fost iertat.
szabadjon, fie-mi iertat, fie-mi îngăduit, să am voe.
szabadand, va fi iertat.

Verbul szokni nu se întrebuițază decât în următoarele timpuri.

prez. ind. (szokom, szokol,) szokik (szokunk, szoktok) szoknak.

imperf. (szokám, szokál etc.)

perf. szoktam, szoktál, szokott etc.

prez. subj. szokjam, szokjál, szokjék etc.

opt. szoknám, szoknál, szoknék etc.

fut. (szokandom) inf. szokni.

(szokó, szokandó).

illik.

illem (illel) illesz, illik, illünk etc.

(illém, illél) illék (illénk etc.)

illettem, illettel illett etc.

(illjem, illjél, illjék).

illeném, illenél, illenék etc.

illeni, illő, illendő = se cade.

§. 102.

Compunerea verbelor cu prefapte și descompunerea lor.

I. Prefapte verbali.

Prefapte se numesc nișce părțicele, cari se pun înaintea verbelor, pentru a îndeplini s'aũ modifica înțelesul lucrării verbului. Cele mai întrebuițate sũnt :

át, által, prin, preste, per, trans. be, în, întru.

el, a, ab, de.

le, de, depre, jos.

meg, în, con, per.

össze, la olaltă, întruna.

egyben, la olaltă, con.

elé, pre, înaintea, ante.

félre, la oparte

végre, spre, pentru, de, ex.

ki, din, es, ex, is, afară.

fel, în, sus, oon.

szét, széllyel, res, des, dis.

együtt, la olaltă, cu, con.

rá, pre.

hózzá, ad, la.

körül, împrejur.

vissza, napoi, înderet.

közé, în mijloc.	közbe, între, la mijloc.
ellen, contra, înspre.	alá, sub, subt.
fölül, supra, preste.	külön, des.
túl, dincolo.	oda, într'acolo.

Dintre toate înțelesul prefiptului meg, e mai greu a-l defini. El arată o apropiere ori ajungere la scop, o îndeplinire a lucrării ce se cuprinde în verbul simplu, întărindu- o totodată. Așa : d. e. :

jönni, a veni, megjönni, însamnă : a și ajunge.

állani, a sta, megállani — a sta locului.

gondolni, a cugeta, judeca, meggondolni, cumpeni, dejudeca.

Prefiptele verbalî cer, ca substantivele aternătoare de verb, la cari adecă se reduce lucrarea, să se-impune totdeuna cu niște sufapte lor corespunzătoare. Așa stau la olaltă, sau se atrag unele pre altele următoarele prefapte și sufapte :

át, által, — on.	be, — ba, be.
el, — tól, töl.	ellen, — nak, nek.
fel, — ra, re.	ki, — ból, ből.
le, — ról, röl.	rá, — ra, re.
össze egyben együtt	} — val, vel. etc.

Aceste sufapte se numesc corelativele prefiptelor.

II. Despreunarea sau desfacerea prefiptelor de cătră verbe.

Prefiptele se pot desface toate de verb. Ca să putem pricepe bine asta, avem să fim cu luare aminte la așezarea vorbelor în zicere după înțelesul, ce voim să-l dăm aceleia. Să luăm zicerea românească : Petru aũ dat seracului pâne, va fi ungureșce : Péter kenyeret adott a szegénynek ; dacã însã schimbãm rëndul vorbelor, zicerea va avea alt înțeles, așa :

Kenyeret adott Péter a szegénynek, însamnă : pâne și nu alta aũ dat Petru seracului ; Péter adott kenyeret a szegénynek însamnă : Petru și nu altul aũ dat, seracului pâne ; a szegénynek adott Péter kenyeret, însamnă : seracului și nu altuia aũ dat Petru pâne ; adott-e Péter kenyeret a szegénynek însamnă : dat aũ întru adever Petru (poate că nu i-a dat), seracului pâne ? De aci urmează că aceea vorbă, dela care aternă înțelesul zicerei și în carea zace puterea ei se pune totdeuna nemijlocit înaintea

verbului și când puterea zicerei zace în însuși verbul, atunci verbul stă la începutul zicerei înaintea tuturor celor alalte vorbe, cari pot sta înaintea, ori în urma vorbei, dela care atârnă înțelesul unei ziceri.

1. Fiindcă și prefiptele se pot privi ca niște vorbe, în cari zace puterea înțelesului unui verb, sau a unei ziceri; deaceea în privirea desfacerii lor de verb, avem să căutăm în care vorbă zace puterea înțelesului, sau care vorbă vrem mai mult să distingem și dacă puterea înțelesului nu zace în verb, ci în altă vorbă, atunci prefiptul se desface și se pune în urma verbului; ear dacă să distinge mai mult lucrarea, adecă verbul, sau chiar prefiptul, atunci prefiptul nu se desface, d. e.: voinđ s'arăt că m'am sculat la patru oare și m'am culcat la zece oare, se zice așa ungureșce: négy órákor felkeltem és kilencz órákor lefeküdtem, aicea arăt lucrarea ce am făcut în timpul oarei a patra și a zecea că m'am sculat la patru și nu că ași fi durmit, că m'am culcat la zece și nu că m'am petrecut; dar dacă vreū să arăt că la patru oare m'am sculat și la zece oare m'am culcat, aceasta se zice ungureșce: négy órákor keltem fel és tíz órákor feküdtem le și arăt timpul că la patru oare și nu la cincî m'am sculat și la zece oare, ear nu la opt oare m'am culcat; tot așa: János ment el = Joan și nu altul s'au dus; însă el ment János = s'au dus (n'au stat) Joan; aci arăt felul lucrării lui Joan; colo arăt cine, adecă Joan și nu altul. Hunyady (nu altul) verte meg a törököt; însă Hunyady meg verte (ce a ū făcut și cum a ū făcut) a törököt. A nemzet java hullott el = lamura, fruntea națiunei (și nu cei reî) a ū căzut; elhullott a nemzet java, sau a nemzet java elhullott = a ū cazut (n'au fugit) fruntea națiunei.

2. Când pre lângă verbul compus cu prefipt mai este un verb ajutătoriu ca: van, fog, lehet kell, akar, szokik, hagy, prefiptul desfăcându-se de verbul seŭ, premerge acestuia și, între el și verbul lui se pune cel ajutătoriu d. e.:

le fog esni a făról,

le van írva,

fel van bontva a levél,

le volt vágva,

meg van készítve,

le fogom irni

jos va cadea din lemn.

este descris, descris este.

epistola e desfăcută.

a ū fost tăiat jos.

e gătit.

o voiŭ descria.

fogd föl ágyadat s menj.

vidd ki a kést.

beszélđ el, a mit hallottál.

nu se desface însă, dacă distingem mai mult prefiptul. d. e.:

megtanuld leczkédet,

să-ți înveți (bine) lecția.

(și să nu țină glumă); învaț-ți
lecția ar fi: tanuld meg lécz-
kédet.

kividd a kést, és ne be,

afară să duci cuțitul și nu în
luntru.

leird a levelet,

să descrii cartea.

kiment, nem be,

afară s'aũ dus, nu înluntru.

5. Particula **is** = încă, și, stă totdeauna după vorba, la carea privește. d. e.:

én is jelen voltam și eũ am fost de față.

irj szépen, de helyesen is scrie fromos, dar și corect.

decí, dacă **is** privește prefiptul, acesta, desfăcându-se de verb, stă înaintea lui și între prefipt și verb se pune particula is.

d. e.:

már el is ment,

saũ și dus.

el is viszem, vissza is hozom,

el și duc și-l aduc.

fel is menj,

și sus te du.

Dacă vorba, la care privește is, are puterea vorbirei și verbul compus e în forma neanumită, prefiptul se desface și urmează verbului d. e.:

jo tett is fordul elő a történetben, de sok gonoszság is.

Te is jöj elő.

János is adott el házat.

János ruhát is adott el.

dacă însă verbul se pune cu forma anumită, saũ însuși verbul compus are puterea vorbirei, prefiptul nu se desparte d. e.:

János is elvesztette (în adevér și-aũ perdut) pénzét; decunva însă nici vorba cu is nici verbul, ci altă vorbă are puterea, prefiptul se desface:

János is könyveit adta el, adecă și Joan și-aũ vëndut cărțile, ear nu altă ceva.

In fine is în legătură cu alte particule (conjuncțiuni) ca; bár, de, ha, dacă etc. stă după verb. d. e.:

mit használ, ha megtalálod is, nu ha meg is találad.
bánom is én, ha itt maradsz is, nu ha itt is maradsz.
bár eljött is, nem láthatám, nu bár el is jött.
ha megnyerted is, mit érsz vele, nu ha meg is nyerted.
bánom is én, ha megtudod is, nu ha meg is tudod.

(vezi conjunctiunele.)

6. Negativele **nem** și **ne** — nu stău totdeauna înaintea vorbelor, care se neagă; deci, dacă se neagă însuși verbul compus, prefiptul se desface și se pune în urma lui; dacă însă se neagă prefiptul, el stă înaintea verbului, dar între el și verb se pune negațiunea. d. e.:

nem ment ki,

n'ău eșit (de fel) afară (arată că nicî n'ău eșit afară, prin urmare, ău remas în luntru și trebuie să fie unde ău fost mai nainte)

ki nem ment,

afară nu s'au dus (arată că numai afară n'ău eșit, d. e.: n'ău eșit din avlie, dar el ău părăsit locul de mai nainte și ău cuprins altul).

ne menj ki,

nu te duce afară — opresc cu deseveșire să nu eși afară.

ki ne menj,

(numai afară să nu eși, dar prin avolie te poți preumbla așa și:

nem megyek be, însă be nem megyek.

ne tagad el, însă el ne tagadd.

ne menj fel, însă fel ne menj.

ne mond meg, însă meg ne mond.

ne tedd be az ajtót, însă be ne tedd az ajtót.

nem vertem meg, însă meg nem vertem.

7. Negativele **se** **m** — nicî nu și **se** — nicî să nu, când sînt numai ele în zicere, stău totdeauna după vorba care se neagă; însă înaintea verbului. deci dacă verbul e compus și negarea priveșce la el, prefiptul stă înaintea lui, dar între el și verb se pune negațiunea, care dacă priveșce altă vorbă, prefiptul urmează verbului; așa dară diferează de a noastră, caci când aceste privesc numai verbul, în limba noastră amêndoaë negațiuni stău nedespartite; și când privesc și altă vorba, acesteia îi premerge: nicî, ear nu (sa nu) premerge verbului, d. e.: nicî n'are omenie, însă nicî omenie n'are; nicî să nu

primeșci darul, însă nici darul să nu-l primeșci; ungureșce va fi:

örömet sem mutat — nici bucurie nu arată.

te se maradj — nici tu să nu rămâi, sau nici tu nu rămânea.

azt meg sem köszönöm,   aceea nici nu mulțămesc.

azt el se fogadd.

le sem fizeti adósságát.

vissza sem jött.

le se menj hozzá.

însă:

János sem vesztette el könyvét.

te se fogadd el az ajándékot.

Dacă sem = nici, se întimpină cu nem = nu și se = nici cu ne = nu, să nu, și negățiunea priveșce altă vorbă decât verbul, atunci nem, ne stă totdeauna înaintea verbului și sem, se înaintea vorbeii negate, așa că aceasta vine a sta la mijloc între sem — nem și se -- ne întocmai ca în româneșce. d. e.:

sem Istent nem fél, sem embert nem kimél.

nici pre Dzeu nu-l teme, nici om nu cruță,

sem örömet, sem bánatot nem érez a tört kebel = nici bucurie, nici durere nu simte peptul zdrobit.

sem szolgálatom, sem enmagam nem kellek = nici lucrul meu, nici eū nu trebuesc.

se másét ne kívánd, se magadét ne hagyd = nici ce-ī a altuia nu pofți, nici ce-ī a teū nu lása.

se tanácsát ne kövesd, se példája után ne indulj = nici sfatului lui nu urma, nici după exemplul lui nu te lua.

sem pénzé, sem hitele nines = nici banī, nici credința n'are.

dacă însă negățiunea priveșce însuși verbul și acesta nu e compus, amendoaē negative staū înaintea verbului, ca în româneșce; ear de e compus, prefiptul se pune între sem și nem, între se și ne, așa că nem și ne trebuie să stea totdeauna înaintea verbului. d. e.:

sem nem kérek, sem nem adok, nici nu cer, nici nu daū.

se ne láss, se ne hallj,   nici să nu vezi, nici să nu auzi
(nici nu vedea, nici nu auzi).

se ne játszál, se ne aludjál,   nici nu te juca, nici nu durmi.

sem nem eszik, sem nem iszik, nici nu mănâncă, nici nu bea.

sem nem láttam, sem nem   nici n'am vezut, nici n'am auzit.
hallottam,
se ne tégy hozzá, se el ne végy nici nu adauge, nici nu lua
belőle.   din el.

Preste tot e mai de observat, că prefiptele și alte vorbe
mai deaproape hotăritoare în ale înțelesului, în ziceri afirmă-
tive stañ mai mult înaintea verbului; precând în cele nega-
tive înapoia verbului.

ő szivesen meg mondja; nem mondja meg szivesen.
jól meg tanulta; nem tanulta meg jól.
azt is elhoztam; azt se hoztam el.

Secțiunea a treia.

Părțile nesufigibile (nereflectibile, sau neschimbătoare).

§. 102.

Adverbul = határozó.

Adverbul determină mai de aproape verbul, după loc, timp, mod sau cauză; precum și adiectivul, tot după aceste relațiuni. Ele sînt parte primitive, parte derivate, adică formate prin sufixe din alte părți de cuvînt.

I. Sufixele, cu cari mai adese se fac adverbele, sînt:

1. -an, -en, ca:

gyakr-an, adesea.

ébr-en, treaz.

kevély-en, sumet, fălos.

Si aci vocala scurtă **a, e** din capetul vorbeii, se lungește, precum:

dragá-n, scump.

ferdé-n, întors.

La cele terminate în **ó, ő**, vocala diinnaintea lui **n** se poate și perde, și păstra, d. e.:

állandó-n sau allandó-an, neprerupt, stătornic.

dicső-n sau dicső-en, glorios, cu mărire.

Tot așa și la **ú, ü**, precum:

kesorű-n sau keserű-en, amar.

szigorú-n sau szigoru-an, aspru, strict.

La unele sufixul e **on, ön**, precum:

nagy-on, foarte.

titk-on, ascuns, în taină, în secret.

rögt-ön, de loc, îndată, numai decît.

szabad-on, liber.

apoi dela participii.

folyt-on, în continu.

nyugt-on, în linișce.

szolt-on, vorbind.
ment-en, mergând.
nöt-ön, crescând.

2. cu -lag, -leg, ce arată modul, precum :

illő-leg, în mod cuvincios.
atyai-lag, părințește.
biroi-lag, judecătorește.
jelen-leg, de față.
tett-leg, în faptă,
melles-leg, în mod secundar.
muló-lag, trecătoriu.
benső-leg, din lăuntru.
külső-leg, din afară.
futó-lag superficial, pre deasupra.

3. cu -ül, ül, ca :

boldog-ül, fericit.
ember-ül, omenește.
jó-l, bine.

Acest sufix se adaugă mai virtos la vorbile ce însemnă :
națiune, popor, d. e. :

latin-ül, latinește.	magyar-ül, ungurește.
román-ül, românește.	franciá-ül, franțuzește.

4. cu -ast, -est, care **a**, **e** se lungește la cele terminate
în vocală.

öröm-est, bucuros,	vegy-est, amestecat.
nézzvé-st, în privința.	folyvá-st, în continu, neconținut,
oldalvá-st, lătruriș, de o latură.	kép-est, față de.
lépvé-st, din paș, pășind.	bizvá-st, cu bună samă.
futvá-st, în fugă, fugind.	

5. cu -kor, precum :

alkonyat-kor, înserat.	ebéd-kor, la prânz.
szület-kor, la culesul vinelor.	tavaszkor, primăvara.

6. cu val, vel; vá, vé; tól, töl; ban, ben; ra, re;
tt; ig; ánt, ént (int); ta te; precum :

nap-pal, ziua.	éj-jel, noaptea.
egyút-tal, totodată.	sok-ká, mult timp.
keves-sé, puțin.	kis-sé, ceva (mic, puțin).
örök-ké, vecinic.	való-ban, în adevăr.

hiá-ban, în zădar, în deșert.	izi-ben, îndată.
hevenyé-ben, în focul seü.	mindjár-t, îndată, acuși.
mind-ig, totdeuna.	vég-ig, până în fine.
fej-tól (túl), la cap, dela cap.	láb-tól (túl), dela picior.
gyakor-ta, adeseori.	régen-te, de mult, din vechime.
szinté-n, încă, așisderea.	alkalmas-int, poate fi.

7. cu -szor, szer, ször; ént, ként, kép, képen, se formează adverbe numerali (vezi §. 59).

egy-szer, odată.	rész-int, parte.
ház-anként, de casă.	fej-enként, de cap.

Unele adiective se întrebuițază ca adverbe, precum și unele adverbe ca adiective, așa d. e.: adiectivele în: talan, telen; atlan, etlen;

mezitlen, desculț.	hivatlan, nechemat.
gyalog, pedestru.	messze, departe.
távol, departe, îndepărtat.	közel, aproape.
hamar, iut, repede.	hirtelen, de odată, fără veste.
külön, separat, despărțit.	véletlen, véletlenül, fără veste.

Acuzativele nehotărite încă servesc ca adverbii:

sokat aludni, a dormi mult.
 egy keveset (kevésé) pihenni, a odini un pic.
 eleget (eléggé) nyugodtam, am odinit destul.
 lova többet (többe) nem mehet, calul lui nu mai poate merge.
 szörnyüt halt, aü murit moarte grozavă..
 szélt és hosszát járt, aü umblat în lat și lung.
 egy részt, de o parte.
 lépést hajtok, mân în paș.

II. In următoarele vom înșira adverbele după împrejurările locului, timpului și ale modului.

A.

Adverbe, cari arată locul = helyhatározók.

1. La întrebarea hol? unde? pre unde? ne aflăm stăm, sântem în prezent.

itt, itten, ici, aci	fönn, fent, fönt, sus.
ott, ottan, colo, acolo.	benn, bent, înluntru.
emitt, emitten, aicea.	künn, künt, kint, afară.
amott, amottan, acolo.	alul, de desupt.

sehol, nicăiri, nici unde.	fölül, de din sus, d'asupra.
máshol, alt unde.	belül, din luntru.
másut, alt unde.	kivül, din afara.
egyebüt, într'alt loc.	körül, împrejur.
nehol { undeva.	elül, înnainte.
nehut { undeva.	hátul, înapoi.
valahol, undeva.	innen, dincoaci.
mindenhol {	túl, preste, dincolo.
mindenütt } in tot locul.	tulfelül, de dincolo, de preste.
mindütt }	szélül { la o parte.
honn, acasă.	széllel { la o parte.
itthon (aci) acasă.	szerte, szertesést, împrășchiat, în
otthon, (acolo) acasă.	toate părțile.
alant, alatt, subt.	közel, aproape.
lenn, lent, jos.	messze { departe.
jobbfelül, din dreapta.	távol { departe.
balfelül, din stânga.	

2. La întrebarea, în cătro? unde? mergem, așadar mișcare către ceva, spre un loc; hová? merre? hová felé?

ide, emide, aici.	oda, amoda, acolo.
erre, emerre, în coaci.	arra, amarra, în colo.
máshová } alt unde,	mindenhová {
másfelé } într'altă parte.	mindenüvé } in tot locul.
valahová, undeva.	sehová, nici unde.
valamerre, oare unde, oare	akármerre, ori în cătro, fie ori
undeva.	și unde.
alá {	le {
aláfelé } în jos.	lefelé } în jos, la vale.
fel, föl {	elé, előre {
felfelé } în sus, la deal.	előfelé } înnainte.
vissza {	hátra {
visszafelé } napoi, înderet.	hátrafele } înapoi.
be, benek {	ki, kinek {
befelé } în luntru.	kifelé } afară.
jobbra, jobbnak {	balra, balnak {
jobbfelé } în dreapta,	balfelé } în, spre stânga.
tulra, tulfelé, încolo preste.	hazafelé, către casă.
messzire, departe.	tova, mai încolo.
távolra, departe	hozzád etc., la tine.

3. La întrebarea, de unde? din cătro? honnan? honnét?

honnat? deci mișcare dela un loc.

innen, innét	}	din coaci, de	onnan, onnat	}	din colo, de pre
innet		pre aci.	onnét		acolo.
eminnen, de		ici.	amonnan, de		acolo.
máshonnan	}		valahonnan, de		undeva.
másunnan		de alt unde,	sehonnan, de	nicăirea, de	nici
másholról		dintr'alt loc,		unde.	
egyebünnen		din altă parte.	alúlról, din	jos, din	vale.
mindenünnen, din		tot locul, din	felúlról, din	sus, din	deal.
tot unde.					

elúlról, de dinnainte.

belúlról, de dinluntru.

jobbról }
jobbfelől } din dreapta.

túlról }
túlfelől } din colo.

messziről }
messzéről }
messzünnen }
távolról } din departe.

hátulról, de dinnapoi.

kivúlról, de din afară.

balról }
balfelől } din stânga.

hazafelől, de cătră casă.
közelről, din aproape.

4. La întrebarea, până unde? meddig?

eddig	}	până aici.	odáig, până	acolo.
emeddig				leig, până
addig	}	până acolo.	főlig, până	sus.
amaddig				beig, până
eddiglen, până		aci (acum).	kiig, până	afară.
addiglan, până		acolo (atunci).	hazáig, până	acasă.
idáig, până		aci.		

B.

Adverbe, cari arată timpul — időhatározók.

1. La întrebarea, când? pre când? mikor? mikorra? cu cari putem arăta:

a) timpul de față:

most, mostan	}		ma, azi.
mostanában		acum.	

ezennel	}	acum îndată.	már, și (deja) d. e.: am și făcut,
azonnal			már is tettem.

b) timpul trecut.

imént, adinoara.		előbb, maï nainte.			
tegnap, ieri.		tegnapelött, alaltă ieri.			
akkor, atunci.		akkoriban, pre atunci			
multkor, de mult.		multkoriban, de mult.			
hajdan	}	în vechime, în timpul vechiu.	minap	}	nu de mult,
hajdanáben			minapában		în zilele acestea.
hajdanta					
régen	}	de mult, odinioară.	taval, an,		
régenten			az óta, de atunci.		

c) timpul fiitoriu.

ezután, de acum încolo.		azután	}	apoi, după aceea.
ezentúl, de aici încolo.		aztán		
azontúl, apoi încolo.		majd, majdan, acuși.		
kéőbb, későbben	}	maï târziu.	továbbat, maï mult, maï încolo.	
későbbet			holnap, mâne.	
jövöben	}	în venitoriu pre viitoriu.	holnap után, poimâne.	
jövöre			másszorra, pre altă dată.	
jövendöben,			nem sokára, nu preste mult.	
jövendöre			többé, maï mult.	
			örökre, în veciu, pentru tot- deuna, în etern.	

d) cari arată un timp nehotărit.

egykor, odată, într'un timp.		másnap, în ziua ceea laltă.		
máskor, altă dată.		másnapra, preceea laltă zi.		
valaha, oare când.		azalatt, între aceea.		
valahára, abia oare când.		azonban, însă, dar apoi.		
valamikor, vr'odată.		ritkán, gyéren, arare ori.		
olykor-olykor, câte odată.		idén, de timpuriu.		
gyakran, adese ori.		idént, din timp, în timp.		
még, încă, maï.		delestkor	}	la amez.
rövideden, preste un timp scurt,		delest		
scurt.		éjszaka, noaptea.		
előbb, maï nainte.		éjjel, noaptea, sara,		
előve, innainte, prealabil.		éjfélkor, la mezul noptii.		

eleinte	}	maï întei.	este, estve	}	sara.
elejente			esttel, estvel		
idején, la timp, de timpuriu	}	iute, în pripă.	estkor	}	
hamar, hamarán			nappal, ziua		
hamarjában	}	}	naponta, ziua.	}	
tüstént			naponként, pre zi.		
rögtön	}	}	folyvást, în continu.	}	
hirtelen			szüntelen, necontentit.		
hirtelenében	}	}	szakadatlan, neprerupt.	}	
hevenyében			örökön, totdeuna, în veciu.		
iziben	}	}	mindenkor	}	totdeuna.
egyszeriben			mindenha		
legitt, legitten, deloc.	}	}	reggel, dimineața.	}	
legott, legottan, numai decât.			korán, de timpuriu.		
mindjárt, acuși, îndată.	}	}	ifjonta, în tinerețe.	}	
melegében, iute (până-î cald.)			későn		
későn	}	}	amânat, târziu.	}	
későn korán			la an,		
évente	}	}	havonta	}	pre lună,
évenkint			pre an.		
hetiben	}	}	havonként	}	la lună.
hetenkint			pre septămână,		
	}	}	soha	}	nici când,
			la septămână.		
			soha napján		nici odată.

2. La întrebarea: până când: meddig? precum:

maig, până azi.	estig, până sara.
reggelig, până dimineața.	mostanig, până acum.
sokáig, mult timp.	végig, până la capet.
ideigben, până la un timp,	addig, până atunci.
provizoriu.	eddig, până acum.
éjfélig, până la mezul nopții.	

C.

Adverbe, cari arată modul = módhátározók.

a) La întrebarea, cum? hogy?

igen	}	foarte,	kivált, kiváltkép	}	maï virtos,
fölötte					
szerefölött	}	sură, preste	legkivált	}	maï ales.
módfellett					
rendkívül	}	}	jelesül	}	
különösen, maï cu samă.			sokkal, cu mult maï.		

mennél — mentől, cu cât — cu	elég, eléggé, destul de.
atât mai vîrtos.	csak, csupán, numai.
csaknem	szinte
majdnem	
alig, abia.	szintén
legfőlebb, cel mult.	maï că.
részint, parte.	legfeljebb, cel mult.
egyáltalában, absolut.	legalább, cel puțin.
	általában, în genere.
	közönségesen, de comun, în genere.
így, úgy, amugy	} așa.
akkép, ekkép	
akképen	szintúgy
	hasonlókép
	} asemenea,
	} așisderea,
	} tot așa.
ekként, akként	mod,
	în acest
	} chip.
sehogy, sehogyan, nici cum.	mint, ca.
nagyon, foarte.	valamint, precum.
lassan, în cet.	mintegy, ca (un) ca la, ca cum,
többnyire, maï mult, maï de multe ori.	(cuasi),
	körülbelől, ca la, cam, (circiter).
	egyszersmind, totodată.

b) La întrebarea; oare? valjon? subț cari se cuprind toate cele de afirmare, negare, îndoire, întrebare, precum:

igen, igenis, este, da, așa-î.	
biz, bizony, bizonyára	} a bună sama.
bizonyosan, bizonynyal	
igazán, valóban, în adevăr, în realitate.	
minden esetre, în tot cazul.	
nem, nu.	
épen nem, ba aceea nu, nu tocmaï.	
korántsem, nici de cât.	} sehogysem
távolsem, nici pre departe,	
ne, nu,	} sehogyse
semmisem, nimic.	
talán, doară, poate că.	} să nu.
alkalmasint, poate.	
valószínűleg, verosimil, la îm-	alig, aligha, abia, abia că.
părere, pre semne.	netalán, nu cumva.
bajosan, nehezen, cu greū.	hihetőleg, se poate, e de crezut.
	hogy? cum?
	miért? pentru ce?
	hol? unde?

D.

Adverbe, cari arată numărul = számhatározók.

Astfel de adverbe sînt cele ce se formează din numerale cu sufixele aceloră, ca :

magán, singur. ketten, doi.
negyedén, al patrulea. hetedével, cît șapte, etc. (vezi §60)

§. 103.

Compararea adverbelor, a határozók fokozása.

I. Multe adverbe primesc și sufixele comparativului și superlativului; ele se pot deci compara..

a) cari aũ toate gradele.

pozitiv.	comparativ.	superlativ.
alá, jos,	alább, măi jos,	legalább, măi jos, de tot jos.
arra } amarra } amoda } pre acolo.	arább } amarrább } amodább } măi încolo,	legarább, și măi încolo
be, înluntru,	belebb } beljebb } măi înluntru,	legbeljebb } și măi înluntru
ben " "	benebb " "	legbenebb " "
bent " "	bentebb " "	legbentebb " "
elé, înainte,	elébb, măi înainte,	legelébb, și măi înainte.
elő " "	előbb " "	legelőbb " "
emide, încoaci,	emidébb, măi încoaci,	legerrébb, și măi pr'aici.
erre, pr'aici,	errébb, " "	legerrébb, și măi pr'aici.
emerre " "	emerrébb " "	legerrébb, și măi pr'aici.
fel, föl, sus,	felebb } feljebb } măi sus,	legfeljebb } și măi d'asupra legfelebb } cel mult.
fen, fön " "	fenebb " "	legfenebb " "
fent " "	fentebb " "	legfentebb " "
hamar, iute,	hamarább, măi iute,	leghamarább, și măi iute.
hátra, napoi,	hátrább, măi napoi,	leghátrább, și măi napoi.

	inkább, maï (bine), maï îndată,	leginkább, maï virtos.
ide, încoacî,	idébb, maï încoacî,	legidébb, și maï încoacî.
jól, bine,	jobban, maï bine,	legjobban, și maï bine, de tot bine.
ki, afară, közél, aproape,	kiebb, maï afară, közelebb, maï aproape.	legkiebb, și maï afară. legközelebb, cel maï aproape.
le, jos, la vale,	lejebb, maï jos, maï la vale,	leglejebb, de tott jos, cel maï de jos.
lenn, subț,	lennebb, maï subț,	leglennebb, cel maï de subț.
lent, în jos,	lentebb, maï în jos,	leglentebb, cel maï din jos.
messze, departe,	messzebb, maï de- parte,	legmesszebb, și maï departe.
oda, încolo,	odább, maï încolo,	legodább, cel maï în- colo.
össze, la olaltă,	összébb, maï la olaltă,	legösszébb, de tot la olaltă.
távol, departe,	távolabb, maï departe,	legtávolabb, cel maï departe.
tova, încolo,	tovább, maï încolo,	legtovább, cel maï departe.

b) Următoarele iaū în superlativ numaî pre-
fiptul leg:

	pozitiv.	superlativ.
alul		legalul
alulról		legalulról
belül		legbelül
belülről		legbelülről
elől		legelől
előlről		legelőlről.
felül		legfelül
felülről		legfelülről.
hátul		leghátul
hátulról		leghátulról
itt		legitt
ittén		legittén
kivül		legkivül

kivülről	legkivülről
ott	legott
ottan	legottan
szélül	legszelül
széltül	legszéltül
szélről	legszelelről
utól	legutól
végül	legvégül
végről	legvégről.

II. Din adverbe se pot forma adiective cu sufixul **i**, așa :

tegnapi, de ieri.	holnapi, de mâne, de mâne zi.
tavalyi, de an.	mindenkori, de totdeauna.
hajdani, de demult.	rögtöni, de îndată.
naponkénti, de toate zilele.	nappali, de toată ziua.
éjjeli, de noaptea.	reggeli, de dimineața.
mai, de azi.	gyakori, de adesa.
egyuttali, de odată, tot cu aceasta.	tüsténti, de îndată.
nehai, de odinioară.	régi, de demult.
ezuttali, de astădată, cu această cale.	hamari, de grabă.
	netaláni, dintr'un caz oarecarele, nu cumva.

§. 104.

Conjuncțiunile — kötszö.

Conjuncțiunile sînt acele părți de cuvînt, sau vorbe, cari leagă între sine două, sau mai multe cuvinte; două sau mai multe părți ale propozițiunei; două sau mai multe propozițiuni (ziceri).

Conjuncțiunile se împart, în :

1. copulative.

és, după vocală s, și	meg (la verbe), și d. e. : asta și
is, încă, și, eară.	asta aú zis = ezt meg ezt
is — is, și — și.	mondta.
mind — mind, atât — cât.	nemcsak -- hanem -- is; nunu-
minnél — annál, cu cât — cu	maí — ci și; nunumaí -- dar
atât, pre cât — pre atât.	sí;
hol -- hol, când — când;	most — majd, acuși — acuși,
sem, nici; se, nici.	când -- când.

2. Disiunctive și limitative (mărginitoare).

vagy, avagy, saū, aū, orī,
 vagy --- vagy, saū --- saū,
 akár --- akár, orī --- orī; verī --- verī,
 sem, nicī.
 sem --- sem, nicī --- nicī,
 se --- se, nicī sã -- nicī sã nu,
 csak, numai,
 csupán, numai,
 egyedül, singur,
 csupáncsak, singur numai, chiar numai, numai cât.
 anélkül hogy, fără ca să, fără să,
 semhogy
 mintsem } decât să,
 hogysem }
 kivéven ha, afară dacă.

3. Adversative.

de, dar, însă, ear,	pedig, însă,
azonban, însă, dar,	
hanem, ci,	megis, totuși,
mindazáltal, cu toate aceste,	ellenben, dar, însă, ear, din
mindazonáltal, totuși,	contră,
ámde, însă,	ügyde, dar, însă.
de még sem, dar totuși nu,	ellenkezőleg, din contră,, alt-
a helyett hogy, in loc de, în-	mintrelea,
loc să, în loc ca să,	egyebiránt, altecum, într'altfel,
egyébként, într'alt chip, altfel,	altmintrelea,
altcum,	pediglen, însă, dar însă, ci.

4. Cauzative.

mivel, fiindcă,	mivelhogy, fiindcă,
ez okért, din această cauză,	mert, pentrucă, fiindcă, căci,
minthogy, deoarece,	holott, unde.

5. Cauzali consecutive.

azért, deaceea,	így, așa,
azokért, de aceea;	és így, și așa,
tehát, deci,	amiért is, pentru ce,
így tehát, așadară,	a miért is, pentru care, din care
a honnan, de unde, pentru aceea,	cauză,

következéskép	$\left\{ \begin{array}{l} \text{prin urmare,} \\ \text{következön} \end{array} \right.$	következőleg	$\left\{ \begin{array}{l} \text{prin urmare} \\ \text{de aceea,} \end{array} \right.$
következésképen		következőleg	
annál fogva	$\left\{ \begin{array}{l} \text{pentru aceea —} \\ \text{de aceea} \\ \text{de unde} \\ \text{din aceea cauza,} \end{array} \right.$	— nak következtében în ur-	
ennél fogva		marea aceea,	
azoknál fogva			
annak okáért			

6. Finali, adecă cari arată scopul.

hogy, ca, ca să, că să,	hogy — ne, ca să nu, că să nu,
netalán, nu cumva,	ne hogy, să nu,
	miszerint, ca, să.

7. Condiționalî.

ha, dacă,	a mennyibe, în cât,
hogyha, dacă, dacă cumva,	ha ugyan, dacă dar,
hahogy, dacă,	ha pedig, dacă însă,
hacsak, numai dacă, numai să,	ha netalán, dacă cumva.

8. Concesive.

noha, deși,	bár, cu toate că,
mégis, totuși,	ambár, deși,
noha — mégis, deși totuși,	ambátor, deși
mindazáltal hogy, cu toate că,	ha szinte — is, chiar și dacă,
jóllehet, bine că, macár,	ha mindjárt — is, dacă și, și dacă,
ha szinte, deși, macar dacă	bár ha, deși, cu toate că,
chiar dacă,	-nak } daczára, în ciuda, în
még pedig, și încă, încă mai,	-nek } mânia, în disprețul în
	butul, pentru aceea
aligha, mai că nu, mai că,	totuși,
poate că, se poate că,	-nak } daczára — sem, în
abia că,	-nek } ciuda — totuși nu.

9. De mod.

úgy, așa	mennyire — annyira, încât — în-
mint, ca,	tru atât,
úgy — mint, așa — ca,	miként — akként, cum — așa,
precum — așa,	annyira — hogy, întru
szintúgy mint, tocmai așa — ca,	atâta — cât.
chiar așa — cum, ca,	mintha, ca când, ca cum,
valamint — úgy, precum — așa	nem különben, nu altcum, nu
sőt, încă, încaî, ba încă,	într'alt chip,

sőt inkább, ba încă și mai, ba részint — részint, parte — parte, ce-î mai mult.

10. Comparative și explicative.

mintegy, ca, ca cum,	tudniillik, adecă, anume,
vagyis, saū, adecă, va se zică,	peldáú!l, bună oară, de exemplu,
úgymint, precum,	példának okáért, de exemplu,
ugyanis, și adecă, așa,	spre pilda, az az: adecă, și anume.

11. Ordinate și continuative.

először, întâi,	végtére, mai în urmă.
aztán, apoi,	elvégre, apoi în fine.
anután, după aceea,	végre valahára' aiba dară, în fine.
továbbá, mai departe, mai încolo,	utoljára, în urmă.
azonkivül, afară de aceea,	befejezőleg, spre încheere, ca de
ezenkivül, afară de aceasta,	încheeat.
végre, în urmă, în fine, în sfârșit, la capet.	bezárólag, inclusive, de încheeat.

12. De timp.

akkor, atunci, pre atunci,	az alatt — mig, până ce.
mikor, când,	előbb — mint, mai nainte dece,
midőn, atunci, când,	decăt.
miután, după ce	előbb — sem mint
minekután, după ce,	előbb — mint sem
azonközben, între aceea până ce,	előbb — hogy sem
az alatt, subț acel, în acel timp,	előbb — sem hogy
addig mig, până ce, până cât,	alighogy — mindjárt, abia — că,
az alatt hoga, până ce,	abia — îndată, numai cât
miután — aztán, după ce — apoi,	ca — deloc, îndată.
mihelyest, cât ce, îndată ce,	mihelyt — azonnal, îndată
deloc ce,	ce — deloc, numai de cât.
	addig — meddig, până
	atunci — până când.

13. De loc.

hol — ott	} unde — acolo, a hová — oda, unde — acolo.
a hol — ott	
a honnan — onnan, de unde — de acolo, a hová, onnan	} unde — de
a honnan — oda, de unde — acolo, a hová — ott	

Despre conjuncțiunii e de însemnat, că cele mai multe stau la începutul zicerilor; sînt însă și de acele, cari se pun cu unul, sau cu mai multe cuvinte în urmă, mai virtos: *noha* (deși), *azonban*; *pedig*, și *hogy*; d. e.:

Az élet **noha** édes, keserű a halál;

Szólni tartozott volna, ő **azonban** mélyen hallgatott.

Sînt unele conjuncțiuni, cu cari mai ales întrebăm, ca:

hát? apoi, dar? hátha? dar dacă? apoi dacă?

hogy? cum, ce? hogyan? cum? cum să fie?

miként? în ce chip? vajjon? oare?

— e? o? d. e.: o ai făcut tu? ott volt-e? fost-ai acolo? o tu
megtetted-e? ai fost acolo?

§. 105.

Particule distinctive, sau emfaticе.

Particulile distinctive, dau vorbirei o expresiune mai viuă, mai apăsătoare și servesc totdeauna spre înfrumșetarea limbii. Ele fiind o proprietate a fiecărei limbi, de multe ori nu se pot da în altă limbă străină prin nici un cuvén decât numai prin înțonarea deosebită a vr'unui cuvént din zicere.

Astfel de particule în limba magiară sînt:

ám, apoi, mēi; d. e.: ám látod! apoi vezī mēi!

ugyan, dar, ăi; d. e.: ugyan hadd el! dar lasă-te! ugyan kérlek! dar rogu-te!

hiszen, apoi că, dar că, d. e.: hiszen mondtam neki! dar că eū i-am spus lui! apoi că eū i-am spus!

bezzeg, dar vezī mēi, cum nu mēi, ăi, zeū, d. e.: bezzeg ha ott nem leszel! ăi zeū, dacă nu veī fi acolo!

persze, firește, dar apoi, vezī bine, mēi, da, așa-i, se înțelege. na persze, dar apoi, ăi dară vezī mēi, dar firește.

vagy, dar, doară, aū, sau, o, d. e.: vagy te nem tudod? aū doară tu nu șciī?

§. 106.

Interiecțiunile = indulatszók.

Diferintele simțiri și afecte ce se nasc în lăuntru nostru, precum și orice mișcare sau pornire internă, le exprimăm prin vorbe ce se numesc interiecțiuni.

Interiecțiunile sînt sau numai sunete fără înțeles, sau vorbe cu înțeles. Unele interiecțiuni arată mai multe simțiri de odată, altele earăși numai anumite simțiri.

1. de bucurie: ah! oh! juh! ujjuh! a! ah! iu!
2. de durere: ah! jaj! oh! oh! o! aũ!
- fájdalom! durere!
- Istenem! Dzeule!
3. de dor: oh! ohbár! vajha! ah! oh! dacă! de ar! numai
- bár! bárcsak! dacă!
4. de mirare: ej! ejnye!
- hah! juj! eĩ! ah, oh!
5. părere de reũ: ej! beh! beh
- kár! oh, ce daunã!
6. de mânie: hát, ejnye! dar! apoi! ce!
7. de batjocura: hm! ugye!
- hogy ne! așa-ĩ! dar!
- lám! soha bizony! cum nu! vezi mǐ!
8. de afirmare: ám! igen ám!
- bizony! este! da! adeverat!
9. de întrebare: vaj! vajon!
- ugyan? nemde? nem-e?
- hogy? hogy? na? nos? oare? cum? na? apoi? și apoi?
10. de admoniare: ni! né! lám! eatã! eaca!
- ime! bezzeg! vezi! cit! pst! ean!
- csitt! szt! ha!
- hallga! nene! st! pst! tacĩ! nici!
11. de îndoire: lehetetlen!
- igazán! adeverat e?
- dehogy! dar!
- majd bizony! eacã mǐ! de aceea nu mai pot!

apoi și următoarele:

Istenem!	Dzeule!
O egek!	Ceriule! Ceriurilor!
Az Istenért!	Pentru Dzeũ!
Isten mentsen!	Fereascã Dzeũ!
Hála Istennek!	Mulțam Dnului!
Isten hozta!	Dzeũ tea adus! bine ai venit!
Isten veled!	Dzeũ fie cu tine!
Lelkemre!	La sufletul meũ!
Isten utcse!	Zeũ! la Dzeũ!
Vigyázz!	Ia sama! păzește-te!

Ebadta!
Teremtette!
Fenét!
Ördög adta!

Mi a menykő!
Be szép!
Be jó!
Éljen!
Isten éltesse!
Szabad!
Igaz!
Halljuk!
Indulj!
Izibe!
Félre!
Visza!
Előre!
Megállj!
Ki vagy?
Hallgass!

Ei mēi!
Că acuși!
Ce drac! pre dracul!
A dracului! a naibeii!
pre naiba! pre diavolul!
Ce poate fi!
Ce frumos! cât de frumos!
Ca bunu-i! Ce bun!
Să trăească! trăească!
Dzeu te țină!
Intră!
Da! fiî bun! eî dar! apropo!
S'auzim!
Du-te! porneșce! pleacă!
Jute!
Ferî! în lături!
Napoî!
Nainte!
Staî!
Cine-î?
Tacî!

Partea practică.

Deprinderi de tradus.

I.

(Despre cazuri și sufipte personale, verbul „van“ și adiectivul.)

(§. 18—§. 41).

1.

A kellemes tavasz. A forró nyár. A szeles idő. A kemény tél. A nagy ház. A szép kert. A hű szolga. A jó atya. A rossz leány. A pajkos gyermek. A meleg levegő. A nemes cselekedet. A hideg tél. A szép Magyarország. A népes Budapest. A szorgalmas földmivelők. Az ügyes vadászok. Az ezüst kanalak. A hasznos könyvek. + A szorgalmatos tanulók. A büszke lovak. A mély tavak. A pajkos ifjak. A rossz szavak. A zöld mezők. A zöld fű. A nagy tenger. A csendes világtenger. A szende juhok. A nagy nyáj. A hasznos ökrök és tehenek. A háládatos gyermekek és szegény leányok. Magas torony. Magas tornyok. Hű remény. A termékeny földek. A hasznos állatok. A hosszú asztalok és rövid székek. A kis malmok és a kis szekerek.

2.

de, însä;

is, încă, și; stă totdeauna după vorba, ce se distinge prin el.

A tanító könyve. A tanító könyve, de a tanuló tolla. Az úr háza. Az urak házai. A szolgáló ruhája. A virágok levele, színe és szaga. A madarak éneklése és repülése. Az erdők madarai. A mezők nyulai. A tavak halai. A télnek napjai. A tél napjainak rövidsége. Az ifjak örömei. A szorgalom jutalma. A lovak gyorsasága. A tehenek teje. A juhok bőre. Az atya és az anya jósága, de a fiúk csinja. János barátom. Péter, kedves gyermekem. Mátyás, az igazságos. Hunyadi, a híres vitéz. Árpád, a hon allapító. Szent István, magyar király. Petőfi Sándor, a nagy magyar költő. Mátyás király, élete és halála. Zrinyi vitézsége. Mátyás király dicső uralkodása. Az anya szeretete, de az atya szigora.

mindig, totdeauna, (tot)
 ma, azi
 holnap, mâine
 tegnap, ieri
 mikor, când
 hanem, ci
 még, mai, încă tot, tot mai
 tot e
 még nem, încă nu

még nincs, încă nu-
 már, și (deja) e și
 hát, dar, apoi
 hol, unde
 igen, da, este (foarte)
 majd, acuși
 mégis, totuși.

Itt vagyok. Ott vagy. Itt van. Az atya itt van? Itt van az anya? Nem, ő nincs itt. Ott van a gyermek? Nem, a gyermek nincs ott. A leány ott van. Ott van a leány? Igen, a leány ott van; de a gyermek nincs ott. Ki van itt? Az anya van itt. Hát ott, ki van? Ott a leány van, de a fiu nincs ott. Mi van ott? Ott a kert van; ott az atya és a fiu van. Nincs ott a kert? Igen, ott a kert van. Nincs ^ő itt? Nem, ^ő nincs itt. Itt van az asztal és a szék? A szék is itt van? Igen, a szék is itt van. Hol van a kés? A kés itt van. Itt van-e a villa? A villa nincs itt. Hát hol van? Ott van. Hol van a vas és az ólom? A vas ott van, de az ólom nincs ott. Ott van a víz? Igen, a víz ott van. Itt van a nagy asztal, és ott van a kis asztal. Hát a székek hol vannak? A székek ott vannak. Hol van az atyád? Az atyám nincs itt. Nincs itt? Nincs. Itt van a kabát? Nem. Hol van az ember? Ott van. Hol van a kenyér? Itt van. Hol van a pohár? Ott van. Itt van-e a kés? Nincs itt. Nagy a folyam? Nem, a folyam nem nagy. Hát a patak? Az nagy. Mély a kút? A kút mély, de az árok nem.

vagy, saū, aū, orī, o,
 itthon, acasă, (aci-aproape),
 otthon, acasă, (colo-departe),
 miért, pentru ce, de ce,
 mert, pentrucă, fiindcă,
 már nem, nu-ī mai, nu-ī mai
 mult, mai mult nu,

még nem, încă nu,
 nem-még, nu-ī încă, tot nu-ī,
 most, acum,
 nem-már, nu-ī mai mult,
 már nincs, nu-ī mai mult,
 nincs-már, nu-ī mai mult,
 igen, nagyon, foarte.

Itt van már az asztalos? Az asztalos már itt van. Itt van már a kép? A kép már itt van. Ott van még az úr? Az úr

még ott van. Itt vannak még a fiúk? A fiúk még itt vannak. Voltál ott? Nem voltam ott. Hol voltál hát? Hát itthon voltam. Hát a bátyád hol volt? Az otthon volt; de az öcsém nem volt otthon. Ki beteg? Azifjú beteg. Nem beteg-e a fiú? Nem, ő nem beteg. Nem beteg a tanító? A tanító nem beteg. Hát ki a beteg? Az anya a beteg. Nem vagy te is beteg? Én sem vagyok beteg — A fivéred nem beteg-e? Ő sem beteg. Egészséges hát? Nagyon egészséges. Erős a medve? A medve nagyon erős. Magas vagy alacsony a torony? A torony igen magas. Bátyád erős-e vagy öcséd? Bátyám erős, de az öcsém is igen erős. Egészséges már az anya? Igen, már egészséges. Beteg még a barátod? A barátom még beteg, de a testvére már nem beteg. Hát ő is beteg volt? Ő is volt beteg. Sárga vagy zöld a körte? Az sárga. Hát az a szilva? Az zöld. Mi az ott? Az kert. És az ott, mi az? Az fa. Nagy vagy kicsi a kutya? A kutya még nem nagy. Otthon van mo-t a tanító? Mo-t otthon van a tanító, mert nagyon beteges. Itthon van az úr? Az úr itthon van, de nem egészséges. Miért kellemes a tavasz? Mert meleg van. Kellemes a tél is? A tél nem kellemes. Miért nem kellemes? Mert nem meleg. Rosz az idő? Az idő rosz. Miért? Mert esős.

5.

pedig, însă; stă de rând după cuvântul la care se refere.

hogya, cum	sok, mult (mulți)
elég, destul (destuli)	ily, așa (ca acesta)
oly, așa (ca acela)	az, aceea (da) înlocuiește vorba,
senki, nime	la care se refere, d. e.: dulce-
semmi, nimic	ce-î? dulce.
egy-sem, nici unul	nem is, nici nu
nem-is, nu e și, nu-și	de igen, ba da, ba este
épen nem, nici de cum,	csak, numai
nici de cum nu	melyik, care ce
ezüst, de argint	arany, de aor.

Itthon van hugod? Nincs itthon. Hát bátyád? Az sincs. Itt van a kanál? Melyik? Az ezüst kanál. Hát az aranyóra nincsen itt? Az sincs itt. Fekete vagy fehér a kalapod? Kalapom nem fekete, de nem is fehér; hanem szürke. A terem nagy és szép. Nem nagy-e a szoba is? Az sem (nagy). Nincs itt a ló? Az nincs itt. Hát az ökör sincs itt? Az sincs. Hol van hát? Nem merész a katona? De igen, nagyon merész. Ki ez itt? Ez a molnár.

Mi az ott? Az kert. Hát ez itt mi? Ez templom. És mi az ott? Az iskola. Az alma édes, az epe keserű; de a méz nem keserű, hanem az is édes. Édes a méz? A méz igen édes. Mi édes még? Édes még a czukor. A czukor is édes? Az is. Keserű az epe? Az. Nem keserű a méz? Nem az. Hát az epe? Az sem. Hogy van ma? Ma hideg van. Hát tegnap hogy volt? Tegnap meleg volt. Mi volt tegnap? Tegnap volt péntek. S holnap mi lesz? Holnap szombat lesz. Szépek-e a madarak? Igen, azok igen szépek. Nincsenek itt egerek? Nincsenek. Nagyok az ablakok? Nem, az ablakok nem nagyok, azok igen kicsik. Jó-e a cseresznye? A cseresznye épen nem jó. Jók az étkek? Az étkek sem jók. Itt vannak-e a molnárrok, a kőművesek és az asztalosok? A molnárrok és a kőművesek nincsenek itt, hanem csak az asztalosok. Itt vannak a tehenek? A tehenek nincsenek itt. Hát a borjúk? Azok itt vannak. Édesek a kis almák? Nem, ~~a~~ a kis almák nem édesek. Melyik alma édes? Csak a nagy almák édesek. A virág nem szép. Nem szép-e a virág? A virág nem oly szép, hanem illatos. Az alma csak édes, de nem illatos. A körte nem oly nagy. Oly nagy-e a ház? A ténta nem olyan fekete, de a korom nagyon fekete és a holló is olyan fekete.

6.

kicsoda, cine

milyen, cum sűnt, ce fel de.

Kicsoda az az ember? Az ügyvéd. Van neki dolga? Neki nincs dolga. Kinek a háza ez? Testvéremnek a háza. Kinek van tollkése? A tanulónak van tollkése. Kicsodák azok az aszonyok? Azok nővéreim. Vannak neked nővéreid? Igenis (da), nekem vannak nővéreim. Hát fivéreid is vannak? Voltak nekem fivéreim is, de most nincsenek. Atyádnak a háza ez? Azé. És kié ez a kert? Azé a kalmáré, ki gazdag volt. Az most már nem gazdag? Nem. Miért nem? Mert most szegény. Melyik volt a híres római szónok? Az Cicero volt. Milyen levél ez? Kinek a könyve ez? A tanítóé. Kié ez a szép kalap? A hugomé. Nagyatyádnak is van kertje? Igen, neki is van kertje. Kiéi ezek az ökrök? A földművelői. Van most neki ideje? Igen, van ideje. Van tányérod? Van tányérom. Hát könyved is van? Az is van. Van önnek papírja? Van. Uram, van önnek pénze? Igen, uram, van pénzem. Sok pénze van az urnak? Igen, van sok pénzem. Kinek van kése? Nekik van késök. Volt az atyának fia? Volt fia. Hát leányai is voltak? Nem. Minek a nyele ez? A fejszének

a nyele. Kinek van asztala, a tanítónak, vagy a lelkésznek? A tanítónak is, a lelkésznek is van asztala. Milyen füle van a nyulnak? A nyulnak van hosszú füle. Van önnek csizmája? Igen, úram, van csizmám. Minek van tornya? A templomnak van tornya. Nagy-e a tornya? Nem nagy, hanem volt nagy és szép tornya. Nehéz-e a vas? A vas nehéz. Hát mi még nehéz? Az ólom is nehéz. De mi nem nehéz? A pehely nem nehéz. Puha az? Az puha. A meleg ételek. A hideg vizek. A gyors lovak. Alacsonyok a házak? Nem; azok magasak. Kinek van szép macskája? Senkinek. A macskák igen csunyak.

7.

Nekem jó dolgom van, mie-mi merge bine, mi-e bine
 nekem nincs jó dolgom, mie nu-mi merge bine, nu-mi-e bine
 hogy vagy? cum estî? cum iţi merge? cum te affi?
 jól vagyok, mi-e bine, imi merge bine
~~nekem bajom van, mie mi-e reu, am necaz~~
~~nekem nincs bajom, mie nu mi-e reu, n'am necaz~~
 rosszúl vagyok, mi-e reu, me afiu reu
 sem-sem, nici-nici, acestia staü inaintea vorbelor, cari se neagä
 mi baja van, ce-ti-e, ce-i este, ce necaz are
 ha, dacä
 úgy, aša
 rossz dolgom van, emi merge reu
 épen, tocmai
 épen nem, nici decum
 hogy, cä
 dehogy, darä, ei
 dehogy nem, darä nu, ei nu

Mi baja van a gyermeknek? A gyermeknek nincs semmi baja. Jó dolga van Önnek? Igen, nekem jó dolgom van; hanem testvéremnek rossz dolga van. Miért van neki rossz dolga? Mert beteg. Még nem egészséges? Még nem. Hát hűgöd már nem beteg? Ő már nem beteg? Van neki csinos ruhája? Igenis, neki igen csinos ruhája van. Van borod? Borom van, de ~~semmi~~ nincs. Neked sok könyved van. Szomszédunknak sok gyermeke van. Az uramnak nincsenek lovai; kocsija sincsen, de ökrei vannak. Az embernek a teste hallandó, de a lelke hallhatatlan. Bátyámnak ökrei, tehenei és disznói valának, de most nincs neki semmi. Nekem sok marhám vala, neked pedig kevés. Görögország-

nak híres költői és bölcészei valának; Romának pedig nagy hadvezérei. Nekünk nem volt sem időnk, sem kedvünk. Neki nem volt pénze, de hitele volt. Nekem nincs pénzem, de van hitelem. Nekem voltak vendégeim, de Pál úrnak nem voltak vendégei. Ha pénzünk volna, úgy nem volnának adósságaink. Ha ideje volna, kedve is volna. Lesz-e bő aratástok? Nem lesz, mert az idő rossz volt. Lesz anyádnak holnap ideje? Lesz. Hát nektek lesznek-e holnap vendégeid? Nem lesznek, mert voltak már. Ez az ember nagyon szegény volna, ha sok vagyona nem volna. — Ma szép időnk lesz, mert nem hideg, hanem meleg. Miért vagy oly szomorú? Mert anyám beteg. Milyen idő van, hideg vagy meleg? Sem hideg, sem meleg, hanem esős és sáros. Ugy van-e? Ugy van. Ez nem farkas, hanem kutya. A roka nagyon hamis. Ez a toll nem jó; ezek sem jók. Péter, Pál és János testvérek. Itt vannak a könyvek, és a tollak? Sem tollak, sem könyvek nincsenek itt. Könnyű-e a magyar nyelv? Nem. Könnyű a német nyelv? Az sem oly könnyű. A francia nyelv nem oly nehéz. Nehéz-e a magyar nyelv? Igenis, a magyar nyelv nagyon nehéz. Melyik nyelvek könnyek? Az olasz, a francia és a román nyelvek nagyon könnyek.

8.

Én ember vagyok. Az ember, vagy férfiú, vagy asszony. A férfiúnak vannak fiai, az asszonynak pedig (ínsä) leányai; ezek vagy fiatalok, vagy öregek; de a gyermekek is lesznek öregek. Az embernek van teste; a testnek sok része van. A fej az ember testének fő (principalä) része. A nyak, mell, karok és lábak is a test részei. A testnek tagjai nagyon szükségesek. Testünknek bőre is van. A bőr pedig fehér, vagy barna. Vannak tiszta fekete bőrű emberek is. Az ember bőre nem sima. Az ember feje gömbölyded. Haja is, szája is van az embernek. A férfiaknak bajuszok is van, de a nőknek és gyermekeknek nincs sem bajuszok, sem szakálok. A haj sima vagy göndör; a színe nagyon különböző. Van szőke, vörös, barna és fekete haj. Van még az embernek homloka is, de szemei is vannak. A kinek nincs szeme, az vak; a kinek nincs füle, az sükedt. Az ajkak pirosak és érzékenyek. A fogak fehérek; a hideg víz ártalmas nekik, de a meleg víz is nagyon ártalmas és a fogak rosszak lesznek. A kinek fogai pedig rosszak, annak fogfájása lesz; pedig a fogfájás kínos betegség. A mell nagyon kényes része a testnek, karja is van az embernek. Kinek ép (intregi, sănetoase) karjai vannak, az erős. Mi van még az

embernek? Van még neki nyelve; a kinek nyelve nincsen, az néma. Van még neki keze, könyeke, újja lába, körme és orra. Kinek lábai roszak, az nem boldog, ha még oly gazdag lenne is (ar fi); de a kinek lába jó, az nagyon boldog, ha még oly szegény lenne is. A kinek nincs lába, az sánta. A sánta nagyon nyomorult ember. A vak is az, hanem a vak erős, a sánta pedig gyenge. Miért? Mert a sántának nincs lába; a vaknak pedig van erős lába, csak a szeme rosz. A sántának a szeme nagyon jó, de lába nagyon rosz.

9.

Van-e sok állat? Van. Az állatnak is van teste? Neki is van. Sok állatnak szőr a ruhája, soknak toll. Van házi állat és vad állat; a házi állatok nagyon hasznosak; a vad állatok nem hasznosak. Az ökör, a tehén, a juh, a disznó, a kecske és a ló házi állatok; de a medve, a farkas, az oroszlán és a tigris vadállatok. Az állatoknak fegyvere is van. Az ökör és tehénnek fegyvere a szarv; a lóé a láb. A kis méhnek fulánkja van. A pillangó is állat. A férgek meztelen bőre nem szép, de puha. Az állatok hangja különböző. A bika bömbölése, vagy a szamár ordítása kellemetlen valami (ceva). A békák kurutyulása sem valami kedves. A pacsirta és csalogány éneke nagyon kedves. Micsoda (ce, ce fel de) állatok ezek? Ezek tollas állatok; mert tollai vannak. Még mi van nekik? Nekik van még csőre. Milyen (ce, ce fel) tolla van a libának? A libának van fekete és fehér tolla. Szelid kis madár a pacsirta, épen (tocmaï) nem (épen nem, niči de cum) büszke. De micsoda furcsa (şod) nagy fészek ez? Ez a golyóé. A golyóának hosszú vékony lábai vannak. A csőre vörös és igen hosszú. Az öreg golyók fehérek és feketék, de a fiókák (puïi) is éppen olyan fehérek és feketék; csőrük és lábok is olyan vörös. A hernyó csunya állat, kárteknő is. A veréb sem oly hasznos, de húсок jóízű. A fecske szép madár, mindig (totdeuna) jó kedve van.

10.

Egy (una, o,) anyának volt egy fiacskája. Az anya beteg lett és nem volt sem pénze, sem kenyere. A fiú szomorú lett. Fiam, miért vagy te szomorú? Mert te roszúl vagy kedves anyám, és nincs kenyérem. Az ám (aşá-i), nincs, hanem majd (acuşi) lesz, mert jó az isten; édes gyermekem! ne légy szomorú,

majd egészséges leszek és akkor (atunci) nekem dolgom lesz, neked pedig kenyered és ruhád; hanem légy csak jó, te mindig voltál olyan. Annak a gyermeknek apja is volt, de most (acum) nincs neki. A gyermeknek testvérei is voltak. Hol vannak azok? Azok nincsenek itt. Éhesek ők is? Ők is éhesek, de nem szomjasak. Nekük mindig jó kedvük van. Az nagyon szép; legyenek csak mindig úgy. Miféle (ce fel) szín ez? Ez fehér szín. Melyik virág piros? A rózsza szép piros. Az ember vére is piros. A piros szegfű (susfirea) gyönyörű virág. A sárga alma meg (și) körte jó. A nap, hold és csillagok világosak. A zöld szín is szép, de a sárga nem szép. A fekete a szomorúság színe, a fehér az ártatlanság-é. y en Hogy van az ég? Az ég kékszinű. Kedves-e az ég? Az ég kedves, de a kék ibolya (viorea) is kedves. Mégis (totuși) jó hogy (că) nem csak (numuiai) kék, z zöld és vörös, hanem sárga szín is van. A fekete és fehér szín is szép. Milyen (cum de, cât de) gyönyörű a fehér lilium (crin) a fekete bárány és a piros rózsza! Mi ez? Ez üveg. Milyen az üveg? Az üveg átlátszó és törvékeny. A kő nehéz és kemény, de vannak drága kövek is; ezek igen kemények és szépek. A fának van gyökere, törzse és ága. A vén fa törzsének héja kerges (scorțoasă), a fiatalé sima. A fának gyümölcse is van. Nekünk is van gyümölcsünk, még pedig (și încă) sok és jó. A háznak udvara van. Sok ház, sok udvar. Az utczák tágasak; vannak pedig keskenyek is. Az utczák mindig sárosak, ha sok eső van. Kicsiny voltam, most nagy vagyok, és van könyvem, de tollam is van. Kié ez a toll? Ez a toll a tanítóé. Hát a fiué hol van? Az nincs ott.

11.

-nál -nél, la, nál e sufipt și s'aniă la cele groase, nél la cele subțire.

az atyánál, la tata

anyánál, la mama

nálam, la mine

nálad, la tine

nála, la el, la ea, la sine

nálunk, la noi

nálatok, la voi

nálok, la ei

egy-sem, nincs unul

azám, firesce, aceea zeu

hogy, cã

épen, chiar, tocmaï

épen nem, chiar nu, tocmaï nu, nici de cum
igaz-e? e drept? dreptu-i?

igazam	} van	eũ am	} drept
igazad		tu ai	
igaza		el are	
igazunk		noi avem	
igazatok		voi aveți	
igazuk		ei aũ	

dehogy, darã nu, eĩ nu

mégis, totuși

talán, poate doarã.

Hol van a kalapom? Nálam. Nektek volt egy szép kutyátok, hol van az? A kertésznél. Ez a könyv kié? A bátyámé. És kié ez a virág? Hugomé. Vannak barátaid? Nekem egy barátom sincs. Van nagynénédnek sok gyermeke? Neki van sok gyermeke. Hol voltál tegnap? A molnáréknál. A bátyádéknál nem voltál? Nem, mert nem voltak otthon. Hát hol voltak? Páléknál. Pálék nagyon becsületesek. Azám! mert műveltek. Unokahugod a szomzédéknál van? Ő ott volt, hanem már nincs ott. Hol lesztek holnap? A papéknál leszünk; a papék nagyon szivesek és előzékenyek, de a bíróék kevélyek, pedig oly szegények, hogy semmiök sincs. Igaza van önnek uram; de épen azok kevélyek, kiknek semmi vagyonuk sincs. Atyám uram, hol volt Ön tegnap? Jánoséknál voltam, fiam; ma pedig nagyatyádéknál leszünk és holnap a tanítóéknál. Úgy nagyon jól van, kedves atyám, de nekem nagy bajom van. Mi bajod, fiam? Nincsen keztyűm. Az nem nagy baj. Dehogy nem, atyám. Nem fiam, majd lesz neked is; még nincs késő, te még fiatal vagy és a fiataloknak nem kell sem keztyű sem óra; én már öreg vagyok és nekem sincs. Igen, de a tanítóéknak van szája is, *óra* pálczája is. Édes fiam, te mindig engedelmes voltál, légy most is és lesz neked is keztyűd, órád és óralánczod. Az leszek. Legyetek csendesek fiuk, mert atyátok beteg. —

Meg van, înseamnă: este, ẽl am, ẽl ai etc., l'am aflat, eatã-l, eat-o, eacã-l, eac-o, eatã-l, eat-o.

Meg van már a késed? Meg van már. Kinél volt? Barátommal volt. Kinél volt az öcsém kalapja? Nálam nem volt. Talán (doară) Önnél volt? Nálam sem volt. Talán Önnék barátjánál van? Nem, nála, sincs. Az mégis csudálatos (de mirat) dolog. Ön mindig barátja bátyámnak. Nem vagyok az már, tegnap még az voltam. Önnék nagy öröme van. Az volna, ha jó dolgom volna. Hát talán nem egészséges? Hála Istennek az vagyok, de az apám beteg. A bíró uramnál lesz ön ma este (astă sară)? Én nem leszek nála. Kinél lesz Ön? A papuréknál leszek. A papurék igen nyájasak (afabil). A tiszteletes úr igen jó, de a tiszteletes nő is az; leányai is igen szorgalmatosak, a fiúk pedig hegyék. — A bíró családja is jó. A jegyző családja is jó? Azé is jó. Meg van már az aranyórája? Megvan. Kiei ezek a tollak? A tanulóéi. Nincsenek neked francia könyveid? Nincsenek, hanem magyar könyveim vannak. Ön Magyar? Nem, én Román vagyok. Hát Ön? Én meg magyar vagyok. Nagyságánál van az én könyvem? Nincs nálam. Ott volt Nagyságod? Ott voltam. És Nagysátok hol voltak? Az ügyvédéknél voltunk. Az urfi is ott volt, de a kisasszony nem. Az urfiak nagyon pajkosak, a kisasszonyok igen jók. Hol van az olló? Melyik olló? A varronéé. Az én papirom van nálad? Nem, tollad van nálam. A nagy olló bátyámnál van. Van atyádnak gyára? Atyámnak épen nincs gyára, de van háza és kerte.

II.

1.

Odaia

~~Soba~~ are uşă și fereastră. La casă sînt multe ~~sobe~~. Casa are pãreteși acoperiș. Si noi avem grădină, nu așa mare, dar frumoasă. Grădina mea e frumoasă și curată. Petru e copil bun, totdeuna are voe bună. Jeri ~~ai~~ fost timp plăcut. Cănele e animal foarte folositoriu, dar are și însușiri rele. Timpul nu e totdeuna plăcut. Nicî aerul nu e totdeuna liniștit. Apa nu e numai trebuincioasă, ci și neaperat de lipsă (nelkülözhetlen). Regiunea (vidék), unde nu este apă, nu sînt riuri, pãrae și lacuri, nu e nicî așa frumoasă, nicî așa împoporată (népes). Ce (mily) plăcut e murmurul pãrãului (csermely)? Jeri ferbințala (hóség) n'at ~~ai~~ fost așa de mare; însă aerul totuși destul (elég) de cald și ceriul frumos și curat. Ai fost tu la mine? N'am fost la tine, ci am fost la amicii mei, cari sînt ~~morboși~~. A cui e pãlaria aceasta?

bolnavi

A lui Joan. Dar această carte a cui? Aceea e a învețatoriului. Cuptoriul e cald și negru. Ai tu bani la tine? Pentru ce? Pentru că mie-mi trebuie. Dacă ești sănătos, ești și fericit. Măria și Julia sînt surori. Cântecul privighitoarei e foarte plăcut. Aici ești DTa? Da, eu aicia sînt. Unde sînt frații și surorile DTale? Ei sînt acasă. Aū ei de lucru? Ei aū de lucru. Dreptu-i că mama DTale e foarte morboasă? DTa ai dreptate, ea e foarte morboasă. Fost-ai DTa Domnule la părintele? N'am fost la el, ci la Dnul avocat și familia sa am fost. Dar la ai judelei cine aū fost? Nici Joan, nici Petru n'au fost la ei (dinșii). Li merge bine părinților tei? Li merge bine, ei n'au nici un necaz. Ti-ai aflat calul? Incă nu. Care carte e a învețatoriului? Aceasta e a Dnului învețatoriu. Sînteți DVoastre avuți? Noi nu sîntem așa avuți, ci sîntem de omenie. Aceea e frumos. Eū am grădini mari și flori frumoase. Croitoriul și măsurinul aū mult lucru; dar aū și mult necaz.

tâmplar

Despre adiectiv, comparațiunea adiectivului și pronumele.

(§. 42—§. 57).

I.

1.

A szegények sorsa szomorú, de a betegek sorsa szomorúabb. Lajos kapitány Rozsa kisasszonynak az atyja. Pozsony város nem oly szép mint Pest városa. Temesvár város lakosai nagyobb részt Németek. A hold nem oly nagy mint a nap. A nap nagyobb a holdnál. Ferencz nem oly okos mint Pál. Pál okosabb és szerényebb mint Ferencz. Péter restebb és pajkosabb Lajosnál. Péter a legpajkosabb gyermek. József sokkal gazdagabb Mihálynál. A kutya hűségesebb mint a macska. A víz egészségesebb mint a bor és a sör. A víz a legegészségesebb ital. Az éjszakák sokkal hosszabbak mint a napok. Az arany nemesebb az ezüsthöz, de az ezüst nemesebb a rézhöz. A leggazdagabb emberek nem mindig a legszerencsésebbek, és a legszegényebbek nem mindig a legszerencsétlenebbek.

2.

Atyám szegényebb az atyádnál. A kutya nagyobb mint a nyúl. Nagybátyámnak van jó kutyája, de a testvéredé igen nagy. Ez a város igen szép. A kis fivéred nagyon okos; ő okosabb mint János. Nekünk van rokonunk, az fellette gazdag és igen becsületes. Könyved hasznosabb mint testvéredé. Nővéred kalapja kisebb, mint az anyámé. Kertészünk háza szebb mint a szomszédnéké. Az atyánk barátja gazdagabb mint a testvéredé. Urunk háza nagyobb mint az uratoké; de ennek földbirtokai terjedelmesebbek mint azéi. Bécsnek házai igen magasak. Ferencz nővérei még ifjak. Én elégültebb vagyok te nálad. Náladnál nincsen jobb ember.

3.

Az oroszlan legerősebb az állatok közt. Minél könnyebb a

munka, annál kisebb a jutalom. Minél hegyesebb az ország, annál terméktelenebb. A kenyér a legközönségesebb élelemszer. Hitvány kereset az árulkodás. A farkasok és medvék húsevő állatok. A tanuló írása szép, de a tanítóé szebb. A fiú szorgalmatos, de a leány inkább szende mint szorgalmatos. Magyarországon pusztái igen terjedelmesek. A Tisza folyó; a Duna is folyó, de a Duna sokkal nagyobb mint a Tisza. A tudatlan emberek makacsok. A sör olcsóbb a bornál. Az ajtó inkább széles mint hosszú. A tanuló nem annyira rossz, mint rest. Minél rövidebb és okosabb a kérdés, annál jobb a felelet. Az olasz nyelv nem oly nehéz mint a latin.

4.

Itt van az édes cukor, ott van az édesebb méz. Nincs itt a gyöngye gyermek? Itt van a gyöngye gyermek és ott a gyöngyebb leány. A tanító beteg, de a tanítóné még betegebb. Az alma zöldebb a körténél; de a barack a legzöldebb. A bor keserű, a sör keserűbb, de az ecet a legkeserűbb. A testvérem leánya legegészségesebb a leányok közt. A vadászok merészek, a katonák merészebbek, de legmerészebb a hadvezér. A macska ravasz állat, a róka legravaszabb az állatok közt. Nincs itt a széles asztal? Itt van, még pedig a legszélesebb. Nehéz-e a vas? A vas nehéz, de az ólom nehezebb a vasnál, az arany pedig a legnehezebb. Az ezüst hasznos, de a réz hasznosabb, a leghasznosabb pedig a vas. Mi vörösebb az alma vagy a körte? Az alma vörösebb a körténél, de a szőlő a legvörösebb. Melyik állat erősebb mint a kutya? A farkas erősebb a kutyánál, de a medve erősebb a farkasnál, és legerősebb az oroszlán. A tanító sokkal okosabb mint a tanuló. A nap szebb mint a hold. A ház hosszú, az iskola hásszabb, a templom pedig a leghosszabb. Mi könnyebb, a víz vagy az olaj? Az olaj könnyebb. Melyik pohár ez, a szebbik, vagy a csunyábbik? Itt van a buza, a rozs, és az árpa; melyik több, melyik kevesebb? Legtöbb a rozs; az árpa kevesebb, de legkevesebb a buza. A száraz fának értéke csekélyebb mint az élőláé. Az alma keserű, a dió keserűbb, az epe legkeserűbb. Nem Öné a gyár? A nagyobbik az uré; a kisebbik a papé. Kié a szebbik ház? A biróé. Kinek van nagyobb kerte? A szomszédnak kerte nagyobb. A szoba külső ajtaja nagyobb mint a benső. Legfelső része a háznak a tető; legalsó a lépcső. Itt van-e az első könyv? Az első könyv nincs itt, hanem az utolsó. Melyik a bátrabbik, a vadász, vagy a ka-

tona? A vadász a bátrabbik, de a katona is bátor, a vezér pedig a legbátrabbik. Melyik kabát ez? A bővebbik. És melyik nadrág ez? A szűkebbik. Nem lassú-e az ökör? Igen, az lassú, de a bivaly még lassúb, sőt (ba încã e și) rest. Az atya jószívű, az anya jobbszívű, de legjobbszívű a tanító. A festész derék és jó ember, de a bíró még jobb és derekabb ő nála. A gyermek inkább pajkos mint vig. A pokháló sokkal vékonyabb mint a selyemszál. A Tigris igen szörnyű, de a Hiéna a Tigrisnél szörnyebb. Kinek van több pénze, neked vagy neki? Neki több pénze van mint neked.

5.

Nagybátyámnak erős ökrei és jó tehenei vannak, de még jobb és erősebb lóvai is vannak. Az atya nagyobb mint az anya; de az anya sokkal kisebb mint a leány. A szőlők sokkal drágábbak mint az almák. A leányok nem mindig kisebbek mint a fiúk; de a fiúk gyakran roszebbak mint a leányok. A legnagyobb házak nem mindig a legdrágábbak is. Az ablakom magasabb mint a te ablakod. A kis székem drágább mint az ön nagy asztala. Udvaruk sokkal nagyobb mint az ön kertje. Kanalad szebb és drágább mint késed és villád. Az egészséges szegény ember boldogabb mint a beteg gazdag. A legokosabb és legnemesebb emberek gyakran a legszerényebbek is egyszer-mind (tot odată). A ravasz állatok igen ártalmasak is. Öcséd legszorgalmasabb tanítványom, dolgozatai a legszebbek és legtisztábbak. Parizs a világnak legszebb városa. London a világnak legnépesebb városa. Az oroszán legerősb a négylábú állatok között. A hold legszebb a csillagok között. Anyám az ifjabbik testvérei közül. A fiú jóval nagyobb a leánynál. A cukor olyan édes mint a méz. A mész épen olyan fehér mint a hó. A leány kevésbé engedékenyebb mint a fiu. Inkább becsületes és szegény, mint gazdag és ros. Kalapom kissé nagy, de kabátom épen jó. Nadrágom egy kissé bő, csizmán pedig kissé szűk. A kereskedőnek roppant sok pénze van, de nagyon is fősvény. A reggel rendkívül kellemes.

6.

A bánat könye becsesebb a tenger legdrágább gyöngyénél. Nincs esztelenebb vétek az irigységnél. Nincsen nagyobb boldogság a tiszta öntudatnál. Nincs a gazdagságnak szebb becse,

mint a jótétemény. A gyakorlati életnek legjobb mestere a tapasztalás. Minél magasabb a nap, annál kisebb az árnyék. A nap jóval nagyobb mint a föld. Nincs szebb dolog az állhatatos barátságnál. Nincs ocsmányabb nyavalya a zabolátlan nyelvnél. Minél hevesebb az indulat, annál rövidebb. Az elefánt legnagyobb és legokosabb szárazföldi állat. Az aczél keményebb a vasnál. Nincs jobb örökség az istenfélelemnél. A csalogány éneke rendkívül kellemes. Karánsebes vidéke igen szép és egészséges. Az ezüstóra jobb, mint az aranyóra. Filópp, Maczedonia királya, nagy ember volt, de Sándor fia nálaánál nagyobb volt. A víz tiszta, de a levegő még tisztább.

7.

Ki ez? Ez a tanító úr. Van a tanító úrnak könyve? Igen, a tanító úrnak van könyve. A tied ez a kalap? A kalap az enyim, de a bot az inasé. Kinek az inasa ez? A papuré. Hát azok a leányok? A leányok a szomszédéi. Kicsoda az az ember? Az az ember legjobb barátom. Az atyádéi ezek a kertek? Az övéi. Ezen utca szebb mint az, de amaz sokkal hosszabb. Ezen fehér rozsák sokkal szebbek, mint amazok. Van-e azoknak a fiuknak valami dolga? Azoknak a fiuknak nics semmi dolga. Ha jó és szorgalmatos vagy, önmagadnak barátja vagy, de ha rest és pajkos vagy, magadnak ártalmas vagy. Legnehezebb tudomány a magunk ismerete. Tegnap csak magam voltam itthon. Csak magad voltál ott? Csak magam voltam ott. Kié amaz új ház? A gyermek atyjáé. Annyi buzánk már régen (de mult) nem volt, mint az idén. Az nem boldog, kinek sok pénze van. Milyen könyv ez? Ez olyan könyv, mely nagyon hasznos. A milyen az ember életmódja, olyanok örömei is. Melyik ember nem vidám? Az az ember, a ki rest, nem vidám; de a munkás ember mindig vig, ha szegény is. Melyik az embernek legdrágább ékessége? Az erény, mert az állandó. Annyi pénzem van, hogy elég lesz. Milyen virágok ezek? Ezek piros rozsák, azok fehérek. Egy évszak sem oly kellemes, mint a tavasz. Milyenek az emberek? Egyik ember jó, másik rosz. Mindnyájatok vagytok itt? Nem, mi nem vagyunk mindnyájan itt, hanem ők mindnyájan itt vannak.

8.

Mi ez? Az valami. Kié az a sok pénz? Az mind az enyim. Hát az kié? Az mindnyájunké. Az alsó szoba nagyobb mint a

felső. A könyv külső része szebb mint a belső. Ez itt a legalsó lépcső. Az amott a legfelső hegy. A legelső magyar ember a király. A legutolsó nap az ítélet napja. A kertész inkább szomorú mint vig. A gyermek sokkal vígabb mint a férfi. Kié ezen kabát? A magamé. Ön magáé ezen kert. A magamé. Melyik kalap szebb, az enyim vagy a tiéd? Maga a tanító úr van itt. Igen, ő maga van itt. Itt van e minden? Itt van minden. Itt van mind a gyermek? A gyermek mind itt van. Neki több pénze van, mint nekem. Az úrnak két lova van, az egyik erősebb mint a másik. Kié ez a kalap és ez a mellény? A kalap az egyik emberé, a mellény a másiké. Szépek-e a mellények? Az egyik emberé szép, de a másiké nem szép. Itt van-e az egyik keztyű? Az egyik keztyű itt van, de a másik nincs itt. Egyik házam teteje magasabb mint a másiké. Az egyik kerted virágai is oly szépek mint az enyiméi? Igen, az egyik kertem virágai épen ilyszépek mint tiedéi. Az ő egyik háza nagyobb mint az enyém. Az egyik virág illatosb mint a másik. Nehány fa még nem erdő. Nehány juh még nem nyáj. Minden ember hallandó. Itt vannak-e már a gyermekek? Mind itt van.

9.

Meg van már a keztyűd? Már meg van. Mind? Mind. Megvan már minden holmid? Minden holmim meg van. Minden földi gazdagság mulandó. Minden ember Isten teremtménye. Nem minden ember gazdag. Minden nap Isten ajándéka. Van-e még diód? Van még néhányom. Van-e még kenyered? Van még valami. Némely embernek nincsen semmi vagyona, de azért még is boldog. Van borod? Van valamim. Minden rokonom gazdag. Rokonaidnak mindegyike igen hires. Nehány ismerősünk itt van. Nehány hete már (annak), hogy fivérem itt vannak. Van-e a kis leánynak kenyere? Van neki még valami. Vannak-e anyádnak szép virágai? Van még egynehánya. Mely szép kert ez! Ismerőseink mindegyike jó hazafi. A fiuk nem oly hiúk mint a leányok. A tyúkok nagyobbak mint a galambok. A fenyvek magasabbak mint a körtefák. Az ó borok jobbak mit az ujak. Az Isten mindenható. A régieknek sok Istene volt. Ez a mi kertünk, az tietek. Öné ez a köpeny? Ezen könyvek a magunkéi. Ama gyár a maguké. Nem az önökéi ezen mezők. Magunk vagyunk itt. Magatokéi azok a kertek. Magatok valátatok ott? Magunk voltunk ott. Egyedül magatok valátatok ott? Voltak-e magatoknak dióitok? Nem valának-e maguknak házai.

Az atyák szeretete nagyobb-e, vagy az anyáké? Az anyák szeretete nagyobb. Szebbek a lovak mint a szamarak? A lovak sokkal szebbek mint a szamarak. Kik ezen urak? Ezek testvéreim. Van nekik kenyerök? Nemesak kenyerök, hanem húsok és sültjök is van. Sok embernek nincs saját (propriu) véleménye. Mik az ön testvérei? Testvéreim kereskedők. Kiéi a lovak? A lovak az Úréi. Csak magatok vagytok itthon? Tiéitek ezek a szép virágok? Igen, ezek saját virágaink. Talán (o doară) valami bajotok van? Semmi bajunk sincs. Kiéi ezek a tollak? Nem a mieink. Az asztalosok kertje ez? Igen, ez az ő kertjök. Kié ez a kert és ez a rét? Ezé az emberé, kinek testvére én vagyok. Melyik könyvek jobbak, ezek vagy amazok? Az enyéim jobbak mint a tiéd.

10.

Nekem az van, mi Önnek van. A fiúnak az van, mi a leánynak van. Ez ugyanazon könyv, mely már nekem is volt. Ugyanazon könyv van meg a gyermeknek, mely nekem is van. Megvan az urnak ugyanazon kép, mely nekem is meg van? Igen, neki meg van ugyan az. Ez a fá az övé, vagy amaz? Sem ez, sem az nem az övé. Melyik ló azon asztalosé? Az az övé, mely most a szabóé. Az én keztyűm, vagy az úré van itt? Sem az úré, sem az önné, hanem az anyámé van itt. Mije van a földvimmelőnek? Semmije sincs. Igaza van-e a szomszédunknak? Nincs igaza, de barátjának, a kereskedőnek igaza van. Meg van barátjának is azon könyv, mely barátjának is meg van? Neki is megvan ugyanaz. Europa kisebb mint Amerika. János nagyobb mint Péter; de Pál legnagyobb. Ferencz a legifjabb fivérim között és Mária legfiatalabb nővéreim között. Ez az ember igen szegény, de a kereskedő a legszegényebb a lakosok közt. Székem igen magas, ez a legmagasabb minden székek közt. Kalapom szebb mint a tiéd, ez legszebb kalapjaim között. Gyermekiek értelmesbek mint a tieitek; azok a legértelmesbek mindének közt. Ez a könyv hasznosabb, mint amaz. Ama leány szeretetreméltóbb mint emez (imez). Tollam jobb mint a tiéd, hanem a nagybátyádé a legjobb. Kiéi ezen levelek? Azok nagynénéméi. Kié az a virág? Az a hugomé. Kik azok a leányok? Azok a papúr leányai. Kik azok az urak? Azok az orvosék. Kik azok a nők? Ez asszony, az pedig Péter ur leánya. Ezen gyermekek szorgalmatosbak voltak mint a mieink. Melyik ezen

XVIII.

katonák közül a legvitézebb. Mely tehenek a tieitek? Melyik a tiéd ezen kések közül? Melyik volt a leghiresebb romai szónok? Melyik volt Cicerónál hiresebb szónok? Milyen levél ez? Kiei ezek az ökrök? Ez a katona ép oly vitéz mint amaz. Ama kertész ép oly ügyes mint ez. Az ön könyve épen olyan mint az enyim; az én orám is ilyen. A köszén fekete mint az éjszaka, kemény mint a kő és fényes mint a korom. A mezei egér olyan mint a házi egér, testalkota épen olyan, csak farka rövidebb és szőre világosabb; életmodja, magaviselete épen olyan mint a mi házi egerünké. Az egér csinos kis állat; különben is nagyon fürge tiszta, vidám teremtés, falánk és szerfelett félénk. Hallása igen jó; szaglása is nagyon finom, fogai nagyon élesek, legnagyobb ellenségek a macska.

II.

— A milyen, éppen oly;	precum-e, așa-î.
— úgy, mint;	atât, cât.
— akkora, mint;	atâta de mare, cât.
— tekintet, căutătură;	— mozdulat, mișcare.
apró, mênunt;	könnyed, ușor.
sárgás, cam galbên;	élénk, sprinten.
büszke, măreț;	jóval, cu mult mai.
vörhenyes, rosatec;	minden, orice.
különösen, mai cu samă;	szárazföldi, depre uscat,
világos kék, vênnet deșchis;	ember derék, corpul omului.
— ormány, nas, bot;	engedelmes, ascultătoriu.
— agyar, colț;	igen, cu mult mai.

Oaea e animal blând si curat; cum e de blândă, așa-î și de folositoare. Atât laptela ei, cât și lâna ei e foarte trebuincioasă. Căprioara e atâta (de mare) cât o căpra. E animal frumos, plăcut; nu-î așa de naltă și tare ca cerbul, nu are căutătură așa măreață, dar e cu mult mai plăcută, mai vioane și mai îndrăzneată; picioarele-î sânt subțiri, përul mênunt, cam galbên sau roșatec; mai cu samă ochii mari strălucitori, vênęți deșchis sânt fromoși. Mișcările-î sânt ușoare, sprintene. Elefantul nu e vr'un animal plăcut fromos; corpul lui e cu mult mai mare decât al orice animal de pre uscat; mai mare decât calul, mai mare decât taurul; picioarele-î nu sânt subțiri, ca ale cerbului, ci așa de groase, ca corpul unui om. Medulariul cel mai minu-

nat al Elefantului e nasul. El e mai ascultătoriu decât măimuța, care e vicleană. Sînt două feluri de Elefanți; cel indic și cel african. Elefantul indic e mai mare, decât cel african. El mai are doi colți, cari sînt partea cea mai scumpă (becses) a Elefantului. Cănele e animal domestic, credincios și ascultătoriu; lupul însă e selbateg. Deși (bár) nu e cu mult mai (igen) mare decât un căne, totuși (mégis) e preste măsură tare; e cumplit și cu atât mai sângeros (vérengzö), cu cât e mai flămând. Dintre animalele cu patru picioare din țara noastră sînt șoarecii cei mai mici; ei sînt foarte curați, iuți; dar și foarte mănăreți. Mătasa e mai moale decât lăna. Merea e mai dulce decât zaharul. Jarba e mai verde și mai dulce decât fînul.

(Despre numerale și prepoziții.)

(§. 58—§. 98).

I.

1.

Négy fa, két ház, három uyul, nyolcz asztal, kilencz toll, egy ház, tiz ember. Hány ember van itt? Csak egy van itt. Hány asszony van ott? Harmincz asszony van ott. Mennyi almád van? Csak egy almám van. Itt van tiz, öt férfit; ott húsz nő. Hány tolla van neki? Öt van neki. Hány kés van itt? Három kés van itt. Ez az egyik fiam, az pedig a másik fiam. Sok ember van itt? Ott csak néhány körte van. Szobámban három asztal, tizenkét szék és egy ágy van. Tanítónknak most negyvenkét tanítványa van, de még több is lesz. Egy meg (in loc de és) egy az kettő. Kettő meg egy három. Kettő meg kettő négy. Öt meg öt (az) tiz. Tiz meg négy (az) tizenégy. Hány almája van önnek? Nekem csak egy almám van. Hány háza van atyádnak? Atyámnak három háza és négy kertje van. Hány tanuló van az iskolában? Az iskolában száz tanuló van. Mennyi gyümölcsfa van ezen kertben. Körülbelöl (aproape, cam) ötszáz van itt. Ezen szobában kevés könyv van. Kevés víz van a pohárban. Több van-e a korsóban? Igen, a korsóban több van. Egy esztendőben van tizenkét hónap; egy hónapban van harmincz nap; egy napban van huszonnégy óra; egy órában hatvan perc és egy perczen hatvan másod perc. Hány nap van egy hétben (septemână), és hány hét egy hónapban? Egy hétben van hét nap és egy hónapban van négy hét. Hány hét és hány nap van az esztendőben? Az esztendőben van ötvenkét hét, vagy háromszáz hatvanöt nap. Tizenkettő meg nyolcz húsz. Az első, második, harmadik, tizedik. Hányadik vagy te? A kilencedik. Hányadik a fivéred? Fivérem az első. És nővéred? Az is az első. Hány lába van a madárnak? A madárnak van két lába. Mi van ma? Május elseje. Hányadik nap van ma? Hányadik esztendő van most? Az ezer nyolczszáz hetvennyolczadik. Hányadik voltál a templomban? Én a tizedik voltam, de onokaöcsém a második volt. Most az ezer

nyolczszáz hetvennyolczadik esztendőben vagyunk. Én 1873-ban Bécsben voltam. Hány óra van? Két óra; egy negyed ötre; fél kettőre; háromnegyed tízre.

2.

A pajkos Péter az utolsó. Egy hét a negyedik része a hónapnak és egy hónap a tizenkettedik része az évnek. Micsoda városokban voltál? Én Európának legnagyobb és legszebb városaiban voltam. Hány óra van? Még nincs fél kettőre; van már három negyed tizenegyre. Hol van onoka öcséd? Ő Parizsban van három hó óta. Meddig valátok Pesten? Mi valánk három hétig Pesten. Mily idősek vagytok (milyen korotok van)? Én tiz éves vagyok; testvérem pedig nyolcz éves. Öreg-e atyátok? Öreg. Hány éves? Ő hatvan éves már. Hány körtéd van? Nekem negyedfél körtém van. Az alma harmadát adod (daī) neki? Csak negyedét adom (daū). Minden kenyeremet neki adom. A tizedik vagy a tizenegyedik könyvet látod (vezi). Sem a tizediket, sem a tizenegyediket, hanem a tizenkettediket latom (ved). Én valamennyit látom. Látod-e valamennyi gyermeket? Látom valamennyit, kik itt vannak. Látja (vezi) ön a fiukat? Mindnyáját látom. A leányoknak mindenike jó és szorgalmas. Nehány hete már, hogy fivéremeim itt vannak. Az évnek hányadik hónapja ez? Ez az évnek második hónapja. Hát ma hányadika van? Ma van hatadika (vagy hatadik napja). Hány óra van most? Most éppen tizenkettő. Ki volt Magyarország első királya? Magyarország első királya volt Szent István. Kik vannak most itt? Fiaim ketteje van itt. A hányadik levél ez? Ez az ötödik. Mi az ára ezen könyveknek? Ezen könyvek ára negyven forint. Mi az ára ezen kerteknek? Ezer nyolczszáz forint. Az már sok. Az nem sok, mert nagy a kert.

3.

Hogy annak a posztónak a métere? Nyolcz forint. Ez igen drága. Ennek métere csak öt forint. Hányszor volt ön már a templomban? Én már hatszor voltam a templomban. Hányszor voltál beteg? Sokszor voltam már beteg. Nyolczszor-nyolcz hatvannégy. Mikor (când) voltál először Pesten? Tavaly. Hányodszor volt ön tegnap nálam? Harmadszor. Julius hava az esztendőnek hetedik hónapja. Éjjel (noapte) sok csillagot látnunk. (vedem) az égen. Hány csillagot látsz (vezi). Ezernél is

többet látok (ved). Mennyi idős vagy? Én tizenkét éves vagyok; tiz és fél éves (tizenegyedfél) vagyok; közel tizenöt éves vagyok. Öcsém még tizenhat éves. Mennyi idős lehet (poate fi)? Mintegy (aproape, ca) hatvan éves; ötven évnél idősebb lehet; valami hatvan éves. A két testvérhon számos tavaik közt legnagyobb a Balaton tava; ez a kis magyar tenger. Hossza valamivel tíz mérföldnél, szélessége Füred és Siófok között nagyobb másfél mérföldnél. Mélyesége különböző; rendszeren 4–6 öl; egész területe (areal) körülbelül 24 □ (négyeszeg) mérföld. A központi (centrali) Kárpátok közt a lomniczi és gerláchfalvi csúcs a legmagasabb pont; ez utóbbi 2647 méternyi magas; amaz pedig 2632 méternyi. A Tisza folyása legalább (cel puțin), 150–160 mérföld hosszú. A Szamos 64 mérföld hosszú. A Körös 104 mérföld hosszú és 600 lábnyi széles. Europa legterjedelmesebb és legmagasabb hegyei az Álpok. Az Álpok hosszúsága 910 kilométer és szélessége 151–303 kilométer. A templom fala négy lábnyi vastag, három ölnyi magas. A Duna Pest és Buda között 500 lépesnyi széles. A kút három ölnyi mélyességű. Ez a kő három font nehézségű. Mennyire van ide Karánsebes? Húsz kilométer. Fertő tava négy mérföldnyi hosszú és másfél mérföldnyi széles. Hogy (cum e saũ cât e de scump) a bor? Literje húsz krajczár. Mennyi ideje hogy itt vagy? Két esztendeje; már nyolczad napja hogy itt vagyok; alig (abia) van két napja; még nincs három napja. Mennyire van ide Mehádia? Tíz kilométer. Hány mérföldnyire van ide Lugos? Három órányi járásra. Neki háromszor annyi birtoka van, mint atyjának volt. Az én kertem nyolczszor nagyobb mint a tiéd. Nekem tizszer annyi pénzem van, mint neked. Egyszeri tévedés elengedhető. Hazugság és hennyeség kétszeres rosz. Négyeszeres volt az ostora. Harmad magával volt a kertben. Sok ezer, vagy ezernyi ezer csillag van az égen. Vannak első, másod, harmad rendű csillagok. Negyed napos hideglelés ártalmas. Százados tapasztalás ez. Neki négy lova van; ketteje szürke, ketteje fekete; mind a négy hibás. Hat gyermeke van; hárma fiu, hárma leány, mind a hatójok egészséges. A sereg harmad része beteg. Mikor voltál ott? Egy negyedkor tizre ott voltam. Hányan vagytok itt? Mi tizen vagyunk itt. Egyedül vagy itt-hon? Másod magammal vagyok.

4.

Vasárnap, duminecă.
hetfő, luni.

tavas primăvară.
nyár, vară.

kedd, marți.
 szerda, mercuri.
 csütörtök, joi.
 péntek, vineri.
 szombat, sâmbătă.
 ünnep, serbătoare.
 áll, stă.
 ül, șede.
 megyek, merg.
 jövök, vin.
 jön, vine.
 röpül, sboară.
 él, traeșce.
 lakik, locueșce, șede.

ősz, toamnă.
 tél, iarnă.
 tavasszal, primăvara.
 ősszel, toamna.
 nyáron, vara.
 télen, iarna.
 éjjel, noaptea.
 nappal, ziua.

Szülőim a kertben vannak. A hal a vízben él. A madár a levegőben él. A tanuló az iskolába megy. A tanuló iskolából jön. A kés az asztalon áll. Az üveg az asztal fölött van. A madár az asztal fölé röpül. Minden ember a törvény alatt áll. A buza között gyom (negină) is van. A fiu előttem áll. A kutya most a házon kívül van. Kivülem (rajtam kívül) mindenki jelen (de față) volt. Anyám a városból jön; nyolcz nap alatt itt lesz. Barátom szem közt áll velem. Neki átellenében állok (staű). Házunk a templom átellenében van. Késsel vagy ollóval van ez vágva? Növérem közel áll hozzám. Jöj (vino) közelebb hozzám. Atyád halála előtt egészséges voltam. Anyám halála után beteg vagyok. Itt van a toll tintával együtt. Barátom hat hónap óta beteg. Az anya gyermekeivel együtt mezőről jön. Husvétől Pünkösdig 50 nap van. Gazdám a falún kívül lakik. A tanító a városon belül lakik. Én a folyón innen lakom; ő pedig a folyón túl lakik. Ön mondása szerint ez a fiu hanyag. Kötelességemnél fogva szigorú és igazságos vagyok. A tanító nagy szorgalma miatt kedves. Barátom csak az én kedvemért van itt. Csak te érted jön. Gazdám helyett én jövök. Nem messze a hegytől áll a ház. Parancsom daczára megtörtént (s'aű făcut). A háború folyama alatt meghalt (aű murit) az atyám. Menés közben (mergênd, umblând, pre când mergea) beteg lett (aű devenit). Önnek rendelete folytán itt vagyok. A betegség következtében igen gyenge. A fán áll. A gyermek mellett áll. Az atyától távol van. A madár a tetőre repül. A fa mellől jön. Hol van az ön háza? A templomon alúl, a templomon felül van. A szép mező a folyón innen van. Az iskola a folyón túl van.

Az iskolában padok és asztalok vannak. Mi gyermekek a padokon ülünk (şedem). A tanító előttünk áll vagy széken ül. Könyvünk levelei papírból vannak. Az emberek házakban laknak (locuiesc). Némely háznál csak egy szoba van. Minden ház között van udvar. Sok ház és sok udvar egy falú. Városban a házak szebbek és nagyobbak mint falun. A házak sorban vannak. A mi házunk között van egy nagy udvar. A kerítés (gardul) kőfalból, deszkából vagy sövényből (de nuele) van. A kerteken túl van a határ. A virágból gyümölcs lesz. A madár a tetőre száll (se coboare se sue). Bőrünk némely helytt vastagabb és keményebb mint máshol. A mi testünk porrá lesz. Evéskor asztalhoz ülünk. Nappal világosság van; éjjel sötétség. A munka és sok mozgás után fáradtak (ustăniţi) vagyunk. A gyermekeknek nyolcz óranyi álmom elég. A sok álmom lomhává (moale) teszi (face) az embert. Az embernek öltözetre van szüksége. A férfiak ruhája, a kalapon és lábbelin kívül, nadrág, mellény és köpeny. A férfi talpa szinte két olyan hosszú, mint a gyermeké és legalább (cel puţin) egy hüvelykkel hosszabb a nő talpánál; még a férfiaké közt is igen nagy a különbség. Egy hüvelyk körülbelől (aproape, cam) akkora, mint hüvelykünknek egy ize. Mintegy (ca la) ölnyi magas a legszálásabb (mai mare, mai inalt) ember. Az én kezem 4 hüvelyknél valamivel szélesebb; de 7 hüvelyk hosszú. Az asztalok magassága rendszeren két és fél láb; de hosszuk és szélességük nagyon különböző (deosebit). A tizenkét láb magas szoba igen szép, de az ilyen nálunk nagy ritkaság. Egy embernek mellényre kell fél méter; egy pár nadrághoz másfél méter és egy kabáthoz majd (aprope, mai de) két annyi a közép szélességű posztóból. Az országútak szélessége rendszeren (de rând), hat, legalább (mai puţin) 3 öl. Egy ember egy óra alatt mintegy két ezer öl hosszú utat tesz (face). Két ilyen óranyi távolság, vagy négyezer öl egy mérföld. Hová mentek (ve duceţi) tük? A kertbe megyünk (ne ducem). Nem messze a malomtól van egy tó. Ebben a tóban halak vannak, nagyok és kicsinyek. A dolgozók a mezőről haza jöttek (au venit). A marhacsordák is onnan (d'a colo) jönnek. Mind sötétebb, sötétebb lesz körülünk; az éj ránk borult; (au vinit). A ragadozó állatok ekkor járnak zsákmányaik után. A juhnyáj körül van a juhász és mellette még egy nagy kutya van. Milyen szép, csendes élete van a juhásznak!

A reggel és estve között van a délelőtt; a dél és estve között délután. Az éj közepében van az éjféli. A nap órákból áll. Tavasszal és ősszel az éjszaka éppen egyenlő. Hány órányi hosszú ilyenkor a nap és az éjszaka? Akkor mindenik tizenkét órányi hosszú. Egy egész órában éppen hatvan percz van. Ezért van az óralap (cuadrant) körzetének szélén hatvan kis pont festve (desemnat) és ezért van az órának két mutatója, egy hosszabb és egy rövidebb; a hosszabbik a perczmutató, a rövidebbik az óramutató. Mikor mindkét mutató egymás felett a 12 számon áll, akkor éppen tizenkettő az óra. Egy negyed óra mulva a perczmutató a 3 számon áll, az óramutató pedig kissé jobbra a 12 számtól. Mikor fél az egyre: akkor a perczmutató a 6 számon áll, az óramutató pedig a 12 és 1 szám közt, éppen közepén. A perczmutató sokkal gyorsabb, mint az óramutató; míg az óramutató egyik számtól amásikig megyen, addig a perczmutató egészen (de tot) megkerüli (incunjură) az óralapot. Egy hét állhét napból; a hétben mindenik napnak külön neve van. Miként következnek (urmează) a napok egymás után? 1. Hétfő, Kedd etc. Ezek közül a hat első műves napok, a hetedik nap pedig a vasárnap. Ez nyugalomra és Isten tiszteletére van rendelve (rënduită). Négy hét vagyis inkább 30 nap teszen egy hónapot. Tizenkét hónap teszen egy esztendő. Az évnek négy szaka van, tavasz, nyár, ősz és tél. Egy szak (anutum) áll három hónapból; ezért van három tavaszi, három nyári, három őszi és három téli hónap. Egy esztendő 365 napból áll; ami éppen 12 hónap, vagy 52 hét. Egy esztendő lejártával (după trecerea) minden ember vénebb lesz egy esztendővel; de nem minden ember lesz egyszersmind (totodată) okosabb. Az ember élete több esztendőig tart (ține). Kezdetben minden ember gyermek 14 éves koráig, 24 éves koráig ifju, azután férfi vagy nő; hatvan éven túl öreg. Voltál már Pesten? Pesten voltam már, de Bécsben még nem. Honnan jösz (vinî) most (acum)? Debreczenből jövök (vin). Mennyi ideje, hogy Aradon voltál? Hat hete már. Straszburg a Rajnán túl van. Hová utazol (călătorești)? Temesvárra és onnan tovább (mai departe) Pestre, azután Bécsbe és Bécsen át Pazizsba. Miért nem utazol Berlinbe? A költség és nagy dragaság miatt nem utazom Berlinbe. Honnét (deunde) jösztek (veniți) tik? Mi szomszédunktól jövünk és Jánoshoz megyünk, mert dolgunk van nála. Hol van a színház? A hidon túl van.

hogy — că.

gonosztévő, făcătoriu de rele;	statură, alak.
bajuszos, mustăcios;	külső, exterior.
hajlékony, îndovigibilă;	-hoz, hez, cu.
sertés, țăpușat;	mikor, când.
lombos, stufos;	nyugodt, linișcit.
testalkat, statură;	felszin, suprafața.
királyi, majestatică;	sima, neted.
tekintet, privirea.	látás, vedere.
merész, îndrazneată	éles, ager.
szikrázó, schintiitoriu.	ösidőktől, din cele mai vechi
hang, glas;	timpuri.
borzasztó, cumplit;	követ, trâmis.
mindenütt, pretotindenea, în	jelkép, simvolul.
tot locul;	legfőbb, cel mai mare.
egészen, de tot;	egyszersmind, totodată.
creț, gîndör;	köztársaság, republică.
egymásra téve, puși preste	császárság, imperiu.
olaltă;	különbség, diferență.
vaskos oszlop, stîlp gros.	
ormány, trîmbiță.	

E drept, că mîța e animal frumos, curat; mai curat decât cănele; dar cum e de mare totuși diferența între amendoae! Mîțele toate sînt false, ca făcătorii de rele. Capul ei e rotund, în jurul gurei e mustăcioasă; urechia li-e scurtă; coada lungă și îndovigibilă. Intre câni încă e mare deosebire. Pêrul unuia e lung și țăpușat; al altuia stufos și moale, ca lâna; al altora însă scurt și aspru. Lupul după statură (cu-ra-re), pêrul și esteriorul seü e foarte asămenea cânelui. Dar pre lângă toată asămănarea nu este mai mare deosebire decât între ei. Cănele e credincios și ascultătoriu de domnul seü (cu-hoz). Pre mare, înaintea noastră și napoia noastră, d'adreapta și stînga nu e alta decât apă și ceriu. Când timpul e linișcit, suprafața mării e lină (csendes) și netedă ca oglinda. Statura vulturului e maestatică, lungimea lui e de 3—3½ urme. Privirea lui e îndrazneată; ochii lui cei mari sînt schinteitori; ghiarele-i sînt puternice și glasul cumplit. Vederea lui e preste măsură ageră; mirosul (szaglás) lui e mai slab. Vulturul e regele paserilor. La Heleni din timpurile cele mai vechi aü fost paserea sântă (szent),

trămisul și soțul lui Zeus. La Romani au fost simvolul Zeului celui mai mare, al lui Jupiter și totodată al statului, atât sub republică, cât și sub imperiu. Pământul e foarte mare. După hotarul nostru vine (jön) alt hotar. Dacă omul merge (megy) pe drumul de țară (országút) prin multe sate și orașe ajunge (jut) într'un oraș mare. Dar aici încă nu-î capetul lumii; ci din toate porțile orașului se respiră (mennek szét) drumuri în diferite direcțiuni. Câte riuri sunt și cât de mare (mekkora) e marea pe pământ! Pretotindenea ceriul e vânet, pământul fertil (termékeny) oameni ca noi și animale ca la noi. Dar totuși nu în tot locul e chiar așa, ca la noi. Aici e mai cald, acolo e mai rece; său munții sunt mai nalți, riurile mai mari, său marea e mai aproape. Nică oamenii nu sunt așa ca noi. Sunt și oameni de tot negri ca funingina. Aceștia au păr de tot creț, ca lâna de oae neagră. Dar apoi ce dinți albi au! Si animalele sunt mai mari decât la noi. Elefantul de exemplu e atât de mare (akkora); cât (mint) doi cai mari puși preste olaltă. Picioarele lui sunt așa, ca patru stâlpi groși; în loc de nas are trumbuță, care e mai (szinte) de un stâmpen. Sunt și țări nu numai mai calde, ci și mai reci decât alea noastre.

Deprinteri.

Despre Verbele active și neutro-active; timpurile.

(§. 58—§. 98).

Prezintele.

I.

1.

A nap fényes. A mező kies. A nap az égen fényes. A föld a nap fénye által világos. A mező tavasszal kies. Az ember eszes lény. A gyermek gondolatlan, az ifju szilaj, az öreg komoly. Az étel édes, a szenvedések keserűk. A madár énekel, a szél süvölt. A test elvész. Sorsunk jobbra fordul. Anyám a mezőn van. Péter olvas. A ruha gyapjából, lenből készül. Az ember kezével sok szép művet bir (poate) alkotni. A harag sok rosztat okoz. Mit csináltok? Iszunk. Hát ők nem irnak? Mindenki látja Isten hatalmát a természetben. Az örökkévaló látja minden gondolatunkat. Jég, árvíz és csapások által pusztul el a határ. Miért bántod azt, a ki leginkább szeret? Az él sokáig, a ki testi lelki erőit gyakorolja. Értem mit beszélsz. Sejttem hol van. Tudom hogy meghalok. Bizonyos vagyok róla, hogy megakar csalni. A cserebogár ártalmas rovar; a méh ellenben hasznos rovar; ez mézet gyűjt, amaz lerágja a fák lombjait. A sasok sziklákra fészkelnek. Munka után édes a nyugalom. Gyakorlás által érjük el a tökélyt. Ki sokba kap, keveset végez. Ki nyárban nem gyűjt, télen keveset füt. A gyakor és haragos nevetés nem mutat nagy észre. Az okos ember több hasznát tudja venni ellenségének, mint a tudatlan jóakaróinak. A szerencsés állapot csalárd fénynyel ragyok; a nagyság nagy nyomorúsággal fenyeget. Az éneklő madár vidám életet él. Ki az irgalmaság ajtaját ki nem nyitja szomszédjának, zárva találja magának is a szükség óráján. A nemes érzelmek magokban találják a legszebb és legmarandandóbb jutalmat. Termékeny ugyan (adevérát) bennünk az elme, de megkívánja a munkát, ültetést, gyomlálást, mint a

virágos kert. Gazdagot és szegényt, koldust, királyt egy sirba nyel a halál. Nagy nemzet az, mely nagy férfiakat szül. A restség szegénységet és bűt szerez, a munka bőséget és vigasztalást. Socrates három dolgot tanácsol tanítványainak: a tanulást, szemérmet, hallgatást. A háladatlan embernél semmit sem terem rosszabbat a föld. Minél magasabb a nap, annál kisebb árnyékot vet. Egy ma többet ér egy holnapnál. Mit a világ legtöbbre becsül, legkevesebbet ér. A jó lelkiismeret legédesebb örömmel jutalmaz bennünket. Nyáron sok ember fürdőt használ tisztaság végett. Ki magától távol keresi a boldogságot, azt föl nem találja. Sirás által enyhülnek a szív fájdalmai. A rossz jók között is rossz, mert csak társait változtatja, nem erkölcsét. Ki a boldogságot mindig magán kívül keresi, az ezt magában soha föl nem találja. Életünk csendességét többször megzavarják indulataink mint szükségünk. A szives barátság sok jót szerez, sok rossztól ment meg. Ki magasról néz le, hamar szédül feje. Ki sok szép szót ad, keveset segít. A rossz hír hamar terjed. Istennek ad kölcsön, ki könnyőrül a szegényen. A sas magas sziklákon tanyáz, és igen magason repül. A hálatlan felejtí a jótéteményt, sőt többször azt rosszal viszonzozza. Kicsapongó örömek közönségesen bűt okoznak. Türehnetlenség által az ember csak bajait szaporítja. Isten szemei minden helyen látják a jókat és gonoszokat. A kevélyt megalázás követi; a szerény pedig dicsőségre jut. Csak az erény nemesíti, és csak a bűn gyalázza meg az embert. Ki álmokra épít, árnyék után kapkod. Ha aczéllal a kovát verjük, az szikrát ad. Az erkölestelen ifjút mindenki megveti.

Imperfect, perfect și pluscuamperfect.

2.

Elmene Jákób Lábanhoz, ki lakozik vala Háránban. És juta egy helyre, hol meghála, mivelhogy (fiindcă) a nap lement vala. És álmot látá: íme (eată) egy létra áll vala e földön, melynek magassága az éget éri vala, és az istennek angyali felmennek és alájönnek vala azon. Megrémüle azért és monda. Monda nekik Pilátus, mert jól tudja vala. Még (tot, încă) ott állók vala, mikor az eső megindula. A jó szót megveték, mert mások rossz tanácsaiban keresnek vala bajaiknak orvoslását. A sötétség három napig tart vala. Noé idejében víz borította vala el az egész földet. S mind az egész nép látá vala a csodát és

bámula. Kezdetben teremté isten a mennyet és a földet. És mondá Isten: legyen világosság és lön világosság. És látá Isten a világosságot, hogy jó, és elkülönzé isten a világosságot és a sötétséget. És elnevezé Isten a világosságot napnak, a sötétséget pedig nevezé éjnek. És berekeszté Isten a heted napon művét, melyet készített, és megáldá Isten a heted napot és megszentelé azt, minthogy azon szünt meg minden munkájától, melyet teremté isten és alkota.

3.

Hol vala atyád, midőn keresém? Ó akkor épen a templomban vala. Láttál-e már oroszánt? Oroszánt még nem láték, de elefántot igen. Mikor látád testvéreidet? Három hava hogy látám őket. Ki üté a kis fiut? Senki sem üté. Érzél-e már ily örömet? Nem, ily örömet még nem érzék. Kik érzének még örömet? Mindnyájan, kikkel e dolgot közlök. Keresétek már óram kulcsát? Keresök már, de nem találók.

4.

Kitől kaptad ezt a gyönyörű ajándékot? Azt anyámtól kaptam, ki szorgalmam miatt engem nagyon szeretett. Mit tanultok? A történelmet tanuljuk. Ki ásott tegnap a kertben és a mezőn? A kertben a kertész fia ásott; a mezőn pedig a kertész maga. Hallottátok ama szerencsétlenséget, hogy a szomszéd kutyája megharapta a tanító kis fiát? Hallottuk már; elég rossz, hogy nem vigyázott rá jobban. Ki üttöte a jó embert? Egy pajkos gyermek, még pedig igen vastag bottal. Nem te adtad-e késemet kis János kezébe? Én nem adtam neki; talán öcséd adta neki. Nagyon sajnálom, hogy nem láttalak tegnap a színházban; egyik legjobb barátod volt ott s igen sokat beszélt rólad. Ki állott ott a fánál? Ott atyám állott, én pedig a padon ültem. Mikor halt meg nagybátyád? Három éve, hogy meghalt. Mit olvastatok? Petőfi munkáit olvastuk. Ön írta ezen levelet, vagy öcsöce? E levelet én nem irtam. Ki nevetett? Most nem nevetett senki. Kit szeretél jobban, nagybátyádat vagy nagynénédet? Nagynénémet jobban szerettem, mivel (findeä) ő is jobban szeretett engem. Hol függött ezen kép? A falon függött. Nem látott ön még ily nagy medvét? Még ekkorát nem láttam. Mit mondott bátyád? Ó ugyanazt mondta, a mit te mondtál. Már megfizetted adósságodat? Meg.

Azt mondják, hogy régenten az emberek tovább éltek, mint most. A Romaiak Cicerót háromszor választották consulnak. Cicerót a Romaiak a haza atyjának nevezték. Ciceró sokat írt az ember kötelességeiről. Hannibált magok a Romaiak nagy hadvezérnek tartották. Lykurgus Lacedemonban szigorú törvényeket hozott. Mi jögon követeled ezt a könyvet? Nekem ígérte volt az atyád. Elfeleddted már, pedig megmonddtam volt. Kékre festették volt ezt, de elhagyta a színét. Kít választának bírónak falunkban? Nagybátyámat választák. Írtam volt neki, de nem válaszolt. Megpillantám vala, de eltűnt előlem.

5.

Futurul.

A ki megéri a jövő századot, tapasztalni fogja a nagy változást. Csak akkor lehet boldog a jó fejedelem, ha nem leend méltó panasz elégületlen alattvalói közt. Meglátom, megfogod-e tartani szavadat? Meg fogom tartani, mit ígértem. Én ezt nem értem; ki fogja nekem megmagyarázni? Tanítónk mindent meg fog nekünk magyarázni, a mit nem értünk. Ezen fát ki rajzolandja? Fivérem fogja rajzolni. Mint azt fogom kérdezni a mit tanultatok. Te soha sem fogsz magadnak barátokat szerezni. Ki fog kérdésemre felelni? Senki nem felelend ezen nehéz kérdésre. Délután fogjuk a szép képeket rajzolni; a jövő héten el is fogjuk készíteni. Délután három levelet irandok, és lemásolandom mind a hármat. Azt monddta nekem, hogy írni fog neked. Fogtok-e nekünk is almát küldeni? Ezt a könyvet annak fogom adni, a ki legszorgalmatosabb lesz. Hozzák már az ebédet? Még nem hozzák, de mindjárt fogják hozni. Tudom, hogy te mindig jó leszesz; de attól tartok, hogy öcséd nem lesz oly jó, mint te. Meg fogod látni, ha most nem látod is. Ha isten parancsait megörzenditek, mind a jelen, mint a jövő életben boldogok lesztek.

6.

Subjunctiv.

Isten parancsolata, hogy tisztán éljünk. Parancsolj szenvedélyeidnek, mert csak úgy mutatod, hogy szabad akarated van. Kerüld a rossz emberek társaságát; mert idővel belöled is rossz ember lesz. Nyerd meg a jó emberek szeretetét. Ha rendes

szeretsz lenni; ne kezdj új munkát, míg az egyiket el nem végzed. Kezd el már munkádat, ha még ma elakarod készíteni. Szenvedjétek most! Ne feledjétek, hogy még jobb dolgok is lehet. A hol nincs, ott ne keress. Ne mászsz föl a falra. Emberek! mindnyájon testvérek vagytok, ne üldözzétek hát egymást. Fiaim, őrizzétek magatokat rossz emberek társaságától; keressétek inkább a jó emberek barátságát. Szerezz magadnak ismereteket, mivel azok maradandóbbak mint a pénz. Ne vadászátok mindig a világi örömeket; azok nagyon mulandók. Szánts és vess jól, ha jól akarsz aratni. Magad háza előtt seperj s ne keress más szemében szálkát, midőn magadéban gerendát találsz. Mutassátok meg nekem, mit dolgoztatok tegnap délután. Ez nem sok; szeressetek dolgozni fiaim már ifjúságtokban és utáljatok henyélni, mert különben nem lesz jó dolgok öregseitekben. Oszd el terhedet, ha nem bírsz vele. Másét ne bántsd, magadét ne engedd. Keresd, szeresd a békeséget, ha nyugodt szívvvel akarod élni életedet. Sokat láss, hallj, keveset szólj; Hadd próbáljuk mi is. Hadd legyen ő is itt. Add ide a könyvet; hadd olvassam én is. Nyisd ki az ablakot. Hadd nézzek ki én is. Azt kívánta hogy siessek a munkámmal. Ki bizta rád, hogy teteimre ügyelj? Engedd hogy lássam munkádat. A ki parancsolni akar, megkivánható hogy szenvedélyeitől megtisztult legyen. Ha építeni akarsz, tanácsos hogy magaddal számot vetetél legyen. Kértem hogy ne bántsa. Mondtam ne ölje meg. Azért vagy iskolában, hogy tanulj. Azért csatáztak, hogy győztek legyen. Ohajtom, hogy megértetted legyen, a mit előadtam. Mit akar ön, hogy csináljuk? Azt akarom, hogy nővéremet haza kísérjem? Atyám kívánja, hogy ezen képet rajzoljam. Ősém kér, hogy neki egy kis kenyeret messek. Tanácsot ne adj, ha nem kérnek. Lassan járj, tovább érsz. Vagy igazat mondj, vagy hallgass. A jozan ész és a lelkiismeret azt parancsolják, hogy az ember mindig a jót gyakorolja s a rosszat kerülje.

Optativul.

7.

Ha tudnám, hogy barátom otthon van, meglátogatnám őt. Mi nagyon sok gyümölcsöt kaptunk volna, ha a szél le nem verte volna a fákról. Atyám azt akarja, hogy komolyabb legyek. Kérem ne legyen ön oly szomorú, nincs önnek semmi baja. Ha

bajom nem volna, nem volnék olyan szomorú. Szomszédunk gazdagabb és egészségesebb volna, ha okosabb volt volna. Legyetek tökéletesek, mint mennyei atyátok tökéletes. Ha kevesebben volnánk az iskolában, többet is tanulnánk. Azt kívánta volna, hogy minden hibáját elnézzék. Felszolitott, mondanám meg, mit gondolok. Azt senki sem gondolhatja, hogy eddigi életem után, olyan ármányokra fogjak vetemedni. Gyakran panaszkodik, de ne hidd hogy valakitől valamit kérni fogna. Szülei jól nevelték; nem fogna elaljasodni legroszabb körülményei közt sem. Nem fogott volna elvetemedni soha, ha szülei jól nevelték volna. Nem fogta volna megtenni (nem tette volna meg) ha százszor megkéred is. Volnának szárnyaim elrepülnék a kiés vidék felé! Volnék mint sas szabad uratlan bérczéken! Voltam volna csak ott. Láttad volna csak azt az arcot! Ah bár atyádnál lennél szerencsésebb fiu! Hoznád el könyvedet! Hallgattnánk már egyszer az ész szavára is! Tudom mihez fognék. Ohajtom, hogy haza térnél. Ha itt volnál, látnád. Ha előadta volna, értenők. Ha Temisztokles hieleg vérrel nézte volna Miltiades vitéz dolgait; vagy ha általában Görögország nem szerette volna oly buzgón maga hazáját, soha nem kerülte volna el xerxes fenyegető igáját. Ha a négy utolsó dolgot szüntelen szemünk előtt tartanók: nem a mulandókban keresnők boldogságunkat, hanem egyedül a mennyeiek elnyerésére törekednénk. Okosabb volnál, ha kevesebbet beszélnél. Szeretném ezen fiatal embert, ha szerényebb volna. Némely ember elégtültebb volna, ha a szerencsét nem a világi gyönyörőségekben keresné. Atyám tovább élt volna, ha jobban megkimélte volna magát. A Persák Temistokles okossága s vitézsége nélkül megnyerték volna a görögöket. Azt kérdem, különb fogtál volna-e lenni ugyan azon okok árán? Előre sem magadat, sem mást megítélni nem tudhatsz (nu poti), miként fognád, miként fogná kísértetben kiállani a próbát.

Infinitivul.

8.

Igazat mondani szebb, mint hazudni. Szabad reménylenem, hogy ön holnap meglátogat. Nem akarunk tovább itt maradni. Látja ön öt szaladni? Igen, látom öt szaladni. Hány levelet kell még irnod? Még hármat kell irnom. Az atyámat kell keresnem. Még irnia kell önnek? Azt neked tudnod kellene. Mit kell még tanulnod? Ezt még meg kell tanulnom. Nekem van kedvem

valamit tanulni. Ő nagyon kíváncsi vala ezt hallani. Könnyű belátni e dolgot. A mai világban nehéz boldogulni. Ő beszélni kezd. Siess magdat megjavítani. Mindent jól kell megkülönböztetni. Nem kell mindent utánozni. A szorgalmatos tanulót dicsérni kell. A veszedelmet kerülni kell. Neki várnia kellett. Nem jó feledékenynek lenni. A büntől jobban kell félni mint a szerencsétlenségtől. Mindent jól meg kell gondolni, mielőtt ki mondja az ember. Az elmét ki kell fejteni, a szenvedélyt pedig megfékezni kell. Nem kell mindent meghallgatni, a mit a világ beszél. Annak, ki sokat beszél, vagy sokat kell tudnia, vagy sokat hazudnia. Nem kell mindent elbeszélned, mit barátaitól hallasz. Minden embernek meg kell hallnia. Nem illik itthon maradnod. Fiatalkorunkban nem illik henyélnünk. Tegnap sokat kellett dolgoznunk. Hasznosabb lett volna oda haza maradnod és tanulnod mintsem (decât) annyi időt megvesztegetned. Idegen nyelvet tanulni nem kötelesség; az anya nyelvet nem tudni szégyen. Az anyanyelvet tudnunk kell. Balgaság úgy vigadnunk, hogy a legtisztább öröm bőséges kútfejét, a lelkiismeretet elfojtsuk. Könnyű munka valakit boszantani, nehéz engesztelni. Ki mit sem akar hallani, azon mit sem lehet segíteni. Reményleni könnyű, de a reményt megvalósítani nehéz. Igen késő, ha valaki csak akkor akar jó életet élni, midőn meg kell halnia. Az elmének ismernie, a szívnek éreznie, a tettek mutatnia kell, mit a száj mond. Az istentől adott javakatt nem szabad az embernek megvetnie. Az ígéretet teljesítenünk kell, habár (deși) nagy áldozatunkba kerülne is. Iskolába járni és tanulni hasznos. Mit tapasztalásból tudhatunk (putem), nem szükség könyvből olvasnunk. A Duna eredetét a bádeni nagyhercegségben kell keresnünk. Nehezebb az állhatatos barátságot föntartani, mint barátságot kötni. Hallgatni néha nehezebb és hasznosabb, mint ékesen szólni. Jó várni és csendességben lenni. A ki tud türni, az tud uralkodni. Ha tudni akarsz, tanulnod kell. Ha küzdeni nem tud, nem lehet nyernie. Ki annyit küzde mint te, annak méltó nyugodnia. Nem leltük honn a bírót, várnunk kellett. Látám eltávozni tőlem a szerencsét. Mit kell neked, mit kell minden embernek e gondolatnál éreznie.

Participiul și gerundiul.

9.

A vak meglelé, a mit a látó elvesztett. Szerényen kérőnek sokat meg adnak. Nem kérd, nem vár az idő, sebes rohanással

haladván felettünk. A fontoló ember keveset beszél. Nyitva van az ajtó, zárva a kapú, befogva a ló. Ha te pártját fogod, meg lesz mentve. Mire haza tért, atyja halva volt. Le is volt aratva, fel is gyűjtve, csürbe is takarva, mikor a gazda felgyogyúlt. Julius Cesar egy elvesztett csata után kénytelen lévén egy folyamon keresztül uszni, mindent eldobált, csak a gallusokkal viselt hadáról irt munkáját nem, melyet bal kezében tartott föl magasan, míg a jobbat használva, a folyón szerencsésen átu-szott. A már megtörtént soha sem leszen már nem történte. A világtörténet meggyözi az embert az Isten létéről és gond-viseléséről, mintegy ujjal mutatván: miként nemünk sorsát egy felsőbb hatalmu lény kormányozza, ki ámbár megengedi, hogy az emberek tanácskozzanak és végezzenek, mindazáltal (totusi) az emberi nem sorsát ő maga láthatlan kezével intézi, s legbölcsebb ezájlaira vezérli. — Én állva szoktam irni. A mezőn dolgozó ember többnyire egészséges. Ez a még ma el-végzendő munka. Együtt leélt vagy leélendő és remélendő örö-mek szülik az emberfajnál a barátságot. Az ajtó és az ablakok nyitva vannak. Ruhánk már meg van fizetve. Az utak lepve vannak emberekkel. Az igazságtalanul szerrett jóság veszendő. A hús jobb sülve, mint főzve. Henyélve töltöd az időt. Miből van varva az ing? Hallgatva is többet mond, mint más szolva. Esőtől félvén, honn maradtam. Megállván a szél, erős eső kez-dett esni. A levegő meghülvén, az idő kellemesb lesz. Adóssá-gaim ki fizetvék. A boltok nyitvák. Dolgozni szerető ember mindenhol el él. A látogatót illő becsülettel fogadd. Visszatér-nek elhagyták urokhoz. Az emlitettem okok igazolják. A mon-dottad helyen fogunk találkozni. Jövendőre máskép rendelem dolgaimat. Az épület készen van; de nem lesz ez állandó. Ha-landó ember nem tudná az ő eszét megérteni. Most már mit leszünk teendők. Elindult jobb hazát keresendő. Sok apróságot vittek magokkal, a gyermekeket megajándékozandók. Alkalmas időben adandó tanácsodat kérem. — A hazudó gyermeket meg kell büntetni. Megragadván őt, szabadulni akart, de én nem engedém. Szobámba lépvné, ott találtam barátomat.

Verbe potențiale și factitive.

10.

Csináltatsz magadnak valamit? Ruhát csináltattam magam-nak. Mikép gyűlölheti ön ezen embert? Soká keresheted azt.

Azt nem tudhatjuk. Ő el nem olvashatta azon levelet. Mi nem közölhattuk azt atyánkkal. Ő levelet irat anyjának. Szép könyveket hozattál magadnak. Éreztetni fogom veled hibád rossz következményeit. Azt gondolom, hogy az nem lehető. Nem csináltathatok magamnak ruhát. Nem kerestethettetek meg a kulcsot. A pásztor nem őriztetheti a juhokat; ő maga őrzi azokat. — Az atya megígérte fiának, hogy egészen új öltönyt csináltat neki, ha szorgalma várakozásának megfelel. Mikor tanulhatja leczkéjét a tanuló? Ő csak egytől kettőig tanulhat; máskor nem ér rá. Tudod, miért nem jött ma a tanító? El sem gondolhatom; éreztetni akará öcséddel tegnapi hanyagsága és kedvetlensége következményeit. Lehet, hogy igazad van; sőt azt bizonyosnak állithatom. Nem tagadhatom, hogy mi néha kissé hanyagok vagyunk; de majd helyre hozunk mindent, ha még lehetséges. Attól tartok, hogy már nem lehető. A tanító megvereti a rossz és hanyag tanítványokat. Mit hozattál Párizsból? Hozattam francia könyveket és ujságokat. Mit hallottál testvéredről? Ő már egy év óta mit sem hallat magáról. Nem írhatna ön nekem néhány levelet? Igen sajnálom, most nincs időm. Úgy más által fogom iratni. Tiberius annyira gyűlölte Juliát, hogy őt megölette. Senkisémm szolgálhat két urnak. Az igaz barátot megismerhetni a szerencsétlenségben. Tapasztalás által bővithetjük értelmünk kincseit. Barátod köszönteti szüleidet. Hány akósok lehetnek e hordók? Jövendő nélkül nem lehetne reményünk. A kutya nagyon éber és hű házi állat; azért őrizteti vele a gazda udvarát, a pásztor nyáját.

III.

1.

A p a.

Apa nu numaî e de lipsă, ci e și neapărat de lipsă noaé tuturor. Fără apă n'ar putea vețui plantele, și fără plante animalele; fără plante și animale n'am și îndestuli trebuințele noastre de toate zilele. Apa e unica beătură a celor alalte animale; însă cea mai sănătoasă a oamenilor; pre lângă asta e neincunjurat de lipsă la pregătirea a mai tuturor mâncărilor. Fără apă n'am și ținea curat nici unelte noastre, nici înbrăcăméntul nostru. Asupra curățeniei corpului nostru, asupra conservării sănătății noastre nimic n'are mai mare înfluiță decât apa. Nici de desfătările scaldăreii nu ne am putea împăr-

tăși, dacă n'ar fi apă. Cu apă udă țeranul ogorul și livada sa, cu apă stinge arderea, ce amenință cu perire toate ale sale; apa mână moara, apa poartă navele încărcate. Din apă căpătăm peșcii gustoși și racii. In apă topeșce pictorul acele materii, cu cari voeșce a zugrăvi; zidariul încă cu apă stinge varul, ca să poată face zid de peatră. Multe desfătări încă cauzează oamenilor apa; deaceea zidesc oamenii locuințele lor pre lângă țăermurii păreelor și a riurilor.

Mare daună, că apa poate cauza oamenilor și nenorociri, (și) pericle. Câți oameni n'au perdut toate ale sale prin înundări, și câte mame n'au plâns după copiii lor înnecați în apă. Si câți n'au suferit moarte dureroasă cu ocaziunea naufragelor, aflându-și mormântul în valurile mării.

nemcsak — hanem, nu numai — ci; neapărat, nélkülözhetlen; vețui, él, plantă, növény; îndestului, kielégíteni; de toate zilele, mindennapi; celalalte, a többi; pre lângă asta, e mellett; măi toate, csaknem minden; mâncare, eledel; pregătire, megkészítés; neîncunjurat, elkerülhetlen; curat, tisztán; unealtă, eszköz; îmbrăcămînt, ruházat; influință, befolyás; scaldare, fürdés; desfătare: gyönyörűség; împărtăși, részesül; udă, öntöz; țeranul, gazda; ogorul, szántóföld; livada, rét; stinge, olt el; arderea, az égés; toate ale sale, minden; perire, végveszély; amenință, fenyeget, mână, hajt; poartă, hord; încărcat, megterhelt; navă, hajó; capetă, kap; gustos, jóízű; topeșce, olvaszt fel; materie, anyag; zugrăveșce; fest; zidariul, kömives; zid de peatră, köfal; să poată face, rakhat; cauzează, szerez; locuință, hajlék; țăermure, part; cauzează, okoz; perde, veszit el; înundare, áradás; plînge, sír; înnecat, fult; dureros, keserves; naufragiu, hajótörés; ocaziune, alkalom; află, lel;

2.

Dimineața și ameazul.

Cu răsaritul soarelui toate se deșteaptă la noaa viață: paserile cântă cântare de mulțămire, oamenii pioși își zic rugăciunea de dimineața. Daū mulțămire lui Dzeu, că i-au scutit în întunerecul de noapte, și în putere înnoită i-au deșteptat.

Fiecare începe a căuta de ocupațiunea sa, așa, precum modul vețuirei și anutimpul aduce cu sine; cu inimă voioasă și cu bună voe se apucă fiecare de lucrul seū de zi. Numai fierele și oamenii rei se trag în locurile lor ascunse.

La amez soarele stă mai (csaknem) deasupra capului nostru, și-și aruncă razele drept spre noi. Căldura devine tot mai apăsătoare: oamenii sînt usteniți, grăbesc a se lăsa de lucru. Vitele trăgătoare le mână să le dea de mîncare, turma și cioarda le aduc la umbră.

resărit, feljött; se desteaptă, felébred; cîntare de mulțămire, háladal; cîntă, zeng; pios, jámbor; spune, elmond; de dimineața, reggeli; rugăciune, ima; scutesce, megoltalmaz; înnoit, újult; desteaptă, felviraszt; ocupatiune, foglalkozás; așa, a szerint; precum, a mint; modul de vețuire, életmód; anutimp, évszak; aduce cu sine magával hozza; voios, vidám; voe bună, jó kedv; de zi, napi; fiară, vadállat; reu, gonosz; se trage, vonul; loc ascuns, rejtek; drept, egyenesen; aruncă, lövel; căldura, hőség; tot, mind; apăsătoriu, nyomasztó; ostenit, kifáradva; a se lăsa, fölthagyni cu val; grăbește, siet; vitele trăgătoare, igás jószág (barom) dă de mîncare, étet; mână, hajt; cioardă, gulya; aduce, terel.

3.

Moartea lui Joan Huniadi.

După învingerea dela Belgrad 1) Huniadi n'au trăit mult 2), la 20 zile, în al 56 an al vieții sale, au murit. După 2 luni și Capistran cel minunat 3) au trecut 4) din lumea aceasta: doi amici cu trup cu suflet, căroro numai au putut mulțămii 5) Magiarul conservarea 6) Belgradului. N'au avut mai strălucit 7) și mai credincios 8) fiu decât Joan Huniadi această patrie. Precum de curată i-au fost viața, așa și de ziditoare 9) oarele din urmă 10). Pre fiii sei (ii) admonia 15) spre temerea de Dzeu și la supunere 11) cătră regele, pre nobilii 12) cei de față 13) la înțelegere 14). Amicul seu Capistran i-au întins 17) corpul Dlu 16) pre calea cea eternă 18) și-l ținu în brațele sale, când sufletul lui luă 20) remas bun 19) dela corp. Toată creștinătatea au simțit și jelit 22) perderea 21) lui Huniadi; papa dela Roma, Calist III-ea l'au numit „apărătoriu 23) credinții“ și cu cardinalii 24) sei au ținut oficiu serbătoresc 26) de doliu 25) pentru el în biserica S. Petru. Magiarul nici când n'au putut uita meritele marelui Huniadi; și totuși nu vedeți undeva statuă sau columnă, ce ar fi rădicată 29) în memoria 28) vestitului erou, credinciosului și meritatului 27) patriot. Trăească dar în inimile noastre memoria lui Huniadi, și de nu el, cel puțin 30) sufletul fidelității 31) și iuirei sale de patrie 32) remână 33) între noi!

1) nándorfehérvári. 2) sokáig. 3) derék. 4) kimul. 5) köszön. 6) megtartás. 7) jeles. 8) hű. 9) épületes. 10) végóra. 11) engedel-messég. 12) nemes. 13) jelenlevő. 14) egyetértés. 15) int. 16) az úr teste. 17) nyújt. 18) örök. 19) bucsú. 20) vön. 21) kimult. 22) gyászol. 23) véd. 24) biboros főpap. 25) gyázmise. 26) ünne-pélyes. 27) érdemes. 28) emlék. 29) emel. 30) legalább. 31) hű-ség. 32) hazaszeretet. 33) marad.

4.

Ferul și plumbul.

(In această bucată vorbele sînt așezate după cum trebuie să fie ungureșce.)

Oamenii nu totdeauna aceea prețuiesc 1), ceea ce mai vîr-tos 2) ar merita 3). Cât se închină 4) mulți aorului; cum de nefericit e cutare 5), dacă n'are prețioase 6) strălucitoare 7)! Si aceea, ce in adevăr 8) e folositoriu, de care zi pre zi 9) avem neaperată 10) lipsă a prețui 11) nu șcim. Intre mineralele 12) noastre a bunăsamă 13) ținem ferul și plumbul de cel mai jos 14), deaceea amendoae sînt și cele mai lesne (ieftine); dar din privința folosului 15) ar putea fi cele mai scumpe, cu toate că 16) numai între mineralele ordinare 17) (nenobile) le nu-merăm 18). La micile bucăți de fer și plumb 19) nici nu cău-tăm, la o parte le aruncăm 20) ca gunoii 21) de nici o treaba 22) și totuși toate acele lucruri, de cari în viața soțială avem cea mai mare lipsă, din aceste minerale sînt gătite.

Gândiți 23) numai, cum ar fi economia 24) casei noastre, dacă uneltele noastre de fer, 25) securea, ciocanul, cuțitele etc., ca Robinson pre insula 26) lui singuratică 27), din petre ar trebui să facem 28)! cari nici nu sînt așa tari ca oțelul, nici flexibilitate 29) n'aũ, că uneltelor noastre toată forma 30) de lipsă am putea da. Inșă cum și am fi capaci fără fer acelea a ciopli 31), dar sapa 32), ferul de plug 33) cum s'ar putea din peatră și lemn să pregătim; și drotul de fer 34), multe feluri 35) de ace, cune, foarfeci cum 36) am putea să le lipsim 37), și cu ce am lega deolalta 38) petrele și grinzele, ca zidire 39) să fie din ele, trainică 40) în contra asprimelor 41) timpului? Caréle noastre până când ar ținea fără fer, și copitele 42) cai-lor noștri cum ar suferi 34) drumurile tari, petroase. Lanțele prinșilor 44) le-am putea lipsi, dar la carele noastre mari de tovar 45), la fântánele noastre e neaperat lanțul, și azi încă și

pre riuri puternice punți fac din lanțe. Dar în sobile noastre de locuit 46), în cuinele noastre ce servit fac bunele cuptoare de fer 47). Apoi în contra oamenilor rei aorul nu apără așa viața noastră, averea noastră, ca încuitoarele 48) de fer și locățele 46).

Ar putea zice cineva, că această laudă ferul cu adevărat 50) merită doară, dar pre plumb nu cade 51). Ca de respuns numai la vânătoriu îndrumăm 52), ca să întrebe de el, din ce aș gătit glonțul 53) și alicele 54) lui; și meargă la tipariu 55) și întrebe: din ce sînt acele litere, cu cari atâtea cărți frumoase tipăresc 56)? În lipsă 58) armelor de pușcat 57) ce din departe rănește 59), omoare și sumetul lor încă înfricoșază — fierele 60) răpitoare și stricătoare abună samă așa s'ar înmulți 61), că agricultura 62) cu neputință s'ar face 63) (deveni) și omul la toată urma în pericol ar fi 64) (s'ar întoarce). Până ce arme de pușcat n'au fost, încă și acum în acele necultivate regiuni 65), unde nu e în uz, oamenii în luptă neconținută 66) trăesc cu animalele, și tot omul e nevoit 67) vânătoriu a fi. Urșii, lupii numai prin gloanțe de plumb 68) se prepad 69) din partea cea mai mare a Europei. Dela aflarea 70) armei de pușcat bătăile nici nu sînt așa de cumplite 71), cum înaintea de asta aș fost. Luptătoriul 72) nu stă așa aproape de inimicul seș, și căutarea 73) și privirea 74) aceluia nu-l întărită 75) întru atâta, ca să se zeuite 76) de sine, și să nu gândească 77), că 78) față de sameni 79) seș nu-î iertat cumplit a fi.

Însă cu mult mai mare servit, face plumbul pentru civilizarea 80) oamenilor prin tipariu 81), cu acărui litere turnate 83) din amestec cu plumb 82) în timp necrezut 84) de scurt miș și miș de copie 85) se poate găti a manuscriptelor 86) omului. Prin aceasta s'au făcut 87) posibil, că ceea ce cineva gândește și inventează 88), cu oamenii ce sînt mai îndepărtați 89) încă poate să comunice 90). Acum cel ce a ceti șcie, dacă întru ziuaru 91) caută, poate șci, ce se întemplă 92) în Turcia și Rusia 93), ce preste mare, și că din cărți câte frumoase și foloșitoare poate învăța omul aceea nu se poate spune. Azi și omul cel mai serac încă poate să procure 94) sie-și cel puțin o biblie și calendaru 95). Dacă plumb și tipariu n'ar fi, numai avuții ar șci procura manuscriptele scumpe, și dacă cărțile n'ar tipări, în adevăr puținii oameni ar șci seria și ceti.

1) becsül, 2) leginkább, 3) megérdemel, 4) bálványoz cu acuz, 5) némely, 6) ékszer, 7) csillagó, 8) valóban, 9) naponként,

- 10) elkerülhetlen, 11) méltányol, 12) érez, 13) bizonyosan, 14) legalábbvaló, 15) hasznosság, 16) mind a mellett, 17) nemtelen, 18) sorol, 19) vas és olom darabocska, 20) félrerug, 21) szemet, 22) hasztalan, 23) gondol el, 24) háztartásunk, 25) vaseszköz, 26) sziget, 27) magános, 28) csinál, 29) hajlékonyság, 30) alak, 31) kifarag, 32) kapa, 33) ekevas, 34) vashuzal (drót), 35) sokféle, 36) hogyan, 37) nélkülöz, 38) kapesol össze, 39) épület, 40) tartós, 41) mostohaság, 42) patak, 43) áll ki, 44) fogoly, 45) terehordó, 46) lakszoba, 47) vaskemenceze, 48) zár, 49) lakat, 50) méltán, 51) illik, 52) utasít, 53) golyó, 54) serét, 55) nyomda, 56) nyomda, 57) löfegyver, 58) hiány, 59) sebesít, 60) vad, 61) elszaporodnának, 62) földmivelés, 63) lehetléné válnék, 64) forog, 65) világrész, 66) szüntelen, 67) kénytelen, 68) ólomgolyó 69) pusztul el, 70) feltalálás, 71) kegyetlen, 72) harczos, 73) tekintet, 74) látás, 75) ingerel, 76) elfeledkezzék, 77) meg gondol, 78) miszerint, 79) embertárs, 80) mivelődés, 81) könyvnyomda, 82) ólomvegyület, 83) öntött, 84) hihetetlen, 85) másolat, 86) kézirat, 87) lön, 88) feltalál 89) legtávolabb levő, 90) közöl, 91) hirlap, 92) történik, 93) Török-Muszkaország, 94) szerez, 95) naptár.
-

Deprinderi

la verbe pasive, neutropasive, verbe cu tulpină schimbătoare și nepersonali.

(§. 95—§. 102).

I.

1.

Testünk ereje mértékleteség által növekszik, lelkünk ereje is ez által gyarapodik. Nem a földi javak birtoka, hanem azok bölcs használása teszen boldoggá. Jobb a föld alatt békével aludni, mint becsület nélkül a föld hátán járni. Atyja erényeit öröklötte, gyöngéit pedig bökezüséggel pótolta fia és utódja, Titus, ki elveszettnek tartván a napot, melyen valakivel jót nem tett, méltán az emberi nem gyönyörüségének neveztetett. Ki jóért rosszal fizet, annak házatól a szerencsétlenség el nem távozik. Ki nem tűr, nem uralkodik; ki hol bizik, ott hizik. A boldogság ott kezdődik, hol a többre vágyás megszűnik. Ki hamarkodik, hamar botlik. Ki könnyen hiszen, könnyen csalatik. A faragott kép nem azzal leszen bálványnya, hogy arannyal borittatik, hanem azzal, hogy imádtatik. Vesztét sietteti, ki a rosztat üzi. A bünöseket büntetés követi, az igazak megjutalmaztatnak. Ne hizelkedjél senkinek, és ne fogadd el a hizelgő szókat. Uralkodjál szenvedélyeiden, különösen a haragon. Ne tagadd meg a szüköllködötől az őt illető segedelmet, és ebben akadályt ne vess annak, kitől kitelik, magad is értékedhez adakozzál. Ne erőködjél nagyobb-nak látszani, mint vagy, mert úgy járhatsz, mint a megpukkodt béka. Nyisd föl szemeidet embertársaid inségére, s majd szived is utánok nyilik. A bolygó csillagok, melyekhez földünk is tartozik, a naptól kölcsönzik fényöket és melegöket. Ki romlott erkölcsű társakkal szövetkezik, elromlik. Az erőt, hogy nőjön, gyakorolni szükséges. Ki másnak vermet ás, maga esik bele. Ki hazud, habár föl nem fedeztetik, önmagában leli büntetését. Tedd, mit tenned kell, különben ne aggodjál, mit itél rólad a világ. Többet ér, miről hiszed, hogy tudod, ha roszul tudod, mint ha nem tudod. A név pusztán hangzik el, ha magas tettek

nem viják ki a mulandóságából. Ki keserűt nem izlelt, nem érdemli az édest. Idővel az ember mindenhez hozzá szokik. Nagybátyám sokat fáradozék gyermekei nevelésével, és midőn már nagyok valának, meghaltak. Meddig dolgozzál tegnap? Én sokáig dolgozám; de fivérem csak 7 óráig dolgozék. Hol lakol te most? Én most az iskola mellett lakom. Az ember kezeivel dolgozik, fejével gondolkozik. Hogy tetszik önnek Pest városa? Igen jól tetszik. Ön betegnek látszik. Nem igen jól vagyok. Te nem látszol annak, a mi vagy. A fellegek eloszlanak, már tiszta az ég. A nap hanyatlék, midőn a városban megérkezénk. Sokat utazott ön már? Igen sokat, már két év óta utazom. Ha megszoknám itt, el nem utaznám.

2.

A könyvnyomtatás, mely 1440 körül találtatott fel, a tudományok terjesztésére nagy befolyással volt. Kérjetez, és megadatik; zörgessetek, és megnyittatik. A szorgalmas tanítványok megdicsértetnek. Szomszédunk igen gazdag embernek tartatik. Ügye megvizsgáltatott és igaznak találtatott. Sok ember rossz úton járna, ha lelkismeretétől nem intétnék. A pajkos fiak megérdemlik, hogy szigorúan megbüntettessenek. Mely anyától nem szerettetnék gyermeke? Kitől ne tiszteltetnék a becsületes ember. Hová teted a könyvedet? Elvesztettem, nem tehetek róla. Hová viteted ezeket a könyveket? Az iskolába vitetem. Elvihetem-e ezen virágokat? Igenis, elviheted. Nem vinnéd el ezen leveleket a postára? Szívesen, csak add ide. Vedd szivedre, a mit szüleid és tanítóid neked mondanak. Iszik ön bort? Én nem szom bort. Ők a bort úgy iszák, mint a vizet. Mit eszik ön rendszeren vacsorára? Hideg ételt eszem. Már sötét van, mindnyájan alszanak. Hogy aludt ön a mult éjjel? Köszönöm kérdését, én igen jól aludtam. Minél többet alszik az ember, annál tovább szeretne aludni. Felköltsem az alvókat? Hadd nyugodjanak még egy fél óráig. Ne haragudjál, különben megbetegedhetél. A tanító azt mondja: feküdjetek le idején, mert a ki későn felszik későn kell. Ne cselekedjetez soha semmit az isten akarata ellen. Mit cselekednék ön ez esetben? Azt cselekedném, hogy megelégedném azzal, a mim van. Az erénytelen ember sokkal korábban öregszik, mint az erényes. Ri a rossz gyermek, ha nem verik is. Csak akkor hiszem, ha látom. Szót sem hiszek belőle. Hogy hiják önt? Engem Jánosnak hínak. Honnan jönnek önök és hogy hiják? Mehádiáról jövünk, és engem Péternek

hínak. Mielőtt magamat megadjam, előbb fegyverimtől kell megfosztatnom. Én sokat dolgozom, te keveset dolgozol. A ki éhezik, dolgozzék és ne aggódjék, mert megkeresendi kenyerét. Barátom panaszkodik, hogy sokat kinlódik, a mi neki annál nehezebben esik, minthogy természeténél fogva irtózik minden munkától. Ne szokjál a világi javakhoz, mert a világi jó mulik. Föl ne menj a fára, s nem esel el. Ne menjetek el. Jöj hozzánk valahányszor időd megengedi. Örülünk midőn a napok nőni kezdenek, mivel akkor a tavasz közeledik. A szél nagyon erősen fútt, midőn tegnap haza jöttünk a mezőről. Ma czélt lövünk. Ójátok magatokat rossz társaságtól. Ki hitt engemet? Ne hijatok addig, míg kezdett munkámat el nem végzem. Ki szötte ezt a szép fehér vásznat? A román aszonyok szövik. A szót elfújja a szél. Nem azé a madár, a ki meglövi, hanem a ki megeszti. A tej hamar fő. A vadász lö, a takács sző, a katona ví, a gyáva elbúvik. Ha hílak, nem jösz. Sok rosztól ójja az embert a törvény.

3.

Az igazságos ember senkinek nem tesz kárt. Kiki tegye a maga kötelességét. Tegye meg ön nekem e szolgálatot. Szívesen megteszem. Vegye azért hálámat, mert veszem észre, hogy szívesen is teszi. Miért iszod azt a rossz vizet, mikor a jó bor előtted áll? Merre visz ez az út? Egyenesen visz a városba. Gyerekek ne aludjatok sokat, mert a sok alvás árt; ha alhatnátok, feküdjetek le. Éretlen gyünölestől megbetegszik az ember. Miért nem feküvél oda haza? Mert atyám haragszik rám. Törökedjél hát kedvét újra megnyerni. Töreksem a mennyire lehet, de atyám avval meg nem elégszik. Hogy némelyek könnyen megelégszenek dolgukkal, attól vagyon, hogy nem érik fel eszökkel a másokban leledző sok szépet és jót. Száz csatán, ezer veszély között, vívtam éretted hazám! Nem mind igazságos, a mi történik a világban. Olyan dologról az ember nem is álmodik. A becsületes ember nem idegenkedik az igazságtól. Mennél inkább növekedik a tökéletesség, annál inkább öregbedik a megelégedés is, mely végre édes, de tiszta gyöngyörűséggé válik. Igen komoly embernek látszik. A homokban hamar enyészik minden nyom, mely megjelenik. Mi lenne az emberből, ha mindjárt gyermekkorában magára hagyatnék. Menjünk a szabadra. De hát ha változik az idő? Szél keletkezik. Nagyon esik az eső. Villámlik. Az eső szünik. A zivatar oszlik.

A szél csillapodik. Alkonyodik. Közeledik már a tél. Öt óraker már besötétedik. Harmatozik. Én fázom. Hajnalodik. Nappalodik. Én most alhatnám, minthogy egész éjjel nem aludtam. Rosz ez az ajtó; magától bezáródik. A tűz a levegőtől elzáródva lassan emésztődik. Felhődzik az ég. Megesődzik az idő. Ime ott már piroslik az ég alja. A gyermekek meghavazzák egymást s megvizetik ruháikat. A török haború még folyton folyt; ennélfogva sok ember élete áldoztatott fel. Nem úgy vagy-e; hogy ha valamely idegen földre mennél, és ott magas jeles épületeket látnál, de semmi élő állatot sem, legott az a gondolat ötlenék elmédbe, nyilván nem a madaraktól, sem a vadaktól készítették ezek az épületek; nem azt itélnéd-e hogy ott valaki volt, ki mindezeket cselekedte.

4.

Minden embernek adatott tehetség a maga tökélyesítésére. Ha alkalom adódik, értesítek. Új szekér, még nem járódott. Majd kitudódik az; akárhogy titkolják. Némely ajtó magától bezáródik. Kifejlődnek a gyermek tehetségei, ha jól ápolatnak. Idő folytában képződtek a földrétegek. Megoldik a kötél, ha jól meg nem szorítod. Amerika feltaláltatott. Az égi testek mozgásának törvényei megállapítottak. A könyv németből fordítottatott, sokszor kiadatott. A mozsárban a só megtöretik. Az úton a test megtörodik. Vigyázatlan volt; kimentében az ajtófélbe ütődött. A gyászoló megvigasztalódik, ha szeretet mutatnak hozzá. Gyötrődik a multakra emlékezve. A múlt emlékeitől terheltetik. A test a földben férgektől emésztetik meg. Teljes biztokában lenni a nyelvnek, melyet a nép beszél, ez az első, elengedhetetlen feltétel; de azt hinni, hogy gyermekkori nyelvünkkel az élet és tudomány legmagasabb és legtitkosabb tárgyait is előadhatjuk, nevetséges elbizottság. Korinth város Mummius által pusztítottatott el. A világnak legnagyobb része a Romaiaktól meghódítottatott. A vár elfoglaltatott volna az ellenségtől, ha az a mi szövetségeseinktől meg nem győzetett volna. A ki szeret, az másoktól is szerettetik. A fősvények és irigyek senkitől sem szerettetek. Ne ítéljetez, hogy ti se ítéltessetek. Ezen ütközetben sokan megsebesítették. Vespasianus császár idősebbik fia Titusnak neveztetett. Domosthenes nagy szonoknak tartatik. Aristides a legigazságosabb Athenebeli polgárnak tartatott. Honnét jösz? A templomból, a kertből jövök. Mi Károlytól jövünk, és Pálhoz megyünk. Hozzád jövök és nem

hozzá. Kényes nevelés által nemcsak a test, hanem a lélek is meggyöngítették. — Miltiades hazaárulással vádoltatott.

II.

M a i.

Destul ne aŭ și necăjit (1) Aprilie — hai dar (2) să ne veselim; (3) aici e Mai cel forumos! Oaspele plăcut (4) îmbucură (5) toate; livezile le îmbracă (6) în vesment verde frumos, grădinele le ornează (7) cu flori. Pre copaci daŭ (8) mugurii, și pre crengi se deschid (9) flori frumoase. Florile unui arbore sânt pistrițe, (10) ale altuia de culoarea rozei; (11) dintre flori se ivesc (12) frunze verzi (13).

Nu o floare frumoază înflorește și între iarba verde.

Pre câmp încep a crește plante de tot felul (14); economul (15) cu desfătare (16) umblă (17) printre sămănăturile mănoase (18). Grădinariul încă se trage (19) acolo pre lângă florile sale; le grijește (20), udă (21), căci numai acum le-aŭ pus (22) în pământ moale (23). Vințelieriul (24) s'aŭ dus la vine (25), dar abea cunoaște (26) strugurii; frunzele celemici (deja) atâta aŭ crescut, că cu totul acoper (27) parii (28).

Nici peșcii nu rămân mai mult pre fundul apei, ci tot ies în sus (29) pre fața apei, și se încălzesc la lumina soarelui (30). Paserile din toată (31) puterea (lor) ciripes (32) cântarea (lor) plăcută; pănă ce cântă fac (33) cuibul (lor) pre tufele dese și pre crengile arborilor.

Dar poate nimic nu se bucură așa, ca noi, că ne-am scăpat (34) din sobă, si după placul nostru ne putem juca; nu trebuie să ne temem nici de căldură, nici de frig.

1) boszant; 2) rajta; 3) vigad; 4) kedves; 5) megörvendeztet; 6) öltöztet; 7) felékesít; 8) fakadozik; 9) nyílik; 10) tarka; 11) rozsaszinű; 12) kandikál ki; 13) nyílik; 14) mindenféle; 15) gazda; 16) gyönyörkedve; 17) járkál; 18) dús; 19) ballag; 20) ápol; 21) öntözget; 22) ültet ki; 23) szelíd; 24) vinczellér; 25) szőlőhegy; 25) ismer cu ra, re; 27) eltakar; 28) karó; 29) fejlődégel; 31) teljes; 32) fű; 33) rak; 34) kiszabadul.

Deprinderi.

**Asupra adverbului, conjuncțiunei și interjecțiunei; traducereii
preste tot.**

(§. 103—§. 106.)

Az ég.

Az eget mindenhol látjuk felettünk. Mint mérhetlen boltozat borul reánk, és úgy tetszik, mintha a meszsze távolban a földet érintené, egyszersmind látásunknak is határt vetve (láthatár, látkör). De ha oda mennénk, hol az égbolt a távol hegyeken nyugodni látszik, ott is oly magasnak találónk, mint a völgyben, ott is oly kék volna, mint mikor innen alulról nézzük. Az eget gyakran fellegek fődik el szemünk elől, néha egészen, néha csak részben. Ritkán van, hogy semmi felhő se takarja az eget, hogy egészen derült legyen. Nappal a fellegeken kívül csak a tündöklő napot, néha a szelid holdat láthatjuk, éjjel a holdat és csillagokat. A napra nem nézhetünk, huzamosan éppen nem, mert vakító fénye kápráztatja szemünket. A holdat és csillagokat addig nézheti az ember, meddig tetszik; mert gyenge sárgás fényök nem oly vakító, mint a napé. Sötét, fellegtelen éjszakákon a csillagok, mint megannyi aranypontocskák, ragyognak és csillámlanak az ég boltján. Nappal is az egen fénylenek, csak a nap vakító világa miatt halaványodnak el, s ezért nem láthatjuk.

A nap olyannak látszik, mintha kerek arany tányér volna, és szinte akkorának, mint a hold; pedig a csillagvizsgálóktól biztosan tudjuk, hogy az gömbalaku, és sokkal, sokkal nagyobb a holdnál. Akkorának csak azért látszik, mert négy százszor is távolabb van tőlünk, mint a hold. Már pedig tapasztalásból tudjuk, hogy minél távolabb van tőlünk valamely tárgy, annál kisebbnek látszik. A napról világosság és melegsugarak jönnek a foldre, áldást és életet árasztva a föld minden terményeire. Hová ezek a sugarak esnek, ott napfény vagy verőfény van; hová a nap sugarak nem juthatnak el, ott árnyék van. Az

árnyék hasonló ahhoz a testhez, mely a napsugarakat feltartoztatja; azonban az árnyék nem mindig akkorra, mint a test, melynek árnyéka. Igaz ugyan, hogy egy tekének (gömbnek) az árnyéka mindig kerek; de egy karónak vagy toronynak az árnyéka most hosszabb, majd rövidebb magánál a karónál vagy toronynál. Minél világosabb a napfény, annál sötétebb az árnyék.

A nap nem áll egész nap ugyanazon helytt. Látjuk, hogy reggel az ég egyik szélén fölkel, aztán magasabbról magasabbra emelkedik, s mikor csaknem fejünk fölé jutott, szállni kezd lefelé. De nem arra, homnan emelkedett, hanem ellenkező irányban; végre esztendőre egészen eltűnik. Azt a tájat, hol a nap reggel fölkel, keletnek hívják; azt, hol lemegyen, nyugatnak; hol legmagasabban áll, délnek. Kelet és nyugat éppen szemben vannak egymással, s ha az ember jobb kezét nyugat, a bal kezét kelet felé nyújtja, ábrázatja éppen délre esik. Azon tájat pedig, mely ilyenkor háta mögött van, éjszакnak nevezik. Reggel keleten kél föl a nap, este nyugaton áldozik le, délben délen áll; de éjszакra sohasem látszik az egen. Ha azonban még figyelmesebben vizsgáljuk a nap járását, úgy találjuk, hogy bár keleten kel föl s nyugaton megy le, de nem mindig ugyanazon pontján a keleti és nyugati tájnak. Az igazi keleti és nyugati ponton egy évben csak kétszer kel és nyugszik a nap, t. i. tavasz és ősz kezdetén (marchius 21. és september 23-kán), mikor a nappal és éjjel egyenlő. Tehát e két napon lehet legbiztosabban meghatározni valamely vidék igazi keleti és nyugoti pontját. Nyárban korábban és északabbra (éjszакkeleten) kel a nap, és későbbben s éjszакabbra (éjszакnyugaton) megy le; télben későbbben és délebbre (délkeleten) kel, és korában s délebre is (délnyugaton) megy le az igazi keleti és nyugati ponttól.

Mikor a nap feljö, árnyekunk nyugatra esik, mikor lemegyen, az árnyék keleten van; délben éppen éjszакon. De mi sohasem látjuk, hogy árnyekunk tőlünk délre lenne. Mentől alantabb áll a nap, az árnyék annál hosszabb, s mentől magasabban van a nap, az árnyék annál rövidebb. Meg tudnád-e mondani, mikor legrövidebb árnyékod? Estefelé egy gyermeknek az árnyéka hosszabb a toronynál.

Mikor a eget föllegek borítják, homályosság van; mikor a nap éppen nem süt, akkor sötétség. Mikor a nap lemenőben van, nyugaton az ég vörös színt vált, néha zöldellő sárgást. Ez a szín az estpir vagy estpirulat. Reggel is éppen ilyen az ég,

mikor a nap fel akar jöni; ez a hajnal vagy hajnal pir. A nappal és éjszak közt van a szürkület, még pedig reggeli és esteli. Ez utóbbit alkonyinak is nevezik. Szürkületben nem lehet jól látni, azért nem szabad ilyenkor szemeinket erőltetni. Ki szürkületben olvas, ír, rajzol, vagy varr, szemei elgyengülnek, sokszor egész életére. A nyári estszürkület nagyon kellemes, üdítő része a napnak. Némely állat csak szürkületben (alkonyatkor) indul útra, legalább akkor legfürgébb. A bagoly ilyenkor repül ki rejtekéből; a denevér ekkor repdes fáradhatlan a ház körül, s a cserebogarak most nyüszögnek a levegőben. Meleg nyári estéken látjuk a világító Szentjános bogarat is (fénybogár). A kis gyermekek már szürkületben le szoktak fekünni, mint a tyukok.

Ha a nap lement s az éj beállt, lassanként az egen feltűnnek a csillagok, először a legfényesebben csillámlók, ezután a gyöngébb fényűek számlálhatlan sokaságban. Sokszor ott világol szelid fényével a barátságos hold is. Ilyenkor azt szoktuk mondani: holdvilág van. A holdvilágban lehet ugyan némileg látni, de nem a távolba, és olvasni nem; fénye sokkal gyöngébb, mint a napé; látszik, hogy ettől kölcsönzi világát. Ezért könnyebben is vizsgálhatni, mint a napot. Ki csak néhány napig kíséri figyelemmel a holdat, látni fogja, hogy az helyét az egen s egyszersmint alakját is egyre változtatja. Lám, egyszer úgy tűnik fel keleten, mint kerek ezüst tányér, máskor mint a tányér fele, majd nyugaton, mint vékony ezüst sarló, máskor meg éppen nem is látjuk. Nézzünk a holdnak ezen érdekes fényváltozatait kissé közelebről! Kezdjük ott, mikor nem látható, mikor félrevonult szemünk elől! Ezt a változást újholdnak nevezik. Nemsokára ezután, mindjárt nap lementével, nyugaton tűnik fel a hold mint ezüst sarló fordított szarvakkal. Ilyenkor azt mondják: feltetszett az újság. Ezután a sarlóalak naponkint növekedve mind magasabban látszik az egen, mig nem hét nap múlva az újholdtól számítva, este délen látjuk; jobb fele egészen meg van világítva. Ez az első negyed. Ettől-múlva keletre érkezik a hold. Mikor a nap nyugszik, ő éppen kelőfélben van, teljesen megvilágítva; egész éjszakán süt, s reggel, midőn a nap keleten feltűnik, ő nyugaton lenyugszik. Ez a hold tölte. Ezután minden nap későbbre — későbbre kell föl, s a kerektség egyre apad, mig egy hét múlva csak fele van megvilágítva. De már nem, mint az első negyednél a jobb, hanem a bal fele; az az jobbra fordított szarvakkal. Ilyenkor

éjjel tájt tűnik fel; s a reggeli órákban süt, míg napköltével elhalványul. Ezt nevezik utolsó negyednek. Az utolsó negyed is folyton fogy, míg hét nap múlva, kevéssel napkölte előtt, vékony sarlóalakban tetszik fel, s a nap fénysugaraiban egészen elenyészik, és megint újholdunk van. A hold ugyan az egen van ekkor is, csaknem egyszerre kell s nyukszig a nappal; hanem sötét oldalával van felénk fordulva, s azért nem láthatjuk. A hold ezen négy fényváltozását mintegy $29\frac{1}{2}$ nap alatt végzi el, a mi majdnem megfelel a mi hónapunknak. Hold töltekor némi homályosabb és világosabb foltok látszanak a holdban. Ezekből a képzelgők most emberi ábrázatot, majd ismét egy szép fonó leányt képzeltek ki magoknak. De ezen foltok jó távcsövek (meszszelátó csők) előtt óriási hegyekké, völgyekké és mélységekké válnak, melyekkel a hold felszíne borítva van.

A megszámlálhatlan csillagok kisebb — nagyobb szikráknak látszanak, itt-ott különböző alaku csoportokat, csillagzatokat (constelațiune) képezve. Néhol oly sűrűn állanak, hogy fényök csillámfoltokká (asteroide) egyesül, sőt egy egész ilyen fehér csillámszalagot (fașie de stele) is látunk az egen végig húzodni, az ösmeretes tejút (calea lactelui). Mindezek ezer meg ezer egyes csillagokból állnak. Némely csillagzatot még a gyermek is ösmer. A ki tudja, merre van éjszak, tudom, látta már azt a hét csillagot, melyet együtt nagy gönczöl szekerének (carul mare, ursa mare) hírnak. Ennek hátulso kerekeivel egy irányban látni a kis gönczöl szekér (carul mic) rúdja végén a szép sarkcsillagot (steaua polară). A mezei gazdák jól ismerik a fiastyúkot (găinușă, cloța cu puii) és a gyönyörű kaszáscsillagot (orion).

A csillagzatok, kevés kivétellel, megtartják egymáshozí állásukat, pl. a gönczöl csillagai mindig ösmert alakjokban tűnnek fel. Azért az ily állásukat nem változtató csillagokat álló csillagoknak (stele fipte, stătătoare) nevezik. De ismerünk néhány, kevésbé*csillámló szép csillagot, mely el-elhagyja szomszédját, s másokhoz bujdosik. Ilyen például az a fényes csillag, mely egyszer mint vacsora csillag (luceiferul de sara) naplemente után szokott feltűnni, máskor meg mint hajnalcsillag (luceiferul de dimineata) a hajnali órákban ragyog. Az ilyen csillagokat bujdosóknak vagy bolygóknak híják (planete). Néha egy — egy csodálatos alaku csillag is tűnik fel az egen, most kerek, majd hosszukó csillámló ruhában, s megint csak eltűnik.

Az ilyen csillagot üstökhez hasonló s maga után vont burkáról (coadă) üstökösnek (cometa) nevezik.

A különböző nagyságú s távolságu csillagok számlálhatlan sokaságát csak a tudós csillagászok ismerik. Ők pontosan tudják, hogy mikor, s az égnek melyik vidékén szokott mindenik feltűnni. Mily kedves dolog, hogy a jó Isten a sötét éjszakát most a barátságos hold, majd a többi csillagok ezrei által megvilágítja!

Gáspár és Kovácsi olvasókönyv után első folyam II. kötet.

Az időjárás.

Nem mindig süt a nap; néha borus, néha esős idő jár; néha havaz, vagy a sűrű köd miatt alig látunk. A levegő sem mindig csendes, hanem többékevésbé mozog, az az szél támad. A szél üdvös változásokat idéz elé a levegőben, s az egyes vidékek hideg vagy meleg, száraz vagy nedves levegőjét kicseréli egymással. A déli szelek rendszeren melegebb és nedvesebb, — az éjszakiak hidegebb és szárazabb levegővel érkeznek hozzánk.

Ha rekkenő meleg nyári napon gyöngye szél (szellő, fuvalom) fúdogál, nagyon kellemes; egészen felüdíti az embert. De ha erősen kezd fúni, és szélvészszé, viharrá növekedik, ember, állat siet előle biztos helyre menekülni. Néha oly hatalmas vihar támad, hogy a fákat gyökerestől kitépi, s a házak fedelét leszakgatja.

Nagy különbség van egy meleg nyári nap s egy hideg téli este közt. A nagy meleg éppen oly kiállhatlan, mint a nagy hideg. Ilyen nagy melegben fölmelegsünk, megizzadunk, ábrázatunk vérpiros színt ölt. Nagy hidegben is kivörösödik ábrázatunk, bőrünk is pirossá, de egyszersmind szárazzá és merevvé lesz. Úgy tetszik nekünk, mintha a levegő úgy szúrna, mint valami hegyes tű. Ezt a szúrást és viszketegséget (mancarine) különösen akkor érezzük, ha nagy hidegből hirtelen meleg szobába megyünk. Nem tanácsos hát nagy hidegből rögtön nagy melegbe, vagy megfordítva, nagy melegből nagy hidegbe menni; mert az szerfölött egészségtelen. Legkellemesebb az idő nyárban a híves estében és reggeleken, télben déltájt a verőfényen. Őszszel és tavasszal nincsen sem nagy hideg sem nagy meleg.

A levegőben sok millió gőz- és vízpára (abori de apă) lebeg mint köd (ceață) vagy felleg (noor). Ha a fellegek pára-buborékai öszszesűrűdnek, cseppekké válnak és súlyoknál fogva (după greutatea lor), mint eső lehullanak. Az eső

nagyon szükséges az állatoknak és növényeknek; de ha igen sokáig tart, a növények megsínylik: elsárgulnak vagy megrotthatnak. Kivált virágzás idején a sok és nagy eső árt a gyümölcs-termésnek. (Miért?) Hoszszas esőzéskor a vizek is kiáradnak.

Nyárban sokszor huzamos ideig nem esik az asó. Ilyenkor a növények elszáradnának, ha helyét némileg nem pótolná a harmat (roaa). Ki nyári reggelen korán mezőre megy, minden fűszálon (firde iarbă), viráglevelen ezüstszinü vízcseppeket lát. Mikor a nap felsüt, e harmatcseppek úgy ragyognak, mintha maganynyi gyémántszemek (ochi de diamant) volnának. A harmat a levegőben levő vízgőzből képződik mindig naplemente után. Ekkor tudniillik hívesebb levén, mint nappal, a vízpárák nagy része a hideg fűszálra ül, újból cseppé válik, s mi ezt harmatnak nevezük. A bogárka, virág és bokor meg azt gondolja: ez az öküditő (recreatoriu, e) itala. Ha az éj anynyira hideg, hogy a harmat megfagy, hóharmatnak vagy dérnek (brumă) híják. A hóharmat, mint valóságos jég, egészen fehér, s a növényeket mind leforázza (opărește). A harmat és dér tiszta, derült éjeken a legerősebb; a borult felleges ég, úgy a szél is, gátolja képződésüket.

A ködöt (ceață) rendszerint a mocsáros rétek és vizek fölött látjuk, mint fehér szalagot, különösen esténként. Néha a hegyek ormára telepszik a köd; ekkor úgy tetszik nekünk, mintha a hegy füstölnögne, vagy mint mondani szokás, mintha „a hegy pipáznék“. Legtöbb ködös idő késő őszzsel jár; néha délig sem tud a nap melegére szétoszlani (desface, trece), vagy gomolyákban (ghem) a magasba fölszállani. Ki a sűrű ködréteg közt jár, arcza, ruhája hideg és nedves, lélekezése nehezebb lesz.

Az eső fellegek szürkék, a zápor és viharfellegek (noorii de vijelie și uzon) feketék, csak széleiken fehérlök, mint valami óriási hegység, melynek ormát hó koszoruzza. A sötét, vész-fellegektől (noorii de furtună) ember és állat egyaránt fél; nem is ok nélkül, mert gyakran jégesőt (grăndină, ghiată) hoznak, mely sokszor az egész határ termését tönkre teszi. Néha oly nagy darabokban hull a jég, hogy ablakokat, házfedeleket betör, a madarakat s más kisebb állatokat agyon veri. A vész-felleg úgynevezett felhőszakadást (spargere de noor) is hozhat magával. Ilyenkor az esőcseppek roppant sebességgel, útjokban folyvást növekedve, szakadnak le, mintha „eseberrel öntenék“ (toarnă ca cu găleata). A fellegszakadás nagy pusztítást szokott tenni; folyók, patakok kiáradnak, magukkal sodorva, a mi út-

jokban áll, és elöntik az egész vidéket. Szerencsénkre az esőcseppek csak ritkán jelentkeznek ily romboló (nimicitoare) erővel. Rendszerint csendesén hullnak alá, mint földünk valódi jölteveői.

A viharfellegek sokszor hatalmas égháboru (furtună, tempestate) kíséretében, villámlás (fulger) és dörges (tunet) közt, vonulnak felénk. Ilyenkor a földmives hazatereli márháit, a madarak nyugtalanul keresnek biztos rejteket, a fecskék serpegve röpdésnek a sötét vézsfelhők alatt. Most egy villám cikázik ki (scliceșce) a felhőgomolyából, nagyon csattan (pocneșce), és mindent megrázó (cutremurătoriu) mennydörgés (tunet, urlet) robog el (scătură, face sgomot) a vidék fölött. Rémülve néznek ki az emberek ablakaikból: vajjon nem gyújtott-e meg vagy egy házat, avvagy nem zúzott-e (derimat) össze vagy egy élőfát (arbore) a villám? A villám (mennykő = trăsnetul) ereje szerfölött nagy; embert, állatot halálosan sújt le (loveșce de moarte); órjási fákat, födeleket szétrombol. Legtöbbször azonban a magas kösziklákra, épületekre és fákra szokott hullani. Ezért nehéz idő alkalmával nem tanácsos a magas fák alá vonulni, a nagy légrázkodás pl. harangozás, valamint a tűz körül állás is veszélyes égháborukor.

Az égháboru nyárban szokott járni. A hó rendszerint csak télben esik. A hó is a fellegben képződik, csakhogy a párák nem cseppekké, hanem könnyű pelyhekké sűrűnek össze (se inchiagă), s úgy hullanak alá a levegőben himbálódzva (legănându-se). Nincs semmi fehérebb az újon esett hónál; azért mondják a szép fehér tárgyról, hogy hófehér. A gyermekek nagyon szeretik, mikor havaz; hógomolyákkal (buș de nea) lapdázhatnak, vagy szánkázhatnak. De erős hidegben a havat nem lehet gomolyába gyúrni (frământa). A szánkázásnál is kedvesebb és egészségesebb mulatság a csicsonkázás vagy csáklázás (ași da de arăpașușul) a sima jég hátán. Csakhogy meg kell ám várni, míg a jég annyira vastagszik, hogy az embert megbirja, különben beszakadhat. Sokan már életökkel is lakoltak, hogy gondolatlanul vékony jégre mentek.

Mikor tavasszal az idő melegedni kezd, a hó és a jég lassanként elolvad, azaz vízzé válik. Ilyenkor a folyók jégkérge (scoarța de rea) nagyrecsegéssel (scârțuitură) darabokra törik; a jégdarabok, mint valami tutajok (plută), úsznek a víz hátán; néha még a parti vidéket is elárasztják. Az úton nagy lesz a sár, s hol nincsenek kövezett utak, alig lehet miatta járni. Az éjjelek azonban még annyira hidegek, hogy a sár reggelre meg-megfagy. Ha az éjjeli

fagyok később is eléjőnek, a fák gyöngé hajtasait s virágbimbóit elforázzák, különösen a koránérő gyümölcsfák, a szőlő és érzékenyebb vetemények (ugorka, dinnye, paszuj stb.) sinlik meg a késői fagyokat (le strică, adecă degeră de frig).

Minden ember olyan időjárást obajt, milyen reá nézve leghasznosabb és czélszerűebb ebb volna. Az útas derült időt kíván; a szántóvető (aratoriulși sēmēnătoriul) esőt kér elvetett magvára; ki szénájával vagy aratásával foglalkozik, azt akarná, hogy jó meleg legyen. De Isten az időjárást úgy kormányozza, miként legjobbnak látja.

Az időjárást némelyek előre megjósolják (spun înnainte, profetează); egy — egy naptár író még az egyes napokra is megmondja előre, hogy milyen lesz akkor az idő. De az ilyen jóslatokra legkevésbé sem lehet építeni. Az igaz, hogy bizonyos jelekből következtethetni az időjárásra; de nem csalhatatlanul. A jósjelek néha derült időre mutatnak, s mégis eső lesz: mert a természet (natura) törvényeit az ember nem mindig tudja kifürkészni (erua).

Gáspár és Kovácsi olvasókönyv után első folyam II. kötet.

Honfidal.

Tied vagyok, tied, hazám!

E szív, e lélek;

Kit szeretnék, ha tégedet

Nem szeretnék?

Szentegyház keblem belseje,

Oltára képed:

Te állj, s ha kell, a templomot

Eldöntöm érted;

S az öszszeroskadó kebel

Végső imája:

Áldás a honra! istenem

Aldás rája!

De én nem mondom senkinek,

Ki nem kiáltom:

Legkedvesebbem hogy te vagy

A nagy világon.

Titkon kísérem lépteid,
S mindegyre hiven;
Nem, mint az árny az úgazót,
Csak jó időben.

De mint az árnyék nő, midőn
Azt est közelget:
Nő bűm, ha sötétedni kezd,
Hazám, fölötted.

Petőfi.

Legszebb ének.

Dicső Hunyad királyfia
Fényes teremben ül,
Vitéz országnagyok lepik
Dús asztalát körül,
És a királyi lak tere
Örömjajos néppel tele.

„Ki fogja felvidíteni e
Győzelmi ünnepet?
Vagy nincs-e lantos itt közel,
Ki zengjen éneket?“
Alig hogy így szól a király,
Előtte ím két dalnok áll

„Gyöngygyel rakott aranyszalag
Lesz a lant díszjegye,
Melynek szebben s szívem szerint
Fog zengni éneke.“
S lantjára hajtva ősz fejét,
Az első kezdi énekét:

„Légy üdvöz, oh dicső király,
Királyok tüköre;
Határtalan legyen neved
S kegyelmeid köre;
Éjszak. kelet, dél és nyugot
Imádjon mint világnagyot.“

Tovább is zengne még az agg,
De künn a nép kiált,
S belül éljenzaj környezi
Hunyad dicső fiát.
Ám a király körültekint
S a serdülő dalnoknak int:

„Üdvözlek áldva titeket,
Derék országnagyok!
Kiknek magas nagy érdemök
Honn és csatán ragyog,
Honn, és midőn csatára száll,
Ti véletek nagy a király.“

„Derék fiú, tiéd a díj,
Ragyogjon lantodon,
Mert részre nem hajlott a dal
Őszinte ajkidon.“
Így a király, s fog serleget
Köszöntni a gyűlt népeket.

„Üdvözlöm én a nemzetet
S szívembe foglalom,
Javára lenni nem szünend
Tanácsom és karom,
Szegény s nyomott ügy őrfala
Lesz a királynak udvara.“

Hat mélyen a nagy áldomás,	S agg Szécsi szól, a bíboros :
Elfogva sziveket,	„Áldás, uram, reád ;
Örömkönyük melengetik	A nemzet íme neked is
A serlegöblöket,	E nap jutalmat ad,
S habár nem üt zajt a terem,	Te mondál legszebb éneket,
De forr belül szent érzelem.	S díjúl nyerél hű sziveket.“

Crivețul.

Vântul de meazănoapte aŭ mers odată 1) la preumblare 2); dar ca un 3) desmățat 4) copil siret 5), aŭ făcut totfelul de reutate. Când aŭ ajuns în grădină, aŭ rupt încoacî și încolo 6) tufile de trandafir; cu tot 7) cu trandafirii mândrii aŭ frânt crinii 8) frumoși depre cotor 9) jos 10); persecile abia făcute 12) și alte poame le-aŭ scuturat 13) jos depre arbori, și le-aŭ împrașchiat 14) pre pământ. Afară pre câmp s'aŭ purtat și mai reŭ 15): paille de graŭ 16) parte le-aŭ culcat 17), parte le-aŭ frânt 18); crengile arborilor le-aŭ rupt 19), ba încă de cei mai bătrâni aŭ scos 20) cu rădăcină cu tot 21). Oamenii n'aŭ știut a-i se opune 22). S'aŭ dus dar la regele vânturilor, carc după bună voea sa 23) direge vânturile, așa, că numai acel vânt poate eși afară, căruia-i concede 24) regele, și numai pենă acolo poate merge ficarele, pենă unde iarta 25) regele. Oamenii spuseră 26) regelui, că ce aŭ făcut 27) sburdatul 28) vânt de meazănoapte, spuseră 29), cât de mult 30) se supără 31) grădina și câmpul pentru vătemarea 32) și dauna, ce aŭ cauzat 33). Atunci regele lăsă să cheme înnaainte 34) pre vântul cel acuzat 35) de meazănoapte, și-l întrebă 36): o e adeverat ce vorbesc oamenii? Nimic n'aŭ putut rega, căci ficine putea să vadă grădinele sparte 37) și câmpul trântit 38). „Pentru ce ai făcut aceea?“ întrebă regele. Vântul de meazănoapte respunsă astfel: „Nu înadins 39) și nici din îndemn 40) reŭ am făcut; eŭ numai a me juca am voit un pic cu trandafiri, cu crinii și (meg) cu celelalte, și nici n'am crezut, că le doare.“ La această regele astfel de respuns aŭ dat: „Dacă tu așa de fără cruțare“ 41) și de dur 42) te joci atunci nu te pot lăsa afară mai mult, mai virtos vara; de-aceea 43) preste toată vara 44) (aci) acasă trebuie să șezi. Apoi (majd) la iarnă poți merge afară, când nu vor fi nici flori, nici arbori cu frunză 45), nici poame; atunci te poți juca după

placu-ți 46) și voieți. Așa ved, că numai cu nea și cu ghiată te nimeresci 47), și numai cu ăștea te poți juca; cu florile și cu poamele nu te știi juca.

Omul are minte, și totuși pre mulți copii trebuie să-i admonăm, ca cu frații și soții 48) lor să nu fie durî în joc 49) (pre când se joacă).

Gáspár és Kovács olvasókönyv után első foly. II. kötet.

1) egykor; 2) sétálni; 3) valamely; 4) vásott; 5) hamis; 6) össze vissza tőp; 7) együtt; 8) lilium; 9) szár; 10) letördel; 11) barack; 12) zsendült; 13) leráz; 14) szétszor; 15) gonoszabbul; 16) gabonaszár; 17) összekuszál; 18) ledöntöget; 19) lehasogat; 20) kidönt; 21) gyökerestől; 22) ellentállani; 23) tetszés; 24) megenged; 25) bocsát; 26) eléad; 27) mivel; 28) pajkos; 29) elmönd; 30) mennyire; 31) búsul; 32) bántalom; 33) okoz; 34) déhiv; 35) bevádolt; 36) megkérde — től, től; 37) feldúlt; 38) összekuszált; 39) szándékosan; 40) indulat; 41) gorombán; 42) durván; 43) azért is; 44) nyár folytan; 45) lombos; 46) kény; 47) talál; 48) pajtás; 49) játék közben;

György

A honfoglalás.

I.

Árpád vezér.

Béla király névtelen jegyzője ekképpen adja elé Árpád vezér viselt dolgait:

Krisztus urunk születésének 903-dik esztendejében Árpád vezér seregeit kiküldvén, az egész földet, mely a Tisza és Bodrog között van, Ugocsáig minden lakóival magának foglalá és Borsova várát megszállá; harmadnap megvíván, bevév, falait lerontá, és Szalán vezér vitézeit, kiket ott talált, lánczra verve Hung (a mai Ung) várába parancsolá vitetni. S midőn itt több ideig lakoznak vala, a vezér és övéi látván a föld termékenységét és mindenféle vad feles voltát, és a hal bőségét a Tisza és Bodrog vizében, a földet Árpád vezér és övéi kimondhatlanul megszerették. Végre pedig, midőn mindezt, a mi történt, Szalán vezér megszökött embereitől meghallotta vala, kezét sem meré emelni, hanem követeket küldvén, bolgár módra, miként azok szokása, fenyegetőzni kezdé, s Árpádot mintegy nevetségből, „hungvári vezérül“ üdvözlé, s övéit gúnyból, „hungváriak“-nak nevezé és mindenképpen cso-

dálkozni kezdte: kicsodák és honnan jönnek, hogy ilyeket tenni merészelték, s meghagyá nekik, hogy rossz tetteiket hozzák helyre, és a Bodrog folyón semmiképpen ne merjenek átlépni; nehogy ő a görögök és bolgárok segítségével megérkezvén, rossz tetteikért a kölcsönt visszaadva, alig bocsásson el valakit, ki hazatérve meneküléséről örömhírt vihessen. Szalán vezér, követei pedig Zemlin várához érkezvén és a Bodrog folyón átkelvén, másnap Árpád vezérhez jutának, harmadnap pedig Árpád vezért urok nevében üdvözlék és annak izenetét Árpád vezérnek eléadák; Árpád vezér pedig meghallgatván a kevély Szalán vezér követségét, nem kevélyen, hanem alázattal felele neki, mondván: „Jóllehet az én ősapám, a nagyhatalmas Attila király, birta vala a földet, mely a Duna s Tisza között a bolgár határszélig terjed, mely földet most ő bir, mindazáltal én, nem a görögöktől vagy bolgároktól való féltében, hogy ellenök nem bírnék állani, hanem vezértök Szalán barátságáért, a magam igazából csak egy kis részt kérek barmaim miatt tudniillik a Sajó vizéig való földet, s ezen fölül kérem vezértöktől, hogy küldjön nekem a maga emberségéből két kulacs Duna-vizet és egy nyaláb (legatuā, braț sarcină) füvet Alpár homokjáról, hogy megkísérthessem, ha édesebbek-e Alpár homokjának füvei a Scythia és dentmagyeri füveknél, s ha a Duna vize jobb-e a Tanais vizénél?“

És kiadván nekik az üzenetet, különféle ajándékokkal gazdagítá őket, és jóindulatokat megnyerve, hazamenniök parancsolá. Akkor Árpád vezér tanácsot tartva, azon módon küldte követeket Szalán vezérhez, és küldte neki tizenkét fehér lovat, tizenkét tevét, tizenkét kún gyermeket, és a vezérnének tizenkét igen okos ruthén leányt, tizenkét hölgymenyét és tizenkét nyusztbört (pele de samna) és tizenkét aranyos köntöst. És azon követségbe a nemesebb személyekből Óndot, Ete atyját, és másiknak Ketelt, Alap-Tolma atyját, és ismét küldének egy igen serény vitézt, Tarczal nevezetűt, kémlelés végett, ki a föld minőségét nézze körül és minnél hamarabb visszatérve, hozzon hírt urának, Árpád vezérnek.

III.

Az erdőelvi földről (Transilvania = Ardealul.)

A mikor a győzedelmes magyarok a Nyírségen időztek, akkor Töhötöm, Harka atyja, a minthogy fortélyos

(viclean,) ember vala, midőn kezdette hallani a lakosoktól az erdőelvi föld jóságát, hol bizonyos Gyeló oláh uralkodék vala, arra kezdte áhítani, hogy ha lehető volna, az erdőelvi földet magának és maradékinak megszerezné, mi úgy is történt azután. Ez a Töhötöm pedig, mint nagy okos férfiú küldé egy ravasz férfit, Farkas apját agg Mándot, hogy loppal járva kemlelje ki neki az erdőelvi föld mivoltát s milyenek annak lakói, hogy ha lehető volna, velök megvívna; mert Töhötöm maga erejével hírt, nevet és földet akart magának szerezni, mint hegedőseink mondják:

„Mindnyájan ők földeket szerzének,
És magoknak hírt, nevet nyerének.“

De hagyján! Midőn agg Mánd apa, Töhötöm kéme, róka módjára körüljárva, a föld jóságát, termékenységét és lakosságát megtekinté, mennyire emberi szem beláthatja, kimondhatlanul megszerette, és sebes vágatva visszafutott urához. Ki is midőn megértette, azon föld jóságáról urának sokat beszéle; hogy azon földet igen jó folyók öntözik, melyek neveit és hasznait sorra elmondá, és hogy azok fővényében aranyat szednek, s azon föld aranya a legjobb, és hogy ott kősót, sóskútakat ásnak, és azon föld lakói az egész világon a leghitványabb emberek, mivel ijön és nyilon kívül más fegyverök nincs, és hogy vezérök Gyeló is nem igen bátor, és nincsenek körülötte jó vitézek, hogy ellene mernének állani a magyarok merészségének, minthogy a kunoktól és besenyőktől sok bántalmat szenvednek.

Akkor Töhötöm azon föld jó voltál hallván, követeket küldé Árpád vezérhez, hogy neki adjon szabadságot az erdőn túl menetelre Gyeló vezér ellen harcolni. Árpád vezér pedig tanácsot tartván, Töhötöm szándékát dicséri, és a szabadságot megadta neki. Midőn ezt Töhötöm a követtől meghallotta vezéreivel felkészülé és ott hagyván bajtársait (sofii), megindula az erdőn túl kelet felé Gyeló, olák vezér ellen. Gyeló erdőelvi vezér pedig meghallván jövetelét, seregét összegyűjté, és sebes nyargalvást elébe lovagolni kezdett, hogy őt a meszesi kapunál feltartsa. De Töhötöm egy nap az erdőn átkelvén, az Almás vizéhez érkezett. Akkor mindkét sereg öszszetalálkozott, csak a folyó feküdvén közöttök. S Gyeló vezér azt akarja vala, hogy itt tartóztassa fel őket ijászaival.

Gyeló halála.

Reggelre kelve Töhötöm két részre osztá seregét, s az egyik részt kissé feljebb küldé, hogy a folyón Gyeló vitézeinek tudta nélkül átkelve, kezdjék meg a csatát, mi úgy is történt. És mivel könnyven esett átkelniök, mindkét sereg egyiránt viadalra kerüle, és erősen vivának egymással, de meggyözetének Gyeló vezér vitézei, és közülök sok megöleték, többen pedig foglökká lőnek. Midőn vezérok Gyeló ezt látta, akkor élte védelme végett futásnak erede, kit is futtában, a mint a Szamos mellett épült vára felé sieté, Töhötöm vezérei merész nyargalvást üldözvén, a K a p o s folyó mellett megölének. Akkor a föld lakói urok halálát látván, tulajdon magok jószántából kezét adva, Töhötömöt, Harka atyját urokká választák, s azon helyen, melyet E s k ü l l ő n e k hínak, hitöket esküvel erősíték, s az naptól fogva azon helyt E s k ü l l ő n e k nevezték, minthogy ott esküdtek meg. Töhötöm pedig az naptól fogva azon földet békével és boldogan birta, söt maradéka is a szent király István idejéig birta. Töhötöm pedig nemzette Harkát, Harka nemzette Gyulát és Zsombort; Gyula nemzett két leányt, kiknek egyikét K a r o l d n a k, a másikat S a r o l t n a k híják vala, és Sarolt volt István anyja, Z s o m b o r pedig nemzette a kisebb Gyulát, Buja és B o k n a atyát, kinek idejében a szent király István meghódította az erdőelvi földet. S magát Gyulát kötözve Magyarországba hozta, s egész életének folytán tömlöcsben tartotta, mivelhogy a hitben gyenge vala és keresztényenne lenni nem akara, és sokat ellenére tett István szent királynak, jóllehet anyjának vérségéből volt.

Gáspár és kovácsi olvasókönyv után, második folyam II. kötet.

Dicționarîu

la deprinderile din gramatică.

A.

Ablak, fereastră.	Almodik, visază.
Aczél, oțel.	Álom, vis.
Ad v. t., dă.	Álpök, Alpü
Adakozik v. n. p., se dă.	Angyal, inger.
Adós, detoriu.	Apró, merunt, mic.
Agg, betrán.	Apróság, puținetate, merunțisuri.
Aggódik v. n. p., se îngrijeșce.	Arad, Arad.
Aggodalom, îngrijire temere.	Arat, seceră, culege rodul.
Ágy, pat.	Aratás, racoltă, secerare.
Agy, creț,	Ármány, intrigă.
Ajándék, dar, don.	Árnyék, umbră.
Akadály, pedică.	Árpa, orz.
Akar v. t., vrea.	Ártalmas, stricăcios.
Akarat, voință.	Ártatlan, nevinovat.
Alacony, jos.	Ártatlanság, nevinovăție.
Áld v. t., binecuvântă.	Árul v. t., vinde.
Alkalmas, potrivit, favorabil.	Árulás, denunțiere.
Alkalom, ocaziune.	Árulkodik v. n. p., denunție.
Alkony, amurg.	Árviz, inundare, diluviu.
Áll v. n. a., stă.	Ás v. t., sapă.
Állapít v. t., stătorésc.	Asszony, muere, doamnă.
Állapot, stare.	Asztaľ, masă.
Állás, stare.	Asztalos, măsarîu.
Állhatatos, stărníc.	Áthenebeli, Atenian.
Állít, afirmă, spune.	Átlátszó, strevezecios.
Állítás, afirmare.	

B.

Bajusz, mustață.	Bánt v. t., vatemă, face reü.
Bal, stâng, nenorocos.	Bárány, miel.
Balaton, Balaton, (lac).	Baraczk, parsecă.
Balgaság, nebunie.	Barát, amic.
Bálvány, idol.	Barátság, amicitie.
Bámul v. t., se miră, se minună.	Barna, negricios, oacheș.
Bánat, durere, căință.	Bátor, inimos, indrezneț.

- Bátorság, înimoșie, curaj.
 Bécs, Viena.
 Becs stimă, preț.
 Becses, prețuit, stimat.
 Becsül v. t., prețue.
 Becsülés, prețuire.
 Becsületes, de omenie.
 Befog, prinde la-,
 Befolyás, influință.
 Béke, pace.
 Békeség, pace, paciuire.
 Bércz, pisc, munte.
 Berekeszt v. t., încheie, închide.
 Berlin, Berlin.
 Beszél, vorbeșce.
 Beteg, morbos, biteag.
 Beteges, bitegos.
 Betegség, morb, biteșug.
 Bezáródik, se închide, se încune.
 Bir, poate, poșede.
 Bivaly, bibol.
 Bizik v. n. p., se încrede.
 Bizonyos, cu bună samă, ceva. anumit.
 Boldog, fericit.
 Boldogság, fericire.
 Bolt, boaltă, magazin, prevălie.
- Boltozat, boaltă, cerime.
 Bolygó, rătăcitoriu, mișcatorin, ceea
 ce se mișcă neconținut fără scop
 știut.
 Bor, vin.
 Borít v. t., astrucă, acopere.
 Borul v. n. a., se pleacă, se închide,
 innoorează.
 Boszant v. t., necăjeșce.
 Bot, băt.
 Botlik v. n. p., se împedică.
 Bő, larg.
 Bőkezűség, munificenție, darnicie.
 Bölcs înțelept.
 Bölcseség, înțelepciune.
 Bölcsész, filozof.
 Bőr, pele.
 Bővit, lărgeșce.
 Bú, tristeață.
 Buda, orașul Buda.
 Budapest, Budapesta.
 Buza, griu.
 Büntet, crimă.
 Büntet v. t., pedepseșce.
 Büntetés, pedeapsă.

Cs. Cz.

- Cesar, Cezar.
 Csal v. t., încelue, înșală.
 Csalárd, înșalatoriu.
 Csalogány, privighitoare.
 Csapás, plagă, lovitură.
 Csata, bătălie.
 Csatáz v. n. a., se luptă în bătălie.
 Csekély, puțin.
 Csekélység, puținătate.
 Cselekedet, faptă.
 Csendes, lin, incet.
 Csendesség, linișce.
 Cserebogár, scărăbuș, gândac.
- Cseresznye, cireasă.
 Csillag, stea.
 Csillapodik v. n. p., se domoleșce.
 Csínál v. t., face.
 Csinos, curat, elegant.
 Cizma, cizmă.
 Csoda, minune.
 Csodálatos, de minune.
 Csőr, cic, cioc,
 Csucs, virf.
 Csunya, hid, urit.
 Csütörtök, Joi.
 Czukor, zahar.

D.

- Debreczen, Debrețin.
 Délelőtt, nainte de ameaz.
 Délután, după ameaz.
 Derék, minuat, bun.
- Deszka, scândură.
 Dícsér v. t., laudă.
 Dícséret, laudă.
 Dícső, glorios.

Dicsőség, glorie.
 Dicsőséges, glorios.
 Dió, nucă.
 Diófa, nuc.

Disznó, porc.
 Dolgozik v. n. p., lucră.
 Dolog, lucru.
 Drága, scump.

E.

Eb, căne.
 Ebéd, prânz, amez.
 Édes, dulce.
 Ég, ceriu.
 Ég v. n. a., arde.
 Égés, ardere.
 Egészséges, sănatos.
 Egyenesen, drept.
 Egyenlő, egal.
 Egyszersmind, totodată.
 Éhes, flămând.
 Éj, noapte.
 Éjféli, meazănoapte.
 Éjszak, noapte Nord.
 Éjszak, noapte, (timp de noapte).
 Ékes, înfrumșețat, ornat.
 Ékesen, frumos, docuent.
 Ékeség, elocuenție, înfrumșetare.
 Ember, om.
 Embertaj, soiul de om.
 Embertárs, deaproapele, soțul.
 Emelkedik v. n. p., se înalță.
 Émésztődik v. n. p., se mistuie.
 Ének, cântec, cântare.
 Énekel v. t., cântă.
 Éneklés, cântare.
 Enged v. t., concede.
 Engedédeny, lăsătoriu, iertătoriu.

Engedelmes, ascultătoriu.
 Enyhül v. n. a., se alină.
 Epe, fere.
 Épít v. t., zidește.
 Épület, zidire.
 Ér v. t., ajunge, prețuește.
 Érdemel v. t., merită.
 Érény, virtute.
 Érénytelen, fără virtute.
 Éretlen, necopt.
 Érez, v. t., simte.
 Erkölc, moral.
 Erkölcstelen, nemoral.
 Erkölciség, moralitate.
 Erőlködik, se opintește.
 Erős, tare.
 Ért v. t., pricepe.
 Érték, preț.
 Értelmes, înțelegetătoriu.
 Érzékeny simțitoriu.
 Érzés, simțire.
 Esős, ploios.
 Estve, sară.
 Ész, minte.
 Esztelen, fără minte.
 Esztendő, an.
 Étek, mâncare.
 Év, an.

F.

Fáj v. n. a., doare.
 Fájdalom, durere.
 Fájdalmas, dureros.
 Falánk, mâncătoriu.
 Fáradozik v. n. p., se frânge, se us-
 tenește.
 Fărădhatlan, neustenit.
 Fărădt, ustenit.
 Farkas, lup.
 Fecske, rindunea.
 Fegyver, armă.

Fejsze, secure.
 Fél, jumătate.
 Fél v. n. a., se teme.
 Feledékény, zenitătoriu.
 Felejt v. t., zenită.
 Felel v. t., respunde.
 Félelem, frică.
 Felelet, respuns.
 Felszólít v. t., agrăiește.
 Fentart, susține, consarvă.
 Fény, lucire, lumină.

LXIV.

Fénybogár, licuriciu.
 Fenyegét v. t., aménunță.
 Ferencz, Franțisc.
 Fertő, Fertő, (lac).
 Fest, v. t., depinge.
 Festész, pictor.
 Fészek, cuib.
 Físzkel v. n. p., se incuibă, face cuib.
 Fiatal, tiner.
 Fivér, frate.
 Fizet-meg v. t., plătește.
 Fög v. t., prinde.
 Fög v. aj, va începe.

Fog, dinte.
 Fogfájás, durure de dinți.
 Folyam, fluviu, curs.
 Folyó, riü, fluviu.
 Fontol v. t., cumpenește.
 Fordit v. t., întoarce.
 Forró, ferbinte.
 Föld, pământ, câmp.
 Földbirtok, posesiune de pământ.
 Földművelő, agricultor.
 Földrétég, strat de pământ, pătură de pământ.
 Fösvény, zgárnait, avar.

G.

Gazda, avut, gazdă, stăpân.
 Gazdag, avut, bogat.
 Gazdagság, avuție.
 Gerenda, grinda.
 Golyó, glob, glonț.
 Gond, gând.
 Gondolat, gând.
 Gondolatlan, fără, gandre.
 Gondviselés, providenție, purtare de grijă.
 Gömb, glob.
 Gömbölyded, rotund, în forma globului.
 Göndör, creț.
 Görögország, Grecia.
 Gyakorlás, deprindere.
 Gyakorol v. t., se deprinde.

Gyaláz v. t., defaimă, hulește.
 Gyám, tutore.
 Gyár fabrică.
 Gyarapodik v. n. a., se vindică.
 Gyenge, slab.
 Gyermekek, copii.
 Gyogyul v. n. a., se înmulțește.
 Gyom, burueană, buede.
 Gyomlálás, plevire.
 Gyökér, rădăcină.
 Gyöngy, margea, margăritariu.
 Gyönyör, desfetăre.
 Gyönyörű, desfătat.
 Győz v. t., învinge.
 Gyűjt v. t., adună.
 Gyűlöl, v. t., urășce.
 Gyümölcs, rupt, poame.

H.

Had, oaste.
 Hadvezér, beliduce.
 Hal, pește.
 Hála, multămită.
 Háladatlan, nemulțămitoriü.
 Halál, moarte.
 Halandó, muritoriü.
 Hall v. t., aude.
 Hallás, auz. auzire.
 Hallgat v. t., ascultă, tace.
 Hallgatás, ascultare.
 Halvány, galfed.
 Hamarkodik, se grăbește prețipită.

Használ v. n. a. folosește.
 Hasznos, folositoriü.
 Hatás, influință.
 Hazudik v. n. p., minte.
 Hazugság, minciună.
 Hegy, deal, munte.
 Hegyes, delos, muntos.
 Hej, coaja.
 Hennyé, lenes, trândav.
 Hennyél v. n. a., trândvește.
 Hennyesség, lenevire.
 Hernyó, omidă.
 Hét, septemână.

Hétfő, Lunî.	Hold, jugere.
Hiba, smintă.	Holló, corb
Hideg. rece, frig.	Holmi, lucrurile ce le are cineva (catrafusele).
Hideglelés. prindere de friguri.	Holnap, mâne.
Hiena, Hiena.	Homlok, frunte.
Hir, faimă, veste.	Hon, patrie, țară.
Hires, vestit.	Honallapító, intemeietorū de țara.
Hít, eredință.	Honfoglalás, ocuparea patriei.
Hítel, credit.	Hónap, lună (30 zile).
Hitvány, mișel.	Honn, acasă.
Hiu, îngâmfat.	Hoz v. t., aduce.
Hiuság, truție, deșertățiune.	Hús, carne.
Hizelgő, lingușitoriu.	Húsevő, carnivor.
Hizelkedik, v. n. p. se lingușește.	Huzámos, indelungat.
Hizik v. n. p., se îngrașă.	Hűség, fidelitate, credință.
Hodit v. t. cucerește, cuprinde supune.	Hűséges, fidel, cu credința.
Hold, lună.	

I.

Idegen, străin.	Indul v. n. a., pornește.
Idegenkedik v. n. p., se instrăinează.	Indulat, afect.
Idegenkedés instrăinare.	Inség, miserie.
Idő, timp.	Int v. t., admoniază.
Ifju, june, tiner:	Intés, admoniare.
Ifjuság, tinerimea, tinereța.	Ir v. t., serie.
Iga, jug.	Írás. scrisoare.
Igazol v. t., justifică, verifică.	Irgalmas, îndurătoriu.
Igazolás verificare.	Irgalmasság, îndurare.
Igér v. t. promite.	Iskola, școală.
Igéret, promisiune.	Ismerős, cunoscut.
Illatos, mirositoriu.	Isten, Dumnezeu.
Ima, rugaciune.	István, Stefan.
Imád v. t., adorează.	Itél v. t., judecă.
Imádkozik v. n. p., se roaga.	Ítélet, judecată, sentință.
Inas, servitoriu, fecior.	Ír, încheietură, rând.

J.

János, Joan.	Jószivű, bun la inimă.
Járás, umblare.	Jótékony, binefăcătoriu.
Járodik v. n. p., se bate, se umblă.	Jótétemény, binefacere.
Javit v. t., ameliorează, îmbunătățește.	Julius, Julie
Jég, gheață.	Julia, Julia
Jó, bun.	Jűh, oae
Joakaró, binevoitoriu.	Juhász, păstoriu, pecurariu
Jóizű, de bungust, gustos.	Jutalmaz v. t. remunerează
Jóság, buneță,	Jutalom, remunerație.

Kabát, caput	Kezd v. t., incepe
Kalap, pălărie	Kezdet inceput
Kalmár, neguțătoriu	Keztyü, mănășă
Kap v. t. capetă, primește	Kiad v. t., esdă, estradă. dă afară
Kapitán, căpitan	Kiáll, suferă
Kapkod v. n. a. s'apucă și d'una și d'alta	Kicsapongó, excesiv
Kápráztat v. t. scaperă, schipește, orbește cu vederea	Kies, plăcut, mândru
Kapú, poartă	Kilo, chilo
Karansebes, Caransebeș	Kilométer, chilometru
Karó, par	Kimél, cruță
Károly, Carol	Kinos, dureros, cu chin
Kártékony, stricăcios	Király, rege
Katona, ostaș cătană	Kísér v. t. cercă
Kecske, capră	Kisért-el v. t. cercă
Kedd, Marți	Kitelik v. n. p. ajunge, e de ajuns
Kedv, voire, cef plac	Kíván v. t. poftesce
Kedvetlenség, fără voie, netică	Kiváncsi, doritoriu, curios
Kegy, grație	Kocsi, cocie
Kegyelem, grație, îndurare	Koldus, cerșitoriu
Kék, vinet	Komoly, serios
Kékszinü, de culoare vânetă	Kormányoz v. t. direge, guvernează
Kellemes plăcut	Korom, funingină
Kemény, tare	Korsó, cărceag
Kényes, gingaș	Kova, cremene
Kép, icoană, imagina	Köd, negură
Képződik v. n. p. se formează	Kölcsön, împrumut
Kér v. t. cere	Költő, poet
Kérdés întrebare	Kómives, zidariu
Kérdez v. t. intrabă	Köntös, vestment
Keres v. t. caută	Könyek, cot
Kereset, căutare, câștig	Könyörül v. n. a. se îndură
Kereskedő negoțetoriu	Könnyen, adv. lesne, ușor
Kerítés, gard	Könyv, carte
Kert, grădină	Könyvnyomatás, tipografie
Kertész, grădinariu	Köpeny, paliu, chepineag
Kerül v. t., ajunge, ocoale, încunjură	Kör, cerc
Keserü, amar	Körös Criș
Keskeny, îngust	Körülmény, împrejurare
Késő, amânat, târziu	Körzet, conferenție
Készit v. t., face, pregătește	Köszén, cărbune de piatră
Készül v. n. a., se gătește	Köszön v. t. mulțamește
Kevély, sumeț	Köteles îndetorat
Kévés, puțin	Kötelesség, îndetoriere
Kéz, mână	Követ, trâmăis, deputat
	Követel v. t. prelinde
	Követelés, pretenziune

L.

Láb, picior	Lép v. n. a. pășește
Lábbeli, încălțăminte	Lep v. t. acopere, prispește, dă preste cineva
Lajos, Ladislău	Lépcső, treaptă
Lakik v. n. p. locuiește	Létra, scară
Lassú incet, mereu	Levegő aer
Lát v. t. vede	Liter, litră
Látás, vedere	Lomb, frunză
Leány, fată	Lomha, molatic
Legott îndată, deloc	London, Londra
Leledző, ingenios, izăflet	Lykurgos, Licurg
Lelkiismeret conștiință	Lugos, Logoj
Len, in	
Lény, funță	

M.

Macska, mîță	Méltóság, demnitate
Macedonia, Mațedonia	Menés, mergere
Magas, innalt	Merész, îndrăzneț
Magaviselet, conduită, purtare	Mérföld, milă
Magyar, Magiar, Ungur	Mész, var
Magyarország, Ungaria, Fara ungu- reașă	Méter, metru
Marad v. n. a. rămâne	Mező, câmp
Maradandó stătornic	Mielőtt, înainte de
Marha, vită, marvă	Mihály Mihaïu
Másodperc secundă	Mendenható, atotputernic
Mász-föl v. t. se suie în sus	Mindjárt, îndată, acuș
Megragad v. t. prinde, răpește	Molnár, murariu
Megszentel v. t. sfințește	Mond v. t. zice
Megtisztúl v. n. a. se curățe	Mondás, zicere, proverb
Megvet v. t. desprețuiește	Mozgás, mișcare
Meleg, cald	Mozog v. n. a. se mișca
Mellény, peptariu	Mutat v. t. arată
Mély, afund	Mutató, arătătoriu
Mélység, afunzime	Mulandó, trecătoriu
Méltó, demn	Művel v. t. face, operează se cultivă
	Művelt cult

N.

Nadrág, cioareci	Nap, soare, ziuă
Nagy, mare	Nehéz, greu
Nagyanya, mama bătrână	Nem, gen
Nagyatya, tata bătrân	Néma, mut
Nagyhercegség, Mare ducat	Nemes, nobil
Nagynéne, mătușă.	Nemesit v. t. nobilează
Nagyság, mărime	Nevel v. t., crește

LXVIII.

Nevelés, creșcere, educațiune
 Nevet v. t., ride
 Nő, femeie
 Nó v. n. a., creșce
 Növekszik v. n. p., creșce
 Növér, soră
 Nyájas, amicabile, afabil
 Nyál, schipiții, bale
 Nyár, vară
 Nyavalya, nevoie

Nyel, mănunchiu, plăsele
 Nyer v. t., caștigă, dobândeșce
 Nyit v. t., deschide
 Nyugalom, odihnă
 Nyúl, iepure
 Nyugodik v. n. p., se odihneșce
 Nyomor, mizerie
 Nyomorult, mizer, urgisit
 Nyűszög v. n. a., flutură.

O, Ö.

Ocska, vechiu
 Ocsmány, uriciune
 Ohajt v. t., doreșce
 Ok, cauză
 Okos, cuminte, prudent
 Okosság, înțelepciune
 Okoz v. t., cauzează
 Olló, foarfeci
 Ólom, plumb
 Olvas, v. t., citeșce
 Onoka, nepot
 Onoku öcse, văr
 Óra, orologiu
 Óralap, cadran
 Óramutató, arătătoriu de oare
 Oroszlán, leu
 Ország, țară
 Országút, drom de țară

Orvos, medic
 Orvoslás, vindicare
 Orvosol v. t., vindică
 Ostor, zbicîu
 Oszl v. t., împarte
 Öl v. t., omoare
 Öltözet, îmbracamânt
 Öntudat, conșcință
 Öreg, betrân
 Öregség, betrâneța
 Öregbedik, sporeșce
 Öriz v. t., păzeșce, poartă grigă
 Örök, vecinic' etern
 Örökkévaló, vecinic
 Öröklés, moștenire
 Örököl, moșteneșce
 Öröm, bucurie
 Ósz, toamnă.

P.

Pacsirta, ciocârlie
 Pad, scamn, scâmnie
 Pajkos, sburdant, petulant
 Pál, Pavel
 Pálca, băta
 Panasz, acuză
 Panaszkodik v. n. p., se vaită.
 Papir, artie
 Pár, păreche
 Parancs, poruncă, ordin
 Parancsol v. t., ordineză
 Parancsolat, ordine
 Párizs, Pariz
 Párt, parte
 Pásztor, pastoriu

Patak, riú
 Péntek, vineri
 Pénz, bani
 Percz, minut
 Perczmutató, arătătoriu de minnte
 Persa, Pers
 Péter, Petru
 Petőfi, Petőfi
 Piros, roșu
 Pók, panjene
 Pókháló, pânza de panjene
 Polgár, cetățian
 Pont, punct
 Por, pulbere
 Posztó, postau

Pozsony, Pojon
 Probál v. t., probează
 Puszta, pustă

Pusztit v. t., predează
 Pusztul-el v. n. a., pere
 Pünkösöd, Rusali.

R.

Rág v. t., roade
 Ragadozó, răpitoriu
 Ragyog v. n. a., strălucește
 Rajna, Renul
 Rajzol v. t., desamnă
 Ravasz, astut, viclean
 Ráz v. t., scutură
 Régente, demult, odinioară
 Reggel dimineață
 Rejtek, loc ascuns
 Remény, speranță
 Reményel v. t., sperează
 Rend, rând, ordine
 Rendel v. t., ordineză
 Rendelet, ordinațiune
 Rendes, regulat, de rând

Repdes v. n. a., flutură
 Repül v. n. a., zboară
 Repülés, sbor
 Rest, leneș
 Rész, parte
 Réz, aramă
 Rohan v. n. a., se repede
 Rohanás, atac
 Rokon, neam
 Rosz, reu
 Rovar, insect
 Rozs, secară
 Rozsa, roză, rujă
 Rövid, scurt
 Rövidség, scurtîmea
 Ruha, vesmânt

S.

Sajnál v. t., crută, îi pare reu
 Sándor, Alexandru
 Sánta șchiop
 Sár, tină, imală
 Sarló, seceră
 Sáros, imalos
 Sas vulture
 Sebes, iut
 Sebesit v. t., vulnerează
 Sejt v. t., presimțesc
 Selyem, mătasă
 Selyemszál, fir de mătasă
 Seper v. t., mătură
 Seprő, mătură

Siet v. n. a., se grăbește
 Sik, neted, plan, luci
 Sima, neted
 Sir, v. t., plânge
 Sirás, plângere
 Sor, rend, șir
 Sors soarte
 Sör, bere
 Sötét, întunec
 Sövény, gard
 Sült, fript
 Süt v. t., frige
 Sűvölt v. n. a., urlă.

Sz.

Szab v. t., croiește
 Szalad, liber
 Szabadság, libertate
 Szabó, croitoriu
 Szag, miros
 Szak, period, interval.
 Szakál, barbă

Szál, fir, cotor
 Szalad v. n. a., fuge.
 Szálka, paiu, lomor
 Száll v. n. a., scoboare
 Szállás, scoborire
 Szalma, paie
 Szamár, asin, măgariu

Szánt v. t., ară	Szinház, teatru
Szamos, Someș	Szives, bucuross
Szaporit v. t., sporeșce	Szoba, sobă
Szárad v. n. a., se uscă	Szolgal v. t., serveșce
Szárasz v., uscat	Szolgálat, serviț
Szárarföld, pământul uscat	Szolgáló, servitoare
Szed v. t., culege, adună	Szombat, simbătă
Szédül v. n. a., amete	Szomjas, setos
Szégyen, rusine	Szomorú, trist
Szék, scamn	Szomoruság, tristeață
Szél, vânt	Szomszéd, vecin
Széles, lat	Szonok, orator
Szeles, vântos	Szorgalom, diligință
Szélesség, lățime	Szorgalmatos, diligent
Szelid, blând	Szorit v. t., stringe
Szem, ochiu	Szorul v. n. a., stringe
Szemérem, pudoare	Szóke, běl
Szende, piű	Ször, pěr
Szerencse, noroc	Szörnű, complit
Szerencsés, norocos	Szövetség, confederație, alianță
Szerencsétlen, nenorocit	Szövetséges, aliat, confederat
Szerencsétlenség, nenorocire	Szövetkezik, se aliază, se confederează
Szerény, modest	Szur v. t., împunge
Szerénység, modestie	Szűk, îngust
Szerez v. t., agoniseșce	Szükölködik, are lipsă
Szeret v. t., iubeșce	Szükség, trebuință
Szeretet, iubire	Szükséges, de trebuință, de lipsă.
Szigor, rigoare	Szükségtelen, nu e de trebuință, de lipsă
Szigorú, ríguross	Szül v. n. a., nașce.
Szikra, schintea	Szülő, născătoriu, parinte
Szilaj, sélbatic	Szürke, sur
Szilva, pruna	
Szin, coloare	

T.

Tag, membru	Tanuló, invetăcel
Tágas, larg	Tanyáz v. n. a., petrece (la sălaș), intr'un loc
Takács, țesătoriu	Tányér, taier
Takar v. t., acoperi	Tapasztal v. t., esperiază, face ex- perința
Talál v. t., află	Tapasztalás, esperință
Találmány, invențiune	Társ, soț
Tanács, consiliu, sfat	Társaság, soțietate
Tanácskozik, v. n. p., se sfătuie	Tárgy, lucru, obiect
Tanácsol v. t., dă consiliu	Tart v. t., ține
Tanít v. t., învață pre altul	Tavały, an, astă toamnă
Tanító, invetătoriu	Távozik v. n. p., se îndeparte
Tanítvány, invetăcel	
Tanul v. t., învață (lecția)	

Tegnap, ieri	Tisztaság, curățenie
Tél, iarnă	Tisztel v. t., stimează
Temesvár, Timișoara	Tisztelet, stimă
Templom, biserică	Tiszteletes, de omenie, reverend
Tenger, mare	Titkos, ascuns, secret
Tér spațiu	Titok, secret
Terem v. n. a., creșce, se face	Toll, pană
Teremt v. t., face, produce	Tollas, pēnat
Terjed v. n. a., se întinde	Tökéletes, perfect, deplin
Terjedelem, întindere	Tökéletesség, perfecțiune
Termékeny, productiv	Tokély, perfecțiune
Terméktelen, neproductiv	Törekedik, nézuieșce
Természet, natură	Történelem, istorie
Természetes, natural, firesc	Történet, istorie, întemplantare
Test, corp	Történik v. n. p., se întemplantă
Testalkatu, structura corpului	Törvény, lege
Tető, virv	Tud v. t., șcie
Téved v. n. a., rătăceșce, sminteșce	Tür v. t., suferi
Tévedés, smintire	Türelem, pașiență
Tigris, tigru	Türelmes, pașient
Tinta, cerneală	Türelmetlen, nepașient, nesuferitoriu
Tisza, Tisa	Tyuk, găină.
Tiszta, curat	

U, Ū.

Udvar, curte	Utód, următoriu
Udvarias, urban	Ūditő, recreatoriu
Uj, noū	Ūgyel v. n. a., veghiază, ia sama
Ujság, noățate	Ūgyes, isteș
Urakkodás, domnire	Ūgyvéd, advocat
Uralkodik v. n. a., domneșce	Ūl v. n. a., șede
Uratlan, fără domn	Ūldöz v. t., goneșce
Uszik v. n. p., innoată	Ūldözés, persecuțiune
Ūt, drom	Ūltet v. t., plantează
Ūtazik v. n. p., călătoreșce	Ūltetés, plantație
Utcza, stradă	Ūtkozet, lovire, bătae

V.

Vad, feară, serbatec	Vág v. t., taie
Vád, acuză	Vasárnap, duminică
Vadász, vânătoriu	Változik v. n. p. se schimbă
Vas, fer	Változás, schimbare
Vak, orb	Változtat v. t. schimbă
Varr, coasă	Válasz, respuns
Varrónő, coasutoare	Választ v. t. alege
Város, cetate, oraș	Vár v. t. asteaptă
Vásár, térg	Várakozás, așteptare

LXXII.

Vádol v. t. învinovăţeşce
 Végrendelet, testament
 Vendég, oaspe
 Vékony, subtire
 Vétek, pecat
 Vétkezék v. n. p. pecătuişece
 Vélemény, opiniune
 Vél v. t. opiniunează
 Vélekedik v. n. p. e de părere
 Végez v. t. fineşce
 Vét v. n. a. pecătuişece
 Vet v. t. aruncă
 Vétség, delict, vâtemare
 Vér, sânge
 Ver v. t. bate
 Vezér, duce, capitan

Vezérel v. t. conduce
 Veszendő, de perdut
 Verem, groapă
 Virág, floare
 Villa, furcă, furchiță
 Világ, lume
 Világos vederos
 Világtörténet istoria lumii
 Vig voios vesel
 Vidám vesel
 Vidék regiune tinut
 Vitéz viteaz
 Virít v. n. a. înfloreşce
 Visszatér v. n. a. întoarce napoi
 Vizsgál v. t. cercetează
 Vörös roşu

Z.

Zár încunetoare
 Zabolátlan desfrénat
 Zavar turburare, confuzie
 Zavar-meg v. t. turbură incurcă
 Zörget v. n. a. bate urducă

Zivatar furtună
 Zaj sgomot
 Zsák sac
 Zsákmány pradă
 Zságmányol v. t. face pradă.

Erate de tipariiu.

- La pagina 1 șirul 19 în loc de: în, citește: în.
- " " 1 șirul 20 în loc de: însemnă, citește: însamnă.
- " " 2 șirul 4 de jos în loc de: silala, citește: silaba.
- " " 2 șirul 24 între: **oa** și în să se pună: respective ca al doilea sunet (**a**) din **oa** în: moarte, sau mai bine m(o)arte.
- " " 4 șirul 1 de sus în loc de: straină, citește: străină.
- " " 4 șirul 8 de sus în loc de: **e**, citește: lui **c**.
- " " 4 șirul 26 în loc de: alui, citește: al lui.
- " " 7 șir 16 în loc de: alui, citește al lui.
- " " 7 șir 4 în loc de: ma ibine, citește: măi bine.
- " " 7 șir 20 în loc de: a cum, citește: acum.
- " " 7 șir 23 în loc de: deprinși, citește: deprinși.
- " " 8 șir 1 în loc de: întrebuinșarea, citește: întrebuințarea.
- " " 8 șir 5 în loc de: unī, citește: unuī.
- " " 8 șir 8 în loc de: scriere, citește: scriere.
- " " 8 șir 16 în loc de: muī, citește măi.
- " " 8 șir 19 în loc de: curinte, citește: cuvinte.
- " " 8 șir 24 în loc de: suneleie, citește: sunetele.
- " " 9 șir 6 în loc de: portea, citește: partea.
- " " 9 șir 19 în loc de: silebe, citește: silabe.
- " " 9 șir 37 în loc de: uu nēlkūl, citește: nu nēlkūl.
- " " 12 șir 23 în loc de: viz-i-vó, citește: viz-ivó.
- " " 12 șir 28 în loc de: lungī, citește: lungi.
- " " 14 șir 8 în loc de: rintele, citește: rințele.
- " " 34 șir 17 în loc de: icvană, citește: icoană.
- " " 46 șir 18 în loc de: **a**, pune: a.
- " " 46 șir 1 de jos în loc de: törzsök, citește: törzsök.
- " " 47 șir 4 înaintea lui: o, să se pună: de.
- " " 48 șir 3 în loc de: locuință, citește: grumaz. ✕
- " " 58 șir 36 în loc de: întrebuinșază, citește: întrebuințază.
- " " 59 șir 10 în loc de: asta, citește: a sta.
- " " 59 șir 23 în loc de: kertei, citește: kertei.
- " " 60 șir 20 în loc de: utdóknak, citește: utódoknak.
- " " 60 șir 39 în loc de: nascerei, citește: nașcerei.
- " " 61 în loc de: §. 34, să se pună: §. 36.
- " " 64 în loc de: §. 35, să se pună: §. 37.
- " " 64 șir 21 în loc de: köny, citește: könyv.
- " " 65 șir 5 în loc de: bátyámémat, citește: bátyáméinak.

- La pagina 65 în loc de: §. 36, să se pună: §. 38.
- " " 67 şir 10 în loc de: acelă, citeşce: acela.
- " " 69 în loc de: §. 37, să se pună: §. 39.
- " " 69 şir 22 în loc de: egeszségesek, citeşce: egézségesek.
- " " 69 şir 23 în loc de: verérek, citeşce: vezérek.
- " " 70 şir 10 în loc de: însufleţite, citeşce: însufleţite.
- " " 70 în loc de: §. 38, să se pună: §. 40.
- " " 70 în loc de: valánk, citeşce: valának.
- " " 70 în loc de: votál, citeşce: voltál.
- " " 71 în loc de: vol, citeşce: volt.
- " " 74 şir 6 în loc de: conjugarea citeşce: conjugarea.
- " " 77 şir 15 în loc de: cu, citeşce: eü.
- " " 77 şir 37 în loc de: perf., citeşce; pperf.
- " " 78 şir 5 în loc de: veü, citeşce: voü.
- " " 79 în loc de: inticativ, citeşce: indicativ.
- " " 80 şir 14 în loc de: sa, zi: să.
- " " 81 în loc de: §. 39, pune: §. 41.
- " " 81 şir 37 în loc de: gezdag: zi: gazdag.
- " " 82 în loc de: §. 40, pune: §. 42.
- " " 85 în loc de: §. 41, pune: 43.
- " " 91 şir 5 în loc de: meritet, zi: meritat.
- " " 91 şir 12 în loc de: alkatmánykü, zi: alkotmányhü.
- " " 91 în loc de: §. 42, pune: §. 44.
- " " 92 în loc de: §. 43, pune: 45.
- " " 96 în loc de: §. 44, pune: §. 46.
- " " 98 în loc de: §. 45, pune: §. 47.
- " " 99 şir 25 în loc de: legbeusö, zi: legbensö.
- " " 100 în loc de: §. 46, pune: §. 48.
- " " 101 şir 27 după cel mai, să se pună: bun.
- " " 101 şir 27 în loc de: legszorgalmatosb, zi: legszorgalmatosabb.
- " " 102 în loc de: §. 47, să se pună: §. 49.
- " " 102 în loc de: §. 48, să se pună: §. 50.
- " " 104 în loc de: §. 48, să se pună: §. 51.
- " " 108 în loc de: §. 49, să se pună: §. 52.
- " " 111 în loc de: §. 50, să se pună: §. 53.
- " " 113 şir 18 în loc de: melynel, zi: melynek.
- " " 113 şir 31 în loc de: eea, zi: éea.
- " " 114 şir 17 în loc de: socotiţa, zi: socotită.
- " " 127 şir 37 în loc de: fogta, zi: fajta.
- " " 131 şir 8 în loc de: kettetik, zi: kettedik.
- " " 135 şir 7 în loc de: ee, zi: se.
- " " 135 şir 36 în loc de: lung, zi: larg.
- " " 136 şir 6 în loc de: hányszori, zi: hányszori.
- " " 136 şir 11 în loc de: cincea, zi: patra.
- " " 177 în loc de: §. 75, pune: §. 77.
- " " 179 în loc de: §. 77, pune: §. 78.
- " " 181 în loc de: §. 78, pune: §. 79.
- " " 184 în loc de: §. 79, pune: §. 80.

—	La pagina	188	în loc de: §. 80,	pune: §. 81.
—	”	188	în loc de: §. 81,	pune: §. 82.
—	”	190	în loc de: §. 82,	pune: §. 83.
—	”	190	în loc de: §. 83,	pune: §. 84.
—	”	195	în loc de: §. 84,	pune: §. 85.
—	”	197	în loc de: §. 85,	pune: §. 86.
—	”	202	în loc de: §. 86,	pune: §. 87.
—	”	203	în loc de: §. 87,	pune: §. 88.
—	”	207	în loc de: §. 88,	pune: §. 89.
—	”	208	în loc de: §. 89,	pune: §. 90.
—	”	216	în loc de: §. 90,	pune: §. 91.
—	”	221	în loc de: §. 91,	pune: §. 92.
—	”	222	în loc de: §. 92,	pune: §. 93.
—	”	228	în loc de: §. 93,	pune: §. 94.
—	”	233	în loc de: §. 94,	pune: §. 95.
—	”	240	în loc de: §. 95,	pune: §. 96.
—	”	249	de a stânga șir 3	în loc de: kinül, zi: kinyül.
—	”	249	de dreapta șir 12	în loc de: prrá, zi: porrá.
—	”	249	de dreapta șir 32	în loc de: c-î spre, zi: i-e.
—	”	250	în loc de: §. 97,	pune: 98.
—	”	265	șir 11	în loc de: bünhedik, zi: bünhödik.
—	”	267	șir 5	în loc de: igyemezem, zi: igyemezém.
—	”	267	în loc de: §. 98,	pune: §. 99.
—	”	267	la §. 99 șir 9	în loc de: sonsonalí, zi: consonalí.
—	”	269	șir 15 după vezi §.	pune: §. 82.
—	”	271	șir 20	în loc de: etyafi, zi: atyafi.
—	”	273	în loc de: §. 99,	pune: §. 100.
—	”	278	în loc de: §. 100,	pune: §. 101.
—	”	281	în loc de: §. 101,	pune: §. 102.
—	”	285	șir 6	în loc de: învaț-ți, zi: învață-ți.

Erate în partea practică.

—	La pagina	III	șir 4	în loc de: A, zi: Az.
—	”	III	șir 5	în loc de: tonitó, zi: tanitó.
—	”	VI	N 8 șir 2	în loc de: asszonyok, zi: asszonyinak.
—	”	VII	N 9 șir 17	în loc de: golyóé, zi: golyáé.
—	”	VII	N 9 șir 21	în loc de: kertékony, zi: kártékony.
—	”	IX	șir 25	în loc de: hevélyek, zi: kevélyek.
—	”	IX	șir 32	în loc de: szája, zi: orája.
—	”	XI	șir 10	în loc de: n'am, zi: n'au.
—	”	XIII	N 4 șir 15	în loc de: legerősebb, zi: legerősebb.
—	”	XIII	N 4 șir 17	în loc de: hosszabb, zi: hosszabb.
—	”	XIV	N 5 șir 9	în loc de: mind, zi: mint.
—	”	XIV	N 6 șir 1	în loc de: gyöngyénél, zi: gyöngyénél.
—	”	XV	șir 10	în loc de: nalanál, zi: nálánál.
—	”	XVI	N 9 șir 18	în loc de: val, zi: vol.
—	”	XVII	N 10 șir 11	în loc de: barátamnak, zi: barátomnak.

- La pagina XVIII şir 10 în loc de: különben, zi: különben.
— " " XXI N 2 şir 13 în loc de: közülbélöl, zi: körülbélöl.
— " " XXII şir 12 în loc de: meteri, zi: méternyi.
— " " XXIII N 4 şir 25 în loc de: tával, zi: távol.
— " " XXIII şir 27 în loc de: folyó, zi: folyón.
— " " XXIV N 5 şir 1 în loc de: asztalok, zi: asztalok.
— " " XXIV N 5 şir 5 în loc de: közül, zi: körül.
— " " XXIV şir 7 în loc de: közül, zi: körül.
— " " XXIV şir 9 în loc de: tesken, zi: telken.
— " " XXIV şir 30 în loc de: mitegy, zi: mintegy.
— " " XXV şir 17 în loc de: állhét, zi: áll hét.
— " " XXVII în loc de: deprinterı, zi: deprinterı.

apája

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
1987

VERIFICAT
2017

BIBLIOTECA
CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI